ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

AYANCIK VE YAKIN ÇEVRESİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ

DOKTORA TEZİ

Mutlu KAYA

Danışman:

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

Samsun, 2015

ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

AYANCIK VE YAKIN ÇEVRESİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ

DOKTORA TEZİ

Mutlu KAYA

Danışman:

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

Samsun, 2015

TEZ KABUL VE ONAYI

Mutlu KAYA tarafından hazırlanan Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli başlıklı bu çalışma, …/…/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan :_____ _____

Üye : _____ _____

Üye : _____ _____

Üye : _____ _____

Üye : _____ _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ / __ /____

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Doktora Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

… /… / 2015

Mutlu KAYA

ÖZET

Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli

Mutlu KAYA

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Ana Bilim Dalı, Doktora, Nisan/2015

Danışman: Prof.Dr. Cevdet YILMAZ

Ayancık, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde, Sinop iline bağlı bir ilçedir. Bu araştırmada çalışma alanı olarak Ayancık ilçesi esas alınmakla birlikte yakın çevrede çekicilik oluşturabilecek alanlar da çalışmaya dahil edilmiştir.

1929 yılında ilçe merkezine kurulan Zingal TAŞ isimli kereste fabrikası ile Cumhuriyetin ilk sanayi kasabalarından olan Ayancık, fabrikanın kapanmasıyla ekonomik anlamda bir gerileme yaşayarak kırsaldan büyük oranda göç vermiştir. Sanayi fonksiyonunu kaybeden ilçede ekonomik çıkış yolları aranmaktadır. Çalışmanın amacı, Ayancık ve yakın çevresinin ekoturizm açısından taşıdığı potansiyeli ortaya koymak, bu mevcut potansiyelin faaliyete geçirilmesini sağlayacak öneriler sunmak ve bölgedeki kırsal alanların kalkınmasında öncü bir unsur olarak ekoturizm potansiyelini değerlendirmektir.

Bir bölgenin doğal, kültürel ve tarihi değerleri o bölgenin turizm potansiyelini oluşturmaktadır. Bu kaynaklar içinden önceleri daha çok kıyı alanları turizm değeri taşırken günümüz dünyasında insanların turizme bakış açısı giderek farklılaşmaktadır. Sanayileşme ile birlikte büyüyen şehirlerin boğucu ortamından uzaklaşmak isteyen insanlar doğal alanlara hasret duymaktadır. Hareketli şehir hayatından uzaklaşmak isteyenler tatillerinde kalabalık kıyı bölgelerinden ziyade ekoturizm kapsamında sakin doğal alanlara seyahat etmeyi tercih etmeye başlamıştır. Doğal alanlara yapılan, yerel toplumların refahını arttıran ve çevreyi koruyan sağduyulu/sorumlu bir turizm çeşidi olan ekoturizm, doğal ve kültürel kaynakları tahrip etmeden turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesini ve sürekliliğini amaçlayan bir turistik faaliyet olması sebebiyle de ekolojik yapının ve ekonomik değerin korunması ve gelecek nesillere aktarımı açısından en doğru turizm seçeneği olarak görülmektedir. Ayancık'ta da bu manada doğa yürüyüşü (İnaltı Kanyonu), mağara turizmi (İnaltı Mağarası), av turizmi (Zindan ve Kepez avlak sahası), biyoçeşitlilik (Zindan ve Çangal Dağları), kamp ve karavan turizmi (Gebelit Koyu, Kuğuyalısı, Akgöl, Saray Gölü), yat turizmi (Çaylıoğlu Limanı), kültür turizmi (Keten dokumacılığı), endüstriyel miras turizmi (Zingal TAŞ endüstriyel kalıntıları), agroturizm (Kestane ve bal üretimi) vb. birçok ekoturizm aktivitesi yapılabilmektedir.

Sonuç olarak Ayancık, ekoturizm adına önemli kaynak değerlerine sahip bir ilçedir. Ayancık'ın doğal güzellikleri, kültürel değerleri ve endüstriyel mirası doğru kullanılabilirse bu sayede bölgeye ekonomik hareketlilik gelmesi sağlanabilir. Ayancık ve çevresinde ekoturizm etkinlikleri sayesinde yöre için yeni bir istihdam alanı açılırken doğal ve kültürel kaynaklar korunabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Ayancık, turizm, endüstriyel miras.

ABSTRACT

The Potential of Ecotourism in Ayancık and Its Perimeter

Mutlu KAYA

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department's of Geography, Ph.D., April/2015

Advisor: Prof.Dr. Cevdet YILMAZ

Ayancık is a district of the province of Sinop, located at the Western Blac Sea Part of the Black Sea geographical region. In this study as a research region besides Ayancık we took important places, which are closer to border of Ayancık, in to the research.

Ayancık became one of the first industry towns of the Republic after the setting of the Zingal TAŞ Limber Factory in 1929 at the center of the province. After the factory was closed down, the town became economically reduced so a big outward migration existed. Economic wayouts are searched for at the town which has lots its industrial function. The aim of this work is to determine the eco-tourism potentials of Ayancık and its perimeter, to suggest ways to actuate this potential and evaluate the potential of eco-tourism which is a pioneer element of rural areas' development.

The tourism potential of a region is consisted of that region's natural, cultural and historical values. Among those sources, coastal areas were the most important ones according to the previous trends, however the viewpoint of the people on tourism has been changing recently. The people that require to get drawn away from the suffocating environment of the cities which developed by industrialization, are missing the natural areas. The ones who like to escape from the rapid city life are preferring to go to natural, quiet places instead of crowded beaches. Eco-tourism, a common-sensical and a responsible type of tourism, which is performed on the natural areas increases the wellfare of the local community, is seemed to be the best tourism choice because it is touristic activity that aims the achievement and continuity of tourism facilities without destructing the natural and cultural sources and also because of saving the ecological structure and economical wealth and transfer them through the forthcoming generations. In Ayancık you can do many eco-tourism activies such as trekking (İnaltı Canyon), do cave exploration (İnaltı Cave), hunting tourism (Zindan and Kepez Hunting Areas), biodiversity (Zindan and Çangal Mountains), camping and caravan tourism (Gebelit Bay, Kuğuyalısı, Akgöl, Saray Lake), yatching tourism (Çaylıoğlu Harbour), culture tourism (linen weaving), industrial heritage tourism (The industrial ruins of Zingal TAŞ) and agrotourism (the production of linen and honey).

To sum up, Ayancık is a district that has significant sources of eco-tourism. If the natural beauties, cultural wealth and industrial heritage of Ayancık will be used in the right way, there will be a economical mobility at the region. By the help of eco-tourism facilities new employment oppurtunities fort he local people will occure and natural and cultural sources will be protected.

Key words: Sinop, Ayancık, tourism, industrial heritage.

ÖNSÖZ

Turizm Son yıllarda özellikle kalkınma çabası içinde olan ülke ve bölgelerde istihdamı arttırma ve işsizliğe çare bulma hususunda çıkış yolu olarak görülmektedir. Dünya Turizm Örgütü (WTO)'ne göre 2013 yılında dünyada turizm etkinliklerine katılanların sayısı 2012'ye göre 52 milyon artarak 1 milyar 87 milyon kişiye ulaşırken sektörden elde edilen kazanç yaklaşık 1,4 trilyon dolar seviyesine gelmiştir.

Turizm, dünyada sektör olarak büyümeye ve gittikçe daha fazla ekonomik önem taşımaya başladıkça bazı çevresel olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzlukların artması, çevre konusunda uluslararası bilincin gelişmesini ve koruma–kullanma dengesine saygılı, doğaya dayalı sürdürülebilir turizm formlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece bir taraftan ekonomik kazanç elde edilirken diğer taraftan çevrenin kullanılarak korunması, kaynakların sürdürülebilir hale getirilmesi ve yerel toplumların kalkındırılması hedeflenmektedir.

Türkiye, 1980'lerden sonra hızla büyüyen turizm sektörü ülke kalkınmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Türkiye genelinde 2014 yılı itibariyle yaklaşık 1 milyon kişi doğrudan turizm sektöründe istihdam edilmekte, turizmin çoğaltıcı etkisiyle oluşan dolaylı istihdamla bu rakam üç katına yaklaşmaktadır. Dünyada en fazla turist çeken 6. ülke konumunda olan Türkiye, 2014 yılında ülkeyi ziyaret eden 41,4 milyon turistten yaklaşık 34,3 milyar dolar gelir elde etmiştir. Bu ekonomik önemden dolayı turizmin yaygınlaştırılmasına ve çeşitlendirilmesine çalışıldığı gibi turizm, geri kalmış bölgelerin/yörelerin kalkınmasında araç ve istihdam sorununu çözmede önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Ülkemizde de bölgelerarası sosyo – ekonomik farklılıkları azaltmak ve dört mevsim turizm anlayışıyla ülkenin dört bir yanında bulunan doğal, tarihi ve kültürel çekicilikleri de turizm faaliyetlerinin içine katabilmek için önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu tezin konusunu oluşturan Ayancık ve yakın çevresi, doğal ve kültürel özellikleri ile ülke çapında öne çıkabilecek ekoturizm potansiyeline sahiptir. Ayancık'ı benzerlerinden ayıran en önemli özelliklerinden birisi de ülke genelinde ender görülen bir sanayi mirasına sahip olmasıdır. Bozulmamış doğal ve kültürel yapısının yanında bu endüstriyel mirastan kaynaklanan potansiyel birlikte ele alındığında Ayancık'ı eşsiz kılmaktadır.

Tezin I. Bölümünde Ayancık'ın Coğrafi Ortam Özellikleri, II. Bölümde Kavramsal Çerçeve üzerinde durulmuştur. III. Bölüm tezin esasını teşkil etmektedir Bu bölümde Ayancık ilçesinin turizm açısından mevcut durumu açıklandıktan sonra sahip olduğu doğal ve kültürel özelliklerinin ilçede ekoturizm etkinlikleri kapsamında nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Çalışmanın her aşamasında bana yardımcı olan, danışmanlığımı üstlenen, beni yönlendiren Hocam Sayın Prof. Dr. Cevdet YILMAZ'a, tez izleme komitemde olan Sayın Prof. Dr. Halil İbrahim ZEYBEK ve Yrd. Doç. Dr. Fergan KARAER'e, Yüksek Lisans ve Doktora öğrenimim sırasında bana hep destek olan başta Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ali UZUN olmak üzere Prof. Dr. Ali YILMAZ'a, Prof. Dr. Kemalettin ŞAHİN'e, Yrd. Doç. Dr. Tamer ÖZLÜ ve Yrd. Doç. Dr. Muhammet BAHADIR'a, Ayancık'ta yaptığım inceleme ve çalışmalar sırasında yardımlarını esirgemeyen Ayancık Kaymakamı Sayın Suat YILDIZ'a, Ayancık Belediye Başkanı Sayın Ayhan ERGÜN başta olmak üzere tüm belediye çalışanlarına, Ayancık Orman İşletme Müdürü Onur KALAYCI'ya, Çangal Bölge Şefi Orman Yüksek Mühendisi Hüseyin ALTINEL'e, Yemişli Bölge Şefi Yüksel EFEOĞLU'na, Ayancık Merkez Şefi Gökhan İŞCAN'a, Kepez Bölge Şefi Ümit YAŞAR'a, Akgöl Bölge Şefi

Gökhan ÖZÇELİK'e, Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü'nün tüm personeline, Ayancık Halk Eğitimi ve ASO Müdürlüğü çalışanlarına, Akgöl eski Şefi Orman Mühendisi Hasan YAŞAYACAK'a, sevgili büyüğüm Saim YILMAZ'a, öğretmen arkadaşlarım C.Hakan SAY, Aykut ÜÇÖZ ve Bilal OKUTAN'a, OMÜ Coğrafya Bölümü Araştırma Görevlisi arkadaşlarım İlter Kutlu HATİPOĞLU ve Hasan DİNÇER'e, benimle aile albümlerini paylaşan Claudine TITECA'ya ve bana her konuda destek olan tüm Ayancık halkına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……iii

ABSTRACT ……... iv

ÖNSÖZ ……v

İÇİNDEKİLER ……vii

ŞEKİL LİSTESİ ……..xii

TABLO LİSTESİ……...xxiii

KISALTMALAR…….....xxiv

GİRİŞ…….……..1

Araştırma Sahasının Yeri……..1

Araştırmanın Amacı…….……2

Araştırmanın Önemi…….……3

Materyal ve Metod …….…….……3

BİRİNCİ BÖLÜM

COĞRAFİ ORTAM ÖZELLİKLERİ

1.1. Fiziki Coğrafya Özelikleri…….…7

1.1.1 Jeoloji……...7

1.1.2 Jeomorfoloji……...11

1.1.3 İklim……..16

1.1.3.1 İklim Elemanları……..17

1.1.3.1.1 Sıcaklık…….……17

1.1.3.1.2 Rüzgârlar…….…….20

1.1.3.1.3 Nem ve Yağışlar…….……..21

1.1.4. Hidroğrafya …….…….24

1.1.5. Toprak……..……...…27

1.1.6. Bitki Örtüsü…….……..29

1.2. Beşeri Coğrafya Özellikleri…….….31

1.2.1 Nüfus……..……..…31

1.2.1.1 Nüfusun Değişimi……31

1.2.1.2 Nüfusun Yaş Yapısı…….……35

1.2.1.3 Nüfusun Cinsiyet Yapısı…….…….36

1.2.1.4 Nüfusun Eğitim Durumu…….37

1.2.1.6 Göç……..38

1.2.2 Yerleşme…….……..……...40

1.2.3 Mesken Tipleri ve Özellikleri…….……46

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Turizm Kavramı……55

2.2 Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm……...56

2.2.1 Sürdürülebilir Turizmde Temel İlkeler…….….59

2.3 Ekoturizm……..60

2.3.1 Ekoturizm Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi…….……63

2.3.2 Ekoturizmin Sürdürülebilir, Alternatif ve Kitle Turizmi İle İlişkisi…….…….....66

2.3.3 Ekoturizmin İlkeleri…….…….……..68

2.3.4 Ekoturist Profili…….…….……69

2.3.5 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkileri…….……71

2.3.5.1 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri……..72

2.3.5.2 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri……...……72

2.3.6 Ekoturizmde Yerel Toplum Katılımı…….……77

2.3.7 Ekoturizm Ekonomisi…….……79

2.3.8 Dünyada Ekoturizm…….……...82

2.3.9 Türkiye'de Ekoturizm……85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYANCIK'IN EKOTURİZM POTANSİYELİ

3.1 Mevcut Durum……..……..89

3.1.1 Konaklama…….……91

3.1.2 Ulaşım…….……95

3.2 Ayancık'ın Ekoturizm Potansiyeli……..100

3.2.1 Hiking – Trekking (Doğa Yürüyüşü)…….……...100

3.2.2 Atlı Doğa Yürüyüşü…….……104

3.2.3 Bisiklet Turizmi…….……...105

3.2.4 Fotoğrafçılık…….……107

3.2.5 Yaban Hayatı Gözlemi…….……110

3.2.6 Av Turizmi…….……..111

3.2.7 Botanik Turizmi…….……...114

3.2.8 Otantik Yerleşmeler ve Yerel Mimari…….……119

3.2.9 Tarım Turizmi……..123

3.2.9.1 Kestane Üretimi……125

3.2.9.2 Arıcılık……...130

3.2.9.3 Balıkçılık……...……131

3.2.10 Yabani Meyve Toplama…….……132

3.2.11 Gastronomi…….……133

3.2.12 Jeomorfolojik Şekiller…….……...141

3.2.12.1 Gelincik Burnu……141

3.2.12.2 Karstik Oluşumlar……...……143

3.2.12.2.1 Kıyı Karst Şekilleri…….……143

3.2.12.2.2 Karlık Düdeni…….…..145

3.2.12.2.3 Travertenler……147

3.2.12.2.4 Dolin……148

3.2.13 Mağara Turizmi……..149

3.2.14 Hidroğrafik Çekicilikler…….152

3.2.14.1 Şelaleler……...……...152

3.2.14.2 Göller……..155

3.2.15 Yayla Turizmi…….……157

3.2.16 Dağ Turizmi……...……..159

3.2.17 Karavan Turizmi ve Kampçılık…….……161

3.2.18 Piknik Alanları ve Orman İçi Dinlenme Yerleri…….……...164

3.2.19 Sportif Olta Balıkçılığı…….……..165

3.2.20 Yat Turizmi…….……..……167

3.2.21 Kültür Turizmi…….……..169

3.2.21.1 Keten Dokumacılığı…….……170

3.2.21.2 Endüstriyel Miras Turizmi…….……...……..…177

3.2.21.2.1 Zindan ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi…….……..…181

3.2.21.2.2 Kereste Fabrikasının Ayancık Üzerine Etkileri……..…….……..…184

3.2.21.2.3 Ulaşım Sistemi…….……..……187

3.2.21.2.3.1 Sürütme Olukları ve Yolları…….……..…187

3.2.21.2.3.2 Dekovil Hattı……...……..……189

3.2.21.2.3.3 Havai Hat……..……..……..191

3.2.21.2.4. Endüstriyel Miras……...……..195

3.2.21.2.4.1 Havai Hat İstasyonları……...……195

3.2.21.2.4.2 Demiryolu İstasyonları……..213

3.2.21.3 Diğer Kültürel Değerler……...218

3.2.22 Oryantiring…….224

3.2.23 Off- Road…….……..225

3.2.24 Yaban Hayatı Gözlem Pansiyonu…….…….226

3.2.25 ATV Safari (Quad biking)…….……227

3.2.26 Kanyon Turizmi (Canyoneering)…….…….....227

3.2.27 Sportif Kaya Tırmanışı (Ferrata)…….……...228

3.2.28 Dağ Kızağı…….…….……229

3.2.29 Endüstri Müzesi…….……229

3.2.30 Yavaş Şehir Hareketi…….…..……230

3.2.31 Orman Eğitim Kampları…….…….……231

3.2.32 Ekoköylerin Oluşturulması…….……232

SONUÇ VE ÖNERİLER…….……237

KAYNAKÇA…….…….……..245

ÖZGEÇMİŞ…….……256

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Lokasyon haritası. 1

Şekil 2: Ayancık jeoloji haritası. 9

Şekil 3: Zindan Vadisi'nde bulunan özel sektöre ait kalker ocağı. 10

Şekil 4: Kepez bölgesinde özel sektör tarafından işletilen mermer ocağı. 10

Şekil 5: Ayancık'ta kıyıya paralel uzanan dağların batı yönünde görünüşü. 12

Şekil 6: Taraça üzerine kurulu yerleşmelere bir örnek: Genze Mahallesi (Dereköy). 13

Şekil 7: Ayancık ilçe merkezinin batısına doğru uzanan falezli kıyılardan görünüş. 14

Şekil 8: Güney-kuzey yönlü bir akarsu ağzında oluşan Çamurcu Koyu. 15

Şekil 9: Ria tipi kıyıya örnek oluşturan Gebelit mevkisinin uydu görüntüsü. 15

Şekil 10: Ayancık'ta 1975-1994 arası en yüksek, en düşük ve ortalama sıcaklıklar. 17

Şekil 11: Yıllık ortalama sıcaklıklar. 18

Şekil 12: Maksimum ve minimum sıcaklıkların ortalamasının yıl içinde dağılımı. 19

Şekil 13: Günün farklı saatlerinde ölçülen sıcaklık değerleri. 20

Şekil 14: Ayancık rüzgar gülü. 21

Şekil 15: Yıllık ortalama nem (%). 22

Şekil 16: Yıllık ortalama açık, kapalı ve bulutlu gün sayıları. 22

Şekil 17: Toplam yağış ortalaması. 23

Şekil 18: Yıllık ortalama kar yağışlı, sisli, dolulu ve kırağılı günler. 23

Şekil 19: Ayancık Çayı'nın kuzey-güney yönünde uzanışı. 25

Şekil 20: Ayancık ilçe merkezinde, Ayancık Çayı'nın denize döküldüğü Çayağzı adı verilen mevki. 25

Şekil 21: Ayancık Çayı akım grafiği (1981-1999) 26

Şekil 22: Saray Gölü. 27

Şekil 23: Akgöl. 27

Şekil 24: Ayancık Kuşlarbaşı mevkisinde kayın ormanları altında bir toprak profili. 28

Şekil 25: Çangal Dağı'nda kayın ve köknarlardan oluşan karışık ormanlar. 30

Şekil 26: 1935-2013 yılları arasında Ayancık'ta nüfusun dağılışı. 34

Şekil 27: Ayancık ilçesi 2007 yılına ait nüfus piramidi. 35

Şekil 28: Ayancık ilçesi 2013 yılına ait nüfus piramidi. 36

Şekil 29: Ayancık ilçe genelinde nüfusun dağılışı (2013). 42

Şekil 30: Ayancık kırsalında hane sayısının köylere dağılışı (2013). 42

Şekil 31: Araştırma sahasında dağınık yerleşmeye bir örnek: Ünlüce köyü. 45

Şekil 32: Araştırma sahasında toplu yerleşmeye bir örnek: Aşağıköy. 45

Şekil 33-34: İnaltı köyünde çatıları pedavra örtü ile kaplanmış eski köy camisi ve taş fırın. 49

Şekil 35: Orman tahribini azaltmak için orman işletme tarafından asılan bilinçlendirme tabelalarından biri. 50

Şekil 36: Gürsökü köyünde taş çatı örtülü bir kırsal mesken. 51

Şekil 37: Çatı örtüsü olarak kullanılan taş örtü üzerinde gelişen terme otu. 53

Şekil 38-39: Pazarcık köyünde ve Karakestane köyünde tuğla dolgulu ahşap karkas evler. 54

Şekil 40: İlçe merkezine yaklaşık 1 km uzaklıkta olan Çamurca Plajı. 90

Şekil 41: Belediyeye ait apart otel tesisleri. 92

Şekil 42: Eskiden fabrikanın yönetim merkezi olarak kullanılan bina. 93

Şekil 43: Fabrika yerleşkesi içinde bulunan fabrika işçi ve memurlarına ait lojmanlar. 93

Şekil 44: Burtu bölgesinde yer alan orman çalışanlarına ait lojman. 93

Şekil 45: Zindan bölgesinde ikamet eden orman çalışanlarına ait lojman. 93

Şekil 46: Kazköy şefliği işletme binası. 93

Şekil 47: Fabrikanın yıkılan vinçine ait yükleme kontrol binası. 93

Şekil 48: Bakırlı köyünde kullanılmayan eski köy odası. 94

Şekil 49: Gürsökü köyünde atıl durumda bulunan geleneksel bir köy evi. 94

Şekil 50-51: Ev pansiyonculuğu yapılabilecek yerleşmelerden biri İnaltı köyü. Köy, turizm için en önemli değerlerden biri olan İnaltı Mağarası'nın hemen altında yer almaktadır. 94

Şekil 52: Ayancık yakın çevresi ve köylerine ulaşımı sağlayan karayolları. 96

Şekil 53: Heyelan nedeniyle ulaşıma kapanan Ayancık – Çamurca – Çaylıoğlu Limanı yolu. 96

Şekil 54: Deniz doldurularak inşa edilen Ayancık – Sinop karayolunun Denizciler Mahallesi'nden görünüşü. 97

Şekil 55: Ayancık'ın önemli merkezlere karayolu ve havayolu uzaklıkları. 98

Şekil 56: 1950'li yıllarda Ayancık'ta yolcu transferi için açıkta demirleyen yolcu gemisi ve ona yaklaşan mavna. 98

Şekil 57: Toprak kayması nedeniyle ulaşıma kapanan Ayancık'ı Çaylıoğlu Limanı'na bağlayan karayolunu açma çalışmaları. 99

Şekil 58: Ayancık Kaymakamlığı tarafından araç trafiğine kapatılarak yürüyüş yolu olarak tahsis edilen İnaltı Kanyonu'nda hem yürüyüş yapıp hem de kanyon içindeki jeomorfolojik şekiller inceleyebilir. 101

Şekil 59: İnaltı köyünden bir görünüş. Köyler arasında düzenlenecek yürüyüşlerde ziyaretçiler hem spor yapıp hem de geleneksel köy yerleşmelerini tanıma fırsatı bulabilir. 102

Şekil 60: Orman içindeki patikalar yürüyüş için uygun parkurlar oluşturur. 102

Şekil 61: Eski demiryolu hattının geçtiği vadiler doğa yürüyüşlerinde kullanılabilir (Zindan Vadisi). 103

Şekil 62-63: Ayancık çevresindeki ormanlarda her mevsimde yürüyüşe uygun parkurlar bulmak mümkündür. 103

Şekil 64: Sonbahar mevsimi yürüyüş için en uygun mevsimlerdendir. Ağaçların rengarenk bir hal almasıyla renk cümbüşü içinde arazi gezilebilir. 104

Şekil 65-66: Yürüyüşler esnasında yenilebilecek yabani meyvelerden kocayemiş ve dağ çileği. 104

Şekil 67: Görevli olduğu bölgede kesim işlerini kontrol eden bir orman işletme şefi. 105

Şekil 68: Atlar kullanılarak ormanda tomruk taşınması. 105

Şekil 69-70: Atlı yürüyüşler için orman içi yollar uygun parkurlardır. 105

Şekil 71: Ayancık'ta günümüzde orman yolu olarak kullanılan Zingal TAŞ döneminden kalma demiryolu güzergahları uygun eğim değerleriyle bisiklet turizmi için ideal parkurlar olarak görülmektedir. 106

Şekil 72: Orman içi yollar kullanılarak yapılan bisiklet turları otantik köy yerleşimleri arasında da yapılabilir. Bu etkinlikler sırasında köylerde verlecek molalarda yerel kültürü tanıma fırsatı da yakalanabilir (Büyükpınar köyü). 107

Şekil 73-74: Ayancık'ta yaz mevsiminde güneşin deniz üzerinden batışı. 108

Şekil 75: Ayancık çevresindeki ormanlar kış mevsiminde çok özel manzaralar oluşturmaktadır. 108

Şekil 76-77-78: Çangal Tesislerinin ilkbahar, yaz ve kış mevsimlerinde Ayancık-Kastamonu yolu üzerinden görünüşü. 109

Şekil 79-80-81: Ayancık ormanlarında rastlayabileceğiniz hayvanlardan sincap, karaca ve sürüngenlerden yeşil kertenkele. 110

Şekil 82: Pazarcık köyünde bir gelik. 111

Şekil 83: Ayancık'ta yapılan bir domuz avı sonrası Ayancıklı avcılar. 112

Şekil 84: Ayancık'ta program hazırlamak için gelen Yaban TV ekibi ile Ayancıklı avcılar bir arada. 113

Şekil 85-86: Ayancık yöresinde bulunan endemik türlerden Onosma isaurica ve Symphytum bornmuelleri. 115

Şekil 87: Ayancık çevresinde bulunan koruma altındaki türlerden olan Piramidal Orkide. 117

Şekil 88: Davutlu köyünde bulunan kayın ağacı. 119

Şekil 89: Kuğu Yalısı mevkisinde bulunan çınar ağacı. 119

Şekil 90: Ayancık kırsalında çatılarda yöreye özgü taş örtü kullanılmaktadır (Söküçayırı Köyü). 120

Şekil 91: Yöreye özgü meskenleri hala görmek mümkündür. 120

Şekil 92: Bakırlı Zaviye köyünde restorasyon kapsamına alınan evlerden örnekler. 121

Şekil 93: Restorasyonu tamamlandıktan sonra bu evler pansiyon olarak hizmet verecektir**.** 121

Şekil 94: Ayancık çevresindeki köyler geleneksel yaşam tarzının tüm imkanlarını ziyaretçilerine sunabilecek potansiyele sahiptir (Doğanlı köyü). 122

Şekil 95-96: İnaltı kanyonu girişinde yer alan su gücü ile çalışan bir değirmen ve mısırı un haline getiren öğütme taşı. 123

Şekil 97: Ayancık'ta kırsal konaklama amacıyla gelen ziyaretçiler geleneksel yöntemlerle yapılan tarım faaliyetlerine katılma imkanı bulabilirler. 124

Şekil 98: Kestane ağacında dikenli meyveleri kapsül açmış ve toplanma zamanı gelmiş bir kestane. 126

Şekil 99: Kestane tohumlarının dikenli meyve kabuğundan el işçiliği ile ayrılması. 127

Şekil 100: Meyve kabuğundan ayrılan kestanenin (tohumunun) çürüklerinin ayrılması ve kestanelerin boyutlarına göre gruplandırılması. 127

Şekil 101-102: Her hafta çarşamba günü saat 18:00 – 02:00 saatleri arasında kurulan Ayancık kestane pazarı. 130

Şekil 103: Kızılcık. 132

Şekil 104: Kuşburnu. 132

Şekil 105: Böğürtlen. 132

Şekil 106: Dağ çileği. 132

Şekil 107: Mersin (*Myrtus communis*). 133

Şekil 108: Ayancık yöresinde halk ağzında bilyedin olarak adladırılan kocayemiş (*Arbutus unedo*) meyvesi. 133

Şekil 109: Ağaçlı köyünde yöreye has bir tür olan fırıncık armudu pekmezi yapan bir köylü kadın. 136

Şekil 110: Ayancık'ta zıpkınla avlanan bir levrekten yapılan levrek dolma. 137

Şekil 111-112: Teneke kebabı. Tavuğun kebap için hazırlanmış ve pişmiş hali. 138

Şekil 113-114: Ayancık ve çevresindeki cemiyet yemeklerinde vazgeçilmez iki öğe: Keşkek ve et yemeği. 139

Şekil 115: Ayancık yöresine ait yemek çeşitlerinden örnekler. 140

Şekil 116-117: **Kayın Kapama:** Yemeğin en önemli öğesi tencerenin altına dizilen kayın ağaçları. Bu ağaçlar sayesinde etlerin tencereye yapışması engellenmiş oluyor. Böylece tencereye hiç yağ atılmadan tamamen etin kendi yağı ve kendi suyu ile pişirilmiş mükemmel lezzette bir yemek ortaya çıkıyor. 141

Şekil 118: Gelincik Burnu'ndan bir görünüş. 142

Şekil 119-120: Gelincik Burnu'ndaki dantel kayalar. 142

Şekil 121: Denizin üzerinde ada şeklinde duran bu oluşumlar adeta ilmek ilmek işlenmiş bir sanat eserine benzemektedir. 143

Şekil 122: Henüz oluşum aşamasında genç bir dantel kaya. 143

Şekil 123-124-125-126-127-128: Çaylıoğlu köyü Sayarkası olarak isimlendirilen bölgede bulunan kıyı karst şekilleri. 144

Şekil 129-130: Mimari yapıtaşı olarak kullanılmak üzere içlerinden parça alınan büyük bloklar. 144

Şekil 131: Karlık Düdeni'nin karşıdan görünüşü. 145

Şekil 132: Düdenin ağız kısmının bulunduğu alan çökmüş izlenimi vermektedir. 145

Şekil 133: Karlık Düdeni'nin ağız kısmında mayıs ayında erimeden kalan karlar. 145

Şekil 134-135: İnaltı kanyonunda kayalardan akan suların oluşturduğu travertenler. 147

Şekil 136: Yemişli şefliği sınırları içindeki traverten mağarası. Mağaranın tavan yüksekliği 220 cm, boyu 950 cm, eni de 220 cm'dir. 148

Şekil 137: Karlık Tepesi'nde bulunan dolinlerden biri. 148

Şekil 138: İnaltı Mağarası'nın giriş bölümündeki galeri. 150

Şekil 139: Mağaranın daraldığı bölümde duvarlardaki birikim şekilleri. 150

Şekil 140-141: Mağaradaki birikim şekillerinden örnekler. 151

Şekil 142: İnaltı Mağarası'nda kireçtaşlarının kararması ve ziyaretçiler tarafından yazı yazılması sonucu tahrip olan bir bölüm. 152

Şekil 143-144: İnaltı kanyonunda bulunan basamaklı şelalelerden görünüş. 152

Şekil 145: Sekicek Şelalesi. 153

Şekil 146: Yemişen köyü şelalesi. 153

Şekil 147: Çaylıoğlu köyü şelalesi. 154

Şekil 148: Kaldırayak köyü şelalesi. 154

Şekil 149: Taş alma amacıyla yapılan patlatmalar sonucunda zarar gören şelale. 155

Şekil 150-151: Etrafındaki ormanlar sayesinde dört mevsim farklı bir güzellik kazanan Akgöl'ün yaz ve kış mevsiminde görünüşü. 156

Şekil 152: Akgöl Yaylası'nın hakim bir tepeden görünüşü. 158

Şekil 153: Çaybaşı köyü yakınlarında bulunan halk arasında Fevzi Dayının Yaylası olarak adlandırılan yayla. 158

Şekil 154: Kepez kanyonu ve Çaybaşı köyü. 159

Şekil 155: Geniş ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan karışık ormanların içine kurulmuş Kızılcakaya köyü. 160

Şekil 156: Ayancık'ta sonbahar mevsiminde ağaçların ortaya çıkardığı renk cümbüşü mükemmel manzaralar yaratmaktadır (Karakestane köyü Başgelik Mahallesi). 160

Şekil 157: Göknar ormanları içinde yapay olarak oluşturulmuş olan Akgöl. 162

Şekil 158-159: Saray Gölü. 162

Şekil 160-161: Kuğu Yalısı ve Kızılay kamp tesisleri. 163

Şekil 162: Kendi çadırları ile gelip Gebelit Koyu'nda bulunan tesislerde konaklayan bir kamp grubu. 163

Şekil 163: Oluza mesire alanı. 164

Şekil 164: Kent ormanı tesisleri. 164

Şekil 165: Gebelit Koyu tesisleri. 164

Şekil 166: Ayancık iskelesi misafirlerine oltayla balık avlarken aynı anda güneşin deniz üzerinden batışını izleme imkanı sunmaktadır. 165

Şekil 167: Akgöl hem kamp kurma hem de balık tutma imkanı sağlamaktadır. 166

Şekil 168: Çok lezzetli ve yüksek besin değeri taşıyan kırmızı benekli alabalık yüksek kesimlerde bulunan derelerde olta balıkçılığı ile avlanabilecek türler arasındadır. 166

Şekil 169: Yeşil ile mavinin birleştiği eşsiz doğasıyla Çaylıoğlu Limanı. 168

Şekil 170: 2012 KAYRA güzergahı. 169

Şekil 171: Ayancık Halk Eğitimi ve ASO bünyesinde keten dokuma kursu alan kursiyerler. 171

Şekil 172: Keten liflerinden odunsu kısmı ayıran mengenez. 173

Şekil 173: Liflerde kalan odunsu kısımları temizlemek amacıyla kullanılan tarak. 173

Şekil 174: Masuralara sarılmış iplerden çözgü oluşturulması. 174

Şekil 175: Çözgülerin karışmaması için zincir oluşturulması. 174

Şekil 176: Ayancık'ta köylülerin kullandığı tamamı ahşap keten dokuma tezgahı. 174

Şekil 177-178: Ayancık Halk Eğitimi ve ASO bünyesinde oluşturulan keten dokuma kurslarında kullanılma üzere modernize edilmiş yarı metal – yarı ahşap dokuma tezgahları. 175

Şekil 179: Ayancık'ta ketenin tezgahlarda dokunması. 175

Şekil 180: Ayancık'ta el tezgahlarında dokunmuş bir peşkir. 175

Şekil 181-182-183-184: Ayancık'ta ketenden üretilen bazı giysi ve süs eşyaları (gömlek, ayakkabı, gazetelik ve cüzdan). 176

Şekil 185: 2014 yılı Ayancık Festivali tanıtım broşürü. 177

Şekil 186-187: Çangal Orman Müzesi ve müzenin içinde bulunan lokomobil. 181

Şekil 188: Zingal TAŞ tarafından kurulan vinç ve iskele. 183

Şekil 189: Koloni Mahallesi olarak da adlandırılan işçilerin kalması için yapılmış baraka ve lojmanlar. 184

Şekil 190: 1937'de Ayancık şehir merkezine elektrik verilmesi töreni. 186

Şekil 191: Fabrika içinde ulaşım için kullanılan tramvay sistemi. 186

Şekil 192: Sulu olukta taşınması için oluğa bırakılan tomruk. 188

Şekil 193: Ormanda mandalarla tomruk taşınması. 188

Şekil 194: Dekovil hattı ile tomrukların fabrikaya taşınması. 189

Şekil 195: Ayancık'ta tomruk taşıyan dekovillerin gelin alma konvoyu olarak kullanılması. 190

Şekil 196: Trenle şehre inen köylüler. 191

Şekil 197: Havai hat ile tomruk nakli. 192

Şekil 198: Havai hat ile fabrikaya ulaşan tomruklar. 193

Şekil 199: Zindan hattında bir köylünün dere üzerinden evine geçmek amacıyla kullandığı ray parçası. 194

Şekil 200-201: Zindan hattında demiryolu raylarının üzerine kurulmuş bir köprü. Sadece Zindan hattında bu şekilde kurulmuş 6 köprü bulunmaktadır. 194

Şekil 202: Cevizli Mahallesi germe istasyonu havai hat ayakları. 195

Şekil 203-204: Lefkenbaşı istasyonu güç ünitesi duvarı ve havuz. 196

Şekil 205: Yenicaaltı istasyonu eski hali. 197

Şekil 206: Yenicaltı istasyonu havai hat ayakları. 197

Şekil 207: Yenicealtı istasyonu vargel sistemi. 197

Şekil 208: Yenicealtı istasyonu vargel sisteminin geçtiği yer. 197

Şekil 209: Yenicealtı istasyonu vargel sistemi. 197

Şekil 210: Yenicealtı istasyonu vargel sisteminin geçtiği yer. 198

Şekil 211: Yenicealtı istasyonu tomruk havuzu kapağı. 198

Şekil 212: Meydancık istasyonu güç ünitesi kalıntıları. 199

Şekil 213: Meydancık istasyonu havai hat ayakları. 199

Şekil 214: 120 istasyonu güç verme ünitesi kalıntıları. 200

Şekil 215: 37 istasyonu ayak kalıntıları. 201

Şekil 216-217: Çölmektepe istasyonu güç üretim binasına ait kalıntılar. 201

Şekil 218: Çölmektepe istasyonu lokomobilin su ihtiyacını karşılayan havuz. 202

Şekil 219: Çölmektepe istasyonu havai hat ayakları. 202

Şekil 220: Çangal bölgesi sistemden geriye kalan tek havai hat direği. 203

Şekil 221: 1930'lu yıllarda Çangal istasyonu. 204

Şekil 222: Çangal orman bölgesinin Ayancık – Kastamonu yolu üzerinden görünüşü (2014). 204

Şekil 223: Çangal bölgesinde havai hatta tomruk yüklenmesi. 204

Şekil 224: Çangal bölgesinde tomrukların havai hatta verildiği istasyonun ayakları üzerine kurulan sinema binası. 204

Şekil 225: Çangal istasyonu işçi barakaları. 205

Şekil 226-227: Çangal istasyonu personel lojmanları. 205

Şekil 228: Çangal istasyonu Çamurlu Rampa mevkisi köprü. 206

Şekil 229: Çangal bölgesi Karaçalı mevkisi bekçi kulübesi. 206

Şekil 230-231: Çangal bölgesi Virajköprü mevkisi. 207

Şekil 232: Çangal bölgesi Virajköprü mevkisi köprü ayakları. 207

Şekil 233: 1930 yıllarda Karadere istasyonu. 208

Şekil 234: Karadere istasyonu temel kalıntıları (2014). 208

Şekil 235: Karadere istasyonu. 208

Şekil 236: Karadere istasyonun bulunduğu yer (2014). 208

Şekil 237: Çukurçay istasyonu tomruk yükleme alanı. 209

Şekil 238: Çukurçay istasyonu temel kalıntıları. 209

Şekil 239: Çukurçay istasyonu. 209

Şekil 240: Çukurçay istasyonunda tellerin gerilmesinde kullanılan manivelanın beton ağırlık sistemi. 209

Şekil 241: Çukurçay istasyonu temel beton kalıntıları. 210

Şekil 242-243: Köşe istasyonu ayak kalıntısı. 210

Şekil 244: Yemişli istasyonu. 211

Şekil 245: Yemişli istasyonu (2014). 211

Şekil 246: Yemişli istasyonunda bulunan tomruk havuzu. 211

Şekil 247: Yemişli istasyonunda bulunan tomruk havuzu kalıntıları. 211

Şekil 248: Ormanda yük çekmek için kullanılan işletmeye ait mandaların ahırı. 212

Şekil 249: Yemişli bölgesi jeneratör binası. 212

Şekil 250: Yemişli istasyonu. 212

Şekil 251: Yemişli istasyonunda bulunan lojman. 212

Şekil 252: Kavaklıkrampa havai hat ayakları. 213

Şekil 253: İnaltı bölgesinde tomruk yüklü bir dekovil. 214

Şekil 254: İnaltı bölgesi demiryolu istinat duvarı kalıntısı. 214

Şekil 255: İnaltı bölgesi demiryolu köprüsü üzerinde duran fabrika yöneticilerinden birinin eşi. 214

Şekil 256: İnaltı bölgesi demiryolu köprü kalıntısı. 214

Şekil 257-258: Kazköy orman bölgesi işletme binası. 215

Şekil 259-260: Burtu bölgesi kullanılmayan işletme binaları. 215

Şekil 261: Zindan bölgesinin havuzlar tarafından görünüşü. 216

Şekil 262: Zindan bölgesinde bulunan lojmanlarda 1988 yılında meydana gelen heyelanda evleri zarar gören köylüler oturmaktadır. 216

Şekil 263-264: Zindan bölgesi demiryolu hattı güzergahında bulunan istinat duvarları ve köprülerden biri. 217

Şekil 265: Ayancık Kereste Fabrikası yerleşkesinin Maltepe'den görünüşü. 218

Şekil 266: Fabrika yerleşkesinde yöneticiler için yapılmış lojmanlar. 218

Şekil 267: Fabrika sosyal tesislerinden biri. Tesisisin arka cephesi denize bakmaktadır. 219

Şekil 268: Kereste Fabrikası yerleşkesindeki yükleme kontrol binası. 219

Şekil 269: Fabrikaya tomruk taşıyan lokomotiflerden biri. 219

Şekil 270: Fabrikanın endüstriyel kalıntılarının hurda olarak satılmasından sonra geriye kalan baca. 219

Şekil 271: Fabrikanın tomruk havuzu. 219

Şekil 272: Fabrikada üretilen kerestelerin açıktaki gemilere yüklenmesini sağlayan mavnalardan biri. 219

Şekil 273-274: Yalı mahallesinde bulunan farklı özelliklere sahip tescilli ahşap yapılardan bazıları. 220

Şekil 275-276: Koloni evleri olarak adlandırılan Ayancık ilçe merkezinde yer alan orman işletme lojmanları. Orman işçi ve memurları için yapılan lojmanlar simetrik olarak sağlı sollu, ikişer sıralı toplam 4 adet bloktan oluşmaktadır. Her blokta 6 adet daire bulunmaktadır. 220

Şekil 277: Bir dönem cezaevi olarak da kullanılan eski kilise. 221

Şekil 278: 1900 yılında ilçenin ileri gelenlerinden olan Hacı Ahmet Efendi tarafından yaptırıldığı söylenen, günümüzde Askerlik Şubesi ve Nüfus Müdürlüğü olarak kullanılan tarihi bina. 222

Şekil 279: 1882 yılında inşa edilen Ayancık Sahil Cami. Mihraba paralel olarak yerleştirilmiş dikdörtgen planlı yapı, ahşap tavan ve kiremitli kırma çatılıdır. Girişin üstünde kitabesi bulunmaktadır. Girişin üstünde boydan boya ahşap bir kadınlar mahfili bulunmaktadır. 222

Şekil 280: Sulu Kilise, Çaylıoğlu Köyü, Usta Burnu mevkisinde tonozlu bir yapı kalıntısıdır. Etrafı kazılarak tahrip edilmiş kalıntıının içi kısmen su doludur. Yapının çevresinde moloz taş yığınları ve çatı kiremitlerinden oluşan başka yapı kalıntıları mevcuttur. 223

Şekil 281-282: Otmanlı Çeşmesi. Yenikonak (Otmanlı) Köyü, Merkez Mahallesinde bulunan çeşme, dikdörtgen planlı, 180 x 170 cm. ölçülerinde, çatı örtüsü yerel mimarinin önemli öğelerinden olan taş örtü ile kaplanmıştır. Kuzey ve güney cepheleri kemerli niş olarak yapılmış olan çeşmenin kuzey cephesinde kemerli nişin hemen üstünde sağlı sollu yüksek kabartma olarak yapılmış karşılıklı duran iki aslan (köpek) figürü yer almaktadır. 223

Şekil 283-284-285: Yemişen köyü tarihi mezarlığında yer alan mezar taşlarından örnekler. 224

Şekil 286: Ayancık ve çevresinde oryantiring sporu yapılabilecek birçok parkur bulunmaktadır. 225

Şekil 287-288: Ayancık'ta değişik parkurlarda yapılan off-road etkinliklerinden örnekler. 226

Şekil 289: Karlık Yaylası'nda orman işletme müdürlüğüne ait atıl durumda bulunan yangın gözetleme kulesi. 226

Şekil 290-291: Ayancık'ta ATV ile arazi gezisi (quadbiking) yapmak isteyenler orman içinde kendilerine birçok parkur bulabilir. 227

Şekil 292: Amatör olarak canyoneering sporu yapmaya müsait İnaltı Şelalesi. 228

Şekil 293: Profesyonel olarak canyoneering sporu ile ilgilenenler için uygun yüksekliğe sahip Sekicek (Bakırlı) Şelalesi. 228

Şekil 294-295-296: Derin vadi yamaçlarındaki kayalıklar ya da Karlık Düdeni gibi yüksek kayalıklar sportif tırmanma için kullanılabilir. 229

Şekil 297: Ayancık Çayı'nın doğusunda kalan fabrikanın kurulu olduğu alanın Maltepe'den görünüşü. 230

Şekil 298-299: Karadeniz Teknik Üniversitesi Ormancılık Fakültesi öğrencilerinin Ayancık arazi tatbikatı. 232

Şekil 300: Ayancık endüstriyel miras haritası. 233

Şekil 301: Ayancık doğal çekicilikler haritası. 234

Şekil 302: Ayancık kültürel çekicilikler haritası. 235

Şekil 303: Ayancık turistik değerler haritası. 236

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Ayancık'ta rüzgarların esme sayılarının aylara göre dağılımı (1975-1994) ve frekansı. 20

Tablo 2: Ayancık ilçesinde nüfusun gelişimi (1927 – 2011). 32

Tablo 3: Ayancık kentsel ve kırsal nüfusta cinsiyet yapısı. 37

Tablo 4: Ayancık'ta nüfusun eğitim durumu. 38

Tablo 5: Ayancık ilçesine bağlı köylerin nüfus miktarlarına göre dağılımı 41

Tablo 6: Hane başına düşen fert sayısına göre köylerin dağılımı. 41

Tablo 7: Nüfusa göre hane başına düşen fert sayısı. 43

Tablo 8: Ayancık kırsalında çatı örtülerinin köylere dağılışı. 51

Tablo 9: Ayancık kırsalında çatı örtülerine göre meskenlerin dağılışı. 51

Tablo 10: Turizme hâkim dünya görüşü ile ekoloji temelli bakış açısının temel ilke ve prensipleri. 68

Tablo 11: Türkiye 2014 yılı korunan alanları listesi 88

Tablo 12: Ayancık Belediyesi turizm belgeli işletmeler 91

Tablo 13: Ayancık için de geçerli olan avcı başına bir av günü için, türlere göre avlanma limiti. 114

Tablo 14: Ayancık ilçesi sınırları içerisinde tespit edilen endemik türler. 116

Tablo 15: Ayancık ve çevresinde bulunan CITES kategorisindeki bitki türleri. 117

Tablo 16: Ayancık ve çevresinde değişik sektörlerde ticari olarak kullanılabilecek bitki türleri. 118

Tablo 17: Ülkemizde en fazla kestane üretimi yapan iller (2013). 128

Tablo 18: Sinop ilindeki kestane ağacı ve kestane üretiminin ilçelere göre dağılımı (2013). 128

Tablo 19: Sinop ili ilçelere göre bal üretim miktarları (2013). 131

Tablo 20: Zingal Şirketi 'nin 1929 yılındaki ortakları ve payları. 182

Tablo 21: 1942 yılında tomruk nakliyatında kullanılan yollar ve uzunlukları. 187

Tablo 22: Ayancık'ta kültür varlığı ilan edilen yapılar. 221

KISALTMALAR

ABD	**:** Amerika Birleşik Devletleri
ASO	**:** Akşam Sanat Okulu
ATV	**:** All Terrain Vehicle
AYORSAN	**:** Ayancık Orman Ürünleri Sanayi
BM	**:** Birleşmiş Milletler
CITES	**:** Convention on International Trade in Endangered Species (Uluslar arası Tehlike Altındaki Türleri Koruma Birliği)
DKMPGM	**:** Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DMİGM	**:** Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
GAP	**:** Güneydoğu Anadolu Projesi
KAD	**:** Kuzey Anadolu Dağları
KAYRA	**:** Karadeniz Yat Rallisi
MTA	**:** Maden Tetkik Arama
ORÜS	**:** Orman Ürünleri Sanayi
TDK	**:** Türk Dil Kurumu
TIES	**:** The International Ecotourism Society (Uluslar arası Ekoturizm Derneği)
TODEG	**:** Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu
TÜİK	**:** Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	**:** Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UNDP	**:** United Nations Development Pogramme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	**:** United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
WTO	**:** World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
WTO	: World Tourism Organization (Dünya Turizm Örgütü)
ZİNGAL TAŞ	**:** Zindan ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi

GİRİŞ

Araştırma Sahasının Yeri

Bu çalışmada ekoturizm potansiyelini belirlemek için araştırma alanı olarak seçilen Ayancık ilçesi, Kuzey Anadolu'da Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Sinop ilinin önemli ilçelerinden biridir. Batısında Türkeli, doğusunda Erfelek, güneyinde Boyabat ve Hanönü (Kastamonu) ilçeleri bulunur *(Şekil 1)*.

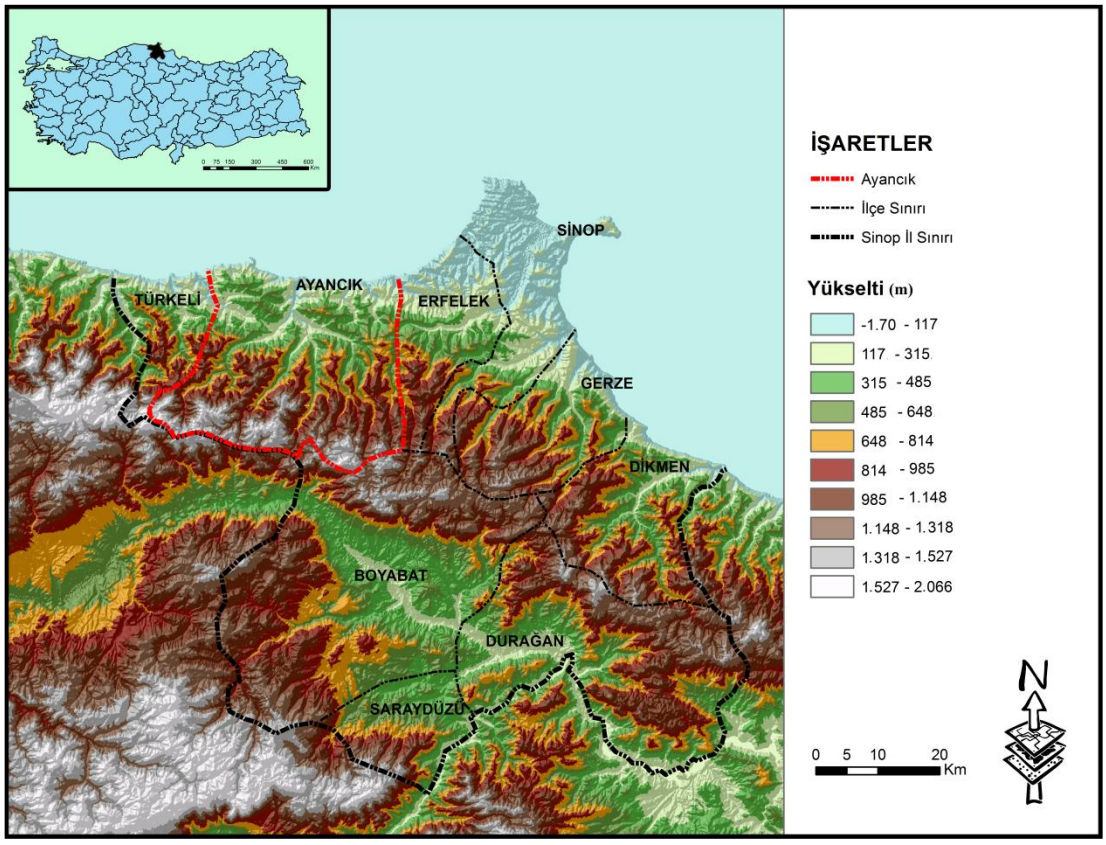

Şekil 1: Lokasyon haritası.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde turizmin, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için önemi gittikçe artarken, kendi iç dinamikleriyle kalkınamayan az gelişmiş bölge ve yöreler turizmi bir kalkınma aracı olarak görmektedirler. Turizm, sadece ekonomi üzerinde etkisi olan bir sektör olmanın yanında, uluslararası ilişkilerdeki rolü, doğal, kültürel ve tarihi değerlerle olan ilişkileri nedeniyle de farklı bakış açılarıyla ele alınması gereken bir alan haline gelmiştir. Turizm, az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerin kalkınmasında öncü sektörlerden biri olmasının yanında çevresel etkiler meydana getiren bir aktivitedir. Bu nedenle turizmin, sürdürülebilir kalkınma amacına en uygun sektörlerden biri olduğu düşüncesi bu alandaki çalışmaları artırmıştır.

Dünyadaki hızlı ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan aşırı kentleşme, yaşam koşullarının güçleşmesi ve diğer olumsuz etkenler, özellikle kentsel alanlarda yaşayanlar için büyük baskılar oluşturmaktadır. Bu baskılardan kaçış isteği ile birlikte turizm tüketim kalıplarında da son dönemde önemli bir değişim gözlenmektedir. İnsanların eğitim seviyelerinin ve çevre bilinçlerinin de artmasıyla deniz-güneş-kum üçgeninin hâkim olduğu geleneksel turizm anlayışının yerini, doğal ortamlarda gerçekleşen turizm faaliyetleri almaktadır. Değişen turist profili ve tüketim kalıpları, doğal ve kültürel çevreyi kullanırken korumayı da öngören ve bu yönde olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin asgari düzeye indirildiği aktiviteleri içeren ekoturizmin gelişmesini sağlamıştır. Ekoturizm kavramının özünü, ekonomik yönden verimli, toplumsal açıdan sorumlu ve çevre-doğa bağlamında problem yaratmayan uygulamalar oluşturmaktadır.

Ekoturizm, doğal ve kültürel kaynakları tahrip etmeden turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesini ve sürekliliğini amaçlayan bir turistik faaliyet olması sebebiyle ekolojik yapının ve turizmin ekonomik değerinin korunması ve gelecek nesillere aktarımı açısından en doğru turizm seçeneği olarak görülmektedir. Fakat başarılı bir ekoturizm (gelişim ve yönetim) için her düzeyde planlama yapılması gereklidir. Ekoturizm planlanırken alınacak yanlış karar ve uygulamalar doğal ve kültürel kaynakların yok olmasına sebep olabilir. Bu sebeple ekoturizm faaliyetleri, ekolojik, kültürel ve sosyal anlamda negatif sonuçlar doğurmayacak şekilde planlanmalıdır.

Sinop ili Ayancık ilçesi; sahip olduğu doğal ve kültürel çekiciliklere bağlı olarak alternatif turizm imkânlarının uygulanabilirliği açısından elverişli özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin başında; Ayancık ilçe merkezi ve Ayancık Çayı havzasında bulunan Cumhuriyetin ilk yabancı sermaye yatırımlarından biri olan orman işletme tesislerine ait günümüzde kullanılmayan, kullanılmadığı için de doğa üzerinde tahrip edici etkisi olmayan endüstriyel miras kalıntıları gelmektedir. Buna ilave olarak, karakteristiğini yitirmemiş taş örtülü ahşap meskenlerden oluşan köy dokusu; akarsu, deniz, göl ve çağlayanlardan oluşan su ile ilgili çekicilikler; zengin ormanları ve bitki örtüsü çeşitliliği, karstik oluşumlar; yayla ve av sahaları gibi çok sayıda alternatif turizm etkinliğinin gerçekleştirilebileceği doğal alanlar bulunmaktadır.

Araştırma, Sinop ilinin bozulmamış doğal ve kültürel özelliklere sahip ilçesi Ayancık'ta ekoturizm potansiyelinin belirlenmesine odaklanmıştır. Çalışma ile ülke genelinde sürdürülen turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmalarına katkı sağlanması, yörenin turizm potansiyelinin belirlenmesi, yörenin turizm yoluyla önünün açılması, alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, çevresel ve kültürel tahribatın engellenmesi ve bu doğrultuda yatırımların yapılmasına yönelik önerilerde bulunmak hedeflenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Ayancık, zengin tarihsel değerleri, doğal güzellikleri, denizi, değişik kültürel özellikleri ve bozulmamış karakteristik köyleri ekoturizm açısından farklı çekiciliklere sahiptir. Bu çekiciliklerin kullanılması Ayancık'ın her yönden gelişmesini sağlayacaktır. Farklı yapıda destinasyonların oluşturulması ve gelecek nesillere sağlam ekoturizm kaynaklarının bırakılması turizmin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Araştırma, Ayancık'taki ekoturizm potansiyelini ortaya koyacak ilk çalışma olmasının yanında Zingal'den kalan endüstriyel mirası ortaya çıkarmasıyla da uluslararası önem taşımaktadır.

Materyal ve Metod

Bu çalışmada Ayancık'ın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi için yörenin sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleri belirten haritalardan, uydu görüntülerinden, fotoğraf ve video kayıtlarından, çevrimiçi resmi internet siteleri ve milli parkların bilgilendirme merkezi kaynaklarından, ülkemizde ekoturizm hakkında yayınlanan kitaplardan (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006; Alaeddinoğlu vd., 2011; Demir ve

Çevirgen, 2006; Erdoğan, 2003; Özgüç, 2007; Soykan, 2004; Tümertekin ve Özgüç, 2009; Türker ve Çetinkaya, 2009; vd.), yabancı literatür kaynaklarından (Atkočiūnienė, 2009; Berno & Bricker, 2001; Blamey, 2001; Kanyamibwa et. al., 2014; Lane et. al., 2013; Moeurn et. al., 2013; Nowaczek, 2002; Wood, 2002; vd.), Ayancık ve çevresi ile ilgili yapılmış çalışmalardan (Akkan, 1975; Bayoğlu, 1960; Cieslar, 1937; Gedik ve Korkmaz, 1984; Güney, 2012; Kaya, 2011; Kasaplıgil, 1945; Kasaplıgil, 1947; Kastamonu Orman Başmüdürlüğü, 1964; Kutlutan, 1938; MTA, 2012; Özdemir, 1996; Sevim, 1957; Sinop Doğa Turizmi Master Planı, 2013; Timor, 1999; Topçu, 2004; Uzun, 1996; Yavuz, 1970; Yılmaz, 2001; Yılmaz, 2004; Yılmaz vd., 2012), ülkemizde ekoturizm konusunda yapılan proje ve tez çalışmalarından (Akgün, 2009; Arslan, 2009; Aydın, 2010; Benzer, 2006; Çakır, 2011; Demir, 2011; Hoşcan, 2008; Kazas, 2008; Kevseroğlu, 2011; Tolga, 2006; Yalçın, 2007; Polat, 2006; Sayılan, 2007; vd.), ulusal ve uluslararası organizasyonların bu konudaki yayınlarından (DKMPGM, 2006; TMMOB, 2006; TODEG, 2010; TÜSİAD, 2012; UNDP, 2013; UNEP&WTO, 2005; UNEP, 2007) faydalanılmıştır.

Çalışma alanında yapılan arazi çalışmalarındaki yerinde gözlemler ve bu gözlemler sonucu çekilen fotoğraf ve video kayıtları ile röportajlar arazide toplanan verileri oluşturmuştur. Turizm faaliyetlerinin yıl boyunca sürdürülmesi amaçlandığı için farklı mevsimlerde arazi çalışmaları yapılmış böylece çalışma alanının her mevsim ortaya çıkardığı farklı değerler tespit edilmiştir. Arazi çalışmaları iki bölüm halinde gerçekleştirilmiştir:

Birinci bölüm, Ayancık ve çevresi ile ilgili ulaşılabilen tüm yayınların incelenmesiyle Zingal ulaşım sistemi ve diğer tesislerin ortaya çıkartılmasına yönelik yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalar sonucunda ilçe çapında ulaşılabilen tüm endüstriyel kalıntılar koordinatlanmış ve envanter hazırlanmıştır. Bu envanter ilçe kaymakamlığına teslim edilerek kalıntıların kültür varlığı ilan edilmeleri konusunda yardım talebinde bulunulmuştur.

İkinci bölüm, kırsal alanlardaki doğal ve kültürel değerlerin tespiti için yapılan arazi çalışmalarıdır. Bu kapsamda çalışma alanında yer alan Ayancık ilçesine bağlı 71 köyden 60'ı doğrudan ziyaret edilmiş ve incelenmiştir. Ayrıca çalışma alanına sınır oluşturan fakat idari olarak Boyabat (Sinop) ve Hanönü (Kastamonu) sınırları içerisinde kalan yerleşmeler de çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu çerçevede yapılan arazi çalışmaları:

- Dört mevsim turizm anlayışı doğrultusunda planlamalar yapılacağı için çalışmalar tüm mevsimlere yayılmıştır. 2013 ve 2014 yılı hatta 2015 yılının ilk çeyreğinde devam eden arazi çalışmaları (Ocak 2013, Mart 2013, Mayıs 2013, Haziran 2013, Temmuz 2013, Ağustos 2013, Ekim 2013, Kasım 2013, Ocak 2014, Mart 2014, Mayıs 2014, Ağustos 2014, Ekim 2014, Aralık 2014, Ocak 2015, Şubat 2015, Mart 2015) her yılın Ocak, Mayıs, Ağustos ve Ekim aylarında yoğunlaştırılmıştır.

- 2013 ve 2014 yıllarının Ağustos aylarında çalışmanın Tez İzleme Komitesi üyeleri olan Prof. Dr. Cevdet YILMAZ, Prof. Dr. H.İbahim ZEYBEK ve Yrd. Doç. Dr. Fergan KARAER ile yörede arazi çalışmaları yapılmış, tespit edilen değerler kendilerine gösterilmiş ve komitenin eleştirileri doğrultusunda çalışmalara yön verilmiştir.

- Ayancık'ta oluşturulan amatör doğa yürüyüşü grubuyla yapılan yürüyüşlerle hafta sonları farklı kırsal yerleşmeleri görme şansına erişilmiştir.

- Ayancık Orman İşletme Müdürlüğünün arazi çalışma ve incelemelerine katılım sağlanmıştır.

- KTÜ Orman Fakültesinin yöreye yaptığı inceleme gezilerine katılım sağlanarak farklı disiplinlerin ekoturizme bakış açıları anlaşılmaya çalışılmıştır.

- Avcılarla yapılan bilgi alışverişi ve yürüyüşlerle arazinin en ücra köşelerinde kalan değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

- Köylerde yapılan şenlik ve eğlencelere katılım sağlanmıştır.

- Ayancık Kaymakamlığı yardımıyla tüm köy muhtarlarıyla toplantı yapılmış, kendilerine çalışmanın amaçları açıklanmış ve yardım istenmiştir. Muhtarlardan gelen dönütlere göre arazi çalışmalarına yön verilmiştir.

Kültür turizmi kapsamında değerlendirilecek olan endüstriyel kalıntıların tespiti için Zingal şirketinin raporlarından (Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü, 1945; Zingal, 1943; Zingal, 1945) ve dört fotoğraf albümünden faydalanılmıştır. Bunlardan birincisi işletmenin kurucularından birinin kızı olan Claudine TITECA'nın 1930'lu yıllara ait fotoğraf albümüdür. İkincisi Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü arşivinden elde edilen fotoğraflardır. Bu albüm üzerinde yapılan

çalışmalara göre fotoğrafların 1950'li yılların başında çekildiği tahmin edilmektedir. Üçüncüsü farklı zamanlarda çekilmiş kişisel fotoğraf arşivlerinden ve dergilerinden edinilen fotoğraflardır. Almanya'da yayınlanan Schmalspur Info dergisinde Höhn ve Yılmaz tarafından Zingal ulaşım sistemi hakkında yayımlanan makaleler (Höhn 2011a, Höhn 2011b, Höhn 2011c, Höhn & Yılmaz 2012a, Höhn & Yılmaz 2012b, Höhn & Yılmaz 2012c, Höhn & Yılmaz 2012d, Höhn & Yılmaz 2013a, Höhn & Yılmaz 2013b, Höhn & Yılmaz 2013c, Höhn & Yılmaz 2013d) sistemin ortaya çıkarılmasında önemli rol oynamıştır. Dördüncüsü de yazılı ve görsel materyallerden elde edilen bilginin tespiti amacıyla yapılan arazi çalışmalarında çekilen 2014 yılına ait güncel fotoğraflardır.

Ayancık ve çevresinin jeolojik yapısı MTA'nın 1/25.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Harita'sının Kastamonu (E-32) ve Sinop (E-33) paftalarından, çalışma alanında yer alan kültür varlıklarına ilişkin veriler Sinop Müze Müdürlüğü'nden, ülkemizde korunan alanlara ait bilgi ve istatistikler Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Sinop 10. Bölge Müdürlüğü'nden, Ayancık Meteoroloji İstasyonu'na ait rasat verileri Samsun Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden, nüfus ve eğitim istatistikleri Türkiye İstatistik Kurumu'nun internet sitesinden, çalışma alanında hizmet veren turizm işletmelerine ait istatistikler Ayancık Belediyesi'nden, Ayancık çevresi'ndeki bitki örtüsü ile ilgili bilgiler ile Zingal hakkında fotoğraf ve resmi belgeler Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü'nden, köylere ait yerleşme istatistikleri ve turizmi geliştirme çalışmalarına ait veriler Ayancık Kaymakamlığı'ndan, doğrudan ilgili birimlerine yapılan müracaatlar ve ilgili kurumların çevrimiçi yayın yapan internet sitelerinden elde edilmiştir.

Araştırmada, mevcut haritaların sorgulanması Coğrafi Bilgi Sistemleri içinde yer alan ArcGIS 9.3 yazılımı ile yapılmıştır. Grafikler için 2010 Microsoft Office Excel programı kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
COĞRAFİ ORTAM ÖZELLİKLERİ

1.1. Fiziki Coğrafya Özelikleri

İnsan ile çevrenin karşılıklı olarak birbirini ne şekilde etkilediği coğrafyanın ve coğrafyacının temel çıkış noktasıdır. Yaşanılan mekânın fiziksel özelliklerini ve bunların insan faaliyetlerine etkisini fiziki coğrafya incelemektedir (Emekli, 2006:53). İnsanın varlığını devam ettirdiği doğal çevrede neredeyse tüm faaliyetleri fiziki coğrafyanın etkisi altındadır. Ekonomik etkinlikler, yerleşme özellikleri, ulaşım, beslenme şekli, inşaa edilen binanın yapı malzemesi ve giyim tarzı gibi pek çok unsur fiziki coğrafyadan etkilenmektedir. Ayrıca doğal çevrenin farklılığı kültüre de yansımakta, farklı fiziki coğrafya etkisinde farklı kültürler ortaya çıkmaktadır. Turizm faaliyetlerine katılan ekoturistler gittikleri yerlerin tarihi ve kültürel varlıklarının yanında o yörelerin yüzey şekilleri, iklimi, bitki örtüsü gibi fiziki coğrafya özelliklerine de merak duymaktadır. Bu nedenle iyi bir ekoturizm planlaması yapabilmek için fiziki coğrafya özelliklerinin iyi bilinmesi gerekmektedir.

1.1.1 Jeoloji

Çalışma sahasında Hacılı ve Davutlu çevresinde yer alan Triyas – Alt Jura kumtaşı, kireçtaşı, marn tabakası ve güney sınırda yer alan yine aynı yaştaki metamorfikler en yaşlı arazileri oluşturmaktadır. Kepezin güneyinden Çangal Dağı güneyine kadarki kesimde ise Alt –Orta Jura yaşlı granit ve granodiyoritlerden oluşan derinlik kayaları yer alır. Bu formasyonun kuzeyinde, İnaltı köyünün hemen güneyinde Üst Jura - Alt Kreatase yaşlı breşler, yine İnaltı köyü çevresinden başlayarak batıya doğru Kepez'e kadar uzanan Üst Jura yaşlı kireçtaşları bulunmaktadır. Bu bölgede kireçtaşı tabakaları Avdullu köyü güneyine kadar uzanır *(Şekil 2)*.

Bu dönemde meydana gelen kireçtaşı formasyonları ekoturizm açısından önem taşıyacak jeomorfolojik şekillerin oluşmasına katkı sağlamıştır. Çalışma alanındaki en önemli çekiciliklerden biri olan İnaltı Mağarası da Alt Kreatase kireç taşları üzerinde oluşmuştur (MTA, 2012:4).

Sulusökü, İnaltı kuzeyi ve güneyi ile Yemişliçay Vadisi'nde yaygın olarak kumtaşı-kumlu kireçtaşı ara katmanlı şeyl ve marn ardalanması yüzeylenmekte ve bu tabakalarda kumtaşlarının kalınlığı kimi yerde 100-200 m kalınlığa ulaşmaktadır. Fosil topluluğu yönünden oldukça fakir olan bölgede bulunan bazı fosillere göre yaş Alt Kretase olarak belirlenmiştir (Gedik ve Korkmaz, 1984:58).

Çalışma alanında en fazla yer kaplayan yapı Üst Kretase yaşlı kumtaşı ve marndan meydana gelen flişlerdir. Batıda Söküçayırı'nın batısından Hacılı'ya kadar uzanan dar bir şerit halinde çalışma alanına giren yapı gittikçe genişleyerek doğuya devam eder. Doğu sınıra geldiğimizde güneyde Büyükpınar, en doğuda Kurtköy ve kuzeyde Göldağ'a kadar uzanır *(Şekil 2)*. Bu flişler içinde bulunan kalkerler ince tabakalı (laminalı) beyaz renkli ve bölüm bölüm marnlı olup Aşağıköy'den güneydoğuya doğru olan sahada ve ayrıca Yukarıköy batısında yüzeylenmiştir (Özdemir, 1996). Arazide çok geniş bir alanda yayılış gösteren bu fliş formasyonu içinde yer alan ince tabakalı (laminalı) kil taşları uzun yıllar boyunca geleneksel kırsal meskenlerde çatı örtüsü olarak kullanılmış ve yöreye özgü bir mimari oluşturmuşlardır (Yılmaz, 2001).

Alt Eosen kumtaşı ve marndan oluşan tabakalar da kıyıda Aliköyü'nden başlayarak doğuya doğru devam eder. Aynı formasyon Kütük köyü civarında Kumluk Çayı vadisinden başlayarak doğuya doğru uzanır. Çalışma sahasında geniş alan kaplayan bir diğer jeolojik yapı da Orta Eosen yaşlı kumtaşı-marn tabakalarıdır. Batıda, kıyıdan başlayarak güneyde Söküçayırı köyüne kadar uzanan kumtaşı ve marndan oluşan araziler Ali köyünden itibaren kıyıdan uzaklaşarak doğu sınırına kadar devam eder *(Şekil 2)*.

Yenikonak çevresinde ve Ayancık ilçe merkezi güney yörelerinde litoloji tipik olarak ince kumtaşı ara katmanlı şeyl, marn ardalanmasından oluşur. Yaşının Orta Eosen olduğu tespit edilen formasyonun Karapınar'da ölçülen tip kesitte tabaka kalınlığı 1.460 m olarak ölçülmüştür (Gedik ve Korkmaz, 1984:67).

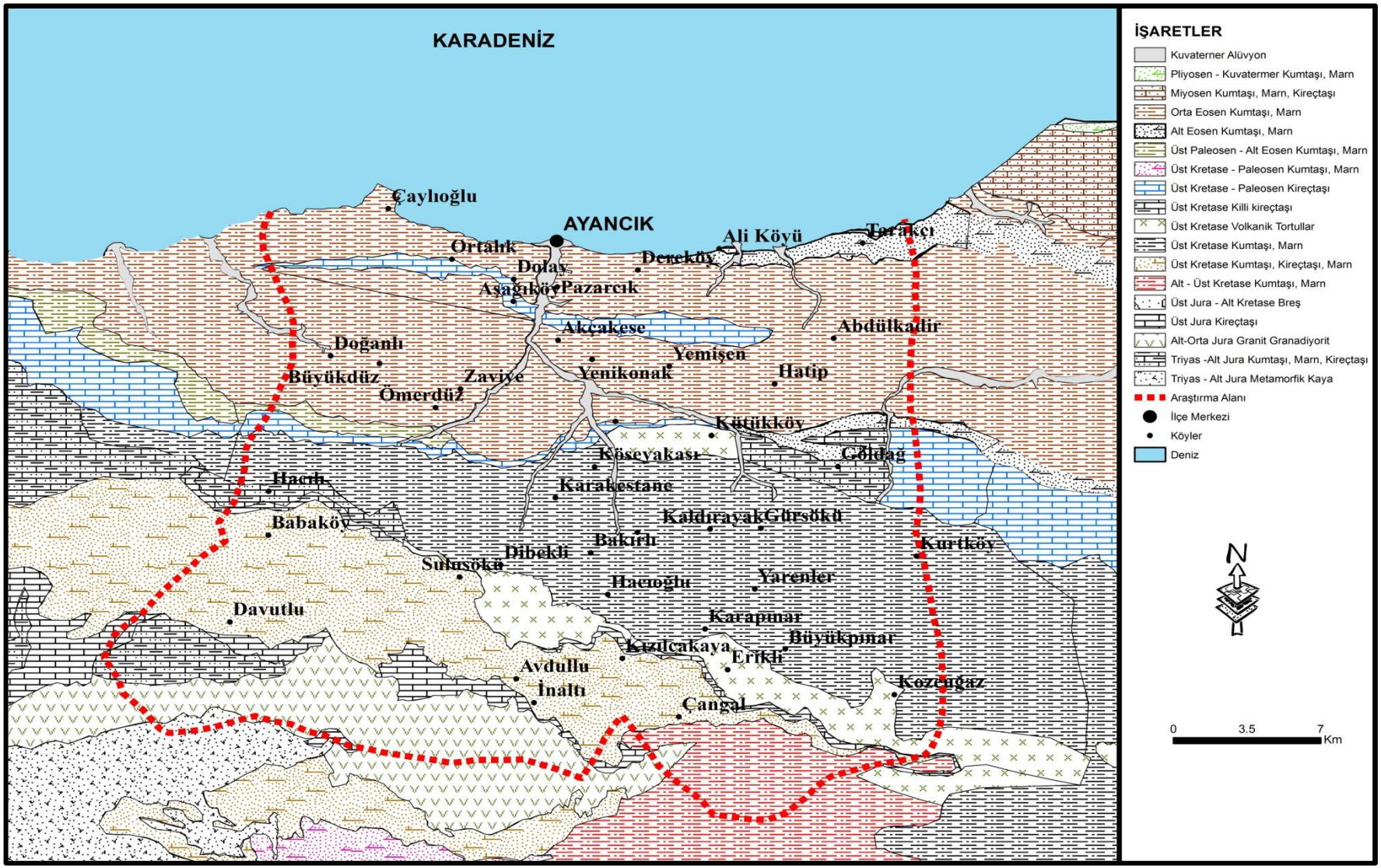

Şekil 2: Ayancık jeoloji haritası.

Anakayanın ekonomik değer taşıdığı bölgelerde kurulan taş ocakları vasıtasıyla bu alanlar değerlendirilmekte ve yöreye ekonomik kaynak sağlanmaktadır. Ayancık ve çevresinde, özellikle anakayanın kalker olduğu sahalarda ikisi kamu kurumlarına ikisi de özel sektöre ait toplam 4 kalker ocağı *(Şekil 3)* işletilmektedir. Ayrıca Kepez bölgesinde özel sektör tarafından işletilen 1 mermer ocağı bulunmaktadır *(Şekil 4)*.

Şekil 3: Zindan Vadisi'nde bulunan özel sektöre ait kalker ocağı.

Şekil 4: Kepez bölgesinde özel sektör tarafından işletilen mermer ocağı.

Anakayanın ekonomik değer kazandığı bu işletmelerin durumu ekoturizm planlamasında üzerinde önemle durulması gereken konuların başında gelmektedir. Özellikle ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleşeceği alanlara belirli mesafelerde bu tür işletmelerin bulunmaması gerekir. Ekoturistlerin çevre duyarlılığı yüksek kişiler olduğunu göz önünde bulundunduğumuzda bu işletmeler gerek ürettikleri toz, vb. kirlilikle, gerek gürültü kirliliği ile gerekse doğal hayata verdiği zararla ekoturizm faaliyetlerini olumsuz etkileyecektir.

Kuvaterner arazileri Ayancık Çayı'nın denizle birleştiği alanda oluşturduğu deltadan başlayarak akarsu vadisi ve kolları boyunca güneye doğru devam eden karasal alüvyonlar oluşturmaktadır. Ayancık Çayı ve kollarının oluşturmuş oldukları vadi tabanında rastlanan akarsu depoları, iri çakıllı ve bloklu alüvyonlardan oluşur. Kalınlığı, Zindan Çayı yatağında 0,5 – 1 m civarında ve kötü boylanmış kum boyutunda olan alüvyonlar Ayancık Çayı'nın Karadeniz'e döküldüğü yerde 25 m'ye kadar ulaşmaktadır (Özdemir, 1996; Çelikler Elektrik, 2009:34).

1.1.2 Jeomorfoloji

Ayancık, Karadeniz Bölgesi'nin genel coğrafi özelliklerini yansıtmaktadır. Denize paralel uzanan dağ sıraları ile bunları yararak denize ulaşan akarsuların oluşturduğu dar vadiler genel morfolojik yapıyı oluşturur. Yükselti kıyıdan itibaren hemen artmaya başlar. Çalışma sahasının kuzeyinde uzanan Küre Dağları ana jeomorfolojik birimdir.

Akarsular tarafından derin yarılmış vadiler nedeniyle kıyı kesimden iç kesimlere geçiş oldukça zordur. Doğu-batı yönünde uzanan ve batıdan doğuya doğru yükselti kazanan Kuzey Anadolu Dağları'nın çalışma alanı içinde kalan kısmı orta yükseltidedir *(Şekil 5)*. Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey sırasını oluşturan Küre Dağları silsilesindeki Zindan Dağı (1.876 m) ve Çangal Dağı (1.605 m) yöreyi güneyden çevreleyerek en yüksek zirveleri oluştururlar. Bu iki zirve arasında kalan kesimlerin yükseltisi hiçbir yerde 1.000 m'nin altına düşmez.

Şekil 5: Ayancık'ta kıyıya paralel uzanan dağların batı yönünde görünüşü.

Çangal Dağı coğrafî mevki itibariyle batıdaki Zindan Dağı ile birlikte, Küre çevresinden başlayarak kıyıyı takiben Bafra'nın yakınında Kızılırmak'a kadar uzanan dağlık alanın orta kesimine ait bir yükselti oluşturmaktadır. Çangal ve Zindan Dağı'nın birlikte oluşturduğu dağ silsilesi Ayancık'ın güneyinde kıyıdan itibaren yükselerek kıyı bölgesinin en yüksek su bölüm hattını oluştururlar.

Genel olarak sade bir görünüme sahip olan Kuzey Anadolu Dağları'nın en belirgin jeomorfolojik özelliği, üzerlerinde geniş aşınım yüzeylerinin bulunuşudur. Eosen sonlarında yükselip deniz seviyesi üzerine çıkan kıvrım sistemi, dış kuvvetlerin aşındırmalarına uğramış ve sonuçta geniş alanlar kaplayan peneplenlere dönüşmüştür. Epirojenik hareketlerle Anadolu'nun topluca yükselmesi sonucunda yükselti kazanan bu dağ sırası akarsular tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Vadiler arasında kalan yüksek aşınım düzlükleri bu geniş yontukdüzün kalıntılarıdır (Akkan, 1975:17). Söz konusu aşınım düzlükleri yerleşme ve tarım alanı amaçlı faydalınılan üniteler durumundadır.

Yerleşmeye elverişli düz alanların azlığı nedeniyle köylerin önemli bir kısmı Ayancık Çayı ve kollarının meydana getirdiği taraçalarda ve az eğimli yamaçlarda kurulmuştur *(Şekil 6)*.

Şekil 6: Taraça üzerine kurulu yerleşmelere bir örnek: Genze Mahallesi (Dereköy).

Dağların denize paralel olarak uzandığı Karedeniz kıyılarında genellikle boyuna yapılı kıyı özelliği görülmesine rağmen, Ayancık kıyıları yer yer girintili-çıkıntılı olması, küçük koy ve burunların oluşması nedeniyle Sinop ve Gerze kıyılarına nazaran daha karışık bir kıyı tipine sahiptir. Ayancık kıyıları boyunca, yer yer 25 m yüksekliğinde, tabakaların karaya doğru eğimli olduğu yerlerde kıyı gerisinde, duvar gibi yükselen falezler meydana gelmiştir. Maltepe'nin kuzey yamacından itibaren kıyı boyunca Çaylıoğlu köyüne kadar olan kesimlerde de aralıklı olarak yüksek falezler görülmektedir *(Şekil 7)*.

Şekil 7: Ayancık ilçe merkezinin batısına doğru uzanan falezli kıyılardan görünüş.

Ayancık kıyılarında önemli koy ve körfezler bulunmamaktadır. Yalnız Ayancık ilçe merkezinin batısındaki Çamurcu mevkisinde olduğu gibi güney-kuzey yönlü akarsuların ağızlarında, küçük koylar gelişmiştir. Çamurcu mevkisindeki bu koyun genişliği yaklaşık 170 m, uzunluğu ise doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 450 m'yi bulmaktadır *(Şekil 8)*. Ayrıca Ayancık – Sinop karayolunun 20. km'sinde bulunan Gebelit mevki Ria tipi kıyıya örnek gösterilebilir *(Şekil 9)*. Ayancık kıyılarının genellikle yüksek kıyı özelliğinde olması plajların gelişmesine imkan tanımamıştır (Özdemir, 1996). Bu sebeple bahsi geçen Çamurca gibi küçük koylar, geniş plajların bulunmadığı araştırma sahasında deniz turizminin gelişimine hizmet edebilecek sahalar olarak ön plana çıkmaktadır.

Şekil 8: Güney-kuzey yönlü bir akarsu ağzında oluşan Çamurcu Koyu.

Şekil 9: Ria tipi kıyıya örnek oluşturan Gebelit mevkisinin uydu görüntüsü
Kaynak: https://www.google.com/maps (Erişim Tarihi: 10/08/2014).

Çalışma sahasındaki en önemli jeomorfolojik birimlerden biri de Ayancık Çayı ve yan kollarının oluşturduğu vadilerdir. Kaynaklarını Zindan ve Çangal dağlarının kuzey yamaçlarından alan Ayancık Çayı araştırma sahasında güney –

kuzey doğrultusunda uzanarak Karadeniz'e dökülür. Ayancık Çayı vadisi eğime uygun olarak akması nedeniyle konsekant akarsu özelliğindeyken, senklinaller içine yerleşen yan kolların oluşturduğu vadiler subsekanttır. Sahada akarsu şebekesi kurulduktan sonra meydana gelen gençleşme olayıyla akarsular denge profiline ulaşmak için yataklarını derine kazmışlardır. Vadilerin enine profillerine bakıldığında Ayancık Çayı'nın aşağı çığırında alüviyal tabanlı vadi özelliği gösterdiği görülür. Ayancık Çayı iç kesimlerden getirerek Yenikonak nahiyesinden itibaren eğimin azalmasına bağlı olarak, kuzey yönüne doğru biriktirdiği alüvüyonlar üzerinde kıvrımlar yaparak Karadeniz'e dökülmektedir. Ayancık Çayı getirdiği malzeme ile ilçe merkezinin de üzerinde bulunduğu vadi tabanı düzlüğünü oluşturarak Karadeniz'e doğru genişler (Özdemir, 1996). Vadinin denize açıldığı yerde küçük bir delta oluşumu görülmektedir.

Çalışma alanında kalkerli araziler karstik şekillerin (mağara, düden, dolin, göl) oluşmasına zemin hazırlamıştır. İnaltı köyü sınırları içinde karstik bir mağara olan İnaltı Mağarası bulunmaktadır. Mağara içinde sarkıt ve dikitler, mağaranın güneyinde ise bir düden yer almaktadır. Düdene yörede Karlık Düdeni adı verilmektedir. Karlık Yaylası'nda bölgenin jeomorfolojik yapısından kaynaklanarak oluşan bu düden iki yamacın arasında çökmüş bir alan görünümü vermektedir. Düdenin iç kısmına doğru bir mağara uzanmaktadır. Düdenin rakımının yüksek olması nedeni ile burada biriken karlar yaz ortasına kadar erimeden kalmaktadır. Geçmişte burada biriken karlar, yaz aylarında çevre köylüler tarafından içeceklerini soğutmak ve yiyeceklerinin bozulmasını önlemek için kullanılmıştır. Zaten bölgenin adı bu nedenle Karlık'tır. Ayrıca Karlık mevkisinde irili-ufaklı birçok dolin oluşumu bulunmaktadır. Saray Gölü de karstik bir çanakta suların birikmesi ile oluşmuş bir karstik göldür. İlçe merkezinin batısında yer alan Gelincik Burnu mevkisindeki kovuklu çözülme şekilleri ile Çaylıoğlu köyünde bulunan kıyı karstı şekilleri ekoturizm açısından önem taşıyan doğal oluşumlardır.

1.1.3 İklim

Turizm, tarım, ticaret, ulaşım vb. birçok beşeri ve ekonomik etkinlik iklimin etkisi altındadır. Bu sebeple herhangi bir coğrafi planlama yapabilmek için yörenin iklim özelliklerinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

Çalışma alanının iklimi analiz edilirken, Ayancık Meteoroloji İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır. Denizden itibaren 10 m yükseltide kurulan istasyonda 1955 yılından başlayarak 1995 yılına kadar rüzgar, sıcaklık ve yağış rasatları yapılmıştır. Çalışmada iklim ile ilgili analizler 1975 ile 1994 yılı arası rasat sonuçlarını kapsayan 20 yıllık veriler üzerinden yapılmıştır.

1.1.3.1 İklim Elemanları

1.1.3.1.1 Sıcaklık

Ayancık ve çevresindeki sıcaklık şartları güneşlenme durumu, denizellik, bakı ve yükselti gibi birçok unsurun etkisi altındadır. Çalışma alanının büyük kısmının yer aldığı 41°N enlemi civarında, gündüzlerin maksimum süresi aralık ayında en kısa, haziran ayında ise en uzundur. Gerçekten de 21 aralıkta güneş ışınlarının düşme açısı 24°43' dakika iken, bu açı değeri 21 haziranda 71°37' 'ya ulaşır. Bu sonuçla kış mevsiminde ortalama sıcaklık 5,8 °C iken yaz mevsiminde bu değer 20,5 °C olmaktadır. Ayrıca ısı kaybı nedeniyle güneş ışınlarının en düşük açılarla geldiği ay aralık olmasına rağmen en soğuk ay şubat, ısı birikimi nedeniyle de en yüksek açılarla geldiği ay haziranken en sıcak aylar temmuz ve ağustostur.

Ayancık'ta kıyı kesimlerde denizellik şartlarının etkisiyle sıcaklık şartları yaz ve kış mevsiminde ekstrem değerler göstermemekte ve sıcaklık farkı yükselmemektedir. 20 yıllık rasat süresince en yüksek sıcaklık 39 °C olarak 1977 yılında en düşük sıcaklık da – 9,8 °C olarak 1987 yılında ölçülmüştür *(Şekil 10).*

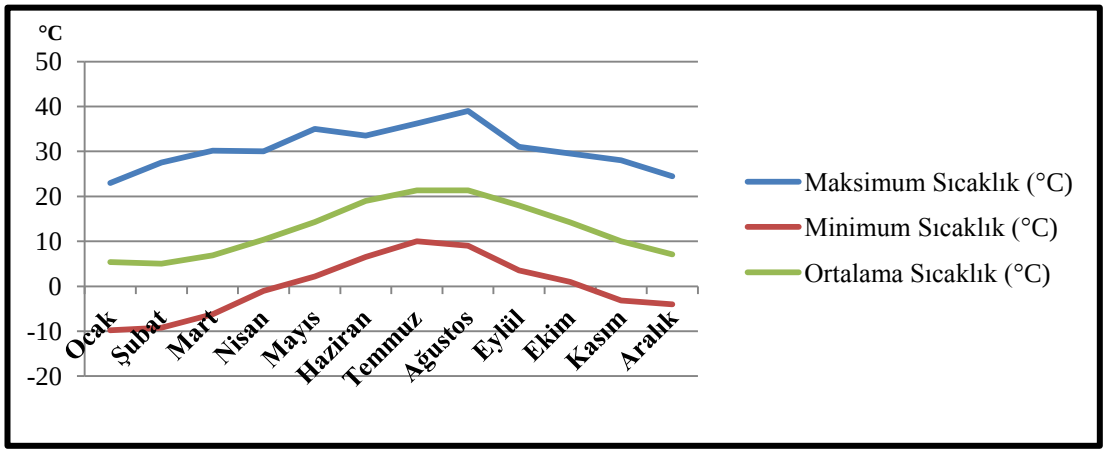

Şekil 10: Ayancık'ta 1975-1994 arası en yüksek, en düşük ve ortalama sıcaklıklar (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İst. yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Yörenin aylık ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde, aylar arasında hatta mevsimler arasında bile büyük sıcaklık farklarının olmadığı görülür. Ayancık Meteoroloji İstasyonu'nun 20 yıllık verilerine göre, Ayancık'taki yıllık ortalama sıcaklık değerinin 12,7 °C olduğu tespit edilmiştir. Yıllık ortalama sıcaklığın en fazla olduğu aylar 21,3 ºC ile temmuz ve ağustos iken, en düşük olduğu ay 5 ºC ile şubattır *(Şekil 11).*

Sıcaklıkların yıl içinde 0 °C'nin altına düşmediği araştırma sahasında sadece 2 ayın sıcaklığı 20 °C'nin üzerindedir (temmuz - ağustos). Nisan (10,4 °C**)** ve kasım (10 °C) aylarında sıcaklıklar yıllık ortalama sıcaklığa yaklaşık bir değer gösterirken, mayıs ayından itibaren 6 ay boyunca aylık ortalama sıcaklıklar yıllık ortalamanın üstünde seyretmektedir. Sıcaklığın yıllık ortalamanın altına düştüğü aylar kasım ayıyla başlar ve en düşük değerine şubat ayında ulaşır (5 °C). Kış mevsimi 5,8 °C, ilkbahar mevsimi 10,5 °C, yaz mevsimi 20,5 °C ve sonbahar mevsimi de 14 °C ortalama sıcaklık değerlerine sahiptir *(Şekil 11).*

Ekoturizm aktiviteleri ile ilgili zaman çizelgesi belirlenirken sıcaklığın düşük (şubat) ve yüksek (temmuz-ağustos) olduğu aylara dikkat edilmelidir. Yıllık ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında sıcaklıkların yıl boyunca 0 °C'nin üzerinde olduğu görülmekte bu da dört mevsim ekoturizm imkanı sunmaktadır. Bu durum ekoturizm açısından Ayancık'a ayrı bir çekicilik katmaktadır.

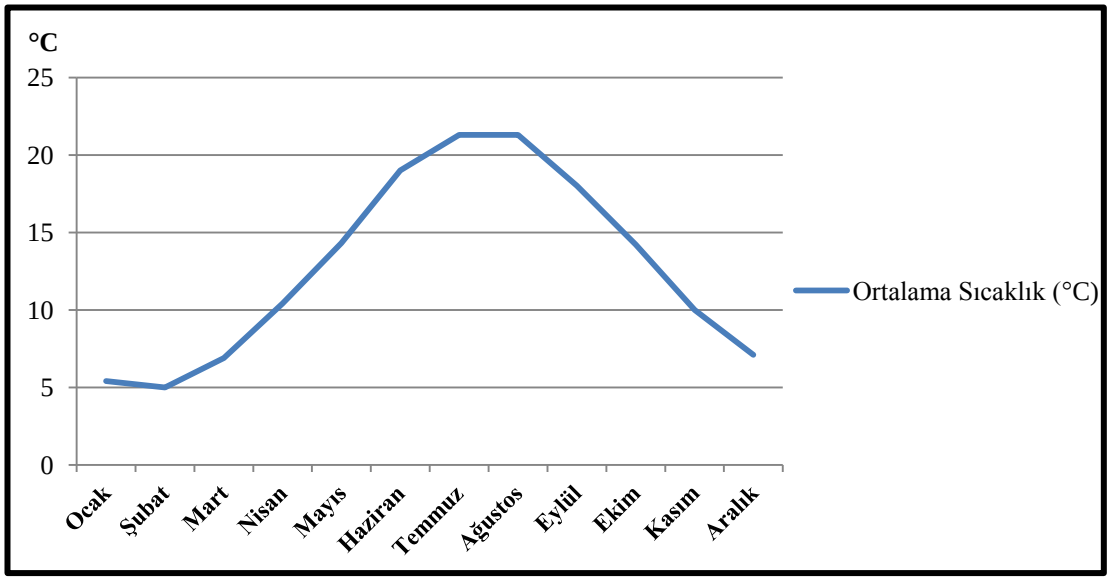

Şekil 11: Yıllık ortalama sıcaklıklar (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Yapılan 20 yıllık gözlem sonuçlarına göre Ayancık'ta ortalama yüksek sıcaklık değeri 18,3°C'dir. Buna göre, en sıcak ay ağustos (26,9°C), en soğuk ay şubattır (10,5°C). Yıllık ortalaması 7,5°C olan ortalama düşük sıcaklık değerlerinin aylık dağılımı incelendiğinde hiçbir ayda 0°C'nin altına düşmediği görülür. Sıcaklığın en az olduğu ay 1,2°C ile şubat, en fazla olduğu dönem ise temmuzdur (15 °C). Araştırma sahasında ortalama yüksek ve düşük sıcaklıkların yıl içindeki sıcaklık farkı 25,7 °C (ağustos 26,9 °C – şubat 1,2 °C)'dir *(Şekil 12).*

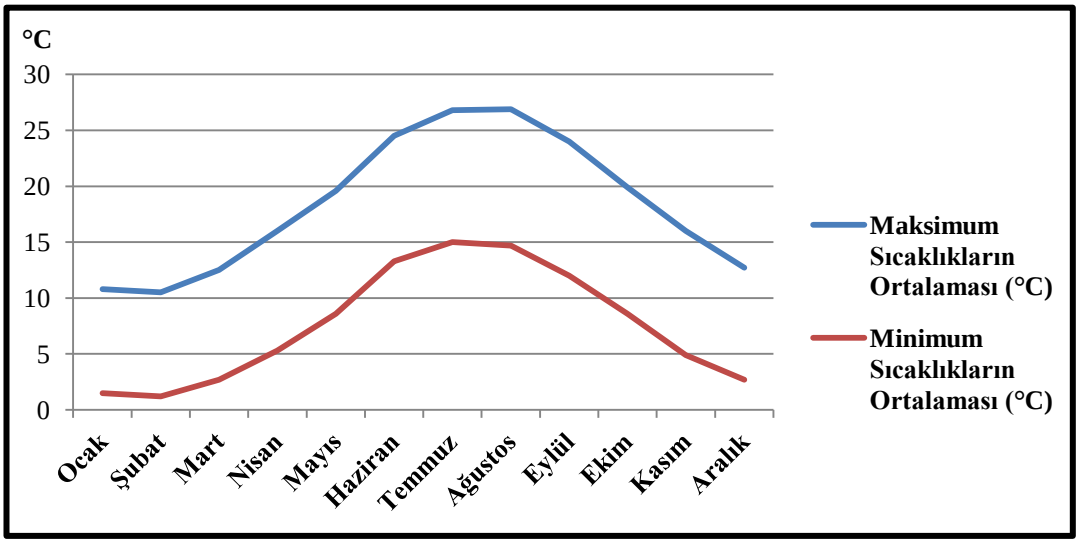

Şekil 12: Maksimum ve minimum sıcaklıkların ortalamasının yıl içinde dağılımı (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri).*

Günün üç ayrı saatinde (07:00, 14:00, 21:00) yapılan ölçümlere bakıldığında, saat 14:00 ölçümü günün en yüksek sıcaklık değerlerine sahip olurken, en düşük değerlere sabah 07:00 da yapılan ölçümde rastlanmıştır. Bunun en önemli sebebi gece boyunca ısı kaybının yaşanmasıdır *(Şekil 13).*

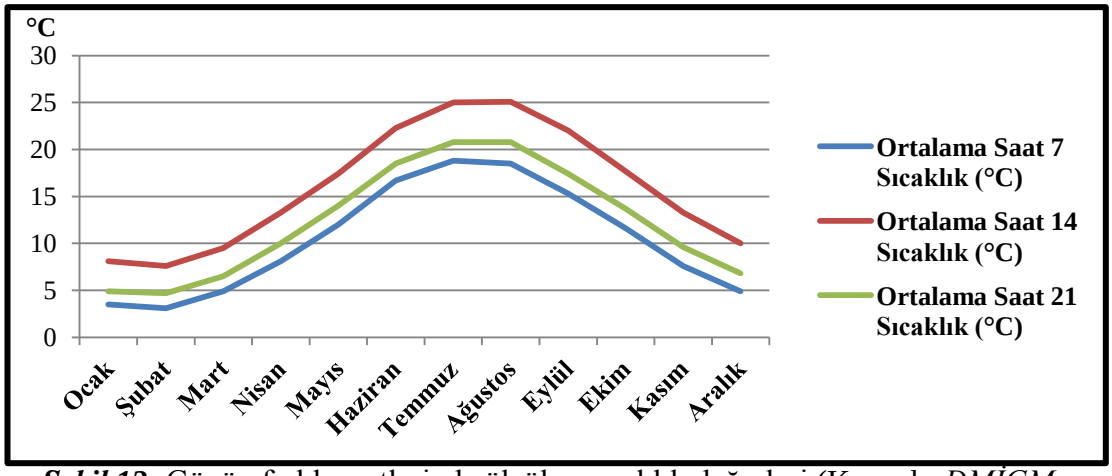

Şekil 13: Günün farklı saatlerinde ölçülen sıcaklık değerleri (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

1.1.3.1.2 Rüzgârlar

Ayancık'ta yapılan ölçümlere göre rüzgarların kuzey – güney yönlü oldukları anlaşılmaktadır. Hakim rüzgar yönü güney ve güneybatıdır *(Şekil 14)*. Ayancık'ta kuzey sektörlü rüzgarların esme sayılarının toplamı (53.696) toplam esme sayısının % 32'sine karşılık gelmektedir. Güney sektörlü rüzgarların esme sayısı toplamı (109.352) ise toplam esme sayısının % 65,4' üne karşılık gelmektedir. Sadece güney yönünden esen rüzgarların esme sayısı 55.648 ile esme sayılarının % 33,3 karşılık gelirken, sadece kuzey yönlü rüzgarlar 29.744 esme sayısı ile toplam esme sayısının % 17,7 'sidir *(Tablo 1)*.

Tablo 1: Ayancık'ta rüzgarların esme sayılarının aylara göre dağılımı (1975-1994) ve frekansı.

Yön	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Toplam	Yüzde(%)
K	2264	2336	2584	2664	2872	2560	2584	2584	2544	2400	2184	2168	29744	**17,7**
KD	264	232	352	192	304	136	256	208	176	296	184	288	2888	**1,7**
D	40	72	80	40	72	64	32	48	56	40	24	48	616	**0,3**
GD	296	328	192	280	336	344	184	280	424	288	296	336	3584	**2,1**
G	5280	4088	4344	4064	4296	4456	5120	4896	4440	5080	4776	4808	55648	**33,3**
GB	4632	4016	4368	4088	4104	4016	3864	3984	4176	4080	4232	4560	50120	**30**
B	312	216	416	488	440	288	288	312	168	176	224	272	3600	**2,1**
KB	1792	1600	1800	1856	1704	1816	1808	1824	1696	1776	1736	1656	21064	**12,6**
Yıllık	**14880**	**12888**	**14136**	**13672**	**14128**	**13680**	**14136**	**14136**	**13680**	**14136**	**13656**	**14136**	**167264**	**100**

Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu Yayımlanmamış Döküm Cetvelleri.*

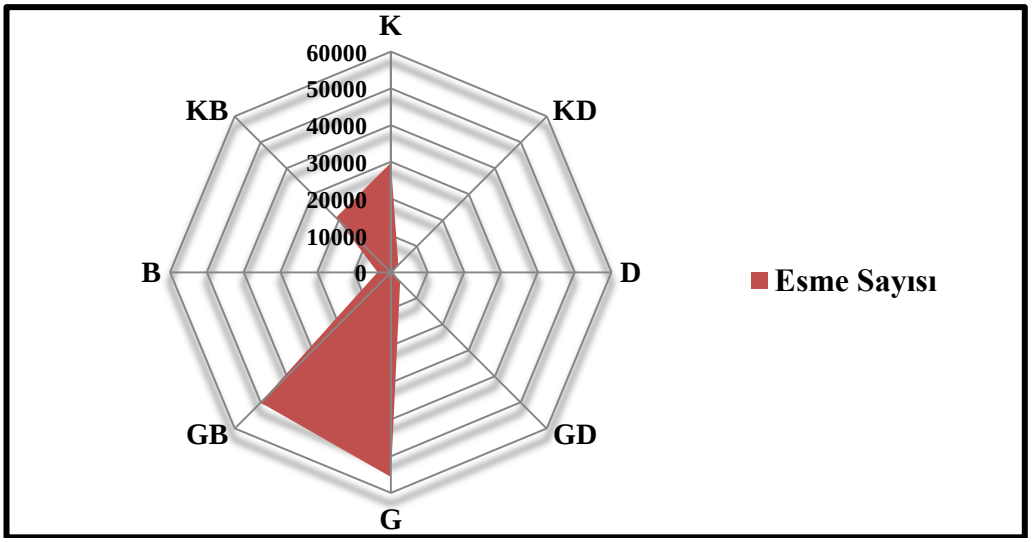

Şekil 14: Ayancık rüzgar gülü (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Ayancık Meteoroloji İstasyonunda yapılan ölçümlere göre rüzgar yönleri bu şekilde tespit edilmiş olsa da mevcut istasyonun kuruluş yeri ile ilgili araştırma sonucuna göre istasyonun vadi tabanında ve iç kesimde kurulu olduğu tespit edilmiştir. Bu lokasyonda kurulan istasyonun Maltepe ve Fatsa Tepesi tarafından kuşatılması bu yönde gelen rüzgarların ölçümünü engellemiş olacağı için kuruluş yerinin rüzgar rasat değerlerine etki ettiği düşünülebilir. Fakat özellikle kuzeybatıdan esen karayel ve kuzeydoğudan esen poyraz rüzgarları ilçe üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Ayancık Çayı'nın denize dökülürken oluşturduğu delta üzerinde de bu etki görülebilmektedir. Karayel etkisiyle oluşan akıntılar akarsuyun getirdiği malzemeyi daha çok deltanın doğu kısmına yığmasına neden olmuş, böylece deltada doğu kısım batıdan daha geniş bir hal almıştır.

1.1.3.1.3 Nem ve Yağışlar

Karadeniz kıyılarında deniz üzerinden özellikle kuzey ve batı yönlerinden gelen nemli hava kütlelerinin etkisi altında kalan Ayancık'ta nem oranı yüksektir. Ayancık'ta 1975-1994 yılları arasındaki 20 yıllık dönemde yapılan rasatlara göre ortalama nisbi nem oranı % 68,6'dır. Nisbi nemin en düşük olduğu ay temmuz (% 66), en yüksek olduğu ay ise ekim (% 70,8)'dir. Yaz döneminde sıcaklık durumunun artmasıyla bağıl nem oranı azalsa da denizelliğin etkisi ile yıl içinde her zaman % 60'ın üzerindedir *(Şekil 15).*

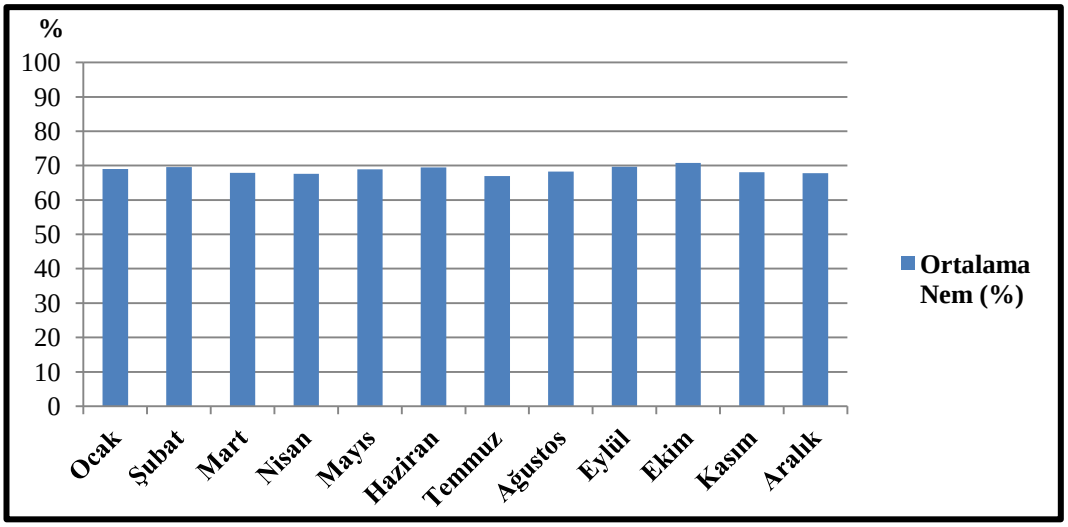

Şekil 15: Yıllık ortalama nem (%) (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Ayancık'ta açık günlerin sayısı 83 iken kapalı günlerin sayısı 119, bulutlu günlerin sayısı ise 147' dir. Yani yılın % 77' si kapalı ve bulutlu geçmektedir *(Şekil 16)*.

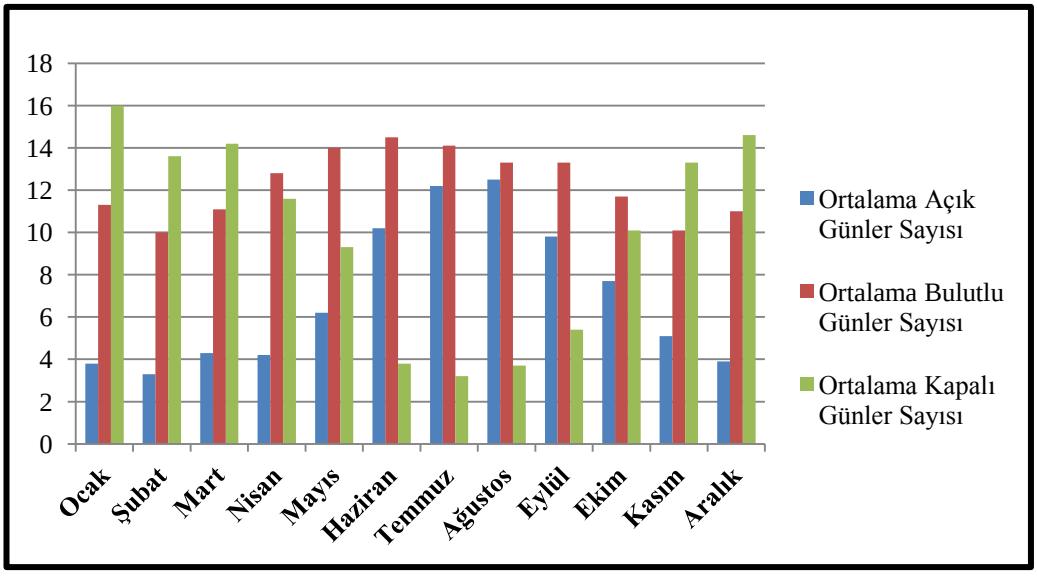

Şekil 16: Yıllık ortalama açık, kapalı ve bulutlu gün sayıları (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Yıllık ortalama toplam yağış miktarı 926,8 mm'dir. Yıl içerisinde yağış miktarı en fazla olan ay kasım (136,9 mm)'dır. Bu ayı aralık (113,6 mm) izlemektedir. Temmuz ise (43,9 mm) yıl içinde en düşük yağış miktarına sahip aydır. Yıllık yağış miktarlarının mevsimlere göre dağılışına bakıldığında en fazla yağışın sonbaharda (% 34,9), en az yağışın ise yaz mevsiminde (%16,6) düştüğü görülür *(Şekil 17)*.

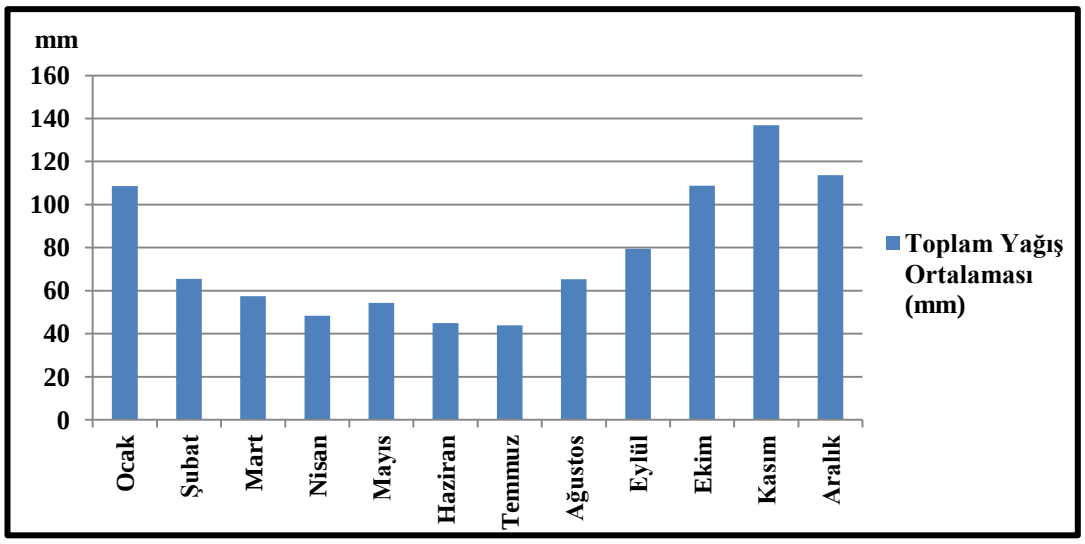

Şekil 17: Toplam yağış ortalaması (mm) (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Kış mevsimi genel olarak ılıman geçtiği için kar yağışı kıyı kesimlerde fazla etkili olmaz. Kar yağışı genel olarak kış mevsiminde özellikle de aralık ayında etkili olmaktadır. Fakat mart ayında da kar yağışlı günlerin bulunması zaman zaman soğuk havanın ilkbaharda da devam ettiğini kanıtlar niteliktedir. Çok az da olsa nisan ve ekim aylarında da kar yağışı ortaya çıkmaktadır. Kırağının etkili olduğu gün sayısı yıl içinde neredeyse yok denecek kadar azken sadece ocak ayında meydana gelmektedir. Dolulu günler ise ilkbahar sonu yaz başında sıcaklıkların yükseldiği ve sonbahar sonu kış başlangıcında sıcaklıkların alçaldığı dönemde ortaya çıkmaktadır. Ayancık'ta en fazla sisli günler ilkbahar mevsiminde özellikle de mart ve nisan aylarında görülmektedir. İlkbahar mevsimindeki bu sislerin sebebi kara ile deniz arasındaki sıcaklık farkıdır *(Şekil 18).*

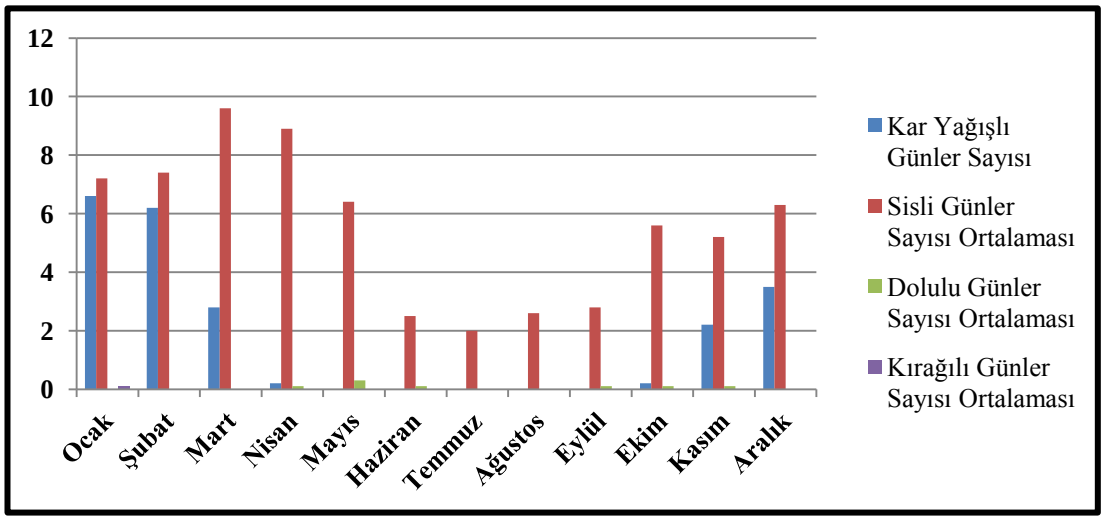

Şekil 18: Yıllık ortalama kar yağışlı, sisli, dolulu ve kırağılı günler (Kaynak: *DMİGM Ayancık Meteoroloji İstasyonu yayımlanmamış döküm cetvelleri*).

Karadeniz Bölgesi ülkemizde görülen üç ana iklim tipi içerisinde Karadeniz İklimi olarak adlandırılan nemli ılıman iklim karakterine sahiptir. Karadeniz iklimi her mevsimi yağışlı, yazları serin, kışları ise ılık özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte kıyı kesimler ile kıyı ardı yöreler arasında yerel şartlara bağlı olarak değişen iklim karakteri farklı yerel iklim bölgelerinin oluşmasına da neden olmaktadır (Bahadır, 2013). Araştırma alanında kurulan orman nakliyat sistemi üzerinde çalışan yabancı uzmanlardan Cieslar, Anadolu yarımadasının kuzeyindeki dağlar ve kısa mesafedeki yükseklik farkları nedeniyle gün içinde bile yöresel iklim şartlarını değiştiğini ve aynı enlemlerde bulunan hiçbir Avrupa ülkesinde böyle kısa mesafede ve kısa zamanlı değişikliklere rastlamanın mümkün olmadığını belirtmektedir (Cieslar, 1937)[1].

Araştırma sahasında yaz mevsiminin nispeten serin kış mevsiminin de ılık geçmesi yörede dört mevsim ekoturizm etkinliklerinin planlanmasına imkan sağlayacaktır. Yıllık yağışın ve kapalı gün sayısının fazla olması ve yağışın mevsimlere düzenli dağılmış olması deniz turizmini olumsuz etkilemektedir. Fakat Ayancık'ın endüstriyel geçmişini yaratan ve bugün de ekoturizme önemli bir kaynak oluşturan gür ve verimli ormanları oluşturan bu nemli ve yağışlı iklimdir. Ayrıca don ve kırağının yaşanmaması yörede planlanacak olan ekolojik tarım faaliyetlerini olumlu etkileyecektir. Yine kış sıcaklıklarının özellikle kıyı bölgelerde fazla oluşu Akdeniz kökenli bitkilerin de yetişmesine imkan vererek önemli bir bitki çeşitliliği meydana getirmektedir.

1.1.4. Hidroğrafya

İlçenin en önemli yüzey suyu Ayancık Çayı'dır. Su havzası yaklaşık 70.000 ha alan kaplamaktadır (Kastamonu Orman Başmüdürlüğü, 1964). Geniş bir yatak içerisinde akan Ayancık Çayı, ilçe merkezinin içinden geçerek Karadeniz'e dökülür. Karadenize paralel uzanan Kuzey Anadolu sıradağları üzerindeki Karadağ, Çangal Dağı, Karlık Dağı, Zindan Dağı yükseltilerinin kuzey yamaçlarından doğarak

[1] Cieslar (1937) yörede yaptığı çalışmalar sonucunda bazı özel tespitlerde bulunmuştur. Alçak kesimlerde genel olarak oldukça nemli ve yağışlı, ılıman iklim özellikleri hakimken yüksek kesimlerde iklim koşullarının oldukça sertleştiğini (kimi yıllarda, aralık ve ocak aylarında 1000 m yükseklikte kar seviyesinin 2 m'ye kadar ulaştığını ve yine bazı yıllarda yüksek kesimlerde mart ayında kar kalınlığının 50- 80 cm olduğunu) belirtmektedir.

genellikle kuzeye doğru akan, Kumluk Çayı, İnaltı Çayı, Kepez Çayı, Babaçay ve Zindan Çayı Ayancık Çayı'nın başlıca kollarıdır. Zindan Çayı İkisu adı verilen yerde Kumluk Çayı ile İnaltı Çayı ve Babaçay'ın oluşturduğu suyla birleşerek Ayancık Çayı'nı meydana getirir. Bu çayların birleşmesiyle oluşan Ayancık Çayı yaklaşık 6 km süren bir akıştan sonra ilçe merkezinden denize dökülür *(Şekil 19-20).*

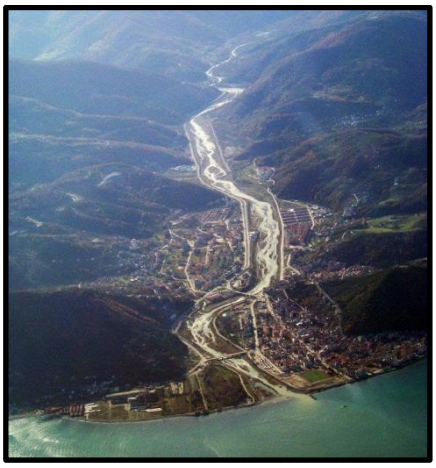

Şekil 19: Ayancık Çayı'nın kuzey-güney yönünde uzanışı (Anonim).

Şekil 20: Ayancık ilçe merkezinde, Ayancık Çayı'nın denize döküldüğü Çayağzı adı verilen mevki (Kaynak:THK).

İkisu mevkisinden sonra kıvrımlar çizen Ayancık Çayı yukarı çığırında kollarının yardığı derin vadiler içinde akmaktadır. Zindan Çayı Söküçayırı köyü güneyinde yaklaşık 550 m yatak derinliğinde ve % 37 yamaç eğimine, Kepez Çayı Çaybaşı köyü civarında 360 m yatak derinliğine ve % 36 yamaç eğimine, İnaltı Çayı Sekicek Mahallesi civarında 400 m yatak derinliğine ve % 36 yamaç eğimine sahiptir.

Kaynağından mansabına yaklaşık 90 km uzunluğunda olan Ayancık Çayı düzensiz akışlı olup özellikle yağışlarda geniş bir havzanın sularını toplaması nedeniyle zaman zaman suları yükselmekte ve seller meydana gelmektedir. İlçede 1939, 1963 ve 1970 yıllarında önemli seller meydana gelmiştir. Özellikle 1963 yılında meydana gelen sel birçok can ve mal kaybına sebep olurken fabrikaya tomruk taşıyan demiryolu sistemini de önemli ölçüde tahrip etmiştir (Kaya, 2011:8).

Ayancık Çayı'nın ortalama akımı 10,2 m^3/sn'dir. Aylık ortalama akım değerlerine bakıldığında en yüksek akım mart ayındadır. En düşük akım ise eylül ayındadır. Bölge itibari ile yıl boyunca yağışlı olduğu için akarsuda her dönem su bulunur. Kış mevsiminde akarsuyun yukarı çığırını oluşturan Çangal ve Zindan Dağları üzerine yağan karlar mart ayında erir ve bu dönemde akarsuyun akımı

yükselir. Ayancık Çayı'nda akımın yüksek olduğu bir taşkın dönemi ile akımın düşük olduğu bir çekik dönem bulunur *(Şekil 21).*

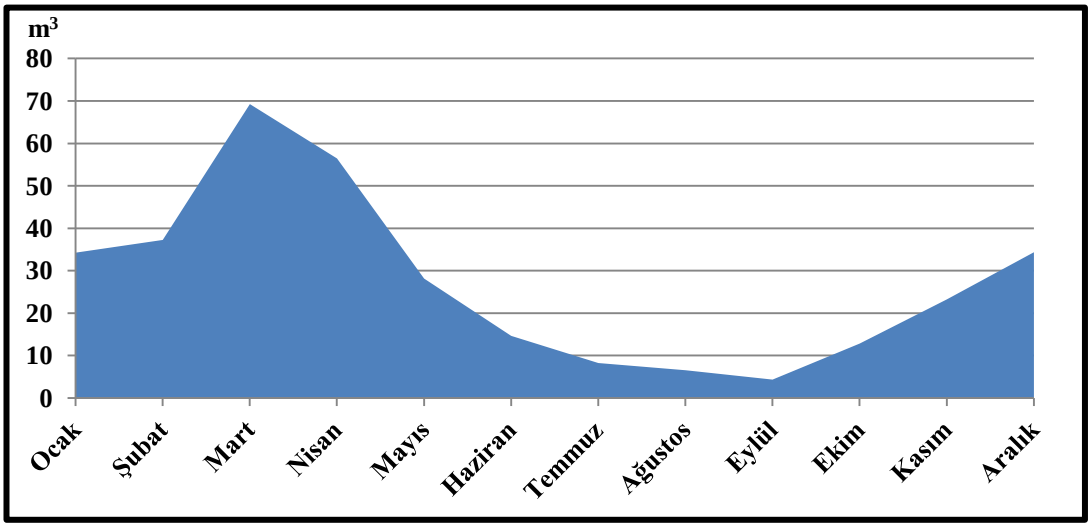

Şekil 21: Ayancık Çayı akım grafiği (1981-1999) (Kaynak: Yılmaz vd., 2012:53)

Çalışma sahasında Ayancık Çayı kolları üzerinde meydana gelmiş irili-ufaklı şelaleler bulunmaktadır. Ayancık Çayı, son buzul döneminde, Karadeniz seviyesinin –85 m'lere kadar alçalması nedeniyle yatağını derin bir şekilde yarmıştır. Ancak, ana kayanın aşınmaya karşı fazla direnç gösterdiği kesimlerde fazla su taşımayan yan kolların vadileri bu yarılmaya ayak uyduramayarak asılı vadi durumuna gelmiştir. Buzul devri sonrasında, Karadeniz'deki seviye yükselmesi nedeniyle Ayancık Çayının aşağı çığırında biriktirme faaliyetleri başlamış ve alüvyal tabanlı geniş bir vadi oluşmuştur. Fakat yukarı çığırda derine aşındırma halen sürmektedir. Yani akarsu denge profiline ulaşmamıştır. Kolların oluşturduğu şelalelerde yataklarını ana vadiye kadar kazabilecek enerjileri olmadığı için asılı vadi karakteri günümüze kadar korunmuştur. Tabakaların akış yönüne zıt dalımları, kolların boyuna profilinde eğim kırıklıklarına sebep olmuştur (Uzun vd., 2005).

Ayancık'ta senklinallere yerleşmiş akarsu vadilerinde ortaya çıkan kaynak suları bulunmaktadır. Bu kaynak suları genel olarak içme suyu temininde kullanılmaktadır (Kaya, 2011:9; Özdemir, 1996:44).

Çalışma sahası içinde iki göl bulunmaktadır. Bunlardan biri doğal diğeri yapay göldür. Doğal göl yaklaşık 1500 m yükseklikte bulunan ve karstik bir göl olan Saray Gölü'dür. Kar suları ve küçük bir çayla beslenen göl yaklaşık 0,5 ha alan kaplamaktadır *(Şekil 22).* Yapay göl ise Zingal şirketi zamanında orman içinde

kereste nakliyatı için inşa edilen eski havuz sisteminden esinlenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan havuzlarda biriktirilen tomruklar sulu oluklar vasıtasıyla diğer ulaşım araçlarına naklediliyordu. Bu havuzlar örnek alınarak 1200 m yükseklikteki iki çayın sularının ağzına kurulan bir set vasıtasıyla yapay bir göl olan Akgöl oluşturulmuştur. Göl ortalama 2 ha alan kaplamaktadır *(Şekil 23).*

Şekil 22: Saray Gölü

Şekil 23: Akgöl

1.1.5. Toprak

Araştırma sahasındaki başlıca toprak çeşitleri kahverengi orman toprakları, sarımsı-kırmızımsı podsolik topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ile akarsu vadileri ve biriktirme sahalarındaki alüvyal topraklardan meydana gelir. Bunların içinde yayılış alanı en geniş olan kahverengi orman topraklarıdır.

İnceleme sahasında kahverengi orman toprakları, Teke Deresi'nin doğusu hariç tutulursa kıyı kesiminden itibaren başlayıp Ayancık Çayı havzasını kapsayacak şekilde, güneydeki platolar ve sırtlar üzerinde de devam eder (Yentür, 2000:24). Bu toprakların üstünde birkaç cm' lik organik örtü mevcuttur. Yüzeyden derinlere inildikçe humus azaldığı için toprağın rengi sarımsı kahverengi olmaktadır *(Şekil 24).* Aynı karakter ormandan yoksun kır bölgesinde, tarlalarda görülür. Buralarda organik örtü tabakası çok incelir veya tamamen ortadan kalkar. Toprağın rengi sarı kahverengi olur. A horizonu incelir. Kireç bakımından fakirdir. Toprak nötr bir karakter gösterir (Aslan, 1970:15).

Sarımsı – kırmızımsı podzolik topraklar araştırma sahasında ikinci yaygın toprak tipidir. Ayancık çevresinde kırmızı toprağa daha çok yükseklerde rastlanır. Bu toprakların 20-30 cm kalınlığındaki A horizonunun üst kısmında kısmen ayrışmaya uğramış bitki artıklarından oluşan bir organik örtü bulunmaktadır. A ve B horizonlarının ana materyalı çok ince kumlu killerdir. Kireç kuvvetli yıkanma ile kaybolmuştur (Aslan, 1970:15). Toprak profillerine bakıldığında kırmızı ve sarı B

horizonu görülür. Bu topraklar genellikle düşük verimlilikte olup mikro ve makro besin maddelerince fazla zengin değildir (Yentür, 2000:24).

Şekil 24: Ayancık Kuşlarbaşı mevkisinde kayın ormanları altında bir toprak profili.

Ayancık mıntıkasının nemli ve nispeten soğuk kuzey yamaçlarında yer alan kayın – göknar karışık meşcerelerinin altında ölü örtü ayrışmasında genellikle bir duraklama veya yavaşlama meydana gelmektedir. Burada sıcaklık şartlarının yeterli olmaması hızlı ayrışmayı engellemektedir. Bu bölümde ölü örtü tabakası genellikle kitle halinde yapışmış ve keçeleşmiş bir yapı oluşturmakta kalınlığı özellikle yaşlı ve sıkışık meşcereler altında 3-4 cm' yi bulmaktadır. Bu yaprak tabakasının altında ölü örtünün ayrışması sonucu ortaya çıkan, kalınlığı bazı yerlerde 10 cm'yi bulan yüzeysel humus tabakası ortaya çıkar (Sevim, 1957).

Araştırma sahasında diğer türlere nazaran daha az yayılış gösteren, hafif alkali reaksiyon gösteren ılıman, orta derecede yağış alan, iyi drenaj şartlarına sahip sahaların zonal topraklardan olan kireçsiz kahverengi topraklardır. A horizonu koyu sarımsı kahve, kumlu, killi, balçık bünyede, orta ve kaba granüler yapıda olup bu horizonda kirece rastlanmamaktadır. Genellikle nötr, nadiren hafif alkalen reaksiyon gösteren bu topraklarda B horizonuna geçildiğinde rengin koyulaştığı ve kil birikiminin ortaya çıktığı görülür. Bu tip topraklarda kum oranının kil oranından fazla olması buharlaşma açısından bitki örtüsü için olumsuz ortam yaratırken orta derecede organik madde içermeleri ise bitki örtüsü için elverişli ortam oluşturmaktadır (Yentür, 2000:25).

1.1.6. Bitki Örtüsü

Ayancık ve çevresinde yağışın bütün yıla yayılmış olması ve mevsimler arası sıcaklık farkının fazla olmaması oldukça zengin ve yoğun bir bitki örtüsü bulunmasını sağlamıştır. Ayancık ve yakın çevresi 0 – 1700 m rakım aralığında olup, "Türkiye Bitkileri Veri Tabanı" na göre yükseklik sınırları ve habitatlar dikkate alındığında yaklaşık 900 bitki türü bulunmaktadır (Güney, 2012:2). Zengin ve yoğun olan bitki örtüsü yükselti kuşaklarına göre farklılaşmaktadır.

Yörenin doğal bitki örtüsünü ormanlar oluşturmaktadır. Fakat Karadeniz kıyıları boyunca uzanan etek ormanları sürekli olarak tahrip edildiği ve hayvan otlatıldığı için geniş yapraklı ağaçlar çalı formunda kalmaktadır. Ayrıca, bu sahada Akdeniz kökenli bitkiler de bulunur. Bu iki ayrı fitocoğrafya bölgesine ait olan topluluklar, tahriplerin yoğun olduğu alanlarda psödomaki formasyonunu meydana getirir. Diğer bir deyişle hem Akdeniz hem de Karadeniz kökenli bitkilerin bir arada bulunduğu çalı topluluklarına psödomaki yani yalancı maki denilir. Psödömakiler, denizel etkilerin hissedildiği iç kısımlara kadar vadiler aracılığı ile sokulur (Atalay, 1994:169-170). Araştırma sahasında bulunan psödomaki topluluğu Karadeniz kıyısından itibaren 200-250 m yükseltilere kadar çıkmaktadır. Yatay yönde akarsu vadileri boyunca sokulan Akdeniz ikliminin etkisine bağlı olarak iç kesimlere kadar da uzanmaktadır. Nemli ormanların tahrip edildiği kıyı kesiminde ve deniz etkisinin sokulduğu vadi içlerinde yayılış gösteren psödomaki topluluğu, mersin (*Myrtus communis*), defne (*Laurus nobilis*), funda (*Erica arborea*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), sandal (*A. andrachne*), katırtımağı (*Spartium junceum*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) ve laden (*Cistus salviifolius*) gibi maki elemanlarıyla; muşmula (*MespiIus germanica*), kızılcık (*Cornus mas*), fındık (*Corylus avellana*), geyik dikeni (*Crataegus monogyna*), yabani erik (*Prunus divaricata)* yabani elma (*Malus sylvestris*) ve üvez (*Sorbus torminalis*), sırımbağı (*Daphne pontica*), taflan (*Laurocerasus offcinalis*), ve kurtbağrı (*Ligustrum vulgare*) gibi nemcil türlerin bir arada bulunduğu türce zengin bir formasyondur (Yentür, 2000:31).

Ayancık ve çevresinde hakim formasyon olan ormanlar, yörenin eskiden beri keresteciliğin ve orman sanayinin önemli merkezlerinden biri olmasını sağlamıştır. Kasaplıgil (1945:309) Ayancık ormanlarından şöyle bahsetmektedir:

> Dağlar, dereler, yalçın kayalar ve sarp yamaçlar hep ormanla bezenmiş. Her köşesi heybet taşıyan ve ruhu ürperten ormanlar… Gök kubbeye yönelmiş doruklarıyla, Tanrıya erişmek istercesine yarışan ağaçlar dalgalı bir deniz gibi dağlarda yayılmış. Heybetli orman …

Yörede ormanların hakim elemanı sahadaki dağlık alanların üzerini kaplayan kayın ormanlarıdır. Zindan ve Çangal Dağları, kayın ormanlarının ülkemizde en verimli olduğu sahalardandır (Atalay ve Mortan, 1997:46). Bu yöredeki kayın ormanları oldukça sık görünüşlüdür ve kayın ağaçlarının boyları kimi yerde 30-40 m'ye kadar ulaşır. Kayın ormanları geniş sahalarda saf ve karışık meşçereler kurar (Baysal, 2008). Bu ormanlara, aşağı seviyelerde gürgen (*Carpinus betulus*) ile birlikte sapsız meşe (*Quercus petraea*), saçlı meşe (*Q. Cerris*), kestane (*Castanea sativa*), dağınık olarak akçaağaç (*Acer campestre*) ve yabani kiraz (*Prunus avium*), yüksek seviyelerde ise sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve göknar (*Abies bornmuelleriana*) eşlik eder *(Şekil 25)*. Kayın ormanlarını kuzey eteklerde sapsız meşe (*Qurecus petraea*) ve kestane (*Castanea sativa*) ormanları, güney eteklerde ise saçlı meşe (*Q. cerris*) toplulukları çevreler. Yükselti arttıkça kayın ormanları yerini göknarlara (*Abies bornmuelleriana*) terk etmektedir. Nemli ormanlar arasında parçalar halinde çam ormanları bulunur. Ayancık ve batısındaki kıyı şeridi boyunca kızılçam (*Pinus brutia*) ve sahil çamı (P*inus maritima*), iç kesimlerde karaçam (*Pinus nigra*) ve yüksek kesimlerde sarıçam (*P.sylvestris*) toplulukları bitki örtüsünü zenginleştirir (Yentür, 2000:28).

Şekil 25: Çangal Dağı'nda kayın ve köknarlardan oluşan karışık ormanlar.

1.2. Beşeri Coğrafya Özellikleri

1.2.1 Nüfus

1.2.1.1 Nüfusun Değişimi

Sinop ilinde, Ayancık ilçe merkezi, Sinop (38.459) ve Boyabat şehirlerinden (26.171) sonra en fazla nüfusa sahip üçüncü yerleşmedir. 2013 yılında 12.971 olan ilçe merkezi nüfusu 1927'den bu yana sürekli (1940 hariç) fakat düzensiz bir artış göstermiştir *(Tablo 2).* Örneğin 1927–1935 arasında nüfus iki katından fazla (%119) bir artış gösterirken bir sonraki sayım dönemi olan 1940 yılında % 4,7 oranında azalmıştır. 1935–1940 yılındaki azalmayı ortaya çıkaran sebeplerden en önemlisi, bir kısım erkeğin II. Dünya Savaşı nedeniyle silahaltına alınması ve bu silahaltına alınan erkeklerin ailelerinin ilçe merkezinden köylerine dönmesidir. Bu tarihten günümüze kadar ilçe merkezinin nüfusu sürekli artmıştır.

İlk önemli sıçrama 1950–1955 yılları arasında yaşanmıştır. 1951 yılında Erkengünez sırtlarında kurulan Hava Radar Mevzi Komutanlığı bu artışın sebebi olarak gösterilebilir. Bu askeri birlik ortalama 80–100 yerli, 10 yabancı personel ile askerlik görevini yapan yaklaşık 100 asker barındırmıştır. Burada çalışan personel ve subaylar aileleri ile birlikte ilçe merkezine yapılan lojmanlarda ikamet etmiş, bu askeri nüfus kentsel nüfusta yaklaşık % 10 oranında bir artış meydana gelmesini sağlamıştır.

1960–1970 yılları arasında ise Ayancık'ta kentsel nüfus hızlı bir artış göstermiştir. Bu artışta en büyük pay, 1966 yılında Girmeağıl köyünün belediye sınırlarına dahil edilmesi ve 1970 yılında Ayancık Lisesi'nin açılmasıdır. Ayancık Lisesi'nin açılmasıyla lise eğitimi almak için il merkezine ya da başka illere giden nüfus Ayancık'ta kalmış ve köylerdeki bazı aileler de çocuklarının eğitimi için ilçe merkezine göç etmişlerdir. Bunların yanında 1963 yılında yaşanan sel felaketi demiryolu hattını tahrip edince orman işletme tarafından tekrar tamir edilmemiş ve parçalar halinde karayolu taşımacılığına geçilmiştir. Dekovillerde[2] görevli olanların fabrikada çalışmaya başlaması, onların yerine taşımacılık işini devralan kamyoncuların da bağlı bulunduğu nakliyeciler kooperatifinin ilçe merkezinde

[2] Ray aralığı 60 santimetre veya daha az olan, araçları buhar, hayvan veya insan gücüyle yürütülen küçük demiryolu (TDK, 2014).

olması bir kısım işçi ve kamyoncunun işlerine daha yakın olmak için ilçe merkezine göç etmesine neden olmuştur.

1927'de toplam nüfus içindeki payı % 2,7 olan kentsel nüfus artarak günümüzde % 54,2 seviyesine gelerek kırsal nüfusu geride bırakmıştır *(Tablo 2).*

Tablo 2: Ayancık ilçesinde nüfusun gelişimi (1927 – 2011).

Yıllar	KENTSEL			KIRSAL			TOPLAM	
	Nüfus	İlçe Toplam Nüfusu İçindeki Payı (%)	Değişim Oranı (%)	Nüfus	İlçe Toplam Nüfusu İçindeki Payı (%)	Değişim Oranı (%)	Nüfus	Değişim Oranı (%)
1927*	1.160	2,7	-	42.570	97,3	-	43.730	-
1935*	2.541	4,9	119	48.722	95,1	14,5	51.263	17,2
1940*	2.422	4,6	-4,7	49.773	95,4	2,2	52.195	1,8
1945*	2.552	4,7	5,4	53.457	95,3	12,5	56.009	2,4
1950*	2.560	4,2	0,3	57.738	95,8	3,1	60.298	12,8
1955*	3.361	8,5	31,3	58.507	91,5	1,3	61.868	2,6
1960*	3.616	8,5	7,6	38.979	91,5	-33,4	42.595	-31,2
1965**	5.320	11,6	47,1	40.515	88,4	3,9	45.835	7,6
1970**	6.676	14,8	25,5	38.356	85,2	-5,3	45.032	-1,8
1975**	7.202	16,7	7,9	36.000	83,3	-6,1	43.202	-4,1
1980**	8.257	18,7	14,6	35.927	81,3	-0,2	44.184	2,3
1985**	9.534	22,5	15,5	32.898	77,5	-8,4	42.432	-4
1990**	10.418	28,5	9,3	26.125	71,5	-20,6	36.543	-13,9
2000**	10.919	41,9	4,8	15.128	58,1	-42,1	26.047	-28,8
2010**	10.930	48,1	0,1	11.784	51,9	-22,2	22.714	-12,8
2011**	12.346	54,2	12,9	10.397	45,8	-17,8	22.743	0,1
2012**	12.743	57,4	3,2	9.448	42,5	-9,1	22.191	-2,4
2013**	12.971	57,3	1,8	9.640	42,6	2	22.611	1,9

Kaynak: * DİE ** TÜİK

1955 yılına kadar sürekli artan kır nüfusu, bu tarihten sonra bazı yıllar (1965, 1980, 2011) kısmen artmış gibi görünse de genel olarak düşüş göstermiştir *(Şekil 26).* 1927 yılında 42.570 olan kır nüfusu 2011 yılında 10.397'ye düşmüştür *(Tablo 2).*

Kırsal nüfusun azalmasında 1957 yılında Türkeli, 1960 yılında da Erfelek ilçelerinin kurulması önemli rol oynamıştır. 1955 yılı nüfus sayımında Ayancık'a dahil olan Türkeli Nahiyesi 44 köy ve toplam 21.538 nüfusa sahiptir. Bu köyler yeni kurulan Türkeli ilçesine dahil olunca kırsal nüfusta önemli bir azalma yaşanmıştır.

Bu duruma 1950'li yılların sonundan itibaren başlayan ikili anlaşmalarla başta Batı Avrupa ülkelerine olmak üzere yurtdışına işçi gönderimleri de eklenince 1960 yılında Ayancık kırsal nüfusunda yaklaşık % 33 oranında bir azalma meydana gelmiştir.

1963 yılında yaşanan sel felaketinden sonra tomruk taşımacılığının dekoviller yerine kamyonlarla yapılmaya başlanması kırsal nüfus azalmasına hız katmıştır. Kamyonlar orman içi yollardan kesim alanlarına kadar gidebildiği için ormanda yükleme-boşaltma işlerinde ihtiyaç duyulan işçi sayısı azalmıştır. Tarım imkanları kısıtlı olan Ayancık'ta geçimini ormanda yevmiyeli olarak kesim, taşıma, yükleme-boşaltma gibi işlerden sağlayan köylüler iş imkanlarının azalmasıyla Ayancık ilçe merkezine ya da büyük şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır.

Ayancık kırsalından meydana gelen göçler zaman zaman hızı azalsa da her dönemde devam etmiş fabrikanın tamamen kapanmasıyla 2000 yılında zirveye ulaşmıştır. Bu sayım yılında kırsal nüfus % 42,1 oranında azalma göstermiştir *(Şekil 26)*. Olumsuz ekonomik şartların neden olduğu göçlerle boşalan kırsal alanlardaki doğal (ormanlar, topraklar, su kynakları, vb.) ve kültürel değerler (taş örtülü kırsal meskenler) kendiliğinden korunmuş ve ekoturizm için çekicilik oluşturmuştur. Bu alanların bozulmamış doğası, kirlenmemiş toprakları, geleneksel yerleşmeleri ekoturizm kapsamında kullanılmaya başlandığında kırsal ekonomi canlanacak ve göç edenlerin bir kısmı tekrar köylerine döneceklerdir. Bu durum, ekoturizmin devamlılığı için büyük önem taşımaktadır. Çünkü ekoturizm faaliyetlerini sürdürecek, çevreyi ve kültürü tanıyan, dinamik bir nüfusa ihtiyaç vardır.

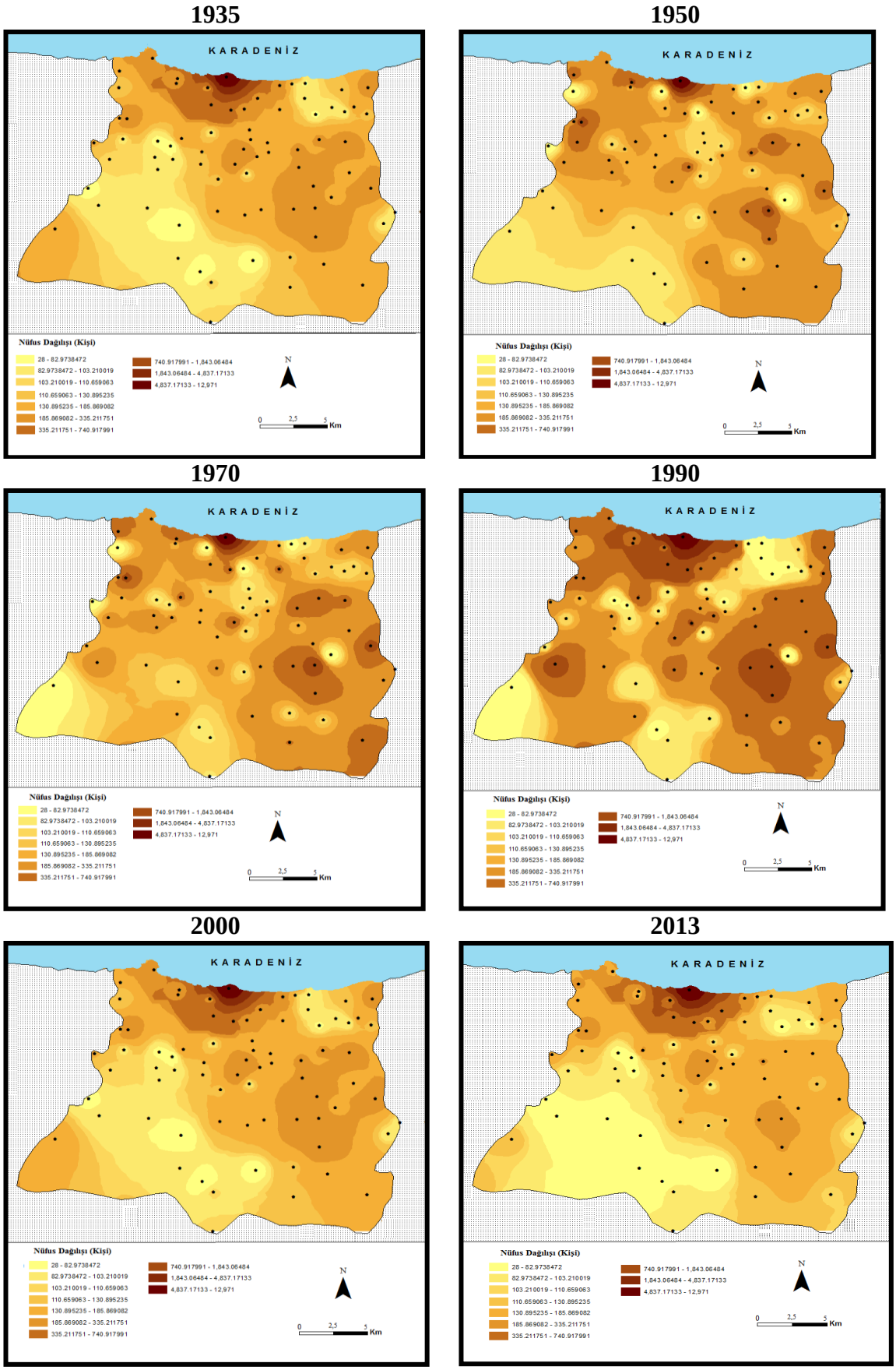

Şekil 26: 1935-2013 yılları arasında Ayancık'ta nüfusun dağılışı.

1.2.1.2 Nüfusun Yaş Yapısı

Nüfusun herhangi bir mekânda değişen özelliklerinden biri de yaş yapısıdır. Belirli bir alandaki nüfusun miktarı yanında, onun çeşitli yaş guruplarına göre durumu ve özellikle çalışabilir ya da faal nüfus olarak adlandırılan 15–64 yaş arasındaki nüfus miktarları, iş gücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, ölüm ve doğum oranları ve nihayet göçler bakımından önem taşımaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2009:266). İlçede nüfusun yaş gruplarına dağılımını gösteren 2007 ve 2013 yılları piramitleri karşılaştırıldığında özellikle 60 yaş üstü nüfusta önemli bir artış olduğu gözlenmiştir *(Şekil 27-28).* Bu artışta gurbette çalışıp emekli olduktan sonra memleketlerine dönenlerin payı büyüktür. 15-25 yaş arasında dikkat çeken bir azalma vardır. Bu yaş grubunun üniversite çağında olan genç nüfus olduğu düşünülürse bu azalmayı üniversiteye geçiş oranının artmasıyla açıklayabiliriz. 2013 yılı yaş yapısını gösteren piramide göre Ayancık'ta, 0–14 yaş grubu nüfusun % 14,8'ini, 15–64 yaş grubu % 65,3'ünü, 65 ve üstü yaş grubu ise % 19,9'unu meydana getirmektedir *(Şekil 1.9).* Bu oranlar ile aynı yıla ait Türkiye ortalamaları (0-14: % 24,6; 15-64: % 67,7; 65 ve üzeri: %24,6) karşılaştırıldığında özellikle 0-14 ve 65 yaş üzeri nüfuslarda önemli bir fark ortaya çıkmaktadır. Ayancık'ta mevcut yaş yapısı ile gelişmiş ülkelere benzer bir nüfus profili ortaya çıkmaktadır.

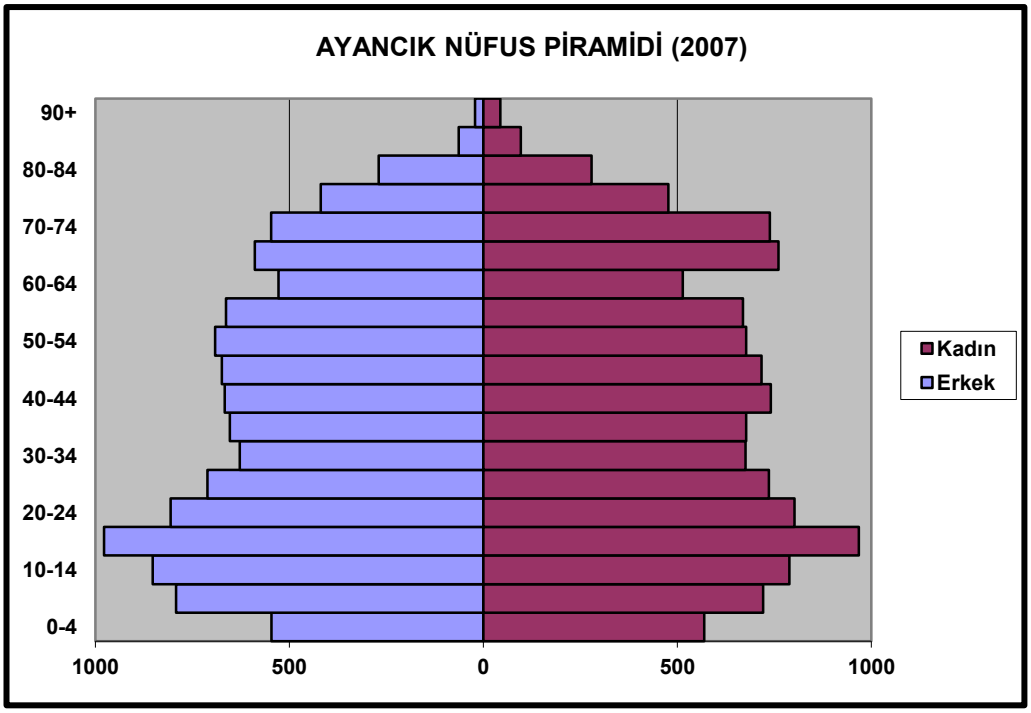

Şekil 27: Ayancık ilçesi 2007 yılına ait nüfus piramidi (Kaynak :TÜİK, 2013).

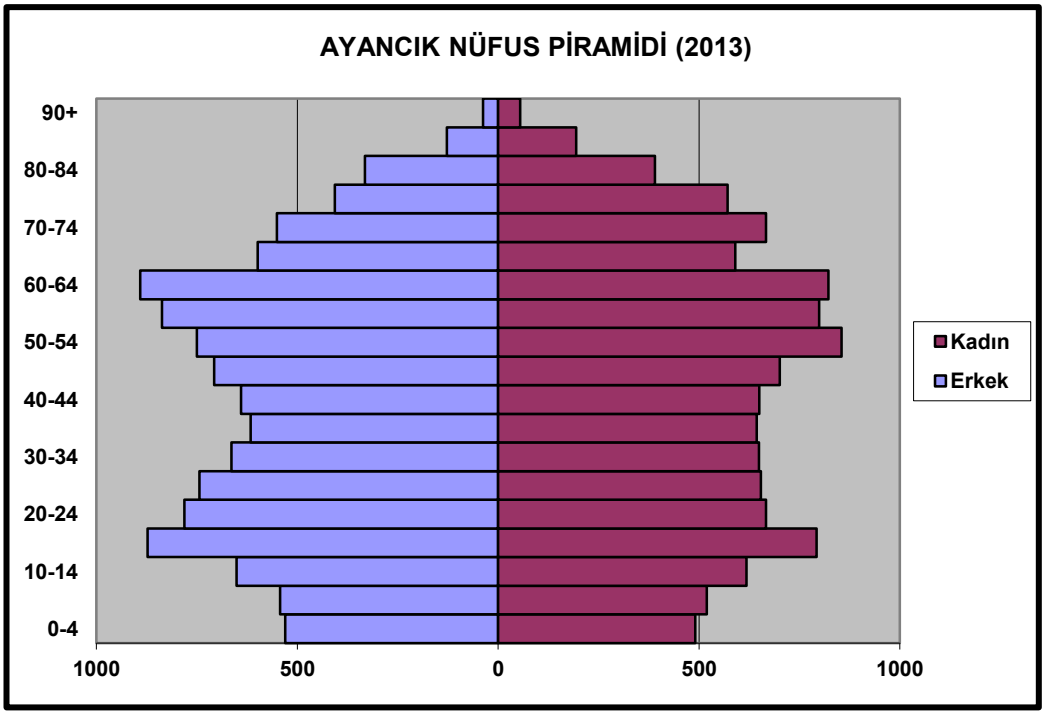

Şekil 28: Ayancık ilçesi 2013 yılına ait nüfus piramidi (Kaynak: TÜİK, 2013).

15 yaşın altında, 64 yaşın da üstünde kalan nüfusa bağımlı nüfus adı verilir. Bu nüfusun ihtiyaçları aktif nüfus (15–64) tarafından karşılanır. Bağımlı nüfusun oranının yüksek olması çalışan nüfusun üzerindeki yükü ağırlaştırmaktadır. Çünkü az sayıda insan çalışarak, kendi ihtiyaçları dışında ekonomik bakımdan verimli olmayan büyük bir nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır (Arslan, 2010:19). Ayancık'ta 2013 yılı verilerine göre bağımlı nüfus oranı % 34,7 'dir. Bu nüfusun çok yüksek olmaması aktif nüfus üzerine aşırı yük binmesini engellemiştir.

1.2.1.3 Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Ayancık'ta büyük oranda kırsaldan Ayancık ilçe merkezine ve büyük kentlere doğru, dönem dönem de yurtdışına, ilçe toplam nüfusu ile karşılaştırıldığında önemli sayılabilecek oranda göç akımları meydana gelmiştir. Bu göç akımları nüfusun cinsiyet yapısında önemli değişikliklere sebep olmuştur. Kentsel nüfusunun cinsiyet yapısında 1970 yılına kadar erkek üstünlüğü bulunmaktadır. 1970 yılından günümüze kadın nüfus her dönem erkek nüfustan fazladır *(Tablo 3).* Bunun sebebi özellikle 1960'lı yıllardan sonra tüm Türkiye'de olduğu gibi Ayancık'ta da büyük şehirlere doğru yaşanan göç ve yurtdışına işçi gönderimleridir.

Tablo 3: Ayancık kentsel ve kırsal nüfusta cinsiyet yapısı.

Yıllar	Kentsel Nüfus		Kırsal Nüfus	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1927*	624	536	18.928	23.642
1935*	1.465	1.076	22.898	25.824
1940*	1.264	1.158	22.854	26.928
1945*	1.331	1.221	25.101	28.356
1950*	1.844	1.312	27.611	30.127
1955*	1.947	1.414	26.598	31.909
1960*	1.922	1.694	18.487	20.492
1965**	3.094	2.226	18.674	21.841
1970**	3.313	3.363	17.635	20.721
1975**	3.565	3.637	16.780	19.220
1980**	3.976	4.281	16.462	19.465
1985**	4.748	4.786	13.639	19.259
1990**	5.071	5.347	11.484	14.641
2000**	5.377	5.542	6.971	8.157
2010**	5.371	5.559	5.875	5.909
2011**	6.129	6.217	5.177	5.220
2012**	6.289	6.454	4.789	4.659
2013**	6.418	6.553	4.864	4.776

Kaynak: *DİE ** TÜİK

Kırsal alanda ise 1927'den itibaren 2012 yılına kadar kadın nüfus erkek nüfustan fazla olmuştur *(Tablo 3).* Kırsaldan, önce fabrika nedeniyle ilçe merkezine, daha sonra da il dışına ve yurt dışına yaşanan göçler kırsalda nüfusu erkek aleyhine çevirmiştir. İlerleyen yıllarda göç eden erkek nüfusun ailelerini de yanlarına almasıyla nüfusun cinsiyet yapısı dengelense de halen Ayancık'a bağlı 71 köyün 41'inde kadın nüfus erkekten daha fazladır. Bu durum göçün etkilerinin sürdüğünü kanıtlar niteliktedir.

1.2.1.4 Nüfusun Eğitim Durumu

Ayancık ilçe merkezinde 2012 yılı verilerine göre eğitim durumu incelendiğinde; okuma-yazma bilmeyen 1.319 kişi, okuma-yazma bilen 19.219 kişi, bilinmeyen 393 kişidir (TÜİK, 2012). Bu verilere göre değerlendirme yapıldığında okuma-yazma bilen nüfusun toplam nüfus içindeki payının % 91,8 olduğu görülmektedir *(Tablo 4).*

Okuma yazma bilen nüfus içinde de en büyük pay % 34,5 ile ilkokul mezunlarınındır. Bütün yükseköğretim mezunu olanların toplam nüfus içindeki payı ise % 5,7 civarındadır. Bu oranın düşük olması ilçede özellikle iş imkanlarının sınırlı olması sebebiyle üniversite mezunlarının çalışmak amacıyla ilçe dışına göç etmesi ya da mezun olduktan sonra geri dönmemesi ile ilişkilidir.

Tablo 4: Ayancık'ta nüfusun eğitim durumu.

Eğitim Durumu	**2012**	**Yüzde (%)**
Okuma yazma bilmeyen	1.319	6,3
Okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen	3.925	18,8
İlkokul Mezunu	7.220	34,5
İlköğretim Mezunu	3.711	17,7
Ortaokul ya da Dengi Okul Mezunu	618	3
Lise ve Dengi Okul Mezunu	2.549	12,2
Yüksekokul veya Fakülte mezunu	1.143	5,45
Yüksek Lisans Mezunu	41	0,2
Doktora Mezunu	12	0,05
Bilinmeyen	393	1,8
Toplam	20.931	100

Kaynak: TÜİK

1.2.1.6 Göç

Göç, bir idari sınırı geçerek yaşadığı yeri sürekli ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim, kıtalararası, uluslararası, bölgeler arası, kırdan kente ya da kentten kıra doğru meydana gelebilir. Göçler sonucunda nüfusun dağılımı yeniden şekillenir (Tümertekin ve Özgüç, 2009:289).

Ayancık'ta dönem dönem farklı alanlara yönelen göçler yaşanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilçe merkezinde kurulan kereste fabrikası Ayancık'ı önemli bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Ayancık, fabrikada ve ormanda çalışmak üzere başta Sinop'un diğer ilçeleri ve Samsun, Kastamonu gibi yakın iller olmak üzere Türkiye'nin birçok yerinden önemli bir işçi göçü almıştır. Bu işçilerin yanında fabrikayı kuran Belçika sermayeli ZİNGAL şirketi ormanda ve fabrikada çalışmak üzere dönemin modern ormancılık bilgisine sahip birçok yabancı uzman ve işçiyi aileleri ile birlikte Ayancık'a getirmiştir. Bu iç ve dış göçler ilçeyi daha da çekici hale getirmiş, şehrin gelişmesi ile birlikte terzi, ayakkabıcı gibi zanaatkarlar da ilçeye çalışmak üzere gelmişlerdir.

Fabrikada çalışan yerli işçilerden köyleri demiryoluna yakın olanlar dekovillerle, civar köylerdekiler yürüyerek, uzak köylerde yaşayanlar ise ilçe

merkezinde işçiler için inşa edilen barakalarda kalarak fabrikada çalışıyordu. Bu işçilerin bir kısmı daha sonra ailesini de ilçe merkezine getirerek burada yaşamaya başlamıştır. Kırdan ilçe merkezine doğru yaşanan göç 1960'lı yıllarda demiryolu sisteminin tahrip olması ve bunun yerine karayolu taşımacılığına geçilmesiyle daha da hızlanmıştır. Ormanda çalışan işçilerin bir kısmı ilçe merkezine göç ederken diğer kısmı ise büyük şehirlere göç etmeye başlamıştır.

En yakındaki merkezlerin kabul edebileceğinden daha fazla bir nüfus söz konusu olduğunda, göç edilen bu merkezlerden de dışarı göçler artmaktadır (Arslan, 2010:21). Kırsaldan gelen bu göçmenler ilçe merkezinden göç edenlerin yerini doldurmuş kırsal nüfus devamlı azalırken ilçe merkezinin nüfusu artmaya devam etmiştir. Fakat fabrikanın da kapanmasıyla kırsaldan göçe katılanlar doğrudan büyük şehirlere göç etmeye başlamış hatta bunlara ilçe merkezinden de katılanlar olmuştur.

1960'lı yıllarda kırsaldan yaşanan göçe katılanların bir kısmı yurtdışına, özellikle Batı Avrupa'ya yönelmiştir. İşçi göçü, beyin göçü gibi farklı şekillerde adlandırılan ülke dışı istihdam, bir ülke işgücünün belirli bir kısmının çalışmak maksadıyla ülkeleri dışına çıkmasını ve orada istihdam edilmelerini ifade etmektedir (Kaya, 2011:19). Türkiye'den giden tüm işçilerde olduğu gibi Ayancık'tan Avrupa'ya giden bu işçilerin de öncelikli amacı geleceklerini güvence altına alacak birikimi yapıp geri dönmektir. Avrupa'daki yaşantılarına geçici gözüyle bakan gurbetçiler sosyal yaşamlarını kısıtlayarak ve şartları zorlayarak daha çok birikim yapmaya çalışmışlardır. Büyük bir kesim yerleşme düşüncesinde olmadığı için ailesini getirmemiş ve bekar olarak yaşamayı tercih etmiştir. Ancak zaman içinde göçmen işçilerin yaşam tarzında meydana gelen ekonomik, sosyal ve kültürel değişiklikler birçok gurbetçinin Avrupa'da kalıcı olmasına sebep olmuştur (Yıldırımoğlu, 2005). Bu durumda olanlar ailelerini de yanlarına almaya başlayınca göç daha da hızlanmıştır.

Yurtdışında çalışan Ayancıklılar ülkenin diğer yerlerinden yurtdışına çıkan birçok işçinin yaptığı gibi risksiz yatırımlar yapmaya çalışmıştır. Bu manada birikimlerini ev ve arsa almak suretiyle gerçekleştirmişlerdir. Gurbetçilerin bu yoğun talebi inşaat sektöründe önemli bir istihdam ortaya çıkararak az da olsa göçü azaltıcı etken olmuştur.

Batı Avrupa ülkelerinde yerleşik hale gelen ve büyük oranda bulundukları ülkelerin vatandaşlığına geçen gurbetçiler Avrupa'dan Türkiye'ye başka bir nüfus hareketi olan turizm göçünü başlatmışlardır. Bu göç iki şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi normal turist olarak 1 ay ya da daha kısa süreli olarak eski köyüne kasabasına ya da Türkiye'nin bilinen turistik mekânlarına olan tatil göçüdür. Diğeri ise; özellikle bahar ve yaz aylarına tekabül eden 7-8 ayı Türkiye'de, kışa tekabül eden 3-4 ayı da Avrupa'da geçiren ve daha çok emekli birinci kuşak Türklerden oluşan yaşlı vatandaşlarımızın geliş gidişleridir. Bu kesim Avrupa'dan emekli olmuş, oranın sosyal güvencesinden mahrum olmak istemeyen grubu oluşturmaktadır. Bunlar sayesinde yazın köylerimiz şenlenmekte, getirdikleri ve harcadıkları paralarla kırsal kesim nefes almaktadır (Yılmaz, 2010).

Avrupa'da bulunan Türk göçmenler, işçisiyle, öğrencisiyle, işvereniyle, tüketicisiyle artık önemli bir ekonomik faktör ve büyük bir potansiyel güçtür (Yılmaz, 2010). Bu güçten Ayancık en iyi oranda faydalanmak zorundadır. Özellikle tatillerini Akdeniz ve Ege sahillerinde geçiren genç gurbetçilerin de memleketlerini ziyaret etmesini sağlayabilecek etkinlikler planlamalıdır. Çünkü bu gurbetçiler ekoturizm faaliyetlerinin pazarlanacağı en önemli kitleyi oluşturacaktır.

1.2.2 Yerleşme

Ayancık ilçesine bağlı toplam 71 köy bulunmaktadır. Ayrıca fiiliyatta bir işlevi bulunmamasına rağmen halen Merkez ve Yenikonak olarak iki bucak bulunmaktadır. Bu köylerden merkez bucağa bağlı 42 köyün 2013 yılı toplam nüfusu 5.603'tür. Yenikonak bucağına 29 köyün ise 2013 yılı toplam nüfusları 4.037'dir.

Araştırma sahasında bulunan köylerin nüfusları 28 ile 425 arasında değişmektedir. Yerleşme yani köy başına düşen ortalama nüfus miktarı yaklaşık 136'dır. İlçede nüfusu en düşük köyler 28 kişi ile Kızılcakaya ve Ömerdüz köyleridir. Nüfusu en fazla olan köy ise 425 kişi ile Aşağıköy'dür *(Tablo 5).* Aşağıköy'ün nüfusunun fazla olmasının en önemli sebebi ilçe merkezine en yakın köylerden biri oluşundandır. Köyde yaşayan birçok insan ekonomik faaliyetlerini Ayancık ilçe merkezinde gerçekleştirmekte fakat köyde ikamet etmektedir. Bu nedenle göç etme ihtiyacı ortaya çıkmamaktadır.

Tablo 5: Ayancık İlçesine bağlı köylerin nüfus miktarlarına göre dağılımı

Nüfus Miktarı(Kişi)	Köy Sayısı
1-50	5
51-100	18
101-250	42
251-500	6
501 ve üzeri	-

Kaynak: Ayancık Kaymakamlığı

İlçe merkezinde bulunan kereste fabrikasının kapanması ile bunun kır üzerindeki (tomruk kesme, taşıma, yükleme-boşaltma, vb.) etkisinin büyük ölçüde ortadan kalkmasıyla başlayan kırsaldan göç köy okullarının kapanmasıyla daha da hızlanarak devam etmiştir. Köylerde tarımsal faaliyetlerin gelişmemiş olması birçok köyün geçim kaynağı olan ormancılık faaliyetlerinin de eski önemini yitirmesi göçün bir diğer sebebi olarak gösterilebilir. Köyler bir nevi sadece yaz döneminde kullanılan sayfiye yerleşmeleri niteliğine bürünmüştür. İlçe merkezinde ya da farklı il ve ilçe merkezlerinde yaşayanlar yaz mevsiminin belirli dönemlerinde köylerine uğramaktadır. Bu dönemde kalabalıklaşan köyler sonbaharla birlikte tekrar sessizliğe bürünmektedir. Birçok köyde hane başına düşen kişi sayısı 2'den azdır *(Tablo 6).* Ortalama fert sayısı 1-2 kişidir. Hane başına fert sayısının en fazla olduğu köy Karapınar köyüdür (4,03 kişi). Hane başına fert sayısının en düşük köy ise Ortalık köyüdür (0,9 kişi) *(Tablo 7).* Bu köylerde bulunan boş haneler ekoturizmin konaklama ihtiyacı için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır *(Şekil 29-30).*

Tablo 6: Hane başına düşen fert sayısına göre köylerin dağılımı.

Hane Başına Düşen Fert Sayısı	Köy Sayısı
0-0,9	1
1-1,9	45
2-2,9	17
3-3,9	7
4 ve daha fazla	1

Kaynak: Ayancık Kaymakamlığı

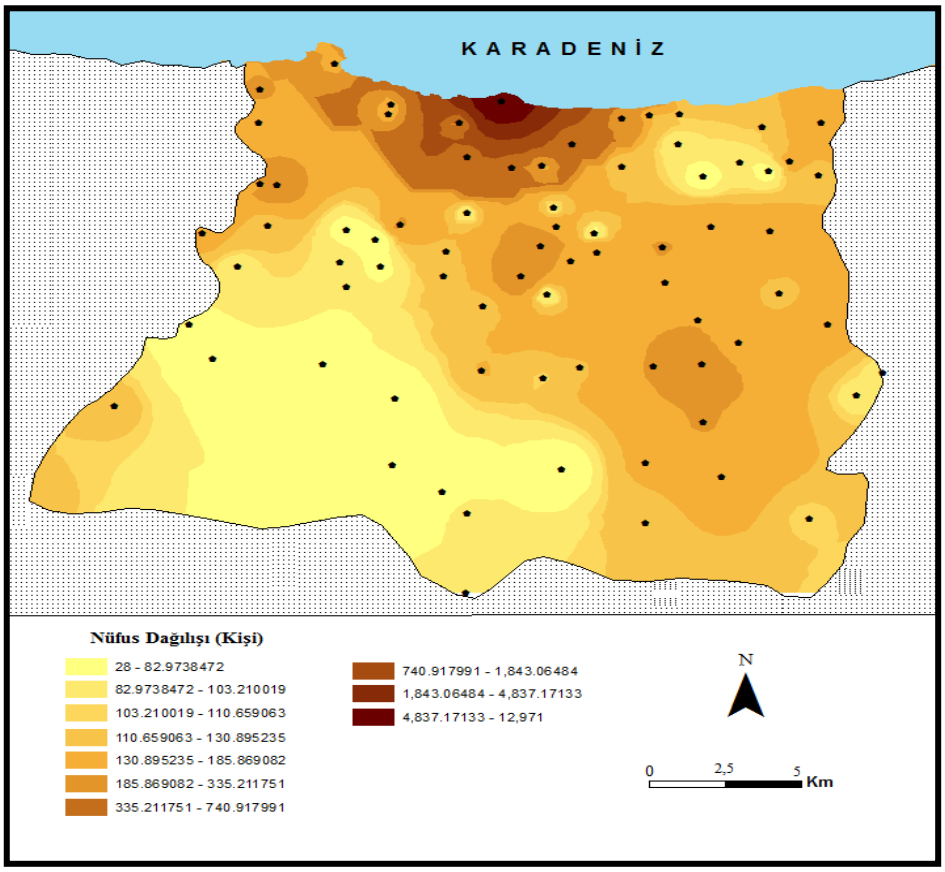

Şekil 29: Ayancık ilçe genelinde nüfusun dağılışı (2013).

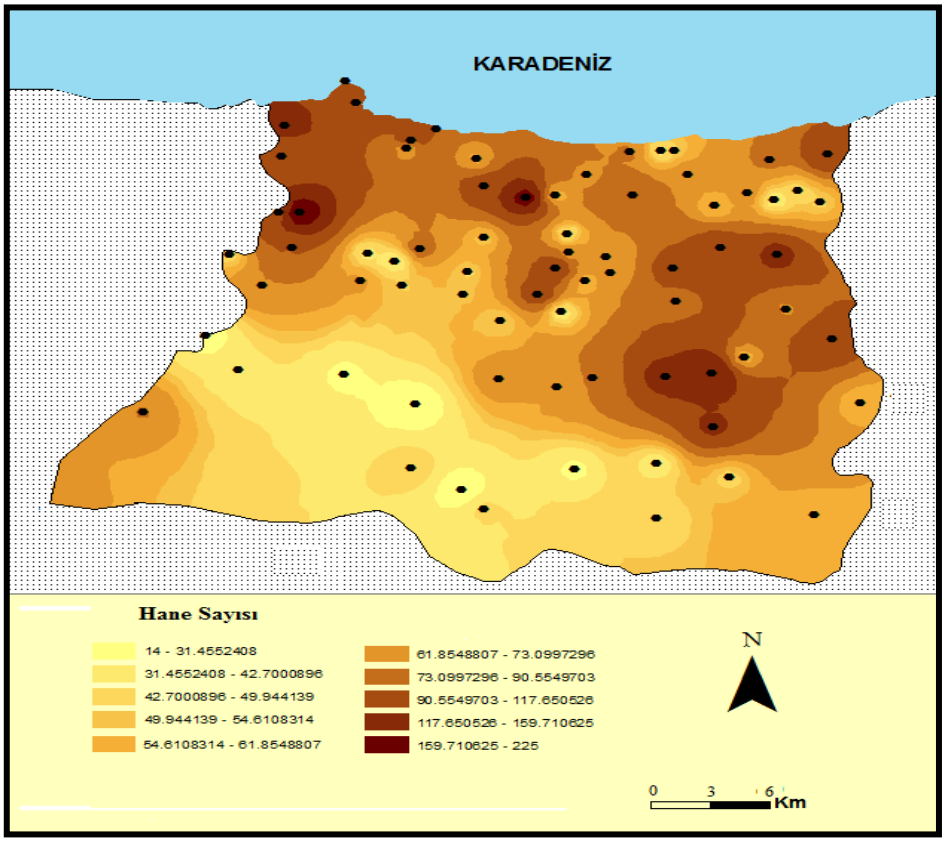

Şekil 30: Ayancık kırsalında hane sayısının köylere dağılışı (2013).

Tablo 7: Nüfusa göre hane başına düşen fert sayısı.

Köyün Adı	Nüfus*	Hane Sayısı**	Hane Başına Düşen Fert Sayısı	Köyün Adı	Nüfus	Hane Sayısı	Hane Başına Düşen Fert Sayısı
Abdülkadir köyü	149	43	3,47	Hatip köyü	199	127	1,57
Ağaçlı köyü	110	79	1,39	Hüseyinbey köyü	122	113	1,08
Akçakese köyü	83	36	2,31	İnaltı köyü	101	46	2,2
Akören köyü	173	119	1,45	Kaldırayak köyü	188	137	1,37
Aliköyü	224	76	2,95	Karakestane köyü	106	45	2,36
Armutluyazı köyü	90	73	1,23	Karapınar köyü	137	34	4,03
Aşağıköy köyü	425	112	3,79	Kestanelik köyü	121	47	2,57
Avdullu köyü	30	16	1,88	Kızılcakaya köyü	28	27	1,04
Aygördü köyü	103	91	1,13	Kozcuğaz köyü	104	57	1,82
Babaçay köyü	317	119	2,66	Kozsökü köyü	195	109	1,79
Babaköy köyü	53	20	2,65	Köseyakası köyü	70	32	2,19
Bahçeli köyü	110	51	2,16	Kurtköy	92	53	1,74
Bakırlı köyü	107	63	1,7	Kütükköyü	155	83	1,87
Bakırlızaviye köyü	127	74	1,72	Maden köyü	202	150	1,35
Belpınar köyü	59	30	1,97	Mestan köyü	70	49	1,43
Büyükdüz köyü	59	37	1,59	Mustafakemalpaşa köyü	94	53	1,77
Büyükpınar köyü	163	46	3,54	Ortalık köyü	105	110	0,95
Çamyayla köyü	107	53	2,02	Otmanlı köyü	325	132	2,46
Çaybaşı köyü	82	52	1,58	Ömerdüz köyü	28	27	1,04
Çaylıoğlu köyü	127	102	1,25	Pazarcık köyü	367	196	1,87
Davutlu köyü	122	74	1,65	Sofu köyü	123	47	2,62
Dedeağaç köyü	83	76	1,09	Söküçayırı köyü	106	65	1,63
Dereköy köyü	130	69	1,88	Sulusökü köyü	42	14	3
Dibekli köyü	133	74	1,8	Tarakçı köyü	214	132	1,62
Doğanlı köyü	296	225	1,32	Tepecik köyü	84	72	1,17
Dolay köyü	110	57	1,93	Tevfikiye köyü	80	49	1,63
Erdemli köyü	158	44	3,59	Topağaç köyü	175	95	1,84
Erikli köyü	115	40	2,88	Türkmen köyü	51	47	1,09
Fındıklı köyü	46	28	1,64	Uzunçam köyü	187	138	1,36
Göldağı köyü	117	70	1,67	Ünlüce köyü	106	57	1,86
Gölköy köyü	200	68	2,94	Yarenler köyü	191	127	1,5
Gürpınar köyü	93	53	1,75	Yemişen köyü	60	50	1,2
Gürsökü köyü	336	178	1,89	Yenice köyü	96	50	1,92
Hacılı köyü	65	19	3,42	Yenigüler köyü	123	57	2,16
Hacıoğlu köyü	156	66	2,36	Yeşilyurt köyü	129	36	3,58
				Zaviye köyü	206	87	2,37

*TÜİK ** Ayancık Kaymakamlığı

Ayancık kırsalında önceden beri ekonomik faaliyetler genel olarak ormancılık ve tarımdır. Yörede özellikle keten tarımı büyük önem taşıyordu ve 10 yıl öncesine kadar keten üretimi yapan küçük çaplı bir işletme de bulunmaktaydı. Bu fabrikanın kapanmasıyla ve özellikle yapay ketenlerin çok daha ucuza mâl olmasıyla keten yetiştiriciliği yavaş yavaş terk edilmiştir. Ayancık ve köylerinde halen birkaç aile bu tarım faaliyetini sürdürerek keten üretimi yapmaktadır. Yörenin en önemli ekonomik faaliyeti olan ormancılık faaliyetinin ilçe merkezindeki fabrikanın kapanmasıyla kapasitesinin azalması köylerin boşalmasında önemli bir rol oynamıştır. Fabrikanın kapanmasıyla işsiz kalan birçok köylü farklı şehirlere göç etmiştir. Köylerde özellikle yaz döneminde nüfus artmakta kış döneminde ise önemli ölçüde azalmaktadır.

Karadeniz Bölgesi'nde kır yerleşmeleri genel olarak dağınık yerleşmeler şeklindedir *(Şekil 31)*. Dar ve derin vadiler ile sel karakterli akarsuların bulunduğu alanda yerleşmeler genelde vadi yamaçlarında ve sırtlarda yoğunlaşmıştır. Toplu yerleşme olan birkaç köyün de bu yerleşim dokusuna sahip olmasının ayrı ayrı nedenleri bulunmaktadır. Mesela toplu yerleşmeye sahip köylerden olan Çaylıoğlu köyünün bir liman köyü olarak kurulması ve Ayancık'ın ilk yerleşim çekirdeği olmasının yerleşme şekli üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Yine toplu yerleşme şekline sahip köylerden Babaçay, sel felaketine uğrayan vatandaşlara verilmek üzere inşa edilen afet evlerinin bir arada yapılmasıyla, Otmanlı köyü de eski bir bucak merkezi olması nedeniyle oluşan yerleşme şeklini günümüzde devam ettirmektedir.

İlçe merkezine yakın köylerden olan Aşağıköy'de ikamet edenlerin büyük kısmı yörede canlılığını kaybetmeyen inşaat sektöründe çalışmaktadır. Tarımdışı sektörlerde çalışan bu köylülerin, yeni inşa ettikleri evlerini tarlalarına yakın yapmaktan ziyade yol boyunca ve birbirine yakın inşa etmesiyle bu köyde de toplu yerleşme şekli ortaya çıkmıştır *(Şekil 32*). Köyde geleneksel mimari ve yaşam tarzının kaybolmaya başlaması diğer köylerin geri kalmışlığının köylerin doğal ve kültürel yaşamlarına nasıl olumlu etki ettiğini ortaya koymaktadır. Bunların dışında yine birkaç köy kuruluş yeri özellikleri nedeniyle toplu yerleşme özelliği taşımaktadır.

Toplam 71 köyün 13'ü toplu köy hüviyetindeyken geri kalan 58 köy dağınık yerleşme durumundadır. Köylerde yerleşim çekirdeği yollara göre şekillenmiş, evler genellikle köy yolunun sağına ve soluna dizilen bir çekirdek meydana getirmişlerdir.

Vadi tabanlarındaysa yerleşme yeri olarak yüksek ve çevreye hâkim alanlar seçilmiştir.

Şekil 31: Araştırma sahasında dağınık yerleşmeye bir örnek: Ünlüce köyü.

Şekil 32: Araştırma sahasında toplu yerleşmelere bir örnek: Aşağıköy.

Yer adlarını inceleyen bilim dalına toponimi adı verilmektedir. Herhangi bir nesneye verilen ismin anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. dilbilimin inceleme konusudur. Fakat konu yer adları olunca dilbiliminin yanında etnoloji, sosyoloji,

tarih bilimleri gibi coğrafya da konuya dâhil olmaktadır. Çünkü yer adları bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile bulundukları, kullanıldıkları mekânın tarihî geçmişi ve coğrafya özellikleri hakkında da önemli ipuçları taşırlar. Yer adları toplumların coğrafi mekânla bütünleşmesinin göstergesidirler (Tunçel, 2000). Ayancık'ta da birçok yerleşme adı bulunduğu yerin coğrafi özelliklerinden etkilenmiştir. Örneğin 'sökü' kelimesi birçok köy isminin (Sulusökü, Gürsökü, Söküçayırı, Kozsökü, Duvarsökü, gibi) içinde geçmektedir. Ormandan ya da meradan açılan tarla için veya doğrudan orman (TDK, 2014) manasına gelen bu kelime, Yavuz (1970:37)'a göre Ayancık çevresinde yayla kelimesi yerine kullanılmaktadır. Fakat günümüzde sökü olarak kullanılan kelimenin aslında seki yani taraça olma ihtimali de bulunmaktadır. Araştırma sahasında bulunan basamaklı yapıdan dolayı birçok köye bu isim verilmiş olabilir. Nitekim A.Mithat (1929)'ın bugün Duvarsökü olarak kullanılan yer ismini kullanış şekli, kelimenin aslında seki olduğuna fakat ağız özelliklerinden dolayı sökü şeklini aldığına destek verir niteliktedir:

> … Ayancık'tan Divarseki'ye kadar ve güzergâha tesadüf eden mahallerine ekserisi beton olmak üzere ve 38 adet köprü üzerinde…

Kasaplıgil (1947:49) de aynı yeri Dıvarseki olarak isimlendirmiştir. Böylece A.Mithat (1929)'ın eserindeki kullanımın yazım yanlışı olma ihtimali de ortadan kalkmaktadır. Bu iki çalışmada da sökü değil de seki kelimesinin kullanılması kelimenin ağız özellikleri nedeniyle günümüzde sökü olarak kullanılma ihtimalini arttırmaktadır.

Yine karstik bir mağaranın eteğinde kurulan İnaltı köyü ismini bu mağaradan almıştır. Babaçay, Çaybaşı, Dereköy, Büyükpınar, Belpınar, Günpınar, Karapınar gibi köyler de isimlerini yakınlarından geçen su kaynaklarından almışlardır.

1.2.3 Mesken Tipleri ve Özellikleri

Yerleşmelerin çekirdeğini oluşturan en temel unsur meskendir. Mesken deyimi sadece insanların ikamet ettikleri yapı değildir. Atölye, cami, okul, kilise, mağaza, tiyatro ve sinema gibi ticari, dini, askeri, kültürel ve eğlence ihtiyacını karşılamak için oluşturulan tüm mekânlardır. Meskenler yapı malzemesi ve düzenleniş şekilleriyle bulundukları coğrafi koşulların etkisini taşıdıkları ve bu etkiyi yansıtabildikleri oranda coğrafi önem taşırlar. Bu etkiyi yansıtanlar da daha çok kırsal meskenlerdir. İnsan tüm faaliyetlerinde olduğu gibi evinin inşasında da coğrafi

çevre koşullarının (iklim, bitki örtüsü, litoloji, jeoloji, toprak, yükselti, eğim,vd.) etkisinde kalır. Bunların yanında ekonomik durum ve faaliyetler, kültür, teknolojik gelişmeler de meskenlerin şekillenmesinde büyük önem taşır. Örneğin tamamı ahşaptan yapılmasına rağmen bir Karadenizlinin evi bir Malezyalı ya da bir Finlandiyalının evinden farklıdır (Tolun – Denker, 1977:62).

Meskenler sürekli bir değişim içinde olsalar da uzun bir geçmişin izlerini taşırlar. Kırsal meskenler gerek yapı malzemeleri ve düzenleniş şekli gerekse evin kullanılış biçimi ile fiziki, beşeri ve ekonomik birçok coğrafi bilgiyi barındırırlar. Örneğin eğimli alanlarda yapılan evlerde evin en alt katı yarım kat şeklindedir. Bu evlere evin bir yüzünden bakıldığında iki katlı görünse de aslında tek katlıdır. Genelde bu eğimi ortadan kaldırmak için yapılan tek kat ahır ya da hayat altı adı verilen bölüm olarak kullanılır. Yine iklim şartları evlerin çatılarının şekline, duvarlarının kalınlığına, tavanların yüksekliğine etki eder.

Kırsal meskenlerin inşasında kullanılan malzemenin hemen hemen tamamına yakınının çevreden doğal olarak elde edilmesi çevrenin mesken üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir. Meskenler kullanılan malzeme bakımından değil düzenleme şekilleri ve donatım bakımından da farklılıklar gösterir. Tunçdilek'in de belirttiği gibi evin nasıl ve neden yapıldığı değil, kim için ve ne için yapıldığı önemlidir (Tolun-Denker, 1977:128). Meskenlerin mimari özelliklerinden inşa tarzına, bunlarda kullanılan malzemeden plânlarına kadar pek çok konuyla ilgili coğrafi yaklaşımlarda bulunmak mümkündür. Bu evlerin yapı malzemesi, bitki, toprak ve kayaç topluluklarının dağılışıyla ilişkilendirilirken, iklim olayları meskenlerin görünümlerinde ve bazı bölümlerinin işlevlerinde kendini fazlaca hissettirir. Ekonomik faaliyet türü ise plânın şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Ayancık, olumlu iklim özellikleri ile oluşan gür ve verimli ormanlarıyla adını duyurmuş bir yerleşmedir. Bu sebeple yakın çevreden temini kolay olması ve bol bulunması münasebetiyle evlerin büyük çoğunluğu ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Ahşap, taş malzeme ile tamamlanmıştır. Taş malzeme evlerin temel kısmında kullanıldığı gibi ender görülen bir kullanım şekliyle burada çatı örtüsü olarak da kullanılmıştır. Yağış miktarı ve şiddeti, kar şeklindeki yağışların fazlalığı vb. iklim özellikleri nedeniyle çatılara yaklaşık 25-30 derecelik eğim verilmiştir. Tarımsal faaliyetlere bağlı olarak kimi zaman her evin yakınında kimi zaman da köyden ayrı bir yerde toplu olarak samanlıklar bulunur. Evlerin yapım tarzı ve yapı

malzemesi ile samanlıklarınki aynıdır. Kimi ülkelerde bu samanlıklar da turizm konalama tesisleri olarak kullanılmaktadır.

Ayancık ve çevresinde bulunan meskenlerin gerek yapılışları, gerekse kullanılışları itibariyle kendilerine has özellikleri bulunur:

Bir mesken inşa edilirken önce toprak eşilerek minnaz adı verilen temel taşları oturtulur. Bunlar yakın çevrede bulunan vadi yamaçlarından ya da yol yarmalarından elde edilen taşlardır. Düzgün kenarlı olanlar doğrudan olmayanlar da kenarları düzleştirildikten sonra toprağa yerleştirilir. Bu taşların üstüne evin büyüklüğüne göre 8-10 m uzunluğunda kiriş ağaçları yerleştirilir. Bu ağaç genelde meşedir. Tabanda sadece meşe ve kestane kullanılır evin üst katının inşasında bunlara kayın da eklenir. Kirişlerin üstüne dam ağacı adı verilen yuvarlak, tahta haline getirilmemiş ağaçlar döşenir. Bu kısım için ortalama 120 dam ağacı ile 32 kiriş kullanılmaktadır.

Meskenin üst katına geçileceği zaman ikinci kez kiriş ağaçları koyulur ve bu kez duvar adı verilen tahtalar döşenmeye başlar. Bir evde ortalama 100 duvar kullanılır. İyi bir ağaçtan ortalama 4-6 duvar elde edildiği düşünülürse bir ev için ortalama 20 ağaç gerekmektedir. Bu ağaçların özellikle iyi kurutulmuş ağaçlardan seçilmesi, sıcak ve soğuk dönemde tahtalardaki şekil değişikliklerini önlemektedir. Taş çatı örtüsünün kullanıldığı evlerde zaten çatı çok ağır olduğu için yaptığı baskıyla bu esnemeleri önlemektedir. Tahtaların birbirine geçmesini zıvana adı verilen tahta çiviler sağlar. Evin kapı ve pencereleri de evleri yapan ustalar tarafından imal edilmektedir. Sadece bir kapının yapımı 4 gün sürmektedir. Kapının kasası çam, göbek yani iç kısmı ceviz ya da kestane ağacından yapılmaktadır.

Yapım süresi ortalama 1 ay süren meskenler tamamlanınca içi ve dışı tamamen rendelenir. Böylece hem tahtalar daha güzel görünür hem de hızar izi silinerek erken çürümesi engellenmiş olur.

Ocak için köpük taşı adı verilen travertenler kullanılmıştır. Bacaya kadar uzanan bu taşın özellikle seçilmesinin sebebi hafif olmasıdır. Evlerin içinde kullanılan mobilyalar da usta tarafından yapılırdı. Evin içine halk arasında “herkil” adı verilen erzak saklama için yapılmış gözlerle bölünmüş ambar ve “peyke” adı verilen oturaklar yapılırdı. Hatta tuvaletlerde taş kullanılmadan önceki dönemlerde

tuvalet taşı yerine ustaların kestane ağacını oyarak ortaya çıkardıkları zeminler kullanılmaktaydı.

Meskenlerde çatı malzemesi olarak genelde tuğla ve saç kullanılmaktadır. Orman işletmesinin ağaç kesimini henüz denetim altına almadığı yıllara kadar, çevredeki zengin orman örtüsüne bağlı olarak, köylerdeki başlıca mesken inşa malzemesi olarak temelde kullanılan büyük taşlar ile çatıda kullanılan örtü dışında tamamen ahşap kullanılmıştır. Dolayısıyla, yöredeki meskenlerin çatı konstrüksiyon malzemesi de ahşaptandı (Yılmaz, 2001). Kimi zaman ahşap doğrudan örtü malzemesi olarak da kullanılmıştır. Yörede bu örtüye pedavra[3] (ya da padavra) denilmektedir *(Şekil 33-34)*.

Şekil 33-34: İnaltı köyünde çatıları pedavra örtü ile kaplanmış eski köy camisi (solda) ve taş fırın (sağda).

Alaçam (1952) pedavra ile bir evin üstünü örtmek için ortalama 150-200 ağacın kesildiği tespit etmiştir. Bir taraftan ilçe merkezindeki fabrikaya hammadde üretmek üzere ormanlardan kesim yapılması diğer taraftan da köylülerin meskenleri için ormanlardan yararlanmaları ormanları aşırı tahrip etmiştir. Fabrika devletleştirilip ağaç kesimi kontrol altına alınınca köylülerin yaptığı tahribatı azaltmak için çalışmalar yapılmıştır. Ayancık'ta bu dönemde yapılanlar belki de ülkemizdeki doğa koruma çalışmalarının temellerini oluşturmaktadır. Bu manada 1950'li yıllarda orman işletme tarafından telefon kulübesi olarak kullanılan taş binanın duvarına asılan tabela dikkat çekicidir *(Şekil 35)*:

[3] Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta (TDK, 2014).

Vatandaş!

Bu bina köyünün her tarafında bulunan taş ve çamurdan yapılmıştır. Dedelerin seni düşünmeden ağacı israf ederek sarfettiklerinden ormanlarımız azalmıştır. Ağaç tedarikinde sıkıntı çekiyorsun evini bu şekilde yapılayarak ağaç israfına devam edersen çocuklarının senden daha çok sıkıntı çekeceklerini unutma.

Bu ev ahşap evden hem çok dayanır hem de daha ucuz yapılır. Kışın ısıtması da kolaydır. Evini, ahırını, samanlığını bu şekilde yaptır.

İşletme Müdürü

Şekil 35: Orman tahribini azaltmak için Orman İşletme Müdürlüğü tarafından asılan bilinçlendirme tabelalarından biri (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Köylünün pedavra ihtiyacını karşılamak ve onların ormanları tahrip etmesini engellemek üzere Ayancık'ta 1953 yılında yapılan bir makine ile tomruk artıkları pedavra imalinde kullanılmıştır. 125 m^2 bir çatının bu makinede üretilen pedavra ile kaplanmasının kiremit ve galvenizli saca göre maliyet karşılaştırması yapılmış ve pedavranın, kiremitle ve saçla örtülü çatıdan daha ucuza mal olduğu tespit edilmiştir (Alaçam, 1952). Nitekim Yavuz (197039-40) 'un verdiğe bilgiyi göre 1970 yılında Ayancık kırsalında 23 köyde evlerin tamamı 7'sinde ise evlerin bir kısmı pedavra ile kaplıdır *(Tablo 8).* Pedavra ile örtülü evlerin oranı % 39,9'dur *(Tablo 9).* Yavuz (1970)'un verdiği bilgiler Alaçam (1952)'ın bahsettiği makineden üretilen pedavranın köyüler tarafından tercih edildiğini göstermektedir.

Tablo 8: Ayancık kırsalında çatı örtülerinin köylere dağılışı.

	Sayı	**Oran (%)**
Çatı örtüsü pedavra olan köyler	23	35,3
Çatı örtüsü taş olan köyler	35	53,8
Çatı örtüsü karma (Pedavra - taş) olan köyler	7	10,8
Toplam	65	100

Kaynak : Yavuz, 1970:39-40

Tablo 9: Ayancık kırsalında çatı örtülerine göre meskenlerin dağılışı.

	Sayı	**Oran (%)**
Pedavra örtülü mesken	2.334	39,9
Taş örtülü mesken	3.504	60,1
Toplam	5.838	100

Kaynak : Yavuz, 1970:39-40

Yörede kullanılan bir diğer örtü şekli taş çatı örtüsüdür. Araştırma sahasında bulunan taş örtülü evlerde geçmişten günümüze yörenin başlıca klâsik çatı örtü malzemesinin tabakalı şistler olduğu tespit edilmiştir *(Şekil 36).* Araştırma sahası genelde Eosen ve Üst Kreatase fliş arazilerinden oluşmakta olup, bu jeolojik yapıya uygun olarak çatı örtü malzemesi için kullanılan taşlar da fliş formasyonu içinde yer alan ince tabakalı (laminalı) kil taşları ile yine ince levhalara ayrılabilen şistî kayalardır. Bu taşlar dilim dilim tabakalara ayrılma özelliğine sahip olmaları dolayısıyla örtü olarak kullanıma uygundurlar (Yılmaz, 2001).

Şekil 36: Gürsökü köyünde taş çatı örtülü bir kırsal mesken.

Araştırma sahasında ve yakın çevresinde Yılmaz (2001) tarafından yapılan bir araştırmada çatı örtü malzemesi olarak kullanılan taşlar ve özellikleri şu şekilde belirtilmiştir:

- Deniz kıyılarında ana kayanın dalgalar tarafından tahrip edilmesi ile ortaya çıkan falezli yapılar.
- Akarsular tarafından yarılmış vadilerdeki tabakalı yapılar ile yine akarsu yatağında bulunan ve sellerle daha yukarılardan taşınarak getirilen tabakalara ayrılma özelliğine sahip iri gövdeli taş bloklar.
- Sahilden uzak ve yüksekte kalan iç kesimlerde heyelanlar veya yol açmaları sonucu ortaya çıkan ana kaya yüzeyleri.

Kalınlıkları 2-4 cm arasında değişen bu taşlarda tabakaların eni ve boyu çok farklı olmakla birlikte yaygın olarak kullanılanlar (yaklaşık olarak) 40 x 50 veya 50 x 70 boyutlarındaki elemanlardır. Taşın inşaat alanına ulaştırılması ve çatıya dizilmesinde köylüler arasında imece tertip edilir. Çünkü 80-100 m^2'lik bir evi örtmek için gerekli olan (yaklaşık) 70-80 kağnı arabası taşı tek başına ev sahibinin veya taşçının taşıması ve çatıya dizmesi günler, hattâ haftalar alabilecektir. Bu durumda da evin çatısı uzun süre açıkta kalacağı için çatısı açık bulunan ev sahibi, başta yağmur olmak üzere, hiç de arzu etmediği bir durumla karşılaşabilecektir (Yılmaz, 2001).

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kiremit ve sac örtüye oranla oldukça ağır olan taş örtüyle kaplı bir kır meskeninin üstüne 25-50 ton arasında değişen bir yük binmektedir. Tahta çiviler kullanılarak birbirine geçme şeklinde inşa edilen keresteler, üzerine binen yükün etkisiyle sıkışırak odaları meydana getiren ve birbirlerine ağaç çivilerle tutturulmuş ahşap duvarların gevşemesini, aralarının açılmasını ve yukarıya kalkmalarını önlemektedir.

İlk yerleştirildiğinde açık gri renkte olan taş örtü, zamanla açık hava ile temas halinde olmanın da etkisi ile siyahlaşmaktadır. Bu arada gerek tabakaların ufalanması, gerekse rüzgâr tarafından taşınan tozların birikmesi ile taşların aralarında, havada uçuşan bitki tohumlarının tutunmasını ve büyümesini sağlayan, bir ortam oluşur. Yörede temre otu (Sempervivum sp.) adı verilen bir bitki taş örtünün üzerinde öbek öbek gelişir ve yayılır *(Şekil 37)*. Zamanla taş çatı örtüsü üzerinde yalıtım görevi üstlenen bitki ilerleyen zamanlarda taşların parçalanmasına

da sebep olmaktadır. Ayrıca halk arasında yaraları iyileştirdiği düşünüldüğü için bu amaçla da kullanılır.

Şekil 37: Çatı örtüsü olarak kullanılan taş örtü üzerinde gelişen temre otu (Sempervivum sp.).

Evler genelde alt kat ahır üst kat yerleşim alanı olarak planlanmıştır. Ahırın hemen evin altında bulunmasının iki sebebi vardır: Birincisi hayvanlara daha kolay erişim imkânı olması, ikincisi de ahırın sıcaklığının yaşam alanı olan katın ısısını arttıracağı düşüncesidir. Ahırla mesken arasında yaklaşık 50 cm yüksekliğinde bir boşluk bırakılmıştır. Bu boşluğun iki tarafı açıktır ve içine toprak serilmiştir. İki tarafı hava sirkülasyonu için açık bırakılmıştır. Böylece ahırda bulunan kokunun üst kata geçmesi engellenmek istenmiştir.

Her odaya ev adı verilir. Eski evlerde her odada ayrı ocak ve banyo bulunmaktadır. Meskende evlenen her erkek çocuk eşi ile birlikte bir odaya sahip olup orada yaşamına devam eder. Tuvalet ortak kullanımdadır ve genelde her evde iki tuvalet bulunur. Ekonomik seviyenin artmasıyla ataerkil yaşam tarzı etkisini yitirmiş, evlenen çocuklar kendilerine yeni bir ev yapmış ya da göç etmiştir. Fakat yeni inşa edilen betonarme evler geleneksel mimari ile yapılmadığı için bu plan genelde eski evlerde karşımıza çıkar.

Evin girişinin hemen altında bir boşluk bırakılmıştır. Hayat altı adı verilen bu bölüm, hayvanların yaz döneminde sıcaktan korunmak yağışlı zamanlarda ise ıslanmamaları için bağlandığı, beslendiği, odun depolanan, tavukların beslendiği, tarım aletlerini saklandığı alandır. Ayrıca evin alt tarafının boş bırakılmasında hava sirkülasyonu sağlayarak nem oranının çok yüksek olduğu yörede evlerin daha uzun süre çürümeden kullanılmasını sağlamak da etkili olmuştur. Evler arazi şartları çok büyük engeller çıkartmadıkça kıbleye dönük yapılır.

Yörede miktarı fazla olmamakla birlikte tuğla dolgulu ahşap karkas evlere de rastlanır. Bunların kullanılış şekli ahşap evlerle aynı olmakla birlikte hemen hepsinin alt katlarında ahır bulunmaktadır *(Şekil 38-39).*

Şekil 38-39: Pazarcık köyünde (solda) ve Karakestane köyünde (sağda) tuğla dolgulu ahşap karkas evler.

Yöreye has taş çatı örtüsüyle, inşa şekli ve yapı malzemesiyle, kullanılış şekliyle, eklentileriyle kendine has bir mimari tarza sahip olan geleneksel Ayancık evlerinin TRT tarafından hazırlanan "Ayancık'ta Bir Tutam Temre Otu" isimli üç bölümlük belgesel sayesinde ülke çapında da tanıtımı sağlanmıştır. Bu özel evler ekoturistlerin gezip görmek isteyeceği ve konaklayabileceği yapılardır. Göç nedeniyle boşalan ve çürümeye terk edilmiş köy evleri onarıldıktan sonra tarımsal faaliyetler, gelenek ve görenekler, kırsal yaşam biçimi, inanışlar, yerel kıyafetler gibi kültürel değerlerle desteklendiği takdirde önemli bir kırsal turizm aracı haline dönüşecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Turizm Kavramı

Turizm kelimesi İngilizce'ye ilk kez 1800'lü yıllarda girmiş olsa da Latince kökeni daha eskilere uzanmaktadır. Uygarlık tarihi incelendiğinde, insanların sürekli olarak yaşadıkları yerlerden başka yerlere ticaret, din ve sağlık nedenleriyle seyahat ettikleri görülür. Eskiden beri insanların farklı ilgi ve istekleri (Romalılar döneminde olimpiyat oyunları, tek tanrılı dinlerdeki hac ibadeti gereği kutsal topraklar ve Rönesans'la birlikte sanat anlayışının gelişmesiyle sanatsal çalışmalarının yoğunlaştığı kent merkezleri, vb.) sonucu oluşan merak duygusu, seyahat etkinliklerini artırmıştır (Hoşcan, 2008:2).

Turizm en basit şekilde dinlenmek ve tatil geçirmek için yolculuğa çıkmak olarak tanımlanabilir. Bir etkinliğin turizm kabul edilebilmesi için:

- Seyahatin devamlı oturulan, çalışılan yerin dışında yapılması,
- Konaklama esnasında turizm tesislerinin ürettiği mal ve hizmetlerin talep edilmesi,
- Konaklamanın geçici olması gerekmektedir (Özgüç, 2007:13).

Kimlerin ve ne kadar konaklayanların turist kabul edileceği konusundaki farklılıklar nedeniyle 1981 yılında Dünya Turizm Örgütü tarafından, en az 24 saat kalmak ama bu sürenin 1 yılı geçmemesi koşuluyla bulunduğu yerden başka yere gidenler turist, 24 saatten az kalanlar da ziyaretçi olarak kabul edilmiş ve şu turizm tanımını yayınlamıştır (Özgüç, 2007:13):

> "Kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmak üzere giden ve ana amacı ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyetin denenmesi dışında seyahat etmek olan bir kişinin faaliyetleri."

Turizm insanlar arasında karşılıklı dostluk ilişkilerinin kurulmasına ve geliştirilmesine, insanların kültür, örf-âdet ve tarihî geçmişleriyle ilgili bilgiler edinmesine, doğal, sosyal ve kültürel çevrenin korunmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır (Aydın, 2010:12).

Turizm önceleri lüks bir gereksinim olarak görülürken, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gezi ve eğlence amacıyla yapılan seyahatlerin sayısının giderek artması ve 1960'lardan itibaren de kültürel boyut kazanmasıyla lüks olmaktan çıkıp bir ihtiyaca dönüşmüştür (Can, 2008:8). Turizmin ülke ekonomilerinin karşılaştığı ekonomik sorunların çözülmesine önemli ölçüde fayda sağlaması çevreye verdiği zararların hep göz ardı edilmesine neden olmuştur. Turizm faaliyetlerinin, doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri ve bu etkilerin turizmin kendi geleceğini de tehlikeye attığının anlaşılmaya başlanması ile sürdürülebilirlik anlayışı turizme de yansımış ve sürdürülebilir turizm konusu gündeme gelmiştir. Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm tanımlarında, doğal ve kültürel kaynakların hem geleceği düşünülerek kullanılması, hem turizm sermayesinin, mevcut ziyaretçilerin ve yöre halkının amaçlarının maksimum düzeyde karşılanması öne çıkarılmaktadır (Erdoğan, 2005:6). İnsan ırkının karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olan kalkınmanın sürdürülebilir olabilmesi için ekoturizm önemli bir rol üstlenmiştir.

2.2 Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm

İkinci Dünya Savaşı sonrasında turizm sektörü dünya çapında benzeri görülmemiş bir büyüme göstermiştir. Daha yüksek gelir, daha iyi gelir dağılımı, ulaşım teknolojisindeki gelişmeler ve seyahat maliyetlerinde düşüş insanların daha kolay seyahate çıkmalarını sağlamıştır. Doğal kaynakları (güneş, kum, deniz gibi) kullanarak turizm yoluyla kalkınma az gelişmiş ülkeler için çekici bir seçenek haline geldi. Turizm, imalat sanayi, madencilik, ormancılık vb. sektörlere göre doğa dostu, aynı zamanda temiz ve yenilenebilir bir endüstri olarak algılandı. Fakat 1970'lerin başlarında aslında böyle olmadığı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı. 1980'li yılların sonu 1990'lı yılların başında ortaya atılan ve kabul gören sürdürülebilirlik kavramıyla birlikte turizmci akademisyenler ve uygulayıcılar kendi sektörleri için

sürdürülebilir kalkınmanın etkilerini göz önünde bulundurmaya başladı (Berno & Bricker, 2001).

Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak olan sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez, Brundtland Komisyonu olarak adlandırılan ve 1987 yılında, Ortak Geleceğimiz başlığı ile yayınlanan, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun raporunda gündeme gelmiştir (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1989). Brundtland Komisyonu'nda, sürdürülebilir turizm kavramından doğrudan doğruya söz edilmemiş olmasına karşın, gelişen çevre bilincinden, turizm de payını almıştır (Holden, 2000:165, Polat, 2006:8). Sürdürülebilir kalkınma kavramının belirsizliği ve karmaşıklığı nedeniyle uygun bir tanım yapmanın zorluğu, her uzmanın kendi alanına uygun olarak kavramı tanımlamasına neden olmuştur (Tetik, 2012:13) Sürdürülebilir kalkınma kavramı tüm sektörlerin kendi iş kollarında "sürdürülebilirlik" faaliyetlerini şekillendirmeleri gereğinin altını çizmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın, çevreye olumsuz etkiye sebep olmadan, ekonomik kalkınmanın devam ettirilmesini özellikle vurguladığı göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir turizmi "sektörü besleyen doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilemeden, turizm kapasitesini ve turizm ürünlerinin kalitesini arttırmak" olarak tanımlamak mümkündür. Brundlandt raporunda sürdürülebilir turizm "turistlerin, turizm endüstrisinin ve yerel toplulukların bugünkü ihtiyaçlarını tehlikeye atmayan turizm şekli" olarak tanımlanmaktadır (Benzer, 2006:43). Dünya Turizm Örgütü ise sürdürülebilir turizmi; gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimseyen, kültürel bütünlüğü, zorunlu ekolojik süreçleri ve biyolojik çeşitliliği korurken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayan bir turizm şekli olarak tanımlamaktadır. Turizmle kalkınmak isteyen bölge ve ülkeler, hem çevresel etkileri azaltmak, hem kaynakların verimli kullanımını sağlamak, hem de bölgelerin ve şirketlerin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliklerini sağlamak için sürdürülebilir turizm uygulamalarını benimsemek zorundadır. Sürdürülebilir turizm, doğaya karşı kesin bir taahhüttür ve her türlü turizm veya kalkınma faaliyetini yerel halk ile bütünleştirmeyi gerektirir (TÜSİAD, 2012:8).

Sürdürülebilir turizmin amaçları şu şekilde sıralanabilir :

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- Eğitim faaliyetleri içermek,
- Faaliyetlerin mümkün olduğunca küçük ölçekli işletmeler ve küçük gruplar tarafından gerçekleştirilmesini sağlamak,
- Yenilenebilir olmayan kaynakların tüketimini mümkün olduğunca azaltıp azami derecede yenilenebilir kaynakları kullanmak,
- Yerel katılımın sağlanmasıyla kırsal kesim için mülkiyet ve iş fırsatları sağlamak,
- Gelecek nesiller için mevcut kaynakları korumak, kısa vade yerine uzun vadede düşünmek,
- Aşırı tüketimi ve atıkları azaltmak,
- Ulusal, bölgesel ve yerel stratejik planlama ve bunların altında çevresel etki değerlendirmesi çalışmaları ile turizm planlamayı bütünleştirmek,
- Yerel ekonomileri desteklemek, yerel yatırımcıları başlangıç aşamasından itibaren bilgilendirmek ve yetkilendirmek,
- Turizm sektörü ile yerel topluluklar arasında idari ve yönetsel uzlaşmayı sağlamak, çelişkileri yok etmek,
- Yerel halkın değer ve davranış biçimlerini anlamak,
- Eğitim yolu ile turizm ürünlerinin kalitesini artırmak,
- Turizmi çevreye duyarlı bir deneyim olarak pazarlamak,
- Turizmin yöreye ve turiste getirdiği fayda ve sorunları izlemek, veri toplayarak araştırma ve geliştirmeye devam etmek,
- Nesiller arasında ve içinde adaleti sağlamak,
- Yörenin, bölgenin veya ülkenin mirasını (kültür ve tarih) ve kaynaklarının verimliliğini korumak ve sürdürmek, kaynaklar üzerinde oluşan problemleri uygun planlama, politika ve yönetim yaklaşımları ile çözümlemek,
- Cinsiyet, ırk, özürlülük ayrımcılığı olmaksızın turizm tarafından oluşturulan ve desteklenen yerel işletmelerin sayısını ve kalitesini, servis ve kullanılabilirlik koşullarını güçlendirmek,
- Cinsiyet, ırk, engellilik veya diğer yollarla ayrımcılığa maruz kalmadan tüm mevcut ziyaretçiler için güvenli ve tatmin edici bir deneyim sağlamak,

- Turizm alanlarında turistlerin sağlığını (güvenlik, su kalitesi, temizlik) koruyucu faaliyetlerin kontrollü ve eksiksiz gerçekleşmesini sağlamaktır (Benzer, 2006:56; UNEP, 2005; Wood, 2002:14).

2.2.1 Sürdürülebilir Turizmde Temel İlkeler

Sürdürülebilir turizmde asıl önemli olan, doğal alanların ve kırsal kesimlerin, geleceğin turizm alanları olarak, turizmin olumsuz çevresel etkisinden korunması, turistlerin çevre sorunları olmayan ortamlarda turistik etkinliklere katılmasıdır. Tüm bu çabaların gerçekleştirilmesinde hükümetlere, özel sektöre, gönüllü kuruluşlara ve bireylere önemli görevler düşmektedir (Aydın, 2010:16).

Endüstri devriminin getirdiği boş zaman, gelir artışı, ulaşım kolaylığı, şehirleşme, vb. gelişmeler sonucunda ortaya çıkan ve günümüzün en büyük sektörlerinden biri haline gelen turizm, ilk dönemlerde doğayı sorumsuzca kullanmış ve doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesine neden olmuştur. Turizmin ekonomik getirisinin önemi nedeniyle çevreye olan etkisi göz ardı edilmiştir (Demir ve Çevirgen, 2006). Günümüzde de akademik çevrelerde turizmin küresel ekonomide böyle büyük ve önemli bir rol oynarken ne kadar ve nasıl sürdürülebilir şekilde faaliyet gösterebileceği tartışılmaktadır. Bir nesil, bir yüzyıl, bir binyıl, on bin yıl, ne kadar süre için sürdürülebilirlik? Sürdürülebilir faaliyetlerden ekonomik sektörler veya bütün ekonomiler ve üretim sistemleri, ekonomik faaliyetler, kültürel faaliyetler ve çevresel koşullar ve varolan tüm turizm gelişmeleri etkilenecektir (Berno & Bricker, 2001).

Önceleri göz ardı edilen fakat dünyada turizm sektöründeki büyümelere paralel olarak 80'li yıllarda doğal çevre üzerinde her geçen gün daha fazla hissedilen olumsuz etkiler ile aşırı kullanım baskısı sonucu ortaya çıkan çevresel bozulmanın önlenmesine karşı çaba harcanması gerektiği gerçeği ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, insanlar hem ekonomik kalkınmayı sürdürme, hem de çevresel bozulmayı önleme gibi iki ayrı fakat birbirini etkileyen konuyu aynı platformda değerlendirerek bir sonuç üretme ihtiyacı hissetmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma ya da daha özel bir söylemle sürdürülebilir turizm fikri bu sorun karşısında bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkmıştır (Akgün, 2009:5-6).

2.3 Ekoturizm

Çevresel değerlerin en önemli kaynak olarak kullanıldığı turizm sektöründe, özellikle çevre üzerinde oluşan olumsuz etkilere karşı alternatif olarak şekillenen sürdürülebilirlik yaklaşımlarından biri de ekoturizmdir. Dünyadaki, ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan hızlı ve çarpık kentleşme ve artan ekolojik problemler özellikle kentsel alanlarda yaşayanlar için büyük baskılara neden olmaktadır. Bu baskılar, turizm tüketim kalıplarında da son yıllarda büyük bir değişime neden olmuştur. İnsanlar çevre dostu, sessiz ve eşsiz bir doğa sunan turist çekim alanları ile farklı bir kültürü tanımaya ve görmeye ilgi göstermektedir (Alaeddinoğlu vd., 2011).

Ekoturizm kavramı, sürdürülebilirlik kavramı ile birlikte gündeme gelip popüler olmuş bir kavramdır. Ekoturizm doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin faaliyetlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006).

Turizm literatüründe henüz uluslararası anlamda kabul edilen bir ekoturizm tanımı bulunmamaktadır**.** Ekoturizm, genel anlamda doğa temelli turizmin bir parçası ya da ondan bağımsız olarak veya doğa temelli turizm terimi ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Alaeddinoğlu vd., 2011:27). Sürdürülebilir turizm ya da ekoturizm olarak ifade edilen kavram farklı adlar altında tanımlanabilmektedir: Doğa turizmi, düşük etkili turizm, yumuşak turizm, doğal yaşam turizmi, yeşil turizm, çevreyle dost turizm, çevresel yolculuk, özel ilgi turizmi, uygun turizm, sorumlu turizm, etik turizmi, ortaklığa dayalı turizm, kırsal turizm ve alternatif turizm gibi ekoturizm ile ilgi kurulabilecek 35'in üzerinde terim bulunmaktadır (Hoşcan, 2008:26).

Ekoturizm kavramının çıkış noktasına ilişkin literatür verileri farklıdır. Örneğin Orams ve Hvenegaard tarafından 1980'lerde kavramın ortaya çıktığı, Higgins tarafından ise 1970'lerde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ekoturizm kavramını 1983 yılında ilk kullanan kişi olan Hector Ceballos Lascurain, ekoturizmi "manzarayı, yabani bitki ve hayvanları ve bu alanlarda bulunan mevcut ve geçmişteki kültürel kalıntıları inceleme ve takdir etme amacıyla nispeten bozulmamış ve kirlenmemiş alanlara yapılan seyahatler" olarak tanımlamaktadır. Ekoturizm kavramı literatür değerlendirildiğinde, 1965'lerde Hetzer'ın turistler çevre ve kültürler arasındaki etkileşimleri konu alan çalışması ile karşılaşılmaktadır. Hetzer

daha sorumlu bir turizm için dört ana husus ortaya koymaktadır. Minimum çevresel etki, yerel kültüre minimum etki ve maksimum saygı, yerel ekonomi için maksimum fayda ve turistlerin maksimum deneyim kazanması olarak özetlemektedir (Benzer, 2006:49).

Ceballos-Lascurain 1983 yılında yaptığı ekoturizm tanımını 1987 yılında daha kapsamlı hale getirmiştir. Ceballos-Lascurain ekoturizmi "doğal alanlarda gerçekleşen kültürel yürüyüşlerle birlikte, bu alanların manzarasını görme, yabani bitki ve hayvanlarını araştırma, izleme ve bunlardan yararlanma gibi özel hedefler amacıyla nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş doğal alanlara seyahat etmek" olarak tanımlamıştır. Öte yandan, Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES) 2008 yılında ekoturizmi "doğal alanlara yapılan, yerel toplumların refahını arttıran ve çevreyi koruyan sağduyulu/sorumlu bir seyahattir" seklinde tanımlamıştır (Akgün, 2009:11).

Çoğu yazar doğa turizmiyle ekoturizmi eşanlamlı tutsa da, ekoturizm daha çok nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanlara, manzaralarını ve yabani bitki ve hayvanlarını olduğu kadar, varsa mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme-öğrenme gibi belirli bir amaçla seyahat etmek şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bakımdan insanın etkisinin en az düzeyde olduğu bozulmamış çevrelere gitmek söz konusudur. Bu alanlar tarım-hayvancılık, sanayi, ormancılık ya da madencilik gibi faaliyetler tarafından kullanılmayan alanlardır ve bu yüzden de çok seyrek nüfusludurlar. Ekoturizmde macera türü faaliyetler (kano, at vb. ile dolaşma, kamping vb.) varsa da, bu faaliyetler daha çok söz konusu alana erişmek içindir, yoksa seyahatin gerçek nedenini oluşturmazlar (Özgüç, 2007:134).

Avrupa'da turizm alanında araştırma yapan kimi bilim adamına göre ekoturizm, sürdürülebilir ve kırsal turizm terimlerinin yerine alternatif olarak ABD'de kullanılan bir sözcüktür. ABD'de "sürdürülebilirlik" siyasi bir kavram olarak görüldüğü için bunun yerine ekoturizm kelimesi kullanılmaktadır. Aslında ekoturizm için yapılan tanımların hepsi sürdürülebilir turizm kavramının alt tanımı ya da sürdürülebilir turizmin kırsal alanlardaki uygulanabilir formu olarak belirtilebilir. Bu manada ekoturizm, Uluslararası Ekoturizm Derneği tarafından kullanılan ve genel olarak kabul gören bir tanımı olmasına rağmen Avrupa'da nadiren kullanılan ve pek değeri olmayan bir terimdir (Lane et. al., 2013:20).

Weaver gibi ekoturizme oldukça farklı açıdan yaklaşanlar da olmuştur. Weaver, ekoturizmi kitle turizminin karşıtı değil, onun bir biçimi olarak düşünülebileceğini tartışmaya açmıştır. Ekoturizmde ilgi odağının (otlak, yağmur ormanları gibi) doğal çevre veya belirli bir tür hayvan veya bitki olduğunu ve bu yüzden ekoturizmin doğa temelli turizmin zorunlu bir parçasını oluşturduğunu belirtmektedir. Bu turizm şeklinin uygulandığı yörelerde planlı ve ölçülü, yerel yönetimlerin kontrolü altında, doğal çevreye saygılı, yapılaşmada yerel mimari özelliklerinin korunduğu, kültürel kalıntı ve tarihi yapıların özgün ortamla ahenginin bozulmamasına özen gösterildiği bir turizm faaliyeti uygulanmaktadır (Alaeddinoğlu vd., 2011:29).

Ekoturizmin tanım ve değerlendirmelerinden yola çıkarak ekoturizmle ilgili olarak vurgulanması gereken hususlar şunlardır:

- Doğanın yapısı ve işleyişi ile kültürel değerleri anlamaya dönük bir çaba ve bu çabayı korumayı katkıya dönüştürme eğilimi,
- Doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirme,
- Küçük gruplarla ya da bireysel olarak aktivite gerçekleştirme,
- Yapay elemanları ve fiziksel tesisleri minimumda tutma ve tesisleri basit tipli, doğal çevreyle ve yerel mimariyle uyumlu inşa etme,
- Eğitim ve bilgilendirme etkinliklerine özel önem verme,
- Yerel ekonomik gelişmeye katkı sağlama,
- Turistik yer seçiminde kaliteyi önde tutma, yeni ve doğallığı bozulmamış ya da az bozulmuş yerleri tercih etme,
- Aktivite çeşitliliğine (kuş gözlemciliği, yaban hayatını inceleme, vb) olanak tanıma ve daha çok aktif nitelikteki aktiviteleri içermek (Akgün, 2009:14).

Yeşil turizm, nazik turizm, yumuşak turizm veya ekolojik turizm adlarıyla da anılan ekoturizm, gerçekte, nispeten bozulmamış doğal alanlara, manzarayı gözlemlemek, bitkilerin ve hayvanların değiştirilmemiş vahşi alanlardaki hayatlarını tanımak, doğa ve yerel gelenekleri gözlemleyerek bilgi sahibi olmak için yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır. Ekoturizm, ekosisteme saygılı bir bütünlük içinde turizmin desteklenmesi, çevrenin öneminin vurgulanmasını amaçlamaktadır. Yerel katılımın teşvikiyle kontrollü ve yerel ölçekte planlı bir kalkınma hedefleyen, nüfusun göç etmesinin engellenmesiyle yerel ekonomi için bir fırsat oluşturabilecek,

bazı tedbirlerle beraber doğal değerli kaynakların idaresini ve sürdürülebilirliğini sağlayabilecek, doğal ve kültürel mirası korumaya ve yabancılara tanıtmaya dayalı bir sektördür (Ştefănică & Vlavian-Gurmeza, 2010).

2.3.1 Ekoturizm Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1960'lardan beri dünyada yaban yaşamı ve doğal çevreler ile insanın bunlar üzerindeki değiştirici etkilerine karşı büyük bir ilgi doğmuştur. Bitki ve hayvanları kendi ortamında ziyaretin maliyetinin yükselmesi, buna karşılık talebin artmasıyla büyük kentsel alanların yakınında hayvanat bahçeleri ve bitki bahçeleri oluşturulmaya çalışılmış, böylece oluşturulan hayvanat bahçeleri önemli turistik alanlar haline gelmiştir. Örneğin, bunların dünyada en ünlülerinden biri olan Londra hayvanat bahçesine gelen ziyaretçi sayısı 1950'lerde 3 milyonu bulmuştu. Ancak, insanların çevre bilincinin artmasıyla, hayvanları kafeslerde görmek artık cazip gelmemeye başladı ve turizm endüstrisi buna, hemen Safari Parkları geliştirerek tepki verdi. Bunlar, hayvanları doğal çevreye daha çok benzeyen bir ortamda gösteren yerlerdi. İngiltere'de ilk Safari Park 1966'da Longleat'de kuruldu ve London Zoo'ya gelen ziyaretçilerin sayısı 1990'lara doğru artık; 1,3 milyona kadar düşmüştü. Yakın yıllarda Safari Parklara da ilgi azalmış, gerek safari parklar gerekse hayvanat bahçeleri kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Buna karşılık, dünyada iletişimin artması en uzak köşelere bile seyahati kolaylaştırdığından, yabani bitki, hayvan ve kuşları kendi ortamlarında göstermek üzere düzenlenen doğaya dayalı turların sayısı oldukça artmıştır (Özgüç, 2007:134)

Değişen yaşam şartları ve çevre koruma bilincinin gelişmesi ile turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmaktadır. Artık günümüzde klasik turizm anlayışından ziyade kültür, tarih, yerel değerler, macera ve eğlence anlayışı etkin rol oynamaya başlamıştır. Böylelikle kitle turizmine bir tepki ve seçenek olarak 1990'lı yıllarda gelişme gösteren ekoturizm kavramı, kırsal ve kültürel turizmin öğelerini içermekte ve hassas doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak ifade edilmektedir (Aydın, 2010:17). Farklı bir bakış açısına göre de küresel iklim değişiklikleri geleneksel turizm faaliyetleri için bir tehdit kabul edilmektedir. Kış sıcaklıklarının artmasıyla kar yağmaması ya da az yağmasının kayak turizmini, yaz sıcaklıklarının aşırı yükselmesinin deniz turizmini olumsuz etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu ve benzeri örneklerin yanında turizmin yol açtığı çevre tahribatı insanları yeni arayışlar içine itmiştir. TALC (The Tourism Area

Life Cycle), Turizm Alanı Yaşam Döngüsü olarak açıklanabilecek olan bu kavram, 1980'li yıllarda Richard Butler tarafından ortaya atılmıştır. Butler'e göre turizm, tüm tüketici ürünleri gibi, keşif, büyüme, olgunluk dönemlerini yaşadıktan sonra (rejenerasyon önlemler alınmadığı sürece) düşüşe geçecektir. Her hedef markanın bu düşüşü önlemek için erken ya da yaklaşık 25- 30 yıl sonra kendini yenilemesi gerekiyor. Bu durumun turizm planlaması üzerinde güçlü ve geçerli bir etkisi vardır (Lane et. al., 2013:18).

Turizm aslında bir moda endüstrisidir. İnsanların nereye seyahat edeceklerine ve ne tür bir turistik faaliyet yürüteceklerine dair inançları büyük ölçüde güçlü bir medya endüstrisi tarafından yönlendirilir. Turistlerin neyi göreceğini ve neye bakacağını moda endüstrisi belirler (Thorns, 2004:143). Günümüzde turistik seyahatler için moda endüstrisi insanları geleneksel hayatın devam ettiği kırsal yerleşmelere yönlendirmektedir. Şehirlerde ve kırsal alanlarda kısa molalar şeklinde yapılan seyahatler giderek daha da yaygınlaşmaktadır. Sadece rahatlama için geçirilecek bir zaman olarak görülen tatil anlayışı artık değişmiş, oldukça çeşitli aktivitelerin yapıldığı içinde eğitici faaliyetlerin de bulunduğu bir etkinlik halini almıştır. Ayrıca yukarıdakilere ek olarak;

- Artan otomobil sahipliği,
- Avrupa'da yüksek hızlı bölünmüş yolların yaygınlaşması,
- Hızlı trenlerin yaygınlaşması,
- Havayolu maliyetinin azalması,
- Tur operatörlerinin sayısının ve etkinliğinin artması,
- Organizasyon becerisinin gelişmesi,
- Eğitim düzeyinin yükselmesi,
- Kredi kartları ve internet bankacılığı ile daha rahat ödeme şartlarının oluşması,
- İnternetin gelişmesi ile işletmelerin daha iyi reklam yapabilmesi, ziyaretçilerin yer seçimi şartlarının artması, rezervasyon vb. hizmetlerin kolaylaşması,
- Gelir seviyesinin yükselmesi,
- Toplumda tatil anlayışının oluşması (Türkiye için),

- Yeni pazarlar yaratarak, gençlerin, emeklilerin ve aktif yaşlıları da faaliyetlere katılımının sağlanması turizm seyahatlerinin yapısını oldukça değiştirmiştir (Lane et. al., 2013:17).

Günümüzdeki anlamı ile doğa turizmi 19. yüzyılda gelişme göstermiştir. Bu süreçte milli park kavramı ile birlikte önemli alanlar korunmaya çalışılmıştır. 1872'de ABD'de Yellowstone Parkı ve 1885'te Kanada Bantt Parkı ve Niagara Şelalesi, doğal alanları koruma amaçlı, mili park olarak düzenlenmişlerdir. 20. yüzyıl ortalarına doğru teknolojik gelişmeler sayesinde insanların uzak ülkelere seyahat etme olanaklarını kolaylaştırması bu yüzyılda ilk tur organizasyonlarının da gelişmeye başlamasını sağlamıştır. Özellikle Avrupa'da kaleler, katedraller, müzeler, bahçeler, dağlık alanlar ve gastronomi üzerine turlar popülarite kazanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası turizm sektörü dünyada büyük gelişim kaydetmiştir. Eğlence amaçlı seyahat ettikleri yabancı ülkelerde sorumsuz davranış sergileyen ve çevrelerine zarar veren kitle turizmine katılmış insanlar için çirkin turist kavramı ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda kitle turizmine karşıt olarak gelişen farklı turizm hareketleri başlamıştır. Çevrenin turist için değil, ekosistemler bütünlüğü içerisinde düşünülmesi ve korunması gerektiği bilincini oluşturulmuştur. Bu dönemde Amerika'da gelişen köpek balığı izleme aktivitesinin köpek balığı popülasyonunda önemli azalmalara neden olduğuna dikkatlerin çekilmesi üzerine 1966'da koruma altına alınan türler belirlenmiştir. Ekoturist kavramının da bu dönemde doğduğu bilinmektedir. Bu çalışmaları 1977'de Kenya'da avcılığın yasaklanması, 1978'de ise Miller tarafından yürütülen Latin Amerika'da milli park planlamasına ilişkin çalışmalar izlemiştir. Ekoturizm kavramı ise 1970 ve 1980'lerdeki çevresel hareketler ile gelişmiştir. Gittikçe artan çevre duyarlılığı kitle turizmine karşı memnuniyetsizlik yaratırken alternatif olarak doğaya dayalı deneyimlere karşı ilgiyi artırmıştır. Bununla beraber, az gelişmiş ülkeler doğaya dayalı turizmin döviz kazandırdığını ve tarımsal faaliyetlere göre kaynakların kullanımının daha az zararlı olduğunu fark etmişlerdir. 1980'lerin ortalarında bu ülkelerin bazıları ekoturizm ile hem koruma hem de kalkınma hedeflerini gerçekleştirmişlerdir (Benzer, 2006:52).

Dünya'nın pek çok ülkesinde, ekoturizmin ulusal planlamalarda yer almasıyla birlikte, önemi daha iyi anlaşılmış ve böylece bu konuda çalışan ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının kurulmasına neden olmuştur. Bu kuruluşlardan en eskisi 1990 yılında kurulan TIES'tir. Derneğin kuruluş amacı;

ekoturizmin uygulama tekniklerini belirlemek, konuyla ilgili uzmanlar arasında işbirliğini arttırmak ve küresel bir çalışma ağı oluşturmak olarak açıklanmaktadır. Doğal ve kültürel kaynakların öneminin gün geçtikçe daha iyi anlaşılması sonucu Dünya Eko Turu 97 (World Ecotour' 97) adıyla anılan ilk Dünya Ekoturizm Kongre ve Sergisi, Brezilya'nın Rio de Jeneiro kentinde 15-18 Aralık 1997 tarihleri arasında yapılmıştır. Konferansa 35 ülkeden yaklaşık olarak 2000 kişi katılmıştır. Ekoturizm teorileri, politikaları, gelişme ve yönetim modelleri aktarılan konferansın sonunda, ekoturizmin geçici bir merak olmadığı ve planlı bir şekilde uygulandığında toplum ve ekonomi için yararlı olacağı belirtilmiş ve ekoturizmin çevresel koruma stratejisi ön plana çıkarılmıştır (Aydın, 2010:18).

Birleşmiş Milletlerin 2002 yılını "Uluslararası Dağlar ve Ekoturizm Yılı" olarak ilan etmesi de ekoturizm açısından bir diğer önemli gelişmedir. Dünya ekoturizm yılı dolayısıyla 2001 yılından itibaren sürdürülen konferanslar, Dünya Turizm Örgütü'nün 19-22 Mayıs 2002 tarihleri arasında, Kanada'da düzenlediği, 132 ülkeden turizm ve çevre alanındaki ulusal ve yerel kamu kuruluşları, akademik çevreler, uluslararası örgütler, yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilen ekoturizm zirvesi ile tepe noktasına ulaşmıştır. Dünya Ekoturizm Zirvesi'nin en önemli sonucu Quebec Deklerasyonu olmuştur. Bu deklerasyon, dünya genelinde yaklaşık 5.000 uzmanı bir araya getirerek, sürdürülebilir kalkınma kapsamında ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve BM'ye bu konuda öneriler sunulmasını sağlamıştır (Higham, 2007:11).

Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) turizmin, günümüzde Dünya'nın en büyük işveren endüstrisi olma özelliğine dikkat çekerek, ekoturizm etkinlikleri sayesinde birçok bölgenin yerel halkına uzun süreçte iş olanağı sağlayacağını belirtmiştir (Aydın, 2010:18).

2.3.2 Ekoturizmin Sürdürülebilir, Alternatif ve Kitle Turizmi İle İlişkisi

II. Dünya Savaşı sonrası turizm birçok ülke için ekonomik bir kaynak olarak görüldüğü için desteklenmiş ve turizminin hızla gelişmesi bu bakış açısı ile görmezlikten gelinmiştir. Ancak 1970'lerde kitle turizminin olumsuz etkileri iyice ortaya çıkmaya başlayınca önlem alma ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu süreçte, kitle turizmine alternatif olacak ve çevreye zarar vermeyecek farklı turizm şekilleri için çalışmalara başlanmıştır. Bu bağlamda ortaya atılan sürdürülebilir turizm ve ekoturizm gibi kavramlar aslında birbiriyle yakın bağı olan turizm türleridir. Sektör,

insanlarda gittikçe artan çevre bilinci ve sosyal bilinç duygusu sebebiyle pazarını canlı tutabilme adına sürdürülebilirliğe doğru kaymaktadır. Bu yorumun yanında, sektörün sürdürülebilirliğe doğru kaymasını yeni talep alanları yaratarak kar marjını genişletmek olarak açıklayan görüşler de ortaya atılmaktadır (Benzer, 2006:63).

Ekoturizmde, kitle turizminin tersine turist sayısını azaltmak ve turizmi tüm yıla yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmekten öte önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmek ön plandadır (Çakır, 2011:58).

Ekoturizmin kitle turizmine karşıt olarak geliştirildiği söylenebilir. Kitle turizmi doğal kaynakların ve peyzajın bozulmasına, çevre kirliliğine, kültürel değişimlere yol açmıştır. Ekoturizm fikri de bunun sonucunda ortaya çıkmıştır (Polat, 2006:14). Güneş, kum ve denizin tek kaynak olduğu ve yaygın olarak tüketildiği kitle turizminin aksine, alternatif turizm aktiviteleri günlük yaşamlarının rutinlerinden kaçmak isteyen seyahatçiler için rahatlama, keşfetme, öğrenme ve doğaya kaçış gibi değişik amaçlar içermektedir. Kitle turizmi ve alternatif turizm arasındaki temel ayrım, sadece genel bir felsefe ve yaşam biçimi farklılığı değil, aynı zamanda turizme esas teşkil eden kaynaklara bakıştaki derin algılama farklılığında yatmaktadır. Hâkim olan dünya görüşü, kaynakların sınırsız olduğunu varsayarak insanın doğa üzerindeki hâkimiyetini meşrulaştırırken, doğayı insanlığın ekonomik ilerlemesi için bir araç olarak görmekte; ekolojik bakış açısı ise doğal kaynakların sınırlı olması nedeniyle insanlığın doğa ile uyumlu teknolojiler ile ilerleyebileceğini savunmaktadır *(Tablo 10).* Ekosistem ticari amaçlar yararına kullanılsa da, bu kullanımın boyutunun ekosistemin taşıma kapasitesini aşmaması gerektiğine de işaret etmektedir (Alaeddinoğlu vd., 2011:25).

Tablo 10: Turizme "hâkim dünya görüşü" ile "ekoloji temelli bakış açısının" temel ilke ve prensipleri.

Hakim dünya görüşü	**Ekolojik bakış açısı**
Doğa üzerinde hâkimiyet	Doğa ile uyum
İnsanlar tarafından istismar edilen bir kaynak olarak doğal çevre	Doğanın bütün unsurları kendine özgü değere sahip
Ekonomik büyüme insan gelişiminin bir gereğidir	İnsanlar temel materyal gereksinimlerine sahip
Kaynakların rezerve edilmesi	Sınırlı Dünya kaynakları
Teknoloji, doğal çevre ve kaynaklara ilişkin sorunlara çözümler sağlayabilir	Doğa ile dengeli uygun teknoloji
Tüketimi özendirme	Geri dönüşüm
Milli/merkezi topluluk	Azınlık geleneği

Kaynak : Alaeddinoğlu vd., 2011:25

2.3.3 Ekoturizmin İlkeleri

Daha önce de belirtildiği gibi herkes tarafından kabul gören ortak bir ekoturizm tanımı yoktur. Fakat herkesçe kabul gören ortak ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler ekoturizmin amaçları ve doğası ile ilgilidir ve birçok kural içerir (Demir, 2011:28).

Ekoturizm; turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkileriyle ilgili olan sürdürebilir turizmin ilkelerini kabul etmekle birlikte daha geniş bir kavram olan sürdürülebilir gelişmeden farklı olarak özel ilkeleri de kabul etmektedir (Aydın, 2010:22-23; Blamey, 2001:11; Çakır, 2011:60; Demir, 2011:26; Erdoğan, 2003:116-117):

- Doğal ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmak,
- Planlanma, geliştirme ve işletme ile yerel halkın refahını yükseltmek ve onların katılımını sağlamak,
- Ziyaretçilere gidecekleri yerlerin doğal ve kültürel değerleri hakkında bilgi vermek,
- Küçük gruplar için düzenlenmiş turlar dışında, kendi başlarına seyahat edenlere de iyi olanaklar sunmak,
- Elde edilecek gelirleri, doğal alanların korunması ve koruma alanlarının yönetimi için yönlendirmek,

- Turizm endüstrisinin sürdürebilir büyümesi ve planlamasına duyulan ihtiyacın vurgulanması ile çevresel ve sosyal taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde turizmi geliştirmek,
- Yerel halk tarafından yönetilen tesisler ve yapılan aktiviteler ile elde edilen gelirin yüksek bir payının ev sahibi yörede kalmasını sağlamak,
- Çevrenin hassas yapısı ile uyumlu altyapı sistemlerini geliştirmek fosil yakıtlar gibi yenilenmeyen kaynakların kullanımını azaltmak, endemik bitkileri ve yaban hayatını korumak ve tüm bunları doğal çevre ile bütünleştirmek,
- Kültürel mirası korumak, yerel halkın geleneklerine ve göreneklerine saygı göstermek,
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında etkileşimi teşvik etmek,
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- Olumsuz çevresel ve sosyo- kültürel etkilerin en alt seviyeye indirgenmesi için hem ekoturistler hem de yerel halkının sorumluluğunda faaliyetler düzenlemek,
- Geri dönüşü olmayan kaynakların en düşük düzeyde tüketilmesi,
- Etkilerin değerlendirilmesi ve olumsuz olanların en aza indirilmesi için uzun dönemli kontrol programları uygulamak.

TIES'e göre ekoturizm faaliyetleri gerçekleştiren ülkelerde şu ilke ve yöntemler esas alınmalıdır (Demir, 2011:29):

- Ekoturizm ile ilgili politikalar geliştirmek ve planlama yapmak,
- Ekoturizm için kurallar geliştirmek,
- Ekoturizm alanında ürün geliştirmek,
- Pazarlama ve tanıtım yapmak,
- Ekoturizmin getiri ve götürülerini (maddi ve manevi) izleyip saptamak.

2.3.4 Ekoturist Profili

Ekoturizmin talebini oluşturan ekoturistlerin özelliklerini ortaya koyan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Genel olarak, yüksek eğitimli, iyi bir gelire sahip, genellikle orta yaşlı-yaşlı, çevresine gittiği yerler hakkında bilgi veren ve gittiği yerler hakkında bilgi edinen, fikirleri açısından önder olan kişilerce ekoturizm amaçlı seyahatlerin gerçekleştirildiği belirlenmiştir (Akgün, 2009:21).

Tipik bir ekoturistin tanımlanması için birçok çalışma yapılmış ve bu çalışmalar genelde sosyo-demografik (yaş, gelir, meslek ve ülke v.b.) faktörlere odaklanmıştır. Ekoturist profili için bu çalışmalardan çıkan yaygın karakteristikler:

• Yüksek eğitimli,

• 25–54 yaş arası,

• Ortalama bir turistten daha yüksek kesimde kazancı olan,

• Doğayla ilişkili kulüp ve organizasyonlarla bağlantılı,

• Ortalama bir turistten daha fazla zaman harcayabilme imkânı olmasıdır (Polat:2006:19).

Ekoturistler genellikle çocuklarını yetiştirmiş veyahut emekliye ayrılmış insanlardır. Daha çok çevresel deneyime önem veren ekoturistler çok yıldızlı oteller yerine butik otelleri ve pansiyonları tercih etmektedirler. Çevre koruma konusunda eğitimli ve bilinçli oldukları için çevresel sorumluluk ile hareket ederler. Gezecekleri yöre ile ilgili önceden geniş kapsamlı araştırma yaptıkları için en iyi hangi zamanda o yöreye seyahat edilmesi gerektiği, en iyi deneyimi elde etmek için ne kadar süre orda kalınması gerektiğini bilirler. Ekoturistler yüksek düzeyde çevre bilgisine sahip olduğu için çevre korunmasına da önem verirler (Benzer, 2006:67).

Belirli bir yöreye seyahat eden ekoturistler genel olarak şu amaçlarla yola çıkarlar (Erdoğan 2003:193):

- Doğa ve kırsal yaşamla etkileşim,
- Bilimsel merak,
- Sosyal etkileşim,
- Risk arayışı,
- Bilme, tanıma, keşfetme,
- Kendini keşfetme,
- Eğitim,
- Kendini gerçekleştirme,
- Bilgilenme.

Benzer (2006:64-65)'e göre ekoturistleri cezbeden birçok faktör vardır. Bitkiler, hayvanlar, jeoloji, tarih ve kültür akla ilk gelenlerdendir.

- Bütün bitkiler küçük ya da büyük, otsu ya da odunsu, ekoturistleri etkilemektedir.
- Yaban hayatı her zaman ekoturistler için ilgi çekicidir. Safari gezileri sırasında gece boyunca yaban arılarının seslerini dinlemek için ağaç gövdesine kulağını dayayanlar, gorilleri görmek için Ruanda'ya gidenler, bir kuşun fotoğrafını çekmek için günlerce yuvadan çıkmasını bekleyen ekoturistler bulunmaktadır.
- Jeolojik açıdan özellikle volkanlar ve mağaralar, ekoturistleri kendine çekmektedir. Bunun yanında farklı kaya türleri, yeryüzü şekilleri, buzullar vb de ekoturistler için ilgi odağıdır.
- Dünyanın sadece belirli yerlerinde bulunan değerler: Şelaleler, göller, ormanlık alanlar, kayalıklar, akarsular, gel-git, mercan kayalıkları, ilginç dağ manzaraları, nesli tükenmekte olan hayvan ve bitkiler, vd. özellikler bütün turistler için cezbedicidir. Ancak ekoturistler bu özelliklerin bulunduğu alanlara diğer turistlerden farklı olarak kalabalık olmadığı zamanlarda gitmek isterler bunun için de en uygun zamanı kollarlar.
- Önemli tarihi olayların gerçekleştiği alanlar ve hikayeler, efsaneler, destanlar her zaman ekoturistleri etkiler.
- Otantik, geleneksel kültür ve yaşam şekli ekoturistler için çok önemli bir çekiciliktir.

Kültürel çekicilikleri, ekoturistler için şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Gelenek ve görenekler,
- Dini inanışlar,
- Geleneksel sanat ve el sanatları,
- Önemli günler,
- Geleneksel müzik ve danslar,
- Geleneksel tedavi yöntemleri, bitkisel ilaçlar,
- Geleneksel mimari,
- Geleneksel kıyafetler,
- Geleneksel yemekler.

2.3.5 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkileri

Ekoturizm, gelişme gösterdiği yörenin fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel çevresi ile doğrudan bağlantılı bir etkileşim içerisindedir (Demir ve Çevirgen, 2006:68). İlke ve amaçlarının dayandığı temelde de yer aldığı gibi ekoturizmde çevre

koruma ve çevreye en az müdahale ön planda tutulmaktadır. Ekoturizm, turizm etkinliklerinin yapılacağı alanda kaynak olarak kullanılan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin kontrolsüz tüketimi ile çevre üzerinde oluşacak olumsuz baskılara karşı sürdürebilir bir yaklaşım içerisindedir. Bu sebeple, turizm ve çevre günümüzde çevre ağırlıklı planlama ve sürdürebilir bir turizm planlaması içinde değerlendirilmektedir. Ekonomik değeri bulunan bu sektörün, çevre ile etkileşimi sırasında, ekonomi ve ekoloji dengesini sağlaması gerekmektedir (Demir, 2011:43).

2.3.5.1 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri

Ekoturizm, hassas ekosistemlerin ve doğal alanların sadece korunması değil aynı zamanda iyileştirilmesine katkı sağlaması bakımından geliştirilebilecek en iyi turizm şekli olarak görülmektedir. Ekoturizm dünyanın farklı yerlerinde doğal parkların, biyolojik rezervlerin oluşturulması ile doğal mirasın doğrudan korunmasına katkı yapacak bir ekoturizm endüstrisi gelişmesini sağlamaktadır. Ekoturizm, doğal çevre üzerinde olumlu etkiler yaratmasının yanında, kültürel değerleri koruyarak sosyo-kültürel çevre üzerinde de olumlu bir etki yaratmaktadır.

Yerel halkın kültürel değerlerini ekoturistlere bir çekicilik olarak sunulmasıyla, turistlerin bu kültüre değer verdiklerini gören yerel halkın sahip olduğu kültürel mirasa sahip çıkmasını da sağlamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006:72).

Ekoturizm faaliyetleri sonucunda ekonomik seviyesi artan yerel halk bu kaynakları korumacı bir yaklaşım içine girecektir.

2.3.5.2 Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Bir yörenin ekoturizm açısından popüler hale gelmesi bu yöre için kitle turizmi riskini ortaya çıkarmaktadır. İyi bir planlama ile gerekli altyapıyı oluşturamayan ülkelerde ziyaretçiler çevrenin kirlenmesine yol açmaktadırlar. Özellikle birçok ekoturizm organizasyonu Batılı şirketlerce düzenlenmekte ve bu etkinliklere katılan ekoturistler konaklamalarında basit ve temel gereksinimlerinin karşılanmasından memnun olmamaktadırlar. Örneğin, yağmur ormanlarındaki bir yürüyüşten sonra rahat bir konaklamayı (iyi bir yatak, yemek, sıcak bir banyo vb.) istemektedirler. Ziyaretçiler hem bu aktivitelere katılmak hem de evlerindeki lüksü ve konforu aramaktadırlar. Sonuçta ekoturizm de iyi yönetilmezse kitle turizminin yeni bir türüne dönüşebilir. Ekoturizmin genel olarak çevreye duyarlı

prensipleri arttırdığı bilinirken, iyi bir planlama ile hayata geçirilmediği takdirde çoğu kez geleneksel turizmin geliştiği bölgelerdeki olumsuz etkilere benzer olumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006:69).

Ekoturizm alanlarında gerçekleştirilen bazı faaliyetlerin fiziksel çevre üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin somut örnekler şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006:73-75; Tetik, 2012:85-88):

- Nepal'de doğa yürüyüşü endüstrisinin hızlı gelişmesi Katmandu'nun nüfusunu arttırarak yürüyüş yollarının yok olmasına ve kalabalıklaşmaya neden olmuştur. Ayrıca otel inşası için malzeme ve yemek pişirmede odun kullanımı ormanları azaltmış, seller ve heyelanlar ortaya çıkmıştır.
- Kenya' da safari faaliyetleri yaban hayatı popülasyonunu, yaşam alanlarını ve yiyecek kaynaklarını azaltmaktadır. Günümüzde Çita nüfusu yok olmanın eşiğine gelmiştir.
- Amerika' daki Yellowstone Milli Parkı'nda turistlerin bıraktıkları çöpler ayıların yaşam alanlarını terk etmelerine ve zamansız ölmelerine neden olmaktadır.
- Brezilya kıyı şeridindeki yetersiz kanalizasyon sistemi nedeniyle dereler, göller ve okyanus kirletilmekte, bu durum yüzme ve balıkçılık için su kaynaklarını güvensiz hale getirmektedir.
- Filipin ve Maldive Adaları'nda resort inşaat malzemesi için mercan kayalığı kazısı ve dinamitlemesi bu hassas alanlara zarar vermekte ve yerel halkın geçim kaynağı olan balıkçılığı yok etmektedir.
- Everest Dağı'na maceracı olarak anılan turistlerin rehberli tırmanışları sonucunda, bu kişilerin arkasında bıraktıkları yaklaşık 2 ton çöpü temizlemek için 1990 yılında Amerika, Rusya ve Çin'den gelen dağcılardan bir ekibe gerek duyulmuştur.
- Kaliforniya'da Monarchy kelebeklerinin kışlama bölgesinde, ekoturizme dayalı faaliyetlerin aşırı büyümesi sonucu, kelebeklerin kışlama ve üreme alanları yok olmuştur.
- Meksika Cancun Bölgesi'nde Mangrov ormanları, tuz bataklıkları ve kıyılarda yaban hayatına kucak açan ve mercan kayalıklarını koruyan sulak alanlar temizlenip doldurulmuş, bunların üzerine tatil köyleri, iskele ve marinalar yapılmıştır. Bu bölgeler genellikle karadaki sulak savanalardan alınan üst toprak ile doldurulmuş, bu yüzden de çok değerli ekosistem tahrip edilmiştir.

- Cayman Adaları'nda yolcu gemilerinin George Town Limanı'nda demirlemesi yüzünden 120 ha'lık mercan resifleri yok olmuştur.

- BM Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nce tehlike altında olan türlerden biri olarak kabul edilen ve dünya genelinde sadece 2.000 çifti bulunan sarıgözlü penguenlerin yaşamları turist yoğunluğundan dolayı tehlike altına girmekte ve kanatlanma dönemleri olumsuz etkilenmektedir.

- Yapılan bir araştırmada günde ortalama 200 turistin geldiği Yeni Zelanda'nın Sandfly Koyu'nda yaşayan sarıgözlü penguenlerin, daha az turist çeken Highcliff Koyu'nda yaşayanlara oranla kilo bakımından daha zayıf olduğu tespit edilmiştir.

- Avustralya Adelaide'da Gilbertson tarafından 1981 yılında yapılan bir araştırmada turistler tarafından kullanılan ATV'lerin toprak erozyonuna; buralarda bulunan bitki ve çalılıkların zarar görmesine, kum tepeciklerinin yok olmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

- Rouphael ve Inglis tarafından Avustralya'daki Great Barrier Reef Marine Park'ta 2001 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre, dalgıçların dokunmaya çalışarak ya da fotoğraf çekerek mercan resiflerine zarar verdikleri ortaya çıkmıştır.

- Antartika'nın çevresinde 300 kadar ekoturisti taşıyan bir gemi, 250.000 galon (yaklaşık 947.000 lt) yağını kazara 20.000 penguenin yuva yaptığı bir bölgenin denizine dökmüştür.

- Himalayalar'da gerçekleşen ekoturizm faaliyetlerinin artmasıyla bölgede çöp sorunu ortaya çıkmış, bölgeye beş yıldızlı otellerin yapılması ile yerel su kaynaklarında azalma meydana gelmiştir.

- Dünya genelinde 109 ülkede mercan resifleri bulunmaktadır. Bu resiflerin büyük kısmı gezi teknelerinin resiflerin üzerine demirlemesi nedeniyle tahribata uğramaktadır. Bir çalışmada tekne çapalarının mercan topluluklarının üzerine demir atması sonucu yarım futbol sahası büyüklüğünde bir alanın tamamen yok olduğu ortaya konulmuştur. Resiflerin iyileşmesi için yaklaşık 50 yıl sürenin geçmesi gerektiği belirlenmiştir.

- Türkiye'de kimi dağlık alanlarda kurulan tesislerin belirli bir planlamaya dahil olmadan, yanlış yer seçimi yapılarak inşa edildiği görülmektedir. Bu da başta görüntü kirliliği olmak üzere, kimi yerlerde atıkların içme suyuna karışması gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca yüksek dağlardaki kamp yerlerinde tırmanma

ve yürüyüş rotaları üzerinde başta plastik olmak üzere diğer katı atıklar da atılmakta ve çevreye zarar vermektedir.

Bu ve benzeri olumsuz örnekler dünyanın değişik destinasyonlarda görülebilmektedir. Bununla birlikte özellikle koruma alanlarında turizmin genel olarak çevre üzerindeki olumsuz etkileri şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006:75; Polat, 2006:30; Lane et. al., 2013:69-73; Tetik, 2012:85-88):

- Ziyaretçi yoğunluğu yaban hayatının yok olmasına, hayvanların davranışlarının değişmesine, ziyaretçilerin yaşayacakları deneyimlerin ve elde edecekleri faydaların azalmasına neden olmaktadır.
- Turistik olanakların gelişmesi ile aşırı yapılaşma durumu ortaya çıkmaktadır.
- Gürültü, görüntü kirliliği, çöpler, doğal alanları, yaban hayatını ve ziyaretçileri rahatsız etmekte ve çevreye zarar vermektedir.
- Yaban hayvanlarını besleme, arazi araçları ile hassas alanlarda dolaşma, hız yapma, koleksiyon için mercanların, deniz kabukları ve nadir bulunan bitkilerin toplanması çevreye olumsuz etkde bulunmaktadır.
- Bitkilerin toplanması, koleksiyon amacıyla kökünden sökülmesi, bitki türlerinin yok olmasına ve yeniden büyüme evresinin uzamasına neden olmaktadır. Örneğin Kuzey Kutbu tundrası yaklaşık 50 yılda sadece 2.5 cm kadar büyümektedir.
- Safariler, balık avlama, sürat tekneleri ile dolaşma gibi rekreasyon faaliyetleri yaban hayatını rahatsız etmekte ve hayvanların davranışlarının değişmesine, üremeleri üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.
- Sualtı dalış aktiviteleri mercanların zarar görmesine ve organizmaların ölmesine neden olmaktadır. Ayrıca dalgıçlar arasında mercan, deniz minaresi, deniz kabuğu toplayanlar bulunmakta, bu da sudaki yaşamı tehdit etmektedir.
- Ekoturistlerin kullandıkları motorbotlar suda dalgalara ve bulanıklığa; kullanılan boyaların, petrolün ve zararlı atıkların yol açtığı kimyasal kirliliğe; deniz ve okyanuslardaki bitkilerin zarar görmesine neden olmaktadır. Ayrıca su kuşlarını da hem görsel hem işitsel anlamda rahatsız etmektedir. Burger motorbotların, özellikle kanatlanma dönemlerinde balıkçılları ve ayrıca balinaları rahatsız ettiğini belirtmiştir.
- Ekoturizm zamanla kitle turizmine yönelme durumunda olduğu gibi, bölgelerin taşıma kapasitesinin aşılması durumu da söz konusu olabilmektedir.

- Doğal alanlarla ilgili çok önemli bir potansiyel tehlike ise yangınlardır. Özellikle ormanlık alanlardaki yangınlar her yıl binlerce hektarlık alanı yok etmektedir.
- Turistik olanakların gelişmesi ile aşırı yapılaşma durumu ortaya çıkmaktadır. Aşırı yapılaşma turist sayısında artışa neden olacak, su ve elektrik gibi kaynakların daha fazla tüketilmesine yol açacaktır.
- Ekoturistler için kurulan kamp alanları ağaçların kesilmesine ve dolayısıyla ormansızlaşmaya, bitki örtüsünün bozulmasına, erozyona ve çöp sorunlarına yol açmaktadır.
- Ekoturizm türlerinden biri olan atlı gezintiler bir taraftan patikaları aşındırarak tahrip etmekte, diğer taraftan atların otlatıldıkları çayırlarda bitkilere zarar vermekte ve toprak yapısını bozmaktadır.
- Dağ/doğa yürüyüşü yapılan alanlardaki en önemli ve acil çözüm gerektiren çevresel problemlerden biri katı atık sorunudur. Yürüyüş sonrası ortaya çıkan kırık cam, poşet, plastik ve teneke kutu gibi katı atıklar, çevrede yarattığı kirliliğin yanında, turistin ve yerel halkın sağlığında da önemli ve bazen tedavi olunamaz bir takım hastalıklara yol açmaktadır.
- Özellikle derisi açısından ekonomik değeri olan tilki, leopar gibi hayvanlar veya avlanması prestij sağlayan fil, aslan gibi türler hobi dışı nedenlerle katledilmektedir.
- Bugün çok ciddi cezai yaptırımları olmasına rağmen, avlanması yasak olan nesli tükenen türlerin de avlanması, av turizminin tehlikeli boyutunu göstermektedir. Bir diğer tehlike ise doğal dengenin oluşmasında düzenleyici rol oynayan yırtıcıların avlanarak tümüyle yok edilmiş olmalarıdır. Nitekim bugün aslan, kaplan, sırtlan, jaguar, ayı gibi yırtıcılara ancak doğal parklarda rastlanabilmektedir. Bu durum doğal dengenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Kırılgan ekosistemlerde kayak pisti, yol ve otopark yapımı sonucunda meydana gelen heyelan ve erozyonla dağ tarafında ağaç örtüsünün kaybı yaşanmaktadır.
- Uzun menzilli uçuşlar, kiralık araçlar (4 çekerli araçlar), GPS (Global Position System) ve iletişim araçları sayesinde keşfedilmemiş alanlar aramaya yönelik teşvikler vahşi doğanın gördüğü zararı arttırmaktadır.

Bir destinasyonun ekoturizm açısından popüler olmasıyla, kitle turizmi faaliyetlerinin etkili olduğu alanlarda görülen olumsuz etkilerin benzerlerinin ekoturizm alanlarında da ortaya çıkacağı konusunda bir çok eleştiri yapılmaktadır. Ekoturistlerin aradıkları çoğu çekicilik; çöller, dağların zirveleri, Antarktika'daki buzullar veya ekvatoral yağmur ormanları gibi oldukça düşük taşıma kapasitesine sahip hassas bölgelerdedir. Çok sayıdaki turist ziyaretinin bu hassas ekosistemlere zarar vermesi kaçınılmazdır. Küçük gruplar halinde yapılan ekoturizm etkinlikleri, artan talep karşısında ticari kaygılarla taşıma kapasitesinin üstüne çıkabilir. Ekoturizme katılan ekoturistler ilginç ve rahatlatıcı bir tatil deneyimi yaşamak istedikleri için kendilerinden beklenen çevre duyarlılığını göstermeyebilirler (Hoşcan, 2008:39).

Bazı bölgelerde uygulanan projelerin ardından, yerel mallarda ve arazi fiyatlarında enflasyon, ziyaretçilere yönelik düşmanlık, suç oranlarının artması, gençlik faaliyetlerinde değişiklik (uyuşturucu, fuhuş ve diğer yasadışı faaliyetler) gibi olumsuz etkiler ortaya çıkabilir (Wood, 2002:38). Gerekli önlemler alınmadığı takdirde daha da büyük olumsuz etkiler ortaya çıkacaktır. Bunlar (Wood, 2002:38; UNEP-WTO, 2005:96):

- Yerel geleneklerin kaybolması,
- Yerel kültürel ürünlerin ticarileştirilmesi,
- Öz değerlerde meydana gelen erozyon,
- Aile yapısının bozulması,
- Gençlerin yerel kültüre önem vermemesi,
- Turizmden fayda sağlayanlar ile sağlayamayanlar arasında sorunlar,
- Yasa dışı sektörlerin faaliyetlerini hızla arttırması olarak sıralanabilir.

2.3.6 Ekoturizmde Yerel Toplum Katılımı

Ekoturizm doğal ve kültürel alanlara yapılan seyahatlerden oluştuğu için ekoturizmin gelişmesinde yerel topluluklar önemli bir etkiye sahip bulunmaktadır. Yerel topluma projelerin başlangıç, planlama ve gelişme kısımlarında yer verilmelidir. Sürdürülebilir bir turizm faaliyeti bu alanlardaki yerel halkın rolüne bağlıdır. Yerel halkın onayı olmadan ve yerel halkın dahil olmadığı bir korunan alanda korumadan çok yok etmeye yönelik hareketler ortaya çıkabilir (Polat, 2006:32). Başarılı ve amacına uygun bir ekoturizm etkinliği, ancak yerel halk isterse

gerçekleştirilebilir. Bu nedenle planlamalar yapılırken tüm paydaşların katılımı sağlanmalıdır.

Wood (2002:39)'a göre yerel toplulukların ekoturizme katılımını teşvik için atılması gereken temel adımlar şunlardır:

- **Topluluğun Önemi Anlaşılmalı:** Topluluk üyelerine birçok durumda uygun kararlar için ihtiyaç duyulacaktır. Bu sebeple onlara önceden yeterli bilgi ve eğitim verilmelidir.
- **Topluluklar Güçlendirilmeli:** Yerel toplulukların karar alma sürecine katılmaları gerekir. Sadece danışma yeterli değildir daha fazlası gerekir.
- **Projelere Yerelin Katılımı Sağlanmalı:** Proje yöneticileri, yerel liderler ve yerel örgütler, toplumun temel önceliklerini ve fikirlerini, beklentilerini ve yerel halkın endişeleri hakkında onların görüşünü almak zorundadır. Toplanan görüşler, hükümetin piyasa istatistikleri veya bölgesel kalkınma planları gibi ilgili diğer bilgilerle birlikte yaygın şekilde toplum ile tartışılmalıdır.
- **Yerel Paydaşlar Oluşturulmalı:** Bireyler ve yerel kuruluşlar projelere katılım konusunda teşvik edilmelidir. Katılımcılar projelere yatırımcı ya da çalışan olarak destek verebilmelidir.
- **Koruma Fayda Sağlamalı:** Ekoturizm yararları ve koruma hedefleri arasındaki bağlantıların doğrudan ve önemli olması gerekir. Ekoturizmin gelir, istihdam ve diğer faydaları korumayı teşvik etmelidir.
- **Faydalar Dağıtılmalı:** Hem toplum hem de bireyler projelerin yararlarından faydalanmalıdır.
- **Toplum Liderleri Yaratılmalı:** Toplumun kanaat önderleri belirlenmeli ve bu liderler projelerin planlama ve yürütme bölümlerinde rol almalıdır. Toplumun her kesimine ulaşabilmek için farklı bileşenlerden temsil liderleri (erkek-kadın) belirlenmelidir.

Ekoturizm alanında başarılı projelerin gerçekleştirildiği ülkelerden biri olan Kamboçya'da, ekoturizmden elde edilen gelirlerin bir kısmı doğrudan köy kalkınma fonlarına aktarılarak tarımsal destek, yol iyileştirme ve yeni kuyuların inşaatı dahil birçok toplumsal kalkınma projesi gerçekleştirilmiş böylece ekoturizm gelirleri tüm toplumun yararlandığı yatırımlara dönüştürülmüştür. Bölge halkı yaban hayatının tehlikede olduğunu ve bu hayatın ekoturizm için değeri nedeniyle korunması gerektiğini kabul etmektedir. Tur rehberi olarak çalışan ve eski bir kaçak avcı olan

Yin Sary'nin şu sözleri ekoturizmi yerel halkın nasıl özümsediğini bize en iyi şekilde açıklayacaktır:

> 'Bir kuş yemekle sadece bir kez ailemin karnımı doyurabilirim fakat bu kuşu görmek isteyenlere rehberlik ettiğinizde her defasında 5 dolar kazanabilirsiniz.'

Bölgedeki yere toplumun tekrar tekrar aynı kuşları göstererek binlerce dolar kazanç elde edebileceğini fark etmesi ekoturizm projesinin başarıya ulaşmasının en büyük dayanağıdır (UNDP, 2013).

2.3.7 Ekoturizm Ekonomisi

Ekonomik etkiler, öteden beri turizmin en çok dikkat çeken ve üzerinde durulan yanını oluşturmuştur. Turizmin ekonomik etkilerini kesin bir şekilde ölçmek oldukça güç olmasına rağmen doğrudan ya da dolaylı etkilerinin ekonominin hemen her kesiminde hissedilmesi, gelişmiş ya da gelişmekte olan hemen her ülkede teşvik edilmesini sağlamıştır (Özgüç, 2007:163). Ekoturizm sektörünün ekonomik olarak ölçülüp değerlendirilebilmesi için elde edilebilecek verilerin güvenilir olması gerekmektedir. Ekoturizmin doğa turizmiyle eş tutulması ve bir pazarlama unsuru olarak görülmesi pazarın gerçek büyüklüğünün tespitine engel olmaktadır (Hoşcan, 2008:40). Daha özelde kırsal turizm ve tarım turizmi için de aynı veri toplama sorunları yaşanmaktadır. Birçok çiftlikte konaklama işletmelerinin mali getirisi çiftliğin tarımsal faaliyetlerine entegre edilmiştir. Köy ve kasabalardaki dükkanlar ziyaretçi alımları ile yerel halkın alımlarını ayırt edemez. Çok nadir de olsa ulaşım sektöründe hizmet veren kuruluşların envanterlerinden bir bilgi alınabilse de çok da yol gösterici olduğu söylenemez. 2001 verilerine göre İngiltere'de kırsal ve çiftlik turizmi 25.000 işletmede 380.000 kişiyi istihdam etmektedir. İngiltere'nin kırsal bölgelerinin çoğunda, turizm tarımdan daha önemli ekonomik getiri sağlamakta ve istihdam yaratmaktadır. EuroGites yaptığı araştırmaya göre kırsal turizm Avrupa'da 900.000 kişiyi doğrudan ve dolaylı istihdam eder. Yıllık brüt getirisi 150 milyar avrodur. Bu rakamlar tahmini de olsa şu an itibariyle alınabilen en güvenilir verilerdendir (Lane et. al., 2013:10).

Yücel (2002:3)'e göre ekoturizmin ekonomik yararları doğrudan ve dolaylı yararları şeklinde iki başlık altında incelenebilir:

Doğrudan etkiler; turistin faaliyetleri için ziyaret ettiği alanda doğrudan ödediği paradır. Bir işletmenin aldığı parayı ürünlerinin hammaddesini kendisine sağlayan ya da ürünleri hazırladığı araç gereci üreten diğer sektörlere vermesi ise

dolaylı etkidir. Ekoturizm için dolaylı ekonomik faydanın yine o bölgede kalıyor olması çok önemlidir. Eğer bir işletme turiste sunacağı ürün için kullanacağı hammaddeyi bölge dışından alıyorsa yani ekonomiye dolaylı olarak katkı sağlanamıyorsa ekonominin dışarıya sızması (leakage) söz konusu olmaktadır. Ekoturizm gelirlerinin büyük ölçüde toplumun en yoksul kesimini oluşturan dağ ve orman köylüsüne döndüğü düşünüldüğünde, dışarı sızma azaldıkça bu kesimin ekonomik olarak iyileşme göstereceği açıktır. Ayrıca ekoturizm gelirlerinin bir kısmı da doğal değerlerin korunması ve geleneksel kültürlerin yaşatılmasında kullanılmaktadır. Dışarıya sızma oranı arttıkça ekoturizmin bölgedeki doğrudan katkısının koruma ve sürdürülebilir etkinlikler için oluşturulan fonlara aktarılması da güçleşecektir (Türker ve Çetinkaya, 2009:8).

Tisdell'e göre ekoturizmin gelişme gösterdiği bölgelerde yaratacağı olumlu ekonomik etkiler şunlardır:

- Turizmle ilgili olarak oteller, restoranlar, hediyelik eşya satan dükkanlar, seyahat hizmetleri gibi yöredeki diğer ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur.
- Yerel ekonomide çeşitlilik yaratarak, özellikle tarıma dayalı aktivitelerle yeterli istihdam sağlayamayan yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş imkanları yaratır.
- Turistlerden elde edilecek gelirlerle destinasyona ve özellikle yerel halka doğrudan bir ekonomik katkı sağlar.
- Yöreye has el sanatları ve yiyecekler gibi yerel ürünlere olan talebi arttırır. Yerel halka kültürel öğeler taşıyan el sanatları ürünlerini satma fırsatı yaratarak, sağladığı ekonomik katkı ile aynı zamanda yerel kültürün korunması için bir araç olabilir.
- Arazilerin marjinal tarımsal amaçlı kullanımını önleyerek, doğal bitki örtüsünü yok etmeyecek şekilde verimli kullanılmasını teşvik eder.
- Eğer iyi yönetilirse, koruma alanları ve park yöneticileri için kendini finanse edebilecek bir sistem oluşturabilir. Böylece doğal alanların korunmasında bir araç olarak önemli bir fonksiyonu üstlenebilir.
- Ekoturizm, geri kalmış alanların ekonomik gelişiminin yanında bazı ürünlerin (yürüyüş ayakkabıları, dürbün, dalış ekipmanları, yürüyüş kıyafetleri, yerel

yiyecekler, yerel ürünler vb.) ticari değerini de arttıracaktır (Demir ve Çevirgen, 2006: 70-71).

Turizm için kullanılan ürünlerin çoğunun ithal edilmesi ekonomide dışarıya sızdırma oranını arttırmaktadır. Ekonomide dışa sızıntıyı engellemek için profesyonel çalışmalarla ekoturizm potansiyelinin ortaya çıkaracağı ekonomik değer ve sosyal maliyetler yerelleştirilmelidir. Ekoturizm merkezlerinde yerel halk tarafından kurulacak küçük ölçekli turizm işletmeleri ya da turizmle bağlantılı işletmeler arttırıldığı oranda dışarı sızıntı oranı da azalacaktır (Hoşcan, 2008:43). Kırsal yörelerde ekoturizm faaliyetleri yörenin ekonomik olarak güçlü aile ve/veya işletmelerince gerçekleştirilirse ekoturizm yöresel geliri arttırıcı bir araç olmaktan öte gelir farklılıklarını arttırıcı bir faktör olacaktır. Ekoturizm projelerinde gelir seviyesi düşük gruplardan oluşturulan yatırımcıların özellikle desteklenmesi gerekmektedir (TODEG, 2010:23).

Turizmin etkisi gün geçtikçe dünya genelinde daha fazla hissedilir hale gelmektedir. Dünyanın birçok ülkesi kalkınmanın önemli bir aracı olarak turizmi görmektedir. Örneğin 2012 yılında, Ruanda goril turizmi için 28.483 ziyaretçi aldı. Ruanda'nın turizm gelirleri son beş yıl içinde iki katına yükselerek toplam GSYİH (Gayri safi yurt içi hasıla) içindeki oranı % 7,8 'lere kadar ulaştı. Uganda'da, Ulusal Yaban Hayatı İdaresi'nin toplam bütçesinin yaklaşık % 80'i goril turizminden elde ediliyor (Kanyamibwa et. al., 2014:69). Ekvador'daki Galapagos Adaları gibi iyi düzenlenmiş korunan alanlar, tekneler için ödenen lisans ücretlerinden ve doğa ve ekoturizm şirketleri tarafından ödenen giriş ücretlerinden önemli oranda gelir elde etmektedir. 1998 yılında, Ekvator'da kendi vatandaşları 6 dolar, yabancılar ise 80 dolar ödeyerek adayı ziyaret etti. Ziyaretçi başına giriş ücretlerinin ortalama 66 dolar olduğu yılda toplam 65.000 ziyaretçiden yaklaşık 4.300.000 dolar gelir elde edildi (Wood, 2002:24).

Dünya Turizm Örgütü'nün tahminlerine göre doğa temelli turizm, uluslararası turizm harcamalarının % 7'sini oluşturmaktadır. Luzarvd'a göre de, ekoturizm, dünya çapında milyarlarca dolar gelir elde etmesinin yanında yıllık % 10-15 büyüme oranıyla seyahat pazarının en hızlı büyüme oranına sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde bulunan bozulmamış doğal ve kültürel çevreye olan seyahatler bu büyümenin çoğunluğunu (%20) oluşturmaktadır (Alaeddinoğlu vd., 2011:33).

2.3.8 Dünyada Ekoturizm

Turizm, 1970'lerden sonra hızla büyümüş, 1990'lı yıllara kadar geçen 20 yıllık süre içerisinde yaklaşık % 300'lük bir gelişme göstererek dünyanın en önemli sektörlerinden biri haline gelmiştir. 2000'li yıllarda da bu büyümeyi devam ettiren turizm olgusu, 2002 yılına gelindiğinde yaklaşık 703 milyon kişinin seyahat ettiği ve 474 milyar dolarlık gelirin elde edildiği bir sektör haline gelmiştir. 2010 yılında 935 milyona yükselen turist sayısı 2012 yılında ilk defa 1 milyarı aşmıştır (UNDP, 2013). Dünya Turizm Örgütü (WTO) rakamlarına göre 2013 yılında dünyada turizm etkinliklerine katılanların sayısını 2012'ye göre 52 milyon artarak 1 milyar 87 milyon kişiye ulaşırken sektörden elde edilen kazanç 1 trilyon 400 milyon dolar seviyesine geldi (http://www2.unwto.org/).

Turizm alanında yapılan araştırma bulguları ve turizmin gösterdiği gelişme, sektördeki bu ivmenin artarak devam edeceğini işaret etmektedir. Ekoturizm etkinliklerini öncelikle ABD, Kanada, Kuzey ve Batı Avrupa ülkeleri ile Japonya'dan turistlerin tercih ettikleri görülmektedir. Fakat ekoturizm etkinliklerinin gerçekleştiği ülkeler genel olarak gelişmekte olan ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkelerde ekoturizm, kitle turizmine göre daha kârlı ve çevresel anlamda da çok daha sürdürülebilir bir turizm çeşidi olarak görülmektedir. Bu ülkelerde ekoturizmin yıllık getirisinin 300 milyar dolardan fazla olduğu tahmin edilmektedir (Alaeddinoğlu vd., 2011:36).

Dünyada doğaya yönelen turist sayısı konusunda kesin sonuçlar veren istatistikler olmasa da uluslararası turizme katılanların % 40-60'ının doğayla, % 20-40 kadarının da yaban hayatıyla ilgilendiği tahmin edilmektedir (Swarbrooke, 1999).[4] Gelişmekte olan ülkelerde doğa temelli turizm, toplam turizm içinde, önemli bir ihracat endüstrisi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu ülkeler arasında Avustralya, Kenya, Nepal, Yeni Zelanda, Tanzanya, Kostarika ve Botsvana'yı sayabiliriz. Bu ülkelere, Endonezya (özellikle Borneo ve Sumatra adaları), Uganda, Brezilya (özellikle Amazon Bölgesi), Güney Afrika, Peru ve Arjantin'i de eklemek mümkündür (Alaeddinoğlu vd., 2011:36).

[4] Ekoturizm istatistiklerini elde etmek oldukça zordur. Bu durumdaki en önemli zorluklardan biri de doğa turizminin gerçekleştirildiği kırsal alanları tanımlamaktır. Birçok farklı ülke tarafından kullanılan kriterler önemli ölçüde değişebilir. Kırsal alanlarda yer alan tüm turizm faaliyetleri kesinlikle ekoturizm olarak adlandırılamaz (Lane, 2013). Son yıllarda kırsal alanlara kurulmuş çok sayıda büyük tatil kompleksleri bu faaliyetlerin içine katılmaya başlanmıştır.

Dünyada ulusal bir ekoturizm stratejisinin geliştirildiği ve uygulamaya konulduğu ilk ülke olan Avustralya, aynı zamanda ekoturizmin ilk olarak ortaya çıktığı ülke olma özelliğine de sahiptir. Avustralya, hızla gelişen endüstrisiyle ve ekoturizm konusunda bilinen liderliği ile böyle destinasyonların en güzel örneğidir. Turizm, Avustralya'nın en önemli döviz kaynağıdır. Bu turizm gelirlerinin büyük bir bölümü ise kentlerin muhteşem güzellikteki doğal alanlarına ve ekoturizme dayalıdır. Buradaki milli parklar ve korunmuş alanlar, ulusal ve uluslararası ekoturistler için oldukça önemli destinasyonlardır (Alaeddinoğlu, 2011:36). Örneğin Aborjinler ekoturistler için önemli bir çekicilik olarak kullanılır (Lane & Waitt, 2001). Avustralya'da halen ekoturizm pazarlayan 600'den fazla seyahat acentesi vardır. Avustralya'da ekoturizm gezilerine katılanların sayısı 2 milyonu aşmıştır; bu ülkeye gelen yabancı turistlerin de yarıdan fazlası bu tür bir geziye katılmaktadır. Bu katılım ise gelen turistlerin kökenine göre farklı ölçüde gerçekleşmektedir: Örneğin İsviçreli'lerin % 75'i, diğer Avrupa ülkeleri ve Kanada'dan gelenlerin % 65'i doğal alanlara yönelmektedirler (Özgüç, 2007:136).

Avustralya'dan sonra ekoturizmde gelişme gösteren bir diğer ülke Sumatra'daki volkanik dağlar, ormanlarla kaplı yamaçlar ve derin kanyonlar görkemli manzaraları bulunan Endonezya'dır. Ülkede botanik turizmi, doğa yürüyüşü, dağ turizmi, yabani hayat ve macera turları şeklinde turizm faaliyetleri yürütmektedir (Alaeddinoğlu vd., 2011:36).

Orta ve Güney Amerika'da da ekoturizm konusunda marka olmuş ülkeler yer almaktadır. 1964 yılında 64.000 turist kabul ederken 1995 yılında bu sayı 792.000'e çıkaran Kosta Rika bunların en önemlilerindendir. Bu dönemde turizm gelirlerini de 10 milyon dolardan 661 milyon dolara yükseltmiştir (Demir ve Çevirgen 2006: 133).

Doğu Bloku ülkelerinden ekonomisi en hızlı gelişen ülke olan Polonya'da, turizm operatörleri klasik turizm faaliyetlerinden ziyade agroturizme ve korunan alanlarda yapılacak olan turizm aktivitelerine önem vermektedir. Nüfusun büyük çoğunluğunun kırsal yerleşmelerde yaşadığı ülkede ekoturizm faaliyetleri önemli bir ekonomik getiri olarak görülmektedir (Nowaczek, 2002)

Fiji, Güney Pasifik'te bölgesel turizm açısından önemli bir rol oynar. 1999 yılında, 409.955 ziyaretçi alan Fiji'de aynı yıl turizmle doğrudan veya dolaylı olarak yaklaşık 40.000 kişi istihdam edilmiştir (Malani, 2002:45).

Kamboçya'da turizm gelirleri ekonomide önemli pay sahibidir. Dünyanın birçok yerinden turizmciler ve meraklılar bölgeyi ziyaret etmektedir. 2013 yılında

bölgeye 30 farklı ülkeden ziyaretçi gelmiştir. Bölgedeki ekoturizm faaliyetleri sonucunda planlı bir ekoturizm faaliyetinin doğa üzerindeki etkisinin ne kadar az olduğu da ortaya çıkmıştır. Örneğin çevre temizliği konusunda hiçbir sorun yaşanmamıştır. Plastik ve diğer atıklar geri dönüşüm ya da başka şekillerde bertaraf edilmiştir. Orman alanları sürdürülebilir bir şekilde kontrol edilmekte, yangınlar, yaban hayatı, kaçak ağaç kesimi ve avcılık kontrol altındadır. Hatta koruma altına alınmasıyla ahşap değeri yüksek olan ağaçlar ormanda yeniden büyümeye başlamıştır. Okuma-yazma bilmeyen insanlar İngilizce konuşabilen tur rehberlerine dönüşmüştür. Ekoturizm gelirlerin bir kısmı yardıma muhtaç fakir ailelere destek olarak ayrılmaktadır. Proje, böylece toplumda yoksulluğun azaltılmasına da katkıda bulunmaktadır. Yerel kültür ve kültürel kimliği güçlendirme çalışmalarıyla turizmin yaratabileceği sosyal ve kültürel tahribat minimize edilmektedir (Moeurn, 2013).

Malezya önceleri, çevre yönetimi konusunda oldukça gevşek ve korunan alanların sadece ulusal ve eyalet parkları ile sınırlı olduğu bir ülke konumundaydı. 1974 yılından itibaren koruma sistemi resmiyet kazanmıştır. Çevre politikaları ve stratejileri ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme sağlamaya yönelik olan Malezya, aynı zamanda bu yolla insanların yaşam kalitesi geliştirme, çevrenin daha iyi korunmasını sağlama ve sürdürülebilir bir kalkınma gerçekleştirmek istemektedir. Bu düzenlemeleri kamunun organize ve kontrol etmesi, kuralların bozulması durumunda ceza yetkisini kullanabilmesi koruma sürecine olumlu katkı sağlamaktadır. Ülkede koruma programları genişleyerek artmaktadır. Örneğin, Sarawak Kuching Kent Konseyi bütün şehir için bir çevre yönetim sistemi uygulamaktadır. Malezya turizmin büyüyen bir endüstri olduğu gerçeğini kabul ederek 1992 yılında Malezya Turizm Politikası oluşturmuştur. Ekoturizm yılın tüm dönemine yayılabildiği ve daha geniş bir hizmet potansiyeline sahip olduğu için daha önemli konuma gelmiştir. Ülkede hükümet ekoturizm faaliyetlerini geliştirmek için Milli Parklar ve yaban hayatı koruma sahaları gibi korunan alanlar, temel sağlayacak erişim yolları, iskeleler ve bazı kolaylıklar sağlayacak altyapı tesisleri kurmaktadır (www.parasnis.net).

UNEP'e göre, ekoturizm bugün turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen pazarlarından biridir. WTO'nun tahminlerine göre ekoturizm, hem turist sayısı hem de turizm pazarındaki payı itibarı ile hızla yükselmeye devam edecektir (Yücel, 2002:2).

2.3.9 Türkiye'de Ekoturizm

Gelişmiş ülkelerdeki turizm anlayışında ve arayışında yaşanan önemli değişimler Türkiye'yi de olumlu etkilemiştir. Geleneksel güneş-kum-deniz tatillerinden sıkılan ve turizm içinde yeni akımlar olan macera turizmi, ekoturizm, miras turizmi ve benzeri amaçlarla seyahat eden turistlerin Türkiye'ye yönelmesiyle ülkemiz; sahip olduğu turizm potansiyelinden azami derecede faydalanmak için harekete geçmiştir (Sayılan, 2007:68-69).

Türkiye; ürün çeşitliliği, kültürel ve tarihsel zenginliği, doğal güzelliği, çoğu modern nitelikte konaklama tesisleri, aktif seyahat sektörü mensupları ve gelişmiş ulaşım olanakları ile turizm pazarında önemli bir aktördür. Ülkemizde 1960'larda başlayan turizm 1990'larda ülke ekonomisi açısından çok önemli bir sektör haline gelmiştir. WTO tahminlerine göre, Türkiye turizmi 1995 yılından 2020 yılına kadar ortalama % 5,5 oranında büyüyecektir. Türkiye için tahmin edilen bu büyüme oranı Avrupa ülkeleri arasında en yüksek dördüncü büyüme oranıdır (Polat, 2006:38).

Ülkemiz, rakiplerinden çok yüksek olan turizm potansiyeli ile Akdeniz'deki en önemli turizm alanlarından birisidir. Endüstrileşmiş ve nüfusu büyük oranda kentleşmiş olan Avrupa ülkeleri otantik kültürlerini neredeyse yitirmişlerdir. Türkiye, henüz gelişmekte olan, doğal ve kültürel değerlerinin ve mirasının büyük bölümünün varlığını ciddi bir biçimde sürdürdüğü bir ülkedir ve bu özellikleriyle bir çok yöresinde sürdürülebilir ekoturizm için büyük bir potansiyel taşımaktadır (Türker ve Çetinkaya, 2009:12). Türkiye, yaklaşık 8.000 km uzunluğundaki sahil şeridi, değişik uygarlıklardan kalan zengin tarih ve kültürel mirasın yanı sıra iklimsel çeşitliliği sayesinde oluşan olağan üstü bir biyoçeşitlilik ile tek başına bütün bir Avrupa kıtası ile karşılaştırılabilecek niteliktedir (Benzer, 2006:75). Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin biyolojik çeşitliliğe sahip ülkesi olup, Avrupa kıtasında biyolojik çeşitlilik açısından dokuzuncu sıradadır. Ülkenin 7 coğrafi bölgesinin her biri ayrı iklim, flora ve fauna özellikleri gösterir ve dünyanın en önemli üç ekolojik bölgesine sahiptir. Türkiye 120 memeli, 400'ü aşkın kuş türü, 130 kadar sürüngen, 400'ü aşkın balık türü ile tür çeşitliliği açısından da çok zengindir. Ülkemiz, Avrupa kıtasında bulunan bitki türlerinin % 75'ini barındırmakta olup, bunun üçte birini endemik bitkiler oluşturur. Anadolu faunası da 80.000'in üzerindeki tür zenginliğiyle dikkati çekmektedir. Alageyik ve sülünün anavatanı Anadolu olup, boz ayı, yaban domuzu, kurt, vaşak başta olmak üzere memeliler ve Anadolu'da yok olduğu

düşünülen Anadolu leoparının izlerine rastlanıldığı bilinmektedir. Kuş göç yolları üzerinde bulunması sebebiyle, pek çok kuş türü için anahtar ülke konumunda olan ülkemizde yaklaşık 454 kuş türü olduğu bilinmektedir. Bunlardan bir kısmı küresel olarak tehdit altında olan türlerdir. Akdeniz ve Ege kıyıları kıyıları nesli tehlike altındaki, Caretta caretta ve Chelonia mydas türü denizkaplumbağaları ile Akdeniz Foku (*Monachus monachus*)'nun yaşam alanıdır. Yaklaşık 3.000'i endemik, toplam 12.000'den fazla bitki türü içeren zengin florasında 500'den fazla soğanlı bitki; kardelen, karçiçeği, siklamen, lale, çiğdem türleri ile uluslararası çiçek soğanı ticaretinde çok tanınır. Yüksek endemizme sahip Türkiye florası, tıbbi ve aromatik bitkiler açısından da oldukça zengindir. Bu yüksek endemizm düzeyi, Türkiye'ye bu türlerin, özellikle de dünyanın büyük bölümünün bağımlı olduğu tahılların türetildiği yabani türlerin yeterince korunması, tehlike altına girmemesi veya yok olmaması konusunda daha da büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Türkiye'deki balık türü sayısı 472'dir ve bunların 50'si tükenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar sonucunda, tatlısu balıklarından 26 familyaya bağlı 192 tür belirlenmiştir (Demirayak, 2002:6-7).

Türkiye'de gerçekleştirilen turizm faaliyetleri kitle turizmi doğrultusunda özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında ağırlık kazanmıştır. Oysaki Türkiye, dağları, ormanları, yaylaları, kıyıları, gölleri, akarsuları gibi doğal varlıkları; flora ve faunası, mağaraları ve kanyonları gibi ilginç jeolojik oluşumları, kültürel mirası ile ekoturizm için oldukça ilgi çekici bir ülke konumundadır (Benzer, 2006:75). Yapılması gereken önceliklerin belirlenerek, mevcut arz ve talep koşulları çerçevesinde öncelikle geliştirilecek turizm türleri için kaynakların tespit edilmesi, bunların sektöre yönlendirilmesi ve doğru bir şekilde kullanılmasıdır. Türkiye'de ekoturizm etkinliklerini planlamak ve hayata geçirmek amacıyla, 2002 yılının sonunda İstanbul'da Türkiye'nin ilk Ekoturizm Derneği kurulmuştur (Polat, 2006:40).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Turizm Gelişim Stratejisi 2023 raporunda, yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, botanik turizmi, dağcılık, rafting turizmi, su altı dalış ve kuş gözlemciliği ekoturizm olarak değerlendirilmiş bunların yanında yayla turizmine ayrı bir yer ayrılmıştır. Aynı raporda Konya, Isparta, Afyon ve Burdur illerini kapsayan Göller Yöresinin ekoturizm gelişim bölgesi olarak ilan edilmesi hedeflenirken turizm gelişim koridorları kapsamında Samsun'dan Hopa'ya kadar uzanan bölgenin Yayla Koridoru olarak turizm gelişimi için değerlendirilmesi öngörülmektedir. İğneada-Kıyıköy Eko-Turizm Kenti ve

Datça Eko-Turizm Kenti turizm kenti olarak belirlenmiştir. Karadeniz bölgesinde yer alan Bolu, Zonguldak ve Sinop illerini kapsayan bölge, Torosların eteklerinden Antalya ve Mersin'in birleştiği alanlar ve GAP Koridorunu birleştiren GAP Eko-Turizm Koridoru biyolojik çeşitlilik açısından Türkiye Turizm Stratejisinde öncelikle ekoturizmin geliştirileceği bölgeler olarak belirlenmiştir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007).

Türkiye'nin kuzey-doğu köşesi sayılan Doğu Karadeniz Bölümü, yüksek dağlar ve sınırlı tarım faaliyetleri ile karakterize edilir. Uzun yıllar boyunca hayvancılık ve yaylacılık en önemli ekonomik faaliyetken son zamanlarda, özellikle 1980'lerden bu yana, kırsal turizmde belirgin bir artış olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı, yaylalarda kırsal turizmi teşvik etmeye başlamış ve bu kapsamda, ülkemizde 16 yayla Bakanlar Kurulu tarafından turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, bu yaylalarda yatırım yapmak isteyen turizm şirketlerine bazı teşvikler vermektedir. Bugün Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki birçok yayla, turizm merkezi haline dönüştürülmüştür. Bunun en güzel örneklerinden biri de Rize ilimizde bulunan Ayder Yaylası'dır (Somuncu, 2014:80).

Türkiye'deki koruma faaliyetleri; milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahası, yaban hayvanı üretme istasyonu, özel çevre koruma alanı, doğal ve arkeolojik sit alanları, muhafaza ormanları, tohum ve gen bahçeleri gibi statülerde gerçekleştirilmektedir. Bunlara ek olarak uluslararası anlaşmalarla korunan alanlar (Ramsar Alanları), doğal sitler, özel çevre koruma bölgeleri ile bu rakam oldukça büyümektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı 2013 yılı verilerine göre Türkiye'de, Yumurtalık Lagünü'nün milli park ilan edilmesi ile 40 milli park, 193 tabiat parkı, 31 tabiatı koruma alanı, 111 tabiat anıtı ve 1 jeopark bulunmaktadır *(Tablo 11).* Uluslararası Ramsar Sözleşmesi kriterleri dikkate alındığında, uluslararası öneme sahip sulak alan sayısı 135 olup, bu alanların 14'ü Ramsar Alanı olarak ilan edilmiştir. Doğal miras olan yaban hayvanı türlerini ve onların yaşadığı habitatları korumak için 41 ilde 80 yaban hayatı geliştirme sahası ilan edilmiştir (www.milliparklar.gov.tr).

Tablo 11: Türkiye 2014 yılı korunan alanları listesi.

Cinsi	**Sayısı**
Milli park	40
Tabiat Anıtı	111
Tabiat Parkı	193
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	80
Tabiatı Koruma Alanı	31
Jeopark	1
Muhafaza Ormanı	58
Doğal Sit	1273
Özel Çevre Koruma Bölgesi	16
Ramsar Alanı	14
Biyosfer Rezervi	1
Dünya Miras Alanı	13
Toplam	**1831**

Kaynak: DKMPGM

Korunan alanların turizme açılması için öncelikle planlı ve bilinçli bir yatırım programına ihtiyaç vardır. Plansız ve bilinçsiz olarak gerçekleştirilen turizm yatırımları, çevresel bozulma ve yerel kültürün zarar görmesine neden olacaktır. Bu nedenle ülkemizdeki ekoturizm potansiyeli doğa ile bütünlük içerisinde ve çevreyi koruyan şekilde turizm yatırımlarına dönüştürülmlidir (Alaedinoğlu vd., 2011:39).

Ülkemizde korunan alanların ekoturizmin en önemli sorunlarından biri tek elden yönetilememeleri, farklı statülerde (tarım alanları, ormanlar, korunan alanlar, doğal ve tarihi sitler vb.) ve farklı yetki kullanıcıları tarafından yönetilmeleridir. Benzer nitelikteki alanlarda (milli park, doğal sit, özel çevre koruma alanları) farklı kurumlar söz sahibi olmaktadır. Bu durumun düzeltilmesi, ekoturizmin planlanmasında, uygulanmasında ve denetiminde yarar sağlayarak olumsuzlukları asgari düzeye indirecektir (TODEG, 2010:11-12).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYANCIK'IN EKOTURİZM POTANSİYELİ

Ekonomisi Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren orman ürünleri sanayisine bağlı olan Ayancık, ilçe ekonomisine can veren kereste fabrikasının 1997[5] yılında kapanmasıyla oldukça kötü bir döneme girmiştir. Geçmişten beri fazla nüfusu göç olarak veren Ayancık'ta, 1997 yılından sonra işsizliğin artmasıyla göç daha da hızlanmış ve kırsal yerleşmeler neredeyse tamamen boşalmıştır.

Yeni ekonomik çıkış yolları aramaya başlayan Ayancık'ta, halkın ekonomik kazancına katkı sağlayacak, gelir düzeyini yükseltecek bir faaliyet türü olarak turizm ön plana çıkmıştır. Deniz turizmiyle ekonomik kalkınma gerçekleştirilmek istenmiş fakat gerekli altyapı yatırımlarının gerçekleşememesi, ulaşımın güçlüğü, geniş kumsalların olmayışı ve deniz sezonunun kısa olması gibi sebepler beklenen gelişimin sağlanmasını engellemiştir. Bu manada, deniz turizminden ziyade el değmemiş doğası, uzun yıllardır kullanılmadığı için ekolojik ürünler yetiştirmeye müsait tarım alanları, Cumhuriyetin ilk yabancı sermaye yatırımlarından olan kereste fabrikasından kalan endüstriyel miras, şelaleler, kanyonlar vb. birçok çekicilik, dört mevsime yayılan bir turizm faaliyeti olan ekoturizm, Ayancık için ekonomik kalkınma alternatiflerinden biri olabilir mi sorusunu ön plana çıkarmıştır. Bu bölümde, ekoturizm kavram ve kapsamının temel esasları doğrultusunda Ayancık'taki ekoturizm potansiyeli incelenmiştir.

3.1 Mevcut Durum

İlçede sanayi sektörünün ortadan kalkmasıyla ekonomik gerilemeyi turizmle durdurmayı hedefleyen Ayancık'ta en önemli turistik faaliyet deniz turizmidir.

[5] Fabrika tamamen 2004 yılında kapatılmıştır fakat 1997 tarihinden sonra devamlı ve tam kapasite ile çalışmadığı için 1997 yılı kapanma tarihi olarak belirlenmiştir.

Ayancık çevresinde bazıları ilçe merkezinde (Çamurca Plajı, Ayancık Merkez Plajı) bazıları ise yakın çevrede (Ayancık Köyü Plajı, Ali Köyü Plajı, Harzana Plajı, Oluza Koyu, Gebelit Koyu, vb.) denize girilebilecek birçok küçük koy ve plaj mevcuttur (*Şekil 40*). Kıyının hemen gerisinden başlayan ormanların görüntüsü, küçük koyları ve yakın çevrede denizi kirletici bir sanayi tesisinin de bulunmaması Ayancık kıyılarını daha da özel hale getirmektedir. Fakat gerek denize girme sezonunun kısalığı gerekse yaz mevsiminde yağan yağmurlar nedeniyle belirli aralıklarla denize girmenin olanaksız olması bu sektörde gelişimi engellemektedir. Bu sebeple deniz turizmi tek başına bir seyahat sebebi olmamaktadır.

Şekil 40: İlçe merkezine yaklaşık 1 km uzaklıkta olan Çamurca Plajı.

Ayancık ve yakın çevresi vadileri, ormanları, zengin bitki örtüsü, üstün peyzaj görüntüleri ile rekreasyonel faaliyetler açısından da önemli bir değere sahiptir. Bol oksijenli, serin ve temiz havada sağlıklı yaşam için yürüyüş ve piknik yapmak açısından özellikle il içinden ve Samsun, Kastamonu gibi yakın illerden ilgi görmektedir. Akgöl, İnaltı Mağarası çevresi ve Oluza piknik alanı bunların önde gelenleridir. Mevcut şartlarda Ayancık, günübirlik turlara katılanların ve yakın çevreden kendi imkanlarıyla gelenlerin piknik, mağara gezisi gibi aktiviteler için

tercih ettiği bir yerleşim konumundadır. Bu ziyaretler kısa süreli olduğundan şehre ekonomik girdisi de düşük olmaktadır.

3.1.1 Konaklama

Konaklama, kırsal turizm aktivitelerinde en önemli maddedir. Yapılan araştırmalar gittikleri yerlerde konaklayan turistlerin günübirlik ziyaretçilere oranla % 300 daha fazla harcama düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Konaklama, turizm gelirlerinin yerel halka yansıması açısından da önem taşımaktadır. Konaklama harcamalarının yaklaşık % 70'i yerel topluluklara kalırken perakende harcamalarda bu oran sadece % 20'dir (Lane et. al., 2013:64).

Ayancık'ta turizm sektörü için en önemli problemlerden birisi de konaklama sorunudur. İlçede tur operatörleri ile seyahat eden kafileleri aynı anda misafir edebilecek bir tesis bulunmamaktadır. Bu durumda turlarla gelen ziyaretçiler farklı işletmelere yerleştirilmek zorunda kalınmakta, bu da hem ziyaretçiler hem de tur operatörleri tarafından olumlu karşılanmamaktadır. İlçede en önemli kabul edilebilecek turizm tesisinin bir kamu kurumu olan öğretmenevi olması da bu durumun göstergesi kabul edilebilir *(Tablo 12).*

Tablo 12: Ayancık Belediyesi turizm belgeli işletmeler[6]

Tesisin adı	**Türü**	**Oda Sayısı**	**Yatak Sayısı**
Sarıoğlu Otel	Otel	9	18
Yavuzlar Otel	Otel	18	34
Apart Otel *(Şekil 41)*	Otel	14	35
Saymoz Otel	Otel	22	50
Karahan Otel	Otel	20	36
Kuğu Yalısı Motel	Motel	10	20
Ayancık Öğretmenevi	Sosyal Tesis	21	52
Yeşilyurt Tesisleri (Apart)	Pansiyon	8	25
Toplam		122	270

Kaynak: Ayancık Belediyesi

[6]Ayancık Öğretmenevi kamu kurumu olduğu için Yeşilyurt Tesisleri de belediye sınırları dışında olduğu için bu gruba dahil değildir ama aynı şekilde hizmet verdikleri için bu tabloya dahil edilmişlerdir.

Şekil 41: Belediye ait apart otel tesisleri.

Ekoturizmde en çok kullanılan konaklama binaları dönüşüm tesislerdir. Bunlar genellikle eski bir ev veya çiftlik binasının dönüştürülmesiyle oluşturulur. Kuzey Avrupa'nın birçok yerinde % 75-80 arasında doluluk seviyeleri bulunur. Ayancık'ta bu bağlamda kullanılabilecek önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Büyükşehirlere ve yurtdışına göç nedeniyle boş durumda olan birçok köy evi bulunmaktadır. Bunların bir kısmı bakımsızlık nedeniyle tahrip olsa da bir miktar onarımla kullanılır hale getirilebilir. Aslında ilçede en önemli konaklama potansiyeli Zingal TAŞ'ye ait binalardır. Bu binalar ilçe merkezi de dahil araştırma alanının tamamına dağılmış durumdadır. Bir kısmı farklı amaçlarla kullanılır durumda olsa da önemli kısmı boş durumdadır *(Şekil 42-43-44-45-46-47).*

Şekil 42: Eskiden fabrikanın yönetim merkezi olarak kullanılan bina.

Şekil 43: Fabrika yerleşkesi içinde bulunan fabrika işçi ve memurlarına ait lojmanlar.

Şekil 44: Burtu bölgesinde yer alan orman çalışanlarına ait lojman.

Şekil 45: Zindan bölgesinde ikamet eden orman çalışanlarına ait lojman.

Şekil 46: Kazköy şefliği işletme binası.

Şekil 47: Fabrikanın yıkılan vincine ait yükleme kontrol binası.

Bunlarla beraber kırsal alanlarda kullanım dışı kalmış geleneksel ahşap evler de onarılarak konaklama hizmeti verebilir *(Şekil 48-49).*

Şekil 48: Bakırlı köyünde kullanılmayan eski köy odası.

Şekil 49: Gürsökü köyünde atıl durumda bulunan geleneksel bir köy evi.

Pansiyonculuk için uygun köylerin tespit edilmesi ve bu köylerde pansiyon yapımına uygun ev sahiplerinin bu konuda teşvik edilmesi gerekmektedir *(Şekil 50-51).*

Şekil 50-51: *Ev* pansiyonculuğu yapılabilecek yerleşmelerden birisi İnaltı köyü. Köy, turizm için en önemli değerlerden biri olan İnaltı Mağarası'nın hemen altında yer almaktadır.

Geleneksel mimari, içinde yer aldığı çevre koşullarına (topografya, iklim, sosyo-kültürel yapı) uyumlu inşa edildiği için kendine has özellikleri olan bir yapı topluluğudur. Bir kısım ekoturist bu öznellik için kırsal yerleşmeleri ziyaret etmek istemektedir. Fakat ekoturizmin daha da yaygınlaşması durumunda diğer bir deyişle bugünkü kitle turizminin yerine geçmesiyle öğrenmek için değil sadece gezmek ve eğlenmek için seyahat eden üst gelir seviyesine sahip ziyaretçiler modern yapılarda konaklamak isteyecektir. Bu durum kitle turizmi mimarisini ortaya çıkararak, kıyı mekânlarını görsel ve mekânsal çeşitlilikten uzak, yerel kimlik ve niteliklerden yoksun, yöre mimarisini ve yapım sistemlerini göz ardı eden, yaygın karakterli ve yoğun nüfuslu, uluslararası standartlara uygun planlama ve tasarımlarla, görsel kirlilik yanında mimari kimliksizliğe de neden olacaktır (Ovalı, 2007). Konaklama

hizmetinin karşılanmasında özellikle geleneksel mimarinin göz önünde bulundurularak doğayla uyumlu yapıların inşasına önem verilmelidir.

Ülkemiz dışında ekoturizmde konaklama ihtiyacı farklı birçok şekilde çözülmektedir. Özellikle yeni yeni gelişmeye başlayan ahır / taş çadırlarda kamp kavramı bunların dikkat çekenlerindendir. İngiltere'de popüler olan bu konaklama tarzı kışın yem saklamak ve diğer amaçlar için daha az taş veya tuğla ile inşa edilen ahırların kullanılmasıyla gerçekleştirilir. Bu binalar minimum dönüşüm maliyeti ve az fiziksel değişiklik ile temel turizm için sığınak imkanı sağlayabilir. Bunlar genelde genç insanlara hitap eder. Kullanıcılar kendi uyku tulumu ve pişirme ekipmanlarını getirirler, soğuk su ve tuvalet olanakları işletme tarafından sağlanır. Kamp ahırlar gelir düzeyleri düşük, ama küçük sermaye ve az işçilik gerektiren tesislerdir. Kamp ahır kültürel koruma açısından önemlidir. Bunların bir değişik türü de G. Almanya, Fransa ve İsviçre'de uygulanan saman ahırlardır. Konukların kullanımında olan ahırlarda saman yataklarda uyurlar. Bu konaklama biçimi ucuz, romantik ve doğal kabul edilir. Getirisi düşük olan saman ahırların sermaye maliyeti de oldukça çok düşüktür. Sigara içmek kesinlikle yasaktır ve duman detektörleri ile kontrol edilir (Lane et. al., 2013:130).

3.1.2 Ulaşım

Ayancık, topografik açıdan Türkiye'nin ulaşılması zor kesimlerinden birisi olup, yakın çevresindeki yerleşmelerle ve ülkenin diğer kesimleriyle ulaşımı için karayolu en çok tercih edilen ulaşım şeklidir *(Şekil 52).* Karadeniz Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi burada da kıyıya paralel uzanan dağları aşmak zorunda olan yollar eğimli ve virajlıdır.Yolların dar ve aşırı virajlı olması hem zaman açısından engel oluştururken hem de rahat bir yolculuk yapmayı engellemektedir. Bunda da en büyük etken yörenin sahip olduğu jeomorfolojik yapıdır. Yörenin genelinde görülen dağlık ve engebeli yapı bir yandan hayatı zorlaştırıp dışarıya göçü hızlandırırken, diğer yandan da ulaşım yolları üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle, turizm gibi gelir getirici muhtemel gelişme olanaklarını kısıtlamakta veya engellemektedir. Arazi yapısı, başlıca ulaşım vasıtası olan karayolunun nitelikli olarak inşa edilmesini güçleştirdiği gibi, mevcut yolun da sık sık kesintiye uğramasına neden olmaktadır *(Şekil 53).* Buradaki en önemli faktör de heyelânlardır (Yılmaz, 2000).

Şekil 52: Ayancık yakın çevresi ve köylerine ulaşımı sağlayan karayolları.

Şekil 53: Heyelan nedeniyle ulaşıma kapanan Ayancık ilçe merkezi – Çamurca mevkisi – Çaylıoğlu Limanı yolu.

Ayancık'ın Sinop ile bağlantısı, günümüzde, NATO tarafından NATO Sahil Yolu Projesi adı altında ve tüm Karadeniz'i kat edecek şekilde 1958'de inşasına başlanan yolun Ayancık-Sinop arasında kalan kısmının 1989'da devreye girmesiyle,

sahilden sağlanmaktadır (Timor, 1999:143). Fakat Sinop-Ayancık arasındaki sahil yolu aktüel falezler nedeniyle devamlı göçmelere maruz kalmaktadır. Bu nedenle tüm Karadeniz kıyılarında olduğu gibi burada da falezlerin bulunduğu alanlar dolgu yapılarak yeni bir sahil yolu inşa edilmektedir *(Şekil 54).*

Şekil 54: Deniz doldurularak inşa edilen Ayancık – Sinop karayolunun Denizciler Mahallesi'nden görünüşü.

Ayancık'ın batısında kalan sahil yerleşmelerine Türkeli üzerinden İnebolu'ya oradan da Zonguldak'a uzanan sahil yolu ile iç kesimlere ise Samsun-Kastamonu karayoluna bağlanan Çangal Dağı'nın aşılmasını gerektiren 56 km'lik bir yolla bağlantı sağlanmaktadır. İstanbul ve Ankara'ya ulaşım için kullanılan ve büyük kısmı dağlık alandan geçen 56 km'lik yol yaklaşık 1,5-2 saatte kat edilmektedir.

Yerleşmenin büyük şehirlerle bağlantısı otobüslerle[7], Sinop il merkezine ve yakın çevredeki yerleşmelere ise minibüslerle yapılmaktadır. Sinop'ta aktif bir havaalanı mevcuttur fakat sadece İstanbul'a doğrudan uçuşu bulunmaktadır *(Şekil 55).*

[7] İlçe merkezinden her gün Ankara'ya 5, İstanbul'a 5, İzmir'e 2, Kayseri'ye 1, Batum'a 1, Samsun'a 3 otobüs hareket etmektedir.

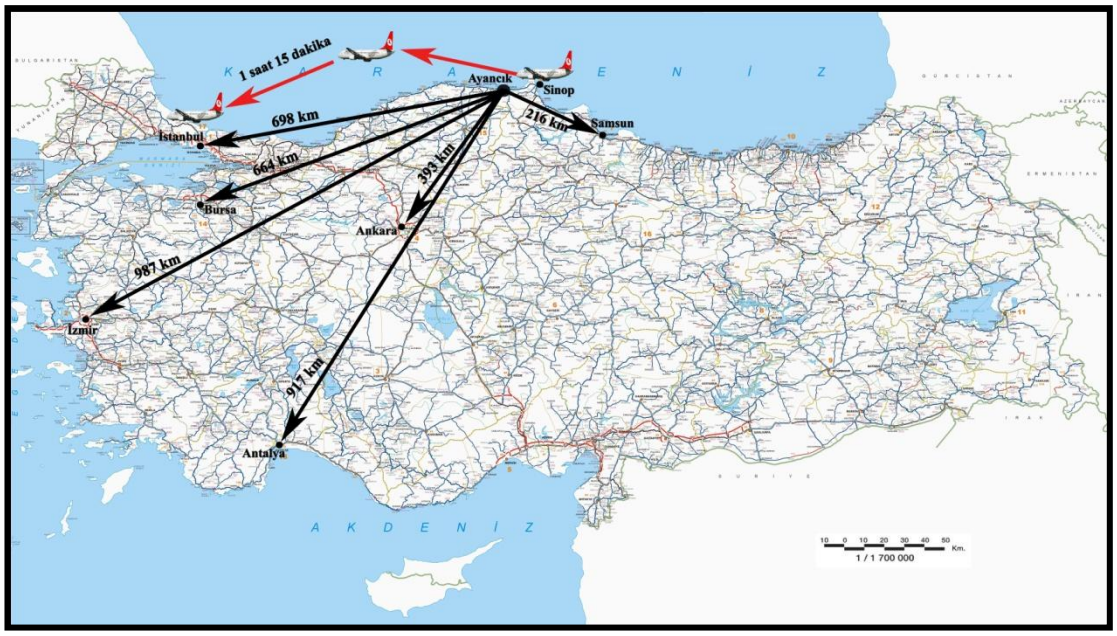

Şekil 55: Ayancık'ın önemli merkezlere karayolu ve havayolu uzaklıkları.

Bir kıyı yerleşmesi olmasına rağmen Ayancık'ta deniz ulaşımı kullanılmamaktadır. 1970'li yıllara kadar İstanbul – Trabzon arasında sefer yapan vapurlar haftada bir kez Ayancık'a uğrayarak kıyıdan 800-1000 m kadar açıkta demirliyorlar, yolcular motorlar ya da kayıklarla karaya ulaştırılıyordu *(Şekil 56)*. Bu ulaşım şekli karayollarının gelişmesiyle kullanım dışı kalmıştır.

Şekil 56: 1950'li yıllarda Ayancık'ta yolcu transferi için açıkta demirleyen yolcu gemisi ve ona yaklaşan mavna.

İlçe merkezinde 120 m uzunluğunda bir iskele bulunmaktadır. Bu iskeleye sadece günlük ihtiyaçlarını karşılamak için küçük tonajlı balıkçı gemileri yanaşmaktadır. İlçe merkezinin 10 km batısında Türkiye'nin önemli limanlarından biri olarak inşa edilen Çaylıoğlu Limanı bulunmaktadır. Fakat bu limana ulaşımı sağlayan karayolu son derece bozuk olmasının yanında kayma ve heyelanlar yüzünden sıkça kullanım dışı kalmaktadır *(Şekil 57).* Deniz ulaşımı açısından bu limanın aktif hale getirilmesi ve bunun yanında her dönem açık olacak sağlam bir karayolunun inşası şarttır.

Şekil 57: Toprak kayması ile ulaşıma kapanan Ayancık'ı Çaylıoğlu Limanı'na bağlayan karayolunu açma çalışmaları (Ayancık Gazetesi, 05/01/2015).

1930'lu yıllarda ilçe merkezine kurulan nakliyat sistemi sayesinde yerleşme hem demiryolu hem de teleferik ile tanışmıştır. Teleferik hattı sadece tomruk taşırken demiryolu ile uzun yıllar boyunca insanlar da yolculuk yapmışlardır. 1950'li yıllarda teleferik hattı, 1963 selinden sonra da demiryolu tamamen terk edilmiştir. Bu ulaşım sistemleri günümüze taşınabilseydi ekoturizm adına önemli bir çekicilik olarak ziyaretçilerin ilçe içi ulaşımında kullanılabilirdi.

Ekoturizm gelişebilmesi için ulaşımın kolay, alternatifli ve kesintisiz olması çok önemlidir. Yeni yol güzergahları oluşturulmalı, günübirlik çözümler değil uzun vadede planlamalar yapılarak yollar inşa edilmelidir. Bu zamana kadar mevcut karayolları riskler en aza indirilecek şekilde ıslah edilmelidir. Heyelan sahalarına

alternatif güzergâhlar belirlenmeli, ulaşımın kesintiye uğramasına izin verilmemelidir. Ulaşım çeşitlendirilmeli, hava yolu seferlerinin arttırılması için çalışmalar yapılmalı ve belirli dönemlerde de olsa deniz seferleri düzenlenmelidir.

3.2 Ayancık'ın Ekoturizm Potansiyeli

Ekoturizmin ana felsefesi olan doğa ile iç içe olmak özellikle kentlerde yaşayanların tatil anlayışlarının temelini oluşturur. Ayancık, sahil ve orman köyleri ile yakın çevrelerindeki doğal ve kültürel değerler sayesinde tatilini bozulmamış doğal ortamlarda geçirmek isteyenler için güzel bir tatil seçeneğidir. Ayancık, kırsal alanlarında gürültüye neden olabilecek sanayi tesislerinin bulunmayışı ve yıllardır devam eden göç nedeniyle yerleşimlerin nüfusunun az olması şehirlerde gürültü kirliliğinden kaçarak sessizlik arayanlar için çekici özellikler taşımaktadır.

3.2.1 Doğa Yürüyüşü (Hiking – Trekking)

Dağ ve doğa sporu olarak adlandırılan trekking, doğa turizmi türlerinden biri olarak son yıllarda ortaya çıkmış ve gittikçe daha çok rağbet görmeye başlamıştır. Trekking, belirli zorluklar ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen yürüyüşlerin genel adı olarak bilinmektedir (Yalçın, 2007:154). Doğa yürüyüşü denilince akla hemen trekking sözcüğü gelse de aslında ülkemizde yapılan faaliyetler için trekking demek çok da doğru değildir. Trekking uzun ve yorucu yürüyüş anlamına gelirken hiking günübirlik doğa gezisi anlamına gelmektedir. Yani ülkemizde yapılan doğa yürüyüşlerinin birçoğu aslında hikingtir ama hepsi için trekking ifadesi kullanılmaktadır (Eskiyörük, 2013). Doğa sporlarının en hafif kollarından biri olarak nitelendirilebilecek olan doğa yürüyüşleri; turistlerin doğayla bütünleşmesini, fiziksel kondisyonunu ve yeteneğini ölçmesini, sürekli değişen bitki örtüsünü gözlemlemesini amaçlamakta olup günübirlik gezintilerden bir aya kadar sürebilen yürüyüşlerde turistlere kamp kurma fırsatı da sunar (Erdoğan, 2003:131). Doğa yürüyüşleri için herhangi bir yatırım gerekmediği için hem turistler hem de turizm faaliyeti yürütenler tarafından gittikçe daha fazla ilgi görmektedir. Özellikle şehir hayatından sıkılan insanlar yeni yerler görmek, temiz hava almak, fotoğraf çekmek, spor yapmak gibi sebeplerle bazen ikamet yerlerine yakın kırsal alanlara yürüyüşler düzenlerken bu etkinliği daha profesyonel ve gruplar halinde gerçekleştirenler

ülkemizin farklı yerlerine veyahut farklı ülkelerdeki doğal güzellikleriyle tanınmış dağlık ve ormanlık alanlara seyahatler düzenlemektedir.

Ayancık, kısa ve uzun mesafeli doğa yürüyüşleri için oldukça uygun ve zengin bir potansiyele sahiptir. Bu anlamda Ayancık Kaymakamlığı tarafından İnaltı Kanyonu bu sporla ilgilenenlerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir *(Şekil 58).* Araç trafiğine kapanan kanyonda yürüyüşçülerin konaklayabilmeleri için dinlenme noktaları oluşturulmuştur. Bu parkur dışında kullanılabilecek birçok farklı parkur vardır. Ayancık Çayı'nı oluşturan Babaçay, Kumluk Çayı, İnaltı Çayı, Zindan Çayı ve Kepez Çayı'nın vadileri hem yürüyüş yapmak hem de doğayı tanımak isteyenler için mükemmel ortamlar sunar. Yürüyüş için orman içi yollar tercih edilebileceği gibi doğal dokusu bozulmamış olan köyler arasında da yürüyüşler yapılabilir *(Şekil 59).* Yerleşme çevresindeki gür ormanlar ve etrafındaki kayalıklardan akan suların oluşturduğu şelaleler, çamur ve yosunların oluşturduğu sarkıt ve travertenlerin bulunduğu kanyonlar doğa yürüyüşlerine ayrı bir özellik katacaktır. Bunların dışında rotalı ve rotasız orman içi yürüyüşler düzenlenebilir *(Şekil 60).*

Şekil 58: Ayancık Kaymakamlığı tarafından araç trafiğine kapatılarak yürüyüş yolu olarak tahsis edilen İnaltı Kanyonu'nda hem yürüyüş yapıp hem de kanyon içindeki jeomorfolojik şekiller incelenebilir (Mehtap TEMİZ Albümü).

Şekil 59: İnaltı köyünden bir görünüş. Köyler arasında düzenlenecek yürüyüşlerde ziyaretçiler hem spor yapıp hem de geleneksel köy yerleşmelerini tanıma fırsatı bulabilir.

Şekil 60: Orman içindeki patikalar yürüyüş için uygun parkurlar oluşturur.

Zingal TAŞ'den kalan endüstriyel miras takip edilerek hem yürüyüş yapıp hem de bu miras görülebilir *(Şekil 61).* Yürüyüşler için en uygun dönem sonbahar

olarak kabul edilse de yılın her döneminde Ayancık'ta uygun parkurlarda yürüyüşler gerçekleştirilebilir *(Şekil 62-63-64).* Ziyaretçiler hem yürüyüş yapıp hem de doğal ortamda organik şekilde yetişen kuşburnu, böğürtlen, kızılcık, dağ çileği, elma, vb. meyveleri yiyebilme imkanı bulabilecektir *(Şekil 65-66).*

Şekil 61: Eski demiryolu hattının geçtiği vadiler doğa yürüyüşlerinde kullanılabilir (Zindan Vadisi).

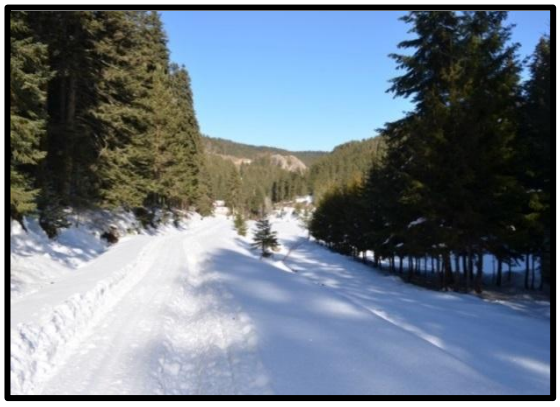

Şekil 62-63: Ayancık çevresindeki ormanlarda her mevsiminde yürüyüşe uygun parkurlar bulmak mümkündür.

Şekil 64: Sonbahar mevsimi yürüyüş için en uygun mevsimlerdendir. Ağaçların rengarenk bir hal almasıyla renk cümbüşü içinde arazi gezilebilir.

Şekil 65-66: Yürüyüşler esnasında yenilebilecek yabani meyvelerden kocayemiş ve dağ çileği.

3.2.2 Atlı Doğa Yürüyüşü

Atlı doğa yürüyüşü, turizm etkinliklerini çeşitlendirmek adına yapılacak faaliyetlerden bir tanesidir. Amacı, kırsal alanda, bölgenin kültürünün ve coğrafi yapısının turistler tarafından gezilerek görülmesi ve tanınmasıdır (Taş, 2012:20). Ayancık ve çevresinde atın eskiden beri önemi büyüktür. Çok geniş bir alanda üretim yapılan Ayancık ormanlarında gerek orman işletme görevlileri gerekse çalışanlar ulaşımda uzun yıllar boyunca atları kullanmışlardır *(Şekil 67)*. Ayrıca Zingal şirketi tarafından orman içi tomruk taşıma işlerinde kullanılmak üzere yurtdışından özel

(Macar Kadanası) atlar getirilmiştir *(Şekil 68).* Bu sebeple yöre insanında at kullanımına eskiden gelen bir ilgi ve yatkınlık vardır. Bu durum at kullanımı için bir kolaylık oluşturacaktır.

Şekil 67: Görevli olduğu bölgede kesim işlerini kontrol eden bir orman işletme şefi.

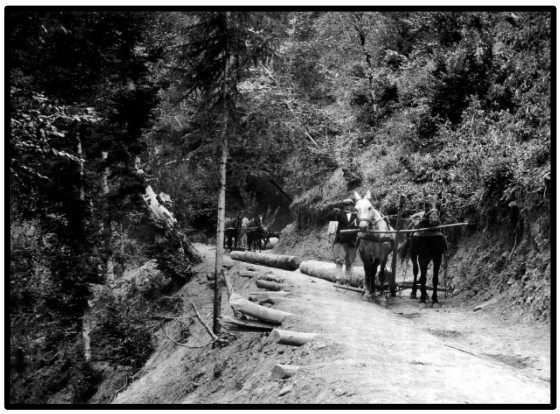

Şekil 68: Atlar kullanılarak ormanda tomruk taşınması.

Kültürel ve tarihi değerlerle doğal güzelliklerin bulunduğu alanlara günübirlik veya birkaç günlük geziler düzenlenebileceği gibi Ayancık çevresindeki ormanlarda ve kırsal alanlarda atlı doğa yürüyüşleri gerçekleştirilebilir *(Şekil 69-70).*

Şekil 69-70: Atlı yürüyüşler için orman içi yollar uygun parkurlardır.

3.2.3 Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi dünya genelinde yeni yaygınlaşmaya başlayan ancak çok hızlı yayılan bir turizm türüdür. En eski motorsuz ulaşım araçlarından biri olan bisiklet, doğanın daha derinlerine yol olmayan yerlerine ulaşabilmesi, her yerden rahatlıkla geçebilmesi, kimi yerde ele alıp taşınabilecek kadar hafif olması yanında kısa sürede çok yer gezmeye fırsat vermesi, aynı zamanda sürat yapıp kötü arazi koşulları ile de mücadele edebilmenin verdiği macera duygusu ile insanlar arasında

ilgi çeken bir sportif turizm faaliyeti olmuştur (Erdoğan, 2003:143). Bu turizm türüne katılanlar bisiklete binerken sadece bir yerden farklı bir yere gitmeyi değil aynı zamanda doğa ile iç içe olmayı, ormanların içinden geçerek temiz hava solumayı, akarsu vadilerinde ya da göl kenarlarındaki güzel manzaraları keşfetmeyi, hayvanları yaşam alanlarında seyretmeyi de arzu etmektedirler. Bisiklet turizmine katılan turistler genel olarak turizme çevreci bakış açısıyla yaklaştıkları için ekoturizmin diğer faaliyetlerine de ilgi duymaktadırlar. Ayancık çevresinde orman yolu olarak da kullanılan yollar, Ayancık Çayı'nın ve kollarının oluşturduğu vadiler, eski demiryolu hatları gibi birçok ortamda bisiklet turları düzenlenebilir *(Şekil 71-72).*

Şekil 71: Ayancık'ta günümüzde orman yolu olarak kullanılan Zingal TAŞ döneminden kalma demiryolu güzergahları uygun eğim değerleriyle bisiklet turizmi için ideal parkurlar olarak görülmektedir.

Şekil 72: Orman içi yollar kullanılarak yapılan bisiklet turları otantik köy yerleşimleri arasında da yapılabilir. Bu etkinlikler sırasında köylerde verilecek molalarda yerel kültürü tanıma fırsatı da yakalanabilir (Büyükpınar köyü).

3.2.4 Fotoğrafçılık

Türkiye, el değmemiş pek çok doğal güzellikleri, flora ve fauna zenginliği, kültürü, folkloru, müziği, yaşam şekli, yemekleri ve insanı ile foto safari için oldukça elverişli bir ülkedir (Akpınar ve Bulut, 2010). Ayancık, mevsimlere göre değişen dokusuyla eşsiz güzellikteki ormanlar, özellikle yaz döneminde güneşin deniz üzerinden doğuşu ve batışı esnasında oluşan eşsiz manzaralar, Karadeniz'in hırçınlığıyla oluşturduğu kendine has manzarası, Gelincik Burnu'nda olduğu gibi farklı jeomorfolojik oluşumlar, çalışma alanını çevreleyen Çangal ve Zindan Dağları, Akgöl ve Saray Gölü, bitkilerin çiçeklenme dönemleri, tarihi evleri ve endüstriyel kalıntıları, derin vadileri ve bu vadiler üzerinde oluşan irili ufaklı şelaleleri, bozulmamış dokularıyla geleneksel köy hayatı, yaban hayatı, vb. birçok farklı öğe fotoğrafçılıkla uğraşanlar için güzel fırsatlar sunmaktadır (*Şekil 73-74-75-76-77-78*). Bu manada Ayancık'ta doğal ve kültürel değerleri görüntülemek amacı ile foto safari turları düzenlenebilir ve bu turlarda fotoğrafçılık merakı yeni başlayanlar için eğitimler verilebilir.

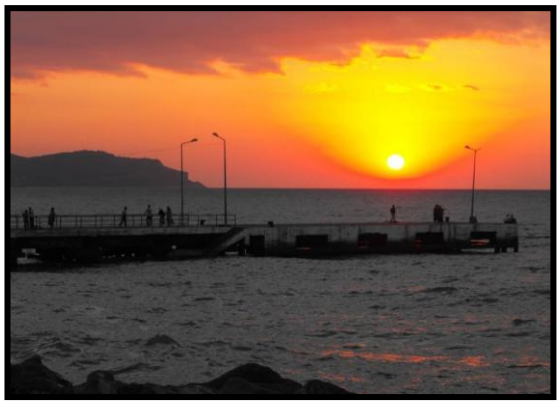

Şekil 73-74: Ayancık'ta yaz mevsiminde güneşin deniz üzerinden batışı.

Şekil 75: Ayancık çevresindeki ormanlar kış mevsiminde çok özel manzaralar oluşturmaktadır.

Şekil 76-77-78: Çangal Tesislerinin ilkbahar (üstte), yaz (ortada) ve kış (altta) mevsimlerinde Ayancık-Kastamonu yolu üzerinden görünüşü.

3.2.5 Yaban Hayatı Gözlemi

Yaban hayatı gözlemciliği son yıllarda dünyada ve ülkemizde yerleşmeye başlayan bir turizm çeşididir. İnsanlar hayvanları hayvanat bahçelerinde değil de gerçek yaşam alanlarında seyretmeyi tercih etmektedir. Birçok ülke doğal yaban hayatı alanlarını, insanların seyrine açarak gelir elde etmektedir. Yaban hayatı gözlemciliği bilinçli ve kurallara uygun olarak yapıldığında bir yandan ülkenin yaban hayatını koruyup geliştirirken, diğer yandan da yöre için önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır (Orhan ve Karahan, 2009). Yaban hayatı açısından oldukça zengin potansiyele sahip çalışma alanı, bu özelliği ile yaban hayatı gözlemciliği açısından oldukça elverişlidir. Ayancık yakınındaki ormanlarda ayı, tilki, sansar, sincap, ördekgiller, çulluk, bıldırcın, kurt, domuz, çakal, karga, kara kulak gibi hayvanları gözlemleyebilmek mümkündür *(Şekil 79-80-81).*

Şekil 79-80-81: Ayancık ormanlarında rastlayabileceğiniz hayvanlardan sincap (sol üstte), karaca (sol altta) ve sürüngenlerden yeşil kertenkele (sağda) (Enes YILMAZ).

Yaban hayatı gözlemi için belirli noktalarda kuleler ve kulübeler oluşturulmalıdır. Bu noktalara bozuk para ile çalışan dürbünler yerleştirilebilir. Araştırma sahasında, yılın belli zamanlarında 2-3 gün ilâ 1-2 hafta arasında kullanıma sahne olan, tarlaları beklemek için iskân edilen ve genellikle yakın çevrede bulunan malzemeden basit şekilde inşa edilen gelik adı verilen bir kırsal yapı bulunmaktadır *(Şekil 82).* Bu kulübelerin başlıca yapılış amacı, köyden uzaktaki tarlalarda hasat zamanı gelen olgunlaşmış mahsulü domuz, porsuk vb. zararlılardan korumak için bekçilik yapan kişilere geceyi rahat ve görevlerini yapacak şekilde geçirecekleri bir barınma imkânı sağlamaktır (Yılmaz, 2002). Bu barakalar yine geleneksel mimari kullanılarak modernize edildikten sonra avcılık için ya da yabani hayvanları fotoğraflamak isteyenlerin barınabilecekleri tarzda düzenlenebilir. Ayrıca eskiden olduğu gibi bu yapıların etrafında mısır, buğday, fasulye gibi ürünler yetiştirilebilir. Böylece hem ekolojik ürünler yetiştirilmiş hem de foto safari ya da av turizmi için yemleme yapılmış olur.

Şekil 82: Pazarcık köyünde bir gelik.

3.2.6 Av Turizmi

Av turizmi; turizmin değişik bir uygulama şekli olup avcı niteliğine sahip kişilerin avlanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere belirlenmiş ilkelerle yaptıkları etkinliklerdir. Avcılar, av turizmi faaliyetleri ile yaban hayvanlarının boynuz, diş, post benzeri hatıra değeri taşıyan kısımlara sahip olmakla birlikte, değişik kültürleri

tanıma ve değişik yerleri görme olanağı elde etmektedirler (http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr).

Ayancık'ta özellikle Zindan ve Çangal Dağları, Kepez Bölgesi önemli av sahalarıdır. Yörede özellikle yaban domuzu popülasyonu oldukça fazla olması domuz için sürek avı imkanı yaratmaktadır *(Şekil 83)*. 2014 yılında 21 avcı il dışından gelerek Sinop ili sınırlarında avlanmıştır *(Şekil 84)*. Bu avlardan Ayancık'ta avlak sahası olan Davutlu ve Çaybaşı köylerine 16.500 lira aktarılmış ayrıca vurulan domuz başına 60 lira ödenmiştir. Tüm Sinop'ta köylere aktarılan miktarın 30.000 lira olduğu düşünülürse Ayancık'ın il içindeki potansiyeli daha iyi anlaşılacaktır (Sinop MPBM, 2015). Avcıların konaklama, ulaşım ve yeme içme giderleri bunlara dahil edilmemiştir. Sinop'a av için gelen ziyaretçiler daha çok il merkezinde konaklamaktadır. Bu insanlara avlaklara yakın sahalarda konaklama hizmeti sunulduğunda il merkezinde kalmayacak, avlaklara yakın sahaları tercih edeceklerdir. Ayrıca pazara ulaştırmada sıkıntı yaşanan yöresel ürünlerin üretildikleri bölgede doğrudan bu avcılara pazarlanabilecek olması av turizminin çoğaltıcı etkilerini de ortaya çıkaracaktır.

Şekil 83: Ayancık'ta yapılan bir domuz avı sonrası Ayancıklı avcılar (Emin ÜSTÜN Albümü).

Şekil 84: Ayancık'ta program hazırlamak için gelen Yaban TV ekibi ile Ayancıklı avcılar bir arada (Emin ÜSTÜN Albümü).

Ayancık ve çevresinde, gür orman örtüsü içinde avlanma dönemi boyunca av yapabilme imkanı bulunmaktadır. 2014 yılında yayınlanan Av Dönemi Merkez Av Komisyonu kararlarına göre Sinop il sınırları içerisinde tüm keklik türlerinin ve tilkilerin avlanması yasaktır. Ayrıca yörede önemli miktarda Karaca (elik) nüfusu bulunur. Fakat bu hayvan yöre halkının da bu konuda duyarlı davranması ile kesinlikle avlanılmamaktadır. Av turizmine kaynak oluşturan avlanması serbest av hayvanları ve günlük avlanma limitleri şu şekildedir *(Tablo 13):*

Tablo 13: Ayancık için de geçerli olan avcı başına bir av günü için, türlere göre avlanma limiti.

KUŞLAR	**Avlanma Limiti**
Bıldırcın	10
Üveyik	8
Karatavuk	3
Güvercin(Kaya Güvercini)	6
Çulluk	4
Saksağan	15
Tahtalı	3
Sakarca kazı	3
Sakarmeke	4
Kınalı Keklik, Kum Kekliği, Kaya Kekliği	Toplam 2
Alakarga	1
Suçulluğu	1
Yeşilbaş, bozördek, fıyu, çamurcun, macar ördeği, tepeli patka, karabaş patka, elmabaş patka, çıkrıkçın, kara ördek ve altıngöz (Toplam 6 avlanma limiti içinde sadece 1 tanesi kara ördek, karabaş patka, altıngöz ve kılkuyruk türlerinden olabilir)	Toplam 6
Küçük karga, ekinkargası, kara leşkargası ve leşkargası	Toplam 15
Şehir serçesi ve kızıısırtı örümcek kuşu (Atmaca yakalamak amacıyla, atmacacılık sertifikası sahibi kişiler tekrar doğaya canlı olarak bırakmak kaydıyla yakalayabilir.)	Yılda 6
MEMELİLER	**Avlanma Limiti**
Yaban Tavşanı	1
Adatavşanı	2
Yaban Domuzu(Bek ve yürüyüş avında avcı başına)	2
Sansar (kasansarı, ağaçsansarı toplamda)	Toplam 2
Yaban domuzu (sürek avındaavcı başına) (sürekçiler av yapamaz)	2
Çakal	1

Kaynak: DKMPGM

3.2.7 Botanik Turizmi

Botanik turizmi genel olarak belli bir bölgede yetişen ve özellikle de endemik ve nadir türlerin görülmesi ve incelenmesi şeklinde gerçekleşir (Taş, 2012:19). Türkiye biyolojik çeşitlilik bakımından dünyanın en dikkat çeken ülkelerinden birisidir. Ülkemiz, yaklaşık 12.000 bitki taksonu ile bitki çeşitliliği bakımından, yaklaşık % 34 olan endemik bitki oranıyla da endemizm açısından dünyada önemli bir yere sahiptir. Diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında Avrupa'da en fazla endemik türe sahip olan Yunanistan'da 800 endemik tür bulunurken, bu rakamın

ülkemizde 3000'den fazla olması ne derece bir zenginliğe sahip olduğumuzu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır (Uyanık vd, 2013).

Orman Bakanlığı, turizm baskısı olan yerlerde milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı ve tabiat anıtı gibi koruma amaçlı alanlar belirleyerek özellikle endemik bitki türlerini korumaya çalışmaktadır. Araştırma sahasında böyle bir koruma alanı bulunmamaktadır. Fakat Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü tarafından tehlike altında olan ve endemik türler ile ilgili bilgilendirme tabelaları hazırlanmış, bunlar Ayancık ilçe merkezi, köyler ve orman içinde belirli noktalara yerleştirilmiştir.

Araştırma sahasındaki endemik bitki miktarı ile ilgili çelişkili veriler olsa da doğrudan tespit edilmiş 30'u aşkın endemik tür vardır *(Şekil 85-86)*. Bu endemik türlerin büyük kısmını, yörede araştırma yapan Orman Mühendisi Hasan YAŞAYACAK tarafından Akgöl Eğitim Binası önünde oluşturulan küçük çaplı botanik açık hava sergisinde görmek mümkündür. Yakın çevrede bulanan endemik türler ana kayaları ve topraklarıyla burada oluşturulan alanda yaşamlarına devam etmektedirler. Küçük levhalar üzerine Türkçe ve Latince isimleri yazılı endemik bitkileri araziye çıkmak istemeyenlerin bu alanda fotoğraflaması mümkündür *(Tablo 14)*.

Şekil 85-86: Ayancık yöresinde bulunan endemik türlerden *Onosma isaurica* (solda) ve *Symphytum bornmuelleri* (sağda) (Hasan YAŞAYACAK Albümü).

Tablo 14: Ayancık ilçesi sınırları içerisinde tespit edilen endemik türler.

Bitki Adı	**Yerel Adı**	**Bölge**
Abies nordmaniana ssp. Bornmuelleriana	Göknar	Çangal K
Corydalis wendelboi ssp. Congesta		Akgöl
Silene olympica		Akgöl
Euonymus latifolius ssp. Cauconis	Papazkülahı	Akgöl
Lathyrus czeczzottianus		Akgöl
Lathyrus tukhtensis		Akgöl
Crataegus tanacetifolia		Akgöl
Sempervivum armenum var. Armenum	Kayakoruğu	Akgöl
Astrantia maxima ssp. Haradjanii		Akgöl
Inula helenium ssp. Orgyalis	Andızotu	Kepez
Ptilostemon afer ssp. Eburneus		Akgöl G
Centaurea drabifolia ssp. Cappadocica		Kepez
Centaurea reuterana var. Phrygia		Akgöl
Campanula argaea		Akgöl
Campanula latiloba		Çangal K
Echium orientale		Akgöl
Onosma isauricum		Akgöl G
Symphytum bornmuelleri		Akgöl
Verbascum eriocarpum		Çangal K
Verbascum abieticolum		Çangal K
Linaria corifolia		Akgöl
Digitalis lamarckii		Akgöl
Phlomis russeliana	Çalba	Kepez
Sideritis dichotoma		Akgöl G
Stachys iberica ssp. iberica var. Densipilosa		Akgöl
Arum euxinum		Ayancık
Allium kastambulense		Akgöl
Muscari aucheri		Akgöl
Iris histrioides		Akgöl
Crocus ancyrensis	Ankara çiğdemi	Akgöl
Crocus speciosus ssp. xantholaimos		Ayancık

CITES[8] veri tabanının Türkiye için vermiş olduğu bitki türleri listesinden 10 adet geofit[9] türü Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü sınırları içinde yer almaktadır *(Tablo 15).*

[8] CITES Sözleşmesi, yabani hayvan ve bitki türlerinin canlı ve ölü örnekleri ile bunların kolayca tanınabilen parçaları ile türevlerinin sözleşmeye taraf ülkeler arasındaki ithalatını, ihracatını, kısacası uluslararası ticaretini; temeli izin ve belgelere dayanan ve ancak sözleşmede belirtilen bazı şartların

Tablo 15: Ayancık ve çevresinde bulunan CITES kategorisindeki bitki türleri.

Sıra	**İsim(Latince)**	**İsim (Türkçe)**
1	Cyclamen coum varyete coum	Siklamen
2	Cephalanthera rubra	Kırmızı Orkide
3	Cephalanthera damasonium	Beyaz Orman Kuşcuğu Orkidesi
4	Epipactis pontica	Karadeniz Orkidesi
5	Anacamptis pyramidalis	Piramidal Orkide *(Şekil 87)*
6	Orchis tridentata	Üç Dişli Orkide
7	Orchis simia	Maymun Orkidesi
8	Orchis mascula subsp. pinetorum	Çam Orkidesi
9	Orchis morio	Yeşil Kanatlı Orkide
10	Galanthus plicatus	Kıvrık Yapraklı Kardelen

Kaynak: Güney, 2012:69-80

Şekil 87: Ayancık çevresinde bulunan koruma altındaki türlerden olan Piramidal Orkide *(Anacamptis pyramidalis)*.

Ayancık ve çevresindeki zengin bitki örtüsü, ortaya çıkardığı doğal güzelliklerinin yanında taşıdığı ekonomik potansiyel ile de önem arz etmektedir. İlaç sanayi, gıda sanayi, bitkisel çay vb. olarak kullanabilecek türler aşağıda listelenmiştir *(Tablo 16):*

yerine getirilmesi halinde bu izin ve belgelerin verilmesini öngeren uluslararası bir düzenlemedir (www.ogm.gov.tr).

[9] Soğanlı, yumrulu ya da rizomlu bitkilerin genel adı (www.ogm.gov.tr).

Tablo 16: Ayancık ve çevresinde değişik sektörlerde ticari olarak kullanılabilecek bitki türleri.

Sıra	Adı	Yerel Adı	Kullanılan Kısmı
1	Polypodium vulgare sp.vulgare	Adi eğrelti-Besbaye	Rizom
2	Helleborus orientalis	Çöpleme-Noelgülü	Herba
3	Capsella bursa-pastoris	Çobançantası	Herba
4	Hypericum perforatum	Kantaron(sarı)	Çiçek
5	Geranium robertianum	Itır-turnagagası	Herba
6	Genista tinctoria	Katırtırnağı	Yaprak
7	Galega officinalis	Unkut-Keçisedefi	Herba
8	Laurocerasus officinalis	Taflan-Karayemiş	Yaprak
9	Filipendula vulgaris	Siperotu	Herba
10	Rubus sanctus	Böğürtlen	Kök
11	Agrimonia eupotaria	Koyunotu-Kızılyaprak	Herba
12	Potentilla recta	Beşparmakotu	Herba
13	Fragaria vesca	Çilek	Yaprak
14	Alchemilla mollis	Aslanpençesi	Yaprak
15	Rosa canina	Kuşburnu	Meyve
16	Crataegus monogyna	Alıç	Çiçek
17	Epilobium tetragonum	Yakıotu	Yaprak
18	Tanacetum parthenium	Yabani papatya	Çiçek
19	Cichorium intybus	Hindiba	Kök
20	Tussilago farfara	Öksürükotu	Herba
21	Vaccinium arctastophyllos	Ayıüzümü-Trabzon çayı	Yaprak-Meyve
22	Trachystemon orientalis	Hodan-Ispıt	Herba
23	Ajuga reptans	Mayasıl otu	Herba
24	Salvia tomentosa	Adaçayı	Yaprak
25	Cyclamen coum	Sıklamen	Yumru
26	Castanea sativa	Kestane	Meyve
27	Ruscus hypogglossum	At dili	Rizom
28	Muscari armeniacum	Arap sümbülü	Yumru
29	Colchicum umbrosum	Çiğdem	Yumru

Araştırma sahasında bu bitkilerin dışında gerek yaşı gerekse farklı görünüşleri ilgi uyandırabilecek ağaç türleri bulunmaktadır *(Şekil 88-89).*

Şekil 88: Davutlu köyünde bulunan kayın ağacı (Atilla ULUHAN).

Şekil 89: Kuğu Yalısı mevkisinde bulunan çınar ağacı.

3.2.8 Otantik Yerleşmeler ve Yerel Mimari

Batı Karadeniz Bölümünde, Sinop ve Kastamonu illerinin Karadeniz'e bakan kıyı kuşağında yer alan meskenler Türkiye'nin başka bölgelerinde görülmeyen taş çatı örtüleri ile dikkati çekmektedirler. Yörede 1970'li yıllara kadar inşa edilen meskenlerin büyük çoğunluğunda çatı örtüsü olarak yakın çevreden temin edilen bu taş örtü kullanılmıştır (Yılmaz, 2001). Bugün yapı malzemesi olarak tuğla ve kiremit kullanılıyor olsa da taş çatı örtülü ve ahşap eski köy evleri varlığını korumaktadır *(Şekil 90).* Hem görsel bir değer hem de köy pansiyonculuğu adına önemli bir potansiyel oluşturan bu evler *(Şekil 91),* yapım şekilleri ve planlarıyla da yeni inşa edilecek turizm yapı ve tesislerine örnek olabilir. Yeni yapılacak tesislerin bu örneklemde ortaya konmasıyla hem geleneksel mimari korunacak hem de modern yapılarda konaklama imkanı sağlanacaktır.

Şekil 90: Ayancık kırsalında çatılarda yöreye özgü taş örtü kullanılmaktadır (Söküçayırı Köyü).

Şekil 91: Yöreye özgü meskenleri hala görmek mümkündür (Bahçeli köyü).

Ayancık Kaymakamlığı Çekül Vakfı ile işbirliği içinde Bakırlızaviye Köyünde restorasyon çalışmaları yürütmektedir. Ayancık İlçe merkezine 22 km

uzaklıkta olan köydeki evler taş ve ahşap karışık duvarları ve taş örtüleriyle geleneksel mimarinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca evleri restore edecek ahşap ev ustalarının açılan kurslarda yetiştirilmesiyle bu zanaatın devamının sağlanması, köydeki evlerin restorasyonunun tamamlanmasıyla da burada köy pansiyonculuğun gelişmesi beklenmektedir *(Şekil 92-93).*

Şekil 92: Bakırlı Zaviye Köyünde restorasyon kapsamına alınan evlerden örnekler (Ayancık Kaymakamlığı).

Şekil 93: Restorasyonu tamamlandıktan sonra bu evler pansiyon olarak hizmet verecektir (Ayancık Kaymakamlığı)**.**

Köylere yapılan ziyaretlerde hem geleneksel ve doğal gıdalar tüketilecek hem de doğal köy hayatını yakından tanıma fırsatı yakalanmış olacaktır *(Şekil 94).*

Şekil 94. Ayancık çevresindeki köyler geleneksel yaşam tarzının tüm imkanlarını ziyaretçilerine sunabilecek potansiyele sahiptir (Doğanlı köyü).

Bu ziyaretlerde tarımsal üretimin topraktan sofraya her aşamasından bir parça görmek hatta bu aşamalarda aktif rol almak mümkündür. Ayancık'ta birçok köyde kimileri kullanılmadığı için yıkılmak üzere olsa da doğal su kaynakları üzerine kurulu su değirmenleri, teknolojiye meydan okuyarak suyun gücüyle dönmekte ve mısırlarını öğütmeyi sürdürmektedir. Bu değirmenler kullanılarak ziyaretçilere hem mısırın un haline getirilişi gösterilebilir hem de bu unlardan yapılan yiyeceklerden tatma imkanı sağlanabilir *(Şekil 95-96).*

Şekil 95-96: İnaltı Kanyonu girişinde yer alan su gücü ile çalışan bir değirmen (üstte) ve mısırı un haline getiren öğütme taşı (altta).

3.2.9 Tarım Turizmi

Ekonomik etkinliğin tarım olduğu bir kırsal yerleşmede turistik faaliyetler de ağırlıklı olarak tarıma dayalı etkinliklerle gerçekleştiriliyorsa, bu turizm türüne tarım turizmi adı verilmektedir. Tarım turizmi, bir turistik faaliyet olarak sürerken, aynı zamanda doğal çevrenin ve geleneksel kırsal coğrafi görünümün korunmasına yardım etmektedir (Erdoğan, 2003:130). Bu turizm türünde turistlerin bir kısmı

sadece konaklayıp o yörede yetişen yerel ürünlerin tadına bakmak isterken bir kısmı ise tarım faaliyetlerine doğrudan katılmak istemektedir. Köy evlerinin bir bölümü pansiyon olarak düzenlenir ve ziyaretçilerin bu köy evlerinde konaklamaları sağlanır. Böylece tarım turizmi, kırsal alanın yapı adalarına dönüşmesi engeller ve coğrafi görünümün korunmasına yardımcı olur (Demir, 2011:162).

Ayancık ilçe merkezinde ve kırsalında 1960'lı yılların sonunda yurtdışına daha sonra da yurt içine yaşanan göç, köylerin hızla boşalmasına ve tarım topraklarının kullanılmamasına neden olmuştur. Günümüzde Ayancık'ta köylüler büyük oranda kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar tarım faaliyeti yapmaktadır. Yakın çevrede büyük bir sanayi tesisinin bulunmayışı ve köylerin büyük oranda boş olmasıyla yıllardır ilaç, kimyasal madde ve gübre atılmamış bu topraklarda adeta organik tarım yapılmaktadır. Arazinin engebeli oluşu ve tarım alanlarının darlığı Ayancık kırsalında birçok köyde halen geleneksel yöntemlerle tarım faaliyetlerinin sürdürülmesine neden olmuştur *(Şekil 97).* Yörede yetiştirilen tarım ürünlerinin başında mısır gelmektedir. Ayrıca yakın çevrede kültüre alınmış ve yabani olarak yetişen birçok meyve bulunmaktadır. Bunların bazıları doğrudan tüketilirken bazıları da pekmez, reçel, kurutma, vb. şekiller halinde işlenerek tüketilmektedir. Bu anlamda Yeşilyurt köyünde üretilen yerel ürünlerin il dışına pazarlanması konusunda bir örgütlenme çalışması başlamıştır.

Şekil 97: Ayancık'ta kırsal konaklama amacıyla gelen ziyaretçiler geleneksel yöntemlerle yapılan tarım faaliyetlerine katılma imkanı bulabilirler (Ebru GÜNEYSU).

Tarım turizmi kapsamında Ayancık ve çevresinde yıl içinde sürdürülebilecek faaliyetler:

- Mart – Nisan: Meyve çapalama
- Nisan: Mısır için tarla sürümü
- Ekim – Kasım: Kışlık buğday ekim zamanı.
- Şubat-Mart: Yaz buğdayı ekim zamanı.
- Haziran 15'ten sonra: Ot biçme ve kurutma
- Temmuz: Buğday hasadı.
- Ağustos: Mısır hasadı.
- Eylül: Ceviz toplama zamanı
- Eylül-Ekim : Kestane toplama zamanı.
- Ağustos – Eylül : Yaban meyvelerini (Böğürtlen, Kuşburnu,vb.) toplama zamanı.
- Temmuz: Dut pekmezi.
- Ağustos – Eylül: Değişik meyve pekmezleri (Üzüm, elma, armut).

3.2.9.1 Kestane Üretimi

Yaprağını döken meyveler grubunda yer alan kestane (Castanea sativa), Kuzey Yarım Küre'nin tüm ılıman bölgelerinde yetişen kestane ağacı Fagaceae (kayıngiller) familyasındandır. 6000 yıl önce tüketilmeye başladığı tahmin edilen kestanenin Karadeniz kıyılarından, özellikle de Kastamonu dolaylarından götürüldüğü ve bu sebeple şehrin adıyla bağlantılı olarak Castanea cins adının buradan çıktığı tahmin edilmektedir (Karadeniz, 2013).

Koyu renkli ve dayanıklı kerestesi çok eskiden beri konut ve mobilya yapımında kullanılmaktadır. Kestane karbonhidratlar, mineraller ve vitamin bakımından zengin bir meyvedir. Bu nedenle çeşitli şekillerde tüketilmektedir. Çiğ olarak tüketildiği gibi, suda haşlanarak ya da pişirilerek de tüketilmektedir. Bunun yanında kestane konservesi, kestane şekeri, şekerlemesi, kestane kremi veya püresi, ezmesi, çorbası, böreği ve pastası yapılarak da değerlendirilmektedir.

Hasat zamanı, dikenli meyvesi açılarak içinde doğal rengini almış tohumların görünmeye başlamasıyla belirlenir *(Şekil 98).* Ancak tohumların tümü aynı zamanda olgunlaşmayıp, belirli bir süre içinde yavaş yavaş olgunlaştığından hasat dönemi de uzun sürmektedir. Kestanelerde hasat Ayancık ve çevresinde elle yapılmaktadır. Bu

durumda kestane ağacının dallarına sopa ya da sırıklarla vurularak meyveler düşürülür. Bir diğer yöntem yerden toplama yöntemidir. Bu yöntemde olgunlaşan meyvelerin kendiliğinden düşmesi beklenir ve yerden toplanır. Üreticiler her gün ağaçların altını kontrol ederek dökülen kestaneleri toplarlar.

Şekil 98: Kestane ağacında dikenli meyveleri kapsül açmış ve toplanma zamanı gelmiş bir kestane (Nail GENÇAlbümü).

Meyveden tohumları çıkarmak için bazı yörelerde meyveler taştan yapılmış havuzlara doldurulur. Bunların üzeri eğrelti otu, ıslak çuval, branda bezi gibi materyallerle örtülerek kabuklar çürümeye bırakılır. Birkaç hafta çürümeye bırakılan meyvelerde dikenli meyve kabukları hafifçe çürür, gevşer ve meyve yarılabilecek duruma gelir. Tahta tırmıklarla çekilerek, tohumlar meyvelerden çıkarılır. Meyvelerden ayrılan tohumlar beton zemin üzerine serilerek kabuk üstü nemi giderilinceye kadar kurutulur. Daha sonra tohum ve meyve kabukları, palaz adı verilen kalburlar üzerine konarak, bir çuval parçası ile ovalanır ve parlatılır *(Şekil 99-100).*

Şekil 99: Kestane tohumlarının dikenli meyve kabuğundan el işçiliği ile ayrılması (Nail GENÇ Albümü).

Şekil 100: Meyve kabuğundan ayrılan kestanenin (tohumunun) çürüklerinin ayrılması ve kestanelerin boyutlarına göre gruplandırılması (Nail GENÇ Albümü).

Kestane tohumları normal koşullarda % 40-45 arasında nem içerdiklerinden depolama ve muhafaza işlemleri sırasında taze tohum gibi dikkate alınmalıdır.

Kestane tohumları modern yöntemlerle soğuk hava depolarında muhafaza edilmektedir. Araştırma sahasında da kullanılan geleneksel muhafaza yöntemleri ise ikiye ayrılır. Birinci yöntemde meyveler, ağaçların altında yığın halinde toplanmakta ve üzeri eğrelti otu vb. gibi bitkilerle örtülerek saklanmaktadır. Bu şekilde meyveler içerisindeki tohumlarda nem, renk ve parlaklık gibi kalite kayıpları kısmen az olmakta ve kış ortalarına kadar korunabilmektedir. İkinci yöntemde ise kestaneler kuyulara konularak üzeri örtülür. Bu kestaneler birkaç ay sonra bu kuyulardan alınarak kullanılır.

Sinop, ülkemizde kestane üretimi yapılan 29 il içinde, Aydın, İzmir ve Kastamonu'dan sonra 4. sırada yer almaktadır *(Tablo 17).*

Tablo 17: Ülkemizde en fazla kestane üretimi yapan iller (2013).

İl	**Ağaç Sayısı (Meyve veren yaşta)**	**Üretim miktarı (Ton)**
Aydın	634,109	21,406
İzmir	346,2	9,024
Kastamonu	163,755	5,787
Sinop	151,8	4,231
Bartın	85,15	2,869

Kaynak : TÜİK Tarım İstatistikleri

Sinop ili içerisinde de kestane üretimi Erfelek, Türkeli ve Ayancık'ta yoğunlaşmıştır. Üretimin en fazla olduğu ilçe Türkeli olup onu sırasıyla Ayancık, Erfelek ve merkez ilçe takip etmektedir *(Tablo 18).*

Tablo 18: Sinop ilindeki kestane ağacı ve kestane üretiminin ilçelere göre dağılımı (2013).

İlçe	**Ağaç Sayısı (Meyve veren yaşta)**	**Üretim (Ton)**
Merkez	3100	93
Ayancık	36200	1258
Erfelek	42500	850
Türkeli	70000	2030

Kaynak : TÜİK Tarım İstatistikleri

2013 yılı Türkiye toplam kestane üretimi 60.019 tondur. Ülkemizde toplam kestane üretimi yapılan 29 ilin 11 tanesi Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye üretiminin % 7'si Sinop'tan % 2'si sadece Ayancık'tan karşılanmaktadır.

Mevcut 36.200 yetişkin ağaca meyve vermeyen 5.650 ağacın eklenmesiyle Ayancık'ta üretimin daha da artması beklenmektedir. Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü ilçede üretimi arttırmak için en büyük sorunlardan biri olan kestane dal kanseri hastalığı ile mücadele çalışmaları sürdürmektedir.

Kestane üretimi tarımsal bir faaliyet olma yanında aynı zamanda bir turistik çekiciliktir. Ülkemizin sınırlı alanlarında sürdürülen bir tarımsal faaliyet olan kestane üretimi aynı zamanda bir agroturizm faaliyeti olarak kullanılabilir. Yöreye gelen ziyaretçiler bir günlerini bu etkinliğe ayırarak hem kırsal bir etkinlik gerçekleştirmiş olur hem de Türkiye çapında üne sahip Sinop kestanesinden topladıkları kısmı beraberlerinde götürebilirler.

Yöreye gelen ziyaretçiler, isterlerse doğal şartlarda üretilmiş kestaneleri sadece satın alırken isterse kestanenin dökme ve toplama, kabuğundan ayırma gibi üretim aşamalarına da doğrudan katılabilir. Orman İşletme Müdürlüğü'nün kontrolünde olan kestane ormanlarında kestane toplama bedeli kilo başına 15 kuruştur. Kestane toplamak isteyenler orman işletme müdürlüğüne dilekçe ile başvurup hangi alanda ne kadar kestane toplamak istediğini bildirmektedir. Toplama işlemi bitikten sonra toplanan kestaneler tartılarak eksik – fazla miktar belirlenmekte ona göre nakliye irsaliyesi kesilmektedir. Fakat bu yörede birçok aile kestane üretimi ile geçimini sağladığı için ilçe dışından gelenlere hatta farklı köylere bile bu izin verilmemektedir. Bu manada dışarıdan gelip kestane toplamak isteyenler için gerekli kanuni düzenlemeler yapılırsa bu etkinlik bir turistik faaliyete dönüştürülebilir.

Ayancık, Sinop ilinin en önemli kestane merkezi olmasına rağmen kestane pazarı Erfelek ilçesinde kuruluyordu. Ayancıklı kestane üreticileri mahsullerini Erfelek'e götürüyor böylece yakın çevrede kestane Erfelek'le anılıyordu. Bu durumu değiştirmek isteyen Ayancık Kaymakamlığı ve Ayancık Belediye Başkanlığı ortak bir çalışma ile Ayancık Kestane Pazarını kurmuşlardır. Böylece yakın bir gelecekte kestanenin Ayancık ismi ile birlikte anılmaya başlaması hedeflenmektedir *(Şekil 101-102).*

Şekil 101-102: Her hafta çarşamba günü saat 18:00 – 02:00 saatleri arasında kurulan Ayancık kestane pazarı.

3.2.9.2 Arıcılık

Ayancık, sahip olduğu bitki çeşitliliği sayesinde önemli bir bal üretim merkezidir. Arıcılık kıyı kesimden başlayarak yüksek kesimlere kadar hemen her yerde yapılan bir tarımsal faaliyettir. İlçe genelinde köylerin boşalmasıyla tarım alanlarının kullanılmaması ve ticari tarım faaliyetlerinin gelişmemesi tarımsal ilaç kullanımının çok düşük olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda birbirinden farklı iklim bölgelerine ait bitkilerin yörede kendine yetişme ortamı bulması ve endemiklerin varlığı, kestane ağaçlarının yoğunluğu sayesinde sağlık açısından da faydası bilinen kestane balı üretimi arıcılığın gelişmesine olumlu katkı yapmakta ve Ayancık balına değer katmaktadır. 2013 yılı Ayancık'ta bal üretimi 5.200 kovandan toplam 62,4 tondur *(Tablo 19).*

Tablo 19: Sinop ili ilçelere göre bal üretim miktarları (2013).

İlçe	Kovan Sayısı	Bal üretimi (Ton)
Merkez	2.286	24,25
Ayancık	5.200	62,4
Boyabat	7.820	34,88
Dikmen	2.047	30,25
Durağan	2.022	2,5
Erfelek	2.592	25
Gerze	2.237	40
Saraydüzü	299	2,4
Türkeli	3.800	33,7

Kaynak : TÜİK Tarım İstatistikleri

3.2.9.3 Balıkçılık

Ayancık'ta balıkçılık günümüzde değerini yitirse de kıyı balıkçılığı şeklinde halen yaklaşık 30 ailenin birincil ekonomik geçim kaynağıdır. Yöre balık çeşidi ve balık miktarı bakımından zengin sayılabilecek bir potansiyele sahiptir. Mevsimine göre kalkan, lüfer, palamut, mezgit, istavrit, barbunya, kefal ve hamsi gibi balıklar ekonomik önemi olan balıklardır. Yöreye gelen ziyaretçilerin küçük kayıklarla yapılan kıyı balıkçılığı faaliyetlerine katılımlarının sağlanmasıyla balıkçılık bir turizm etkinliğine dönüştürülebilir. Yıl içinde değişik zamanlarda yapılabilecek balıkçılık faaliyetleri şunlardır:

- Nisan: Kayıkların bakım ve onarımının yapılması.
- Nisan: Kalkan, istavrit avı (Ağ ve olta avı).
- Mayıs : Barbunya avı (Ağ avı).
- Haziran: Barbunya – İstavrit avı (Ağ ve olta avı).
- Haziran ayının 2. haftası ile Ağustos ayının 1. haftasında deniz suyu sıcaklığı 8-10 C'ye kadar düşer (Halk arasında bu duruma 'deniz soğuğu' adı verilir.). Bu dönemde barbunya, istavrit ve kötek avı yapılır (Ağ ve olta).
- Temmuz: Kayık bakımı, Ağ bakımı ve ağ örülmesi.
- Eylül – Ekim : Palamut, kalkan, lüfer avı (Ağ ve olta).
- Kasım : Çinekop, kalkan avı (Ağ ve olta).

3.2.10 Yabani Meyve Toplama

Ayancık ve yakın çevresinde yabani olarak yetişen birçok meyve bulunmaktadır. Kuşburnu, kızılcık, kocayemiş, dağ çileği, mersin, böğürtlen, defne bunların başlıcalarındandır *(Şekil 103-104-105-106-107-108).* Hiçbir gübre, ilaç vb. kimyasal kullanılmadan kendiliğinden yetişen bu meyvelerin toplanması bile kendi başına bir çekicilik oluşturacaktır. Bu yabani meyveler doğrudan tüketilebileceği gibi marmelatı, reçeli, pekmezi, şerbeti yapılarak da tüketilebilirler. Kuşburnunun meyvesi, mersinin yaprak ve meyvesi kurutularak çay şeklinde de tüketilmektedir. Bunun yanında mersin, meyve ve yapraklarının antiseptik, astringent, yatıştırıcı, analjezik, saç toniği, ağrı kesici, idrar sökücü, şeker düşürücü, hipoglisemik, laksatif, antibakteriyel etkileri ile ön plana çıkmaktadır (Sumbul et. al., 2011). Bu meyvelerin birçok faydasının yanında aynı zamanda mersin, kocayemiş, kızılcık ve kuşburnunun kuvvetli birer antioksidan olmaları cazibelerini arttırmaktadır.

Şekil 103: Kızılcık

Şekil 104: Kuşburnu

Şekil 105: Böğürtlen

Şekil 106: Dağ çileği.

Şekil 107: Mersin (Myrtus communis).

Şekil 108: Ayancık yöresinde halk ağzında bilyedin olarak adlandırılan kocayemiş (Arbutus unedo) meyvesi.

3.2.11 Gastronomi

Kültürel turizminin en önemli unsurları olarak, tarihi kalıntılar, yaşam biçimleri, gelenek ve görenekler, festivaller, folklor, yöresel el sanatları, dini inançlar, yemek türleri ve alışkanlıkları öne çıkmaktadır. Bölgeye has yiyecek, içecek türleri ve alışkanlıkları, kültürel turizm unsuru olarak son dönemlerde diğerleri kadar önem kazanmış durumdadır. Artık turistler ziyaret ettikleri bölgelerde mutlaka bölgenin yerel lezzetlerini de tatmak istemekte hatta sadece bu yüzden seyahatler düzenlenmektedir. Yemekleri ve yeme-içme kültürünü, bölgeye özel damak zevkini öğrenebilme ve deneme amacıyla yapılan seyahatler, turizm içerinde gastronomi turizmi eğilimini başlatmıştır (Ballı, 2013). Gastronomi, yemeği iyi yeme merakı; sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi anlamlarına gelir; günlük kullanımda ise yiyecek-içecek bilimi ve sanatı ile ilgili evrensel bir kavram olarak kullanılmaktadır (TDK, 2014).

Uluslararası ekoturizm yılı çerçevesinde Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından Almanya, Kanada, İspanya, İtalya ve İngiltere'de yapılan çalışmalarda; ekoturizm pazarındaki ekoturist profili 30-59 yaş arası, yüksek gelir sahibi ve yüksek eğitimli, gastronomi ve kültüre ilgi duyan kişiler olarak belirlenmiştir (Benzer, 2006:67). Buna dayalı olarak bireylerin beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetlerde bulunan işletmeler de gerek ulusal gerekse uluslararası alanda gittikçe gelişme göstermiştir. Turizm pazarında daha fazla pay almak isteyen ülkeler turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılması için ülkelerin kültürel öğelerini, özellikle de gastronomi kültürünü ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Böylece gastronomi turizmle bütünleşerek turizm içindeki önemini arttırmaktadır. Gerçekten turistlerin turizm destinasyonu seçerken gastronomiyi de göz önünde bulundurmaları sektör içinde geldiği konumu görmek açısından önemlidir. Turistler gittikleri yerlerin mutfaklarını tanımaya, mutfak kültürlerini araştırmaya ve yerel tatları denemeye ilgi göstermektedir. Artık seyahat acenteleri paket programlarına gastronomiyi de dahil etmeye başlamışlardır. Günümüzde turizmde gelişen rekabet ortamı artık ülkelerin yalnızca tarihi değerlerini, ören yerlerini, denizini, güneşini, kumsalını pazarlamakla kısıtlamamakta, aynı zamanda mutfak kültürlerini de ön plana çıkarmaktadırlar. Ülkeler turizm tanıtımlarını yaparken makarna (İtalya), pizza (İtalya), şarap (Bordeux-Fransa, Şirince-İzmir) paella (Valencia – İspanya) gibi ürünleri, mutfak ağırlıklı etkinlikleri, fuarları, yemek yarışmalarını kullanmaktadırlar.

Gastronomi çok seçici kitlelerin katıldığı turizm hareketlerindendir. Dünya genelinde iyi bir şarap için, iyi bir deniz ürünü, iyi bir av eti yemek ve etnik bir mutfağın keşfi için seyahat eden son derece entellektüel gruplara rastlamak mümkündür (http://kariyer.turizmgazetesi.com).

Kırsal kültürün bir parçası olan yemek, doğal çevre, temiz yaşam kaynakları ve tarımla bütünleşen aynı zamanda diğer turizm türleriyle kolay uyum sağlayan bir turizm çeşididir (Soykan, 2003:2). Yemek, aslında bir toplumun yaşam biçiminin ifadesidir. Bir toplumun mutfak kültürü o yörenin coğrafi özelliklerine, sosyo-ekonomik şartlara ve diğer toplumlarla etkileşme durumuna göre şekillenir (Ballı, 2013). Göçler farklı kültürlerin birbirinden etkilenmesinde büyük rol oynamaktadır. Ayancık ve çevresindeki geniş bir gastronomi kültüründe en önemli etkenlerden biri göç sayesinde ortaya çıkan çok kültürlülüktür. Ayancık ve çevresi sadece son 200 yıl içerisinde önemli göç dalgaları yaşamıştır. 1800'lı yıllarda Kafkaslardan gelen Çerkez ve Gürcü göçleri bunun başlangıcı kabul edilebilir. Bu göçlerin ardından

yöreye Karadeniz Bölgesi'nin diğer kesimlerinden özellikle Trabzon çevresinden önemli miktarda göç yaşanmıştır. 1900'lü yılların başında ise Balkan Savaşları'nın ardından kaybedilen alanlardan gelen muhacirleri Lozan Barış Antlaşması'yla yöreden gönderilen gayrimüslim halkın yerine gelen Türkler izlemiştir. Ardından da ilçe merkezine kurulan Zingal TAŞ'nin oluşturduğu istihdam ile yöreye Türkiye'nin ve dünyanın değişik alanlarından gelen işçiler bu göçün son halkası olarak kabul edilebilir. Bu geniş kültür yelpazesi etkilerini yemek kültürü üzerinde de göstermiştir. Her bir etnik grup göçle geldikleri alandan beraberlerinde birçok kültürel öğe ile birlikte farklı bir sofra kültürü de getirmişlerdir.

Dünyada hemen her mutfağın, o mutfağı diğer mutfaklardan ayıran temel sayılacak bazı özellikleri bulunmaktadır. Din ve inanışlar, bölgeye has hayvan ve bitki çeşitliliği, iklim ve toprak özellikleri, tarımsal özellikler, toplumların ekonomik yapıları ve bu yapıların şekillendirdiği gündelik yaşam tarzları, mutfağın temel belirleyicisi konumundadır. Gıdaların sadece o yöre ya da bölgede üretilmese de üretim malzemelerinin tamamının o yörede yetiştirilmesi ayrı bir tat oluşturacağı bir çekicilik olarak kullanılabilir (Deveci vd., 2013).

Ayancık yöresi yemek kültürü, coğrafi konumu ve çeşitli etnik grupları barındırması nedeniyle zengin bir mutfak kültürüne sahiptir. Etnik grupların kendine has mutfak kültürleri olduğu gibi zamanla yerel halk ile etkileşimleri sonucunda zengin bir mutfak kültürü gelişmiştir. Yemeklerde genel olarak mısır, çiçek yağı ve tereyağı kullanılmaktadır. Yöre mutfağı et ve sebze yönünden zengin olup ünlü birçok yemek mevcuttur.

Beslenmede genellikle tahıl ürünleri ağır basmaktadır. Buğday ve mısır keşkeği yörenin önemli yemeklerindendir. Ayrıca mısır ekmeği ve köylerde yapılan köy ekmeği sofraların vazgeçilmezlerindendir.

Yörede kimyasal ilaç kullanılmadan adeta organik olarak yetiştirilen meyvelerden yapılan pekmezler kahvaltıların en değerli öğesidir. Fırıncık armudu, dut, kızılcık, elma, üzüm pekmezleri bunların en önde gelenleridir *(Şekil 109).* Ayrıca üzüm, erik, elma, kızılcık, vb meyvelerden üretilen marmelatlar kahvaltılarda tüketilirken bunlardan çıkartılan sular da içecek olarak kullanılmaktadır. Bu meyvelerin fırınlanması ile de doğal, katkısız tatlılar yapılmaktadır. Yöreye özgü bir meyve olan fırıncık armudunun fırınlandıktan sonra şeker katılmadan hazırlanan armut tatlısı yörenin unutulmaya yüz tutan meyve tatlılarındandır.

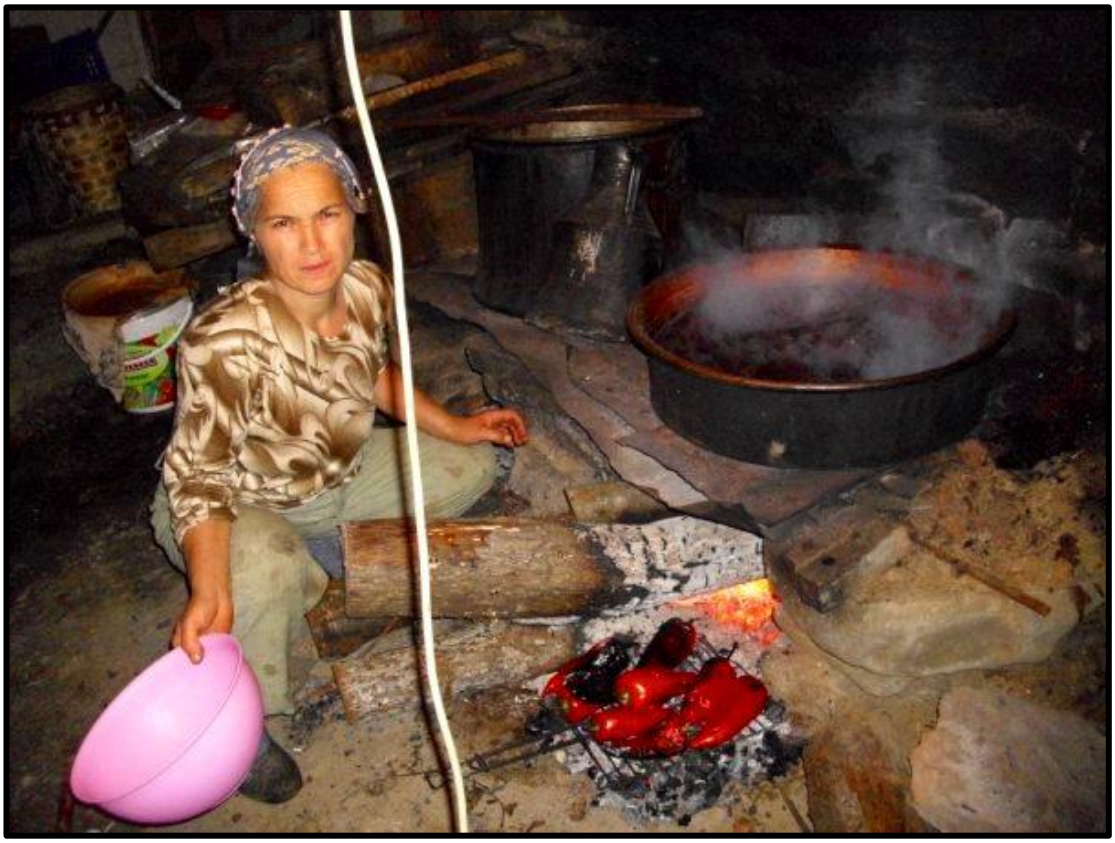

Şekil 109: Ağaçlı köyünde yöreye has bir tür olan fırıncık armudu pekmezi yapan bir köylü kadın (Kaynak: http://www.ayancikagaclikoyu.gov.tr - Erişim Tarihi: 25/12/2014).

Yörede farklı şekillerde tüketilen kestane, neredeyse kendi başına bir yemek kültürü oluşturmuştur. Kestane, daha çok kestane kebap adı verilen kestanelerin çizilerek kızartılması şeklinde tüketimi yanında haşlanarak, çorbası, ekmeği, böreği, pilavı ve tatlısı yapılarak da tüketilir.

Kış sebzelerinden özellikle karalahana Ayancık halkının vazgeçilmezleri arasındadır. Bunun dışında kazayak, ıspıt, cırcımık ve ısırgandan yapılan yemekleri yöresel mutfaklarda yerini alır.

Coğrafi konumu itibariyle ilçede balık ayrı bir yiyecek kültürü oluşturur. Yakın çevresinde kirletici bir tesis bulunmaması özellikle deniz ürünlerinin rahatça tüketilmesine izin verir. Deniz ürünlerinden yapılan birçok farklı yemek çeşidi bulunmaktadır. Başlıca tüketilen balık türleri: Kalkan, levrek, kefal, hamsi, mezgit, istavrit, iskorpit (çarpan), zargana, sazan, lüfer, çinekop, palamut, barbun, kötek, tirsi olarak sıralanabilir. Balıklar genelde ızgara, tavada kızartma ve fırında ya da tencerede buğlama şeklinde yemekleri yapılarak tüketilir *(Şekil 110).* Fakat hamsiye

ayrı bir parantez açılmalıdır. Hamsi; kızartması, buğlaması, ekmeği, pilavı, köftesi, çorbası yapılarak birçok farklı şekilde yemeğe dönüştürülmektedir. Bu yemeklerde kullanılan yöreye özgü sos ve baharatlar yemeklere ayrı bir lezzet katmaktadır. Ayrıca balıklar mevsim dışında da tüketilebilmesi için tuzlama şeklinde saklanır. Özellikle lakerda adı verilen palamut salamurası ve hamsi tuzlama bunların başta gelenleridir. Yüksek kesimlerdeki küçük çaylarda kırmızı benekli alabalık türlerine rastlanır fakat bu balıklar sadece olta ile avlanabildiği için tüketilmesi zorlaşmaktadır. Fakat bu bölgelerde kurulacak alabalık tesisleri hizmet verebilir.

Şekil 110: Ayancık'ta zıpkınla avlanan bir levrekten yapılan levrek dolma.

Başlıca mantar türleri: Fesleğen, çiğleyen, yumurta mantarı, içi kızıl, çarık, kavak, gürgen, kanlıca, çivi, geyik avurdu, dılbıran mantarı, kuzukulağı, et mantarı, civciv bacağı, balkadın, turna bacağıdır. Bu mantarlar kızartma, kavurma ve hamur işi yapılarak tüketilir.

Et yemeklerinde genel olarak inek eti ve koyun eti, kanatlı hayvanlardan ise büyük oranda tavuk eti az miktarda da ördek eti kullanılır. Yörenin en önemli et yemekleri kapama, sırık kebabı, teneke kebabı ve kuyu kebabıdır *(Şekil 111-112).*

Şekil 111-112: Teneke kebabı. Tavuğun kebap için hazırlanmış (solda) ve pişmiş hali (sağda).

Yöresel olarak kulak adı da verilen mantı Ayancık sofrasının önemli öğelerindendir. Mantı üzerine sarımsaklı yoğurt ve ceviz dökülerek tüketilir. Yine zeytinli, peynirli, kıymalı ve haşhaşlı olarak yapılan nokul en önemli hamur işi çeşitlerindendir.

Yörede farklı kültürlere özgü belli başlı yemekler şunlardır*:*

Çerkez Yemekleri

Metez: Soğanlı cevizli, kıymalı hamur işidir. Mantının daha büyük hali ile denebilir.

Çipsi: Mısır unu, tavuk, tereyağı cevizle yapılan diğer adı Çerkez tavuğu olan yemek.

Haluj (Çerkez böreği): Cevizli, kıymalı ve peynirli çeşitli türleri olan bir börek türü.

Fasulye Ezmesi: Barbunya fasulyesi ile sarımsaklı ezme karışımından oluşan yemek.

Bijinibje: Kıyma ve baharatla yapılan yemek.

Gomil: Mısır unu ile yapılan boza tarzı tatlı.

Mısır Pastası (Pasta Febe): Mısır unlu sahanda yumurta. İçine kaşar da eklenebilir.

Abhaz Yemekleri

Agudursu: Kuru fasulyenin ezilmesi ile yapılan yemek.

Sızbal: Bir tür komposto çeşididir. Farklı meyvelerle yapılabilir.

Abhaz Pastası (Mısır Pastası): Mısır unu ile yapılan bir yemek.

Çepe: Karalahana ve yoğurtla yapılan bir yemektir.

Harşıl: Pazı yaprağı ile yapılan bir tür sebze yemeğidir.

Türk Yemekleri

Kulak Aşı (Hanım Göbeği): İçine kıyma konularak yapılan bir hamur işidir. İçine kıyma konularak büyük parçalarla bükülerek yapılır.

Kaşık Kesme: Un ve tereyağı ile yapılır. Un pişirilir kaşık ile şekil verilir ardından tereyağı eklenir. Pekmezli de yapılabilir.

Mısır Keşkeği: Mısır ve fasulyeden yapılır *(Şekil 113).*

Buğday Keşkeği: Buğday ve beyaz fasulye ile yapılır. İçine tavuk eti ya da kırmızı et katılır.

Et Yemeği: Düğün ve şenliklerin vazgeçilmez öğesidir. Kemikli et ve büyük doğranmış kuşbaşı et kullanılarak yapılır *(Şekil 114).*

Şekil 113-114: Ayancık ve çevresindeki cemiyet yemeklerinde vazgeçilmez iki öğe: Keşkek (solda) ve et yemeği (sağda).

Kara Lahana Bulgurlusu: Karalahananın haşlanır. Ardından değirmende çekilen mısırın ufağı ile bulgurlanır.

Tana: Turşu suyu ve unun kavrulmasıyla yapılır.

Tarhana Çorbası: Un ve çeşitli sebzelerin kurutulması ile yapılır *(Şekil 115).*

Kesme Makarna (Erişte): Bir ev makarnası türüdür. Yumurta süt ve un ile kesilip yapılır *(Şekil 115).*

Turşu Kavurması: Domates ve biber turşusunun soğan ile kavrulması ile yapılır.

Mısır Ekmeği: Mısır unundan yapılır.

Şekil 115: Ayancık yöresine ait yemek çeşitlerinden örnekler (Nail GENÇ Albümü).

İstet (Kaygana): Un ve yumurtanın çırpılmasıyla yapılır. Krep tarzı bir hamur işidir.

Kestaneli Börek: Yufkanın içine kestane ve pekmez katılarak yapılır.

Pirinç Böreği: Yufkanın içine iç pilavı katılarak yapılır.

Mantar Yemeği (Mantar sote): Mantar, soğan ve domatesle yapılan yemek.

Islama (Tirit): Kemikli et suyunun doğranmış yufkaların üzerine dökülerek yapılan bir yemek. Ceviz de ilave edilir.

Bazlama: Saçta pişirilen ve mayalı hamurdan yapılan bir ekmek türü.

Kayın Kapama: Tencerenin altına kayın ağaçlarından hazırlanan çitalar dizilir. Üstüne et, soğan, vb. malzemeler konur. Tencerenin ağzı hamurla hava almaması için tamamen kapatılır. Etten kayın çitalarının altına sızan suların buharıyla etler pişer *(Şekil 116-117).*

Memelanga: Mısır unu ile su karıştırılarak yapılır. Üzerine pekmez dökülerek yenir.

Çalmaç (Karışım): Birçok farklı yemeğin ortak adıdır. Mesela mısır unu ve pırasa ile yapılan yemeğe de yine mısır unu ve kuş etinden (Sadece kuş eti diğer etler kullanılmıyor) yapılan yemeğe de çalmaç denir. Ayrıca nişasta, su ve şekerle yapılan bir tür tatlıya da aynı isim verilmiştir.

Şekil 116-117: **Kayın Kapama:** Yemeğin en önemli öğesi tencerenin altına dizilen kayın ağaçları. Bu ağaçlar sayesinde etlerin tencereye yapışması engellenmiş oluyor. Böylece tencereye hiç yağ atılmadan tamamen etin kendi yağı ve kendi suyu ile pişirilmiş mükemmel lezzette bir yemek ortaya çıkıyor.

3.2.12 Jeomorfolojik Şekiller

3.2.12.1 Gelincik Burnu

Gelincik Burnu, olta balıkçılığı ve su altı sporları açısından uygun özellikler taşıyıp özellikle kaya oluşumları ile tatilcileri büyülemektedir *(Şekil 118).* Gelincik Burnu'nda görülen bütün şekiller, anakayayı oluşturan kaim katmanlı, kireçle çimentolanmış kumtaşları üzerinde günlenme (Weathering) ile meydana gelmiştir. Bu olay sırasında, içerisinde eriyik halde çeşitli tuzlar bulunan deniz suyu, dalgaların kıyıya çarpması ile kayaların üzerine sıçramakta ve çatlaklar boyunca kayaların içerisine doğru sızmaktadır. Daha sonra bu sular buharlaşma ile ortamdan uzaklaşmakta ve içerdikleri tuzlar kristalleşerek çevrelerine basınç yapmaktadır. Ayrıca, anakayanın içerdiği tuzlar da ıslanma-kuruma olayları sırasında, benzer bir parçalanma kuvveti oluşturmaktadır. Ancak bu durum, tuzların tamamı için değil, sadece bazı karbonat ve sülfatlar için geçerlidir. Bu olaydan ayrı olarak, deniz suyu ve yağmur suları ile kumtaşlarının çimentosu ve diğer eriyebilen mineraller eritilmekte ve bağımsız kalan kum taneler de dalga, rüzgar, yerçekimi ve benzeri dış etmenlerle ortamdan uzaklaştırılmaktadır. Bütün bu olaylar, söz konusu garip günlenme şekillerinin meydana gelmesinde esas sebepleri oluşturmaktadır (Uzun, 1996).

Gelincik Burnu çevresindeki günlenme (weathering) şekilleri bilim adamlarının, fotoğraf meraklılarının, olta balıkçılığı tutkunlarının ve bu tür doğa şekilleriyle ilgilenenlerin ilgisini çekecektir *(Şekil 119-120).*

Şekil 118: Gelincik Burnu'ndan bir görünüş.

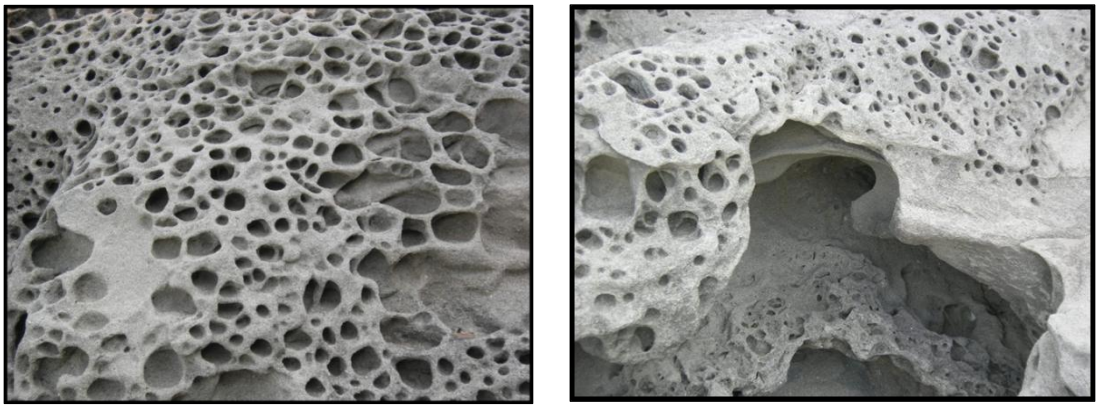

Şekil 119-120: Gelincik Burnu'ndaki dantel kayalar.

İlçe merkezinin batısında şehir merkezine 500 m uzaklıkta olan bu şekiller yürüme mesafesinde olması açısından da ayrı bir cazibe taşımaktadır. Sahada araştırma yapan Uzun (1996) Gelincik Burnu'nun 200 m doğusunda yer alan ada şeklindeki oluşumlara "Çiçekada" ismini vermiştir *(Şekil 121)*. İlçe merkezindeki apart otelden itibaren Gelincik Burnu'na kadar kıyıda birçok dantel kaya oluşumunu görmek mümkündür *(Şekil 122).*

Şekil 121: Denizin üzerinde ada şeklinde duran bu oluşumlar adeta ilmek ilmek işlenmiş bir sanat eserine benzemektedir.

Şekil 122: Henüz oluşum aşamasında genç bir dantel kaya.

3.2.12.2 Karstik Oluşumlar

3.2.12.2.1 Kıyı Karst Şekilleri

Çaylıoğlu köyünde yer alan kıyı karst şekilleri, gerek görünüşleri gerekse oluşum şekilleriyle oldukça ilgi çekicidir *(Şekil 123-124-125-126-127-128).* Bu bölge aynı zamanda Antik dönemde kullanılan bir taş ocağı olma özelliği taşımaktadır. Burada yaşayan yerel topluluklar mimari ihtiyaçlarını kıyıdan elde ettikleri kayalarla gidermişlerdir *(Şekil 129-130).* Bölge bu özelliği ile tarihi sit alanı olarak ilan edilmiştir. Bölgeden Sinop Arkeoloji Müzesi tarafından alınan lahit ve

sütunlar il merkezinde bulunan müze bahçesinde sergilenmektedir. Çaylıoğlu köyündeki bu oluşumlar gerek fotoğraf meraklılarının, gerek tarih tutkunlarının gerekse değişik kaya oluşumlarını incelemek isteyenlerin ilgisini çekecektir.

Şekil 123-124-125-126-127-128: Çaylıoğlu köyü Sayarkası olarak isimlendirilen bölgede bulunan kıyı karst şekilleri.

Şekil 129-130: Mimari yapıtaşı olarak kullanılmak üzere içlerinden parça alınan büyük bloklar.

3.2.12.2.2 Karlık Düdeni

Karlık Yaylası'nda bölgenin jeomorfolojik yapısından kaynaklanarak oluşan bu düden iki yamacın arasında çökmüş bir alan görünümü vermektedir (*Şekil 131-132).*

Şekil 131: Karlık Düdeni'nin karşıdan görünüşü.

Şekil 132: Düdenin ağız kısmının bulunduğu alan çökmüş izlenimi vermektedir.

Düdenin iç kısmına doğru bir mağara uzanmaktadır. Yükseltinin fazlalığı nedeniyle burada biriken karlar bazı yıllarda temmuz sonuna kadar erimemektedir. Yaz döneminde erimeden kalan bu kar kütleleri önceki dönemlerde çevre köylüler tarafından yiyecek ve içeceklerin soğutulmasında kullanılmıştır *(Şekil 133).* Zaten bu nedenle düdene Karlık ismi verilmiştir.

Şekil 133: Karlık Düdeni'nin ağız kısmında mayıs ayında erimeden kalan karlar.

Subatan (düden) özelliğine sahip çatlak sistemlerin taban kısımlarında biriken karlar doğal kar kuyuları oluşturmaktadır. Şehir, kasaba ve köylerimize elektrik ve buna bağlı soğutucu ve dondurucuların henüz girmediği 1970'li yıllara kadar, özellikle yaz mevsiminde insanlar, soğuk içeceklerle serinlemek ve yiyeceklerinin bozulmasını önlemek için, doğal yollardan elde edilen kar ve buzdan yararlanmışlardır. Anadolu'nun birçok yerinde karcı adı verilen kişiler tarafından gerek dağlardan, gerekse yerleşmelerin yakınlarındaki kar kuyularından getirilen karlar halka veya esnafa parça parça satılırdı. Halk dilim dilim aldığı bu karları kar şerbeti ve benzeri soğuk yiyecek ve içeceklerde tüketirken, esnaf da dondurma yapımında kullanır veya arzu eden müşterilerinin ayran, gazoz ve meyve sularını bunlarla soğuturdu. Böylece halk yazın sıcağında hararetini bu şekilde giderirdi (Yılmaz, 2006).

Karlık Düdeni de özel bir jeomorfolojik şekil olmasının yanında kar kuyusu özelliği ile önem taşımaktadır. Düden içinde temmuz döneminde dahi karlara rastlamak mümkündür. Artık unutulmaya yüz tutan karla ilgili gelenek, görenek ve kültürel unsurlar burada tekrar hayata geçirilerek farklı bir ekoturizm aktivitesi gerçekleştirilebilir. Düdeni ziyaret eden insanlar için ziyaret sonrasında burada kar kuyusundan elde edilen karlarla hazırlanan içeceklerden tatma imkanı sağlanabilir.

3.2.12.2.3 Travertenler

İnaltı Kanyonu'nda yamaçlardan aşağı ip şeklinde akan sular bölgede bulunan kireçtaşları üzerinde görülmeye değer küçük travertenler oluşturmaktadır *(Şekil 134-135).* Zaman zaman bu travertenler üzerinde oluşan küçük çaplı traverten mağaralarını da görmek mümkündür *(Şekil 136).*

Şekil 134-135: İnaltı Kanyonu'nda kayalardan akan suların oluşturduğu travertenler.

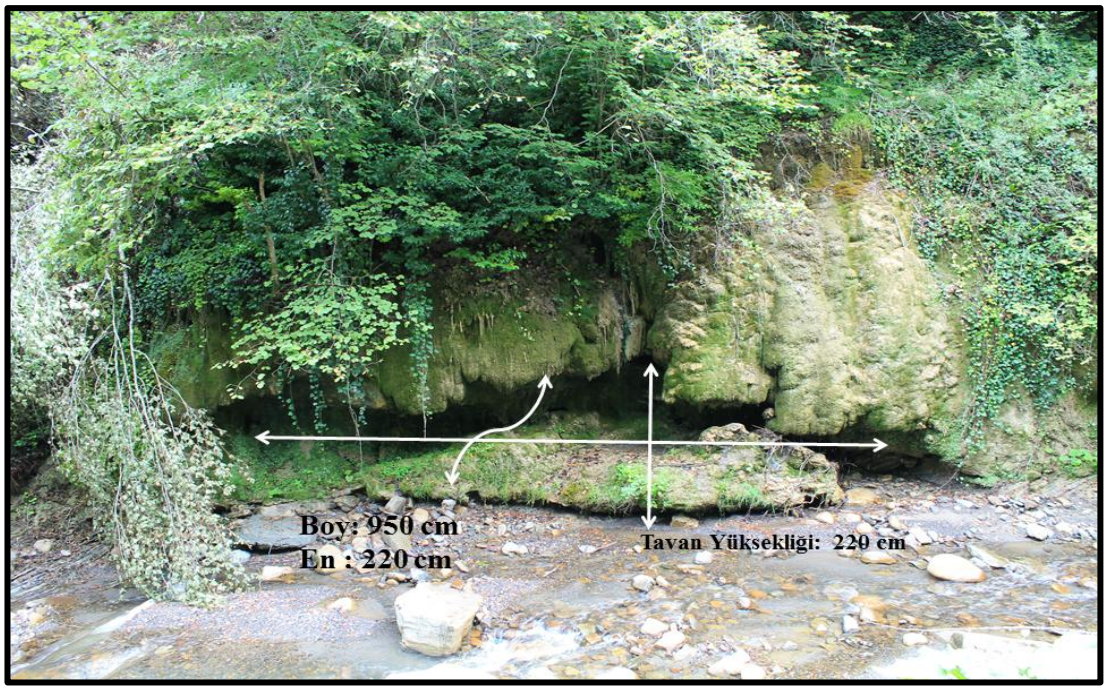

Şekil 136: Yemişli şefliği sınırları içindeki traverten mağarası. Mağaranın tavan yüksekliği 220 cm, boyu 950 cm, eni de 220 cm'dir.

3.2.12.2.4 Dolin

Araştırma alanında Karlık Tepesi ve çevresinde küçük çaplı dolin oluşumlarını görmek mümkündür *(Şekil 137).*

Şekil 137: Karlık Tepesi'nde bulunan dolinlerden biri.

3.2.13 Mağara Turizmi

Başta kalker olmak üzere, tebeşir, dolomit, jips, kayatuzu gibi suyun etkisiyle diğer kayalara göre daha kolay eriyebilen kayaların yoğun bulunduğu arazilere karstik saha, bu kayalar üzerinde oluşan şekillere de karstik şekil adı verilir. Karstik sahaların en sık rastlanılan şekilleri lapyalar, dolinler, uvalalar, polyeler, düdenler, obruklar, karstik vadiler, traverten şekilleri ve mağaralardır (Zeybek, 2004). Derinlik karstı şekillerinin en önemlilerinden biri olan ve gerek boyut ve gerekse oluşum özellikleri bakımından karst topoğrafyasının en özgün şekillerinden birini oluşturan mağaralar, ana hatları ile suların kimyasal eritmesi ve kısmen de mekanik aşındırması ile meydana gelirler (Uzun ve Zeybek, 1997).

Karstik mağaralar, havası, faunası, iç suları ve daha da önemlisi eşsiz güzellikteki çeşitli damla taşları ile turizm açısından taşıdığı önemin yanında, bölgesel jeolojik, jeomorfolojik, hidrolojik, ekolojik ve antropolojik gelişimi karakterize eden korunmuş şekil ve yapıları içlerinde barındırmalarıyla bilimsel çalışmalar için de adeta bir laboratuar konumundadırlar (Uzun ve Zeybek, 1997, MTA, 2012).

Türkiye'de karstik şekiller denildiğinde akla hemen Akdeniz ve İç Anadolu Bölgesi gelse de son dönemde yapılan araştırmalarla Karadeniz Bölgesi'nin mağara potansiyelinin sanılandan çok daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Zeybek, 2001). Üniversiteler, farklı dernekler ve MTA tarafından yapılan çalışmalarla karstik mağaralar turizme kazandırılmaktadır. Bu mağaralardan biri de çalışma sahasının güneyinde yer alan İnaltı Mağarası'dır.

İnaltı köyü sınırları içerisinde yer alan mağara, Karadağ'ın kuzey yamacında, 1160 m yükseltide bulunmaktadır. Yatay olarak gelişen mağaranın toplam uzunluğu 658 m dir. Giriş salonu, boyu 125 m tavan yüksekliği 6-22 m, genişliği 7-13 metreler arasında değişen düzgün bir galeriye açılır. Bu galeri mağaranın en geniş ve en kuru bölümüdür. Tabanı toprak, moloz ve yer yer örtü damlataşları ile kaplıdır *(Şekil 138-139).* Buradan itibaren mağara daralmaya başlar. Duvar kalıntılarının bulunduğu bölümden sonra, mağaranın boyutları hemen hemen aynıdır (1-5 m genişlik, 6-25 m tavan yüksekliği). Zengin damlataşlar (sarkıt, dikit, sütun, örtü ve duvar damlataşları, mağara karnıbaharı, damlataş havuzları) ile kaplı olan bu bölümün birçok kesimi suludur *(Şekil 140-141).*

Şekil 138: İnaltı Mağarası'nın giriş bölümündeki galeri.

Şekil 139: Mağaranın daraldığı bölümde duvarlardaki birikim şekilleri.

Şekil 140-141: Mağaradaki birikim şekillerinden örnekler.

Mağaranın son noktası girişten -24 m aşağıdadır. Belirgin bir su akışı olmayan İnaltı Mağarası, yağışlı dönemlerde tavandan damlayan sular dışında aktivitesini yitirmiş fosil bir mağaradır. Mağarada seyrek olarak görülen birkaç yarasa dışında canlı varlığına rastlanılmamıştır. İnaltı Mağarası, MTA Genel Müdürlüğü Jeoloji Etütleri Dairesi Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi'nce 1996 yılında incelenerek turizme açılmıştır. Toplam 658 m uzunluğunda olan mağaranın 300 m'lik kısmı turizme açılmış, geri kalan 358 m için çalışmalar devam etmektedir. Fakat MTA'nın yaptığı incelemeler sonucunda geri kalan 358 m'nin sadece 125m'lik kısmının turizme açılması uygun bulunmuştur (MTA, 2012).

Önemli bir ekoturizm değeri olan İnaltı Mağarası kontrolsüz gezi faaliyetleri nedeniyle tahrip edilmiş (duvarlara tırmanılmış ve yazılar yazılmış), duvarlarda ışıkların olumsuz etkisi nedeniyle kirlenmeler başlamıştır. Bu konuda gerekli önlemler alınmalı hatta bu konuda istekli girişimcilerin olması halinde bir işletmeciye devredilmesi mağaranın kontrolü ve bakımı açısından daha sağlıklı olacaktır *(Şekil 142).*

Şekil 142: İnaltı Mağarası'nda kireçtaşlarının kararması ve ziyaretçiler tarafından yazı yazılması sonucu tahrip olan bir bölüm.

3.2.14 Hidroğrafik Çekicilikler

3.2.14.1 Şelaleler

Ayancık'ta mevsimlik ve daimi akış gösteren birçok irili ufaklı şelale bulunmaktadır. Bu şelalelerin bazıları gerek çok katlı olmaları gerekse yükseklikleri itibariyle görülmeye değerdir *(Şekil 143-144).*

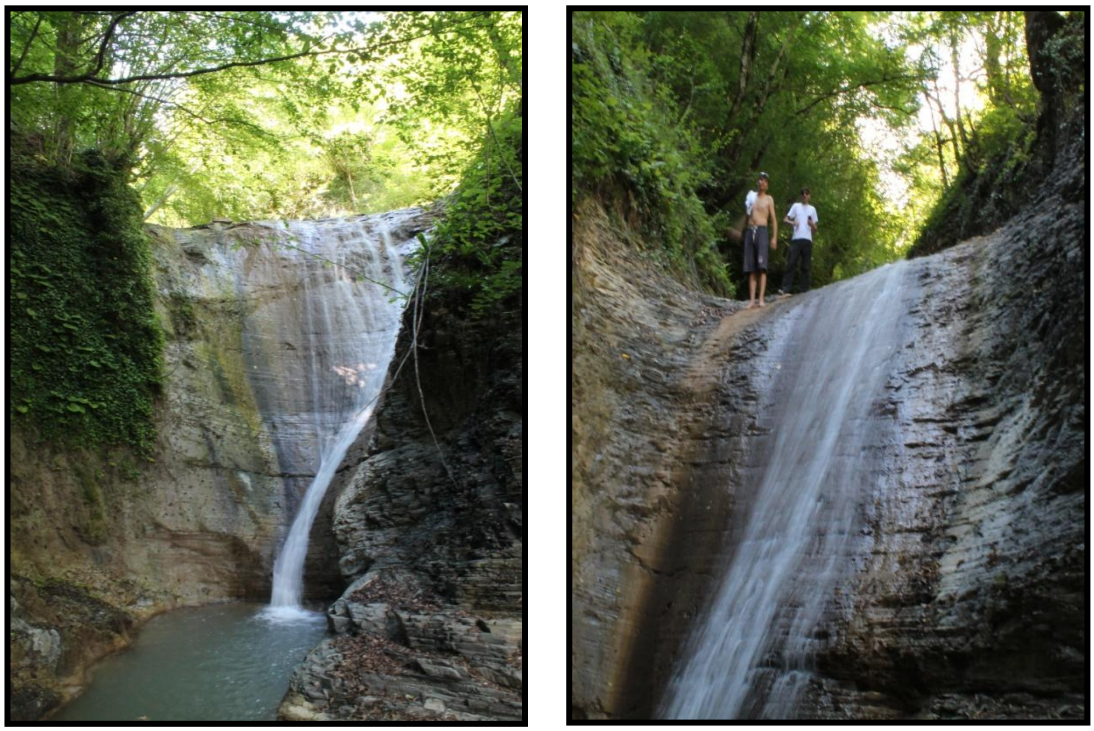

Şekil 143-144: İnaltı Kanyonu'nda bulunan basamaklı şelalelerden görünüş.

Ayancık'ta Sekicek (Bakırlı) Şelalesi bunların en büyüğüdür *(Şekil 145).* Sekicek mevkisinde en yüksek düşüşle başlayan şelale, en son basamağı İnaltı Kanyonu'nda İnaltı Çayı'na dökülerek son bulmaktadır. İnaltı Kanyonu Ayancık Kaymakamlığı tarafından araç trafiğine kapatılarak yürüyüş yolu olarak tahsis edilmiştir. Kanyonda yürüyüş yapan ziyaretçiler, bu şelalelerin kıyısında kurulacak tesislerde mola vererek su sesinin rahatlatıcı etkisi ile dinlenebilir. Ayrıca şelaleler içine kurulacak halat ya da merdiven yardımıyla şelalelere tırmanarak spor yapabilir. Şelaleler doğal güzellikleriyle en çok ziyaretçi çeken doğal oluşumlardandır. İnaltı Kanyonu içinde de küçük çaplı birçok şelale bulunmaktadır. Bunlar çevresinde oluşan akarsu şekilleriyle ve karstik şekillerle oldukça güzel manzaralar sunmaktadır. Bu şelaleler, doğanın coşkusunun renk cümbüşüyle kaynaştığı, su seslerinin kuş sesleriyle karıştığı bir doğal değerler bütünüdür. Yörede bunların dışında irili ufaklı birçok şelale bulunmaktadır *(Şekil 145-146-147-148).*

Şekil 145: Sekicek Şelalesi.

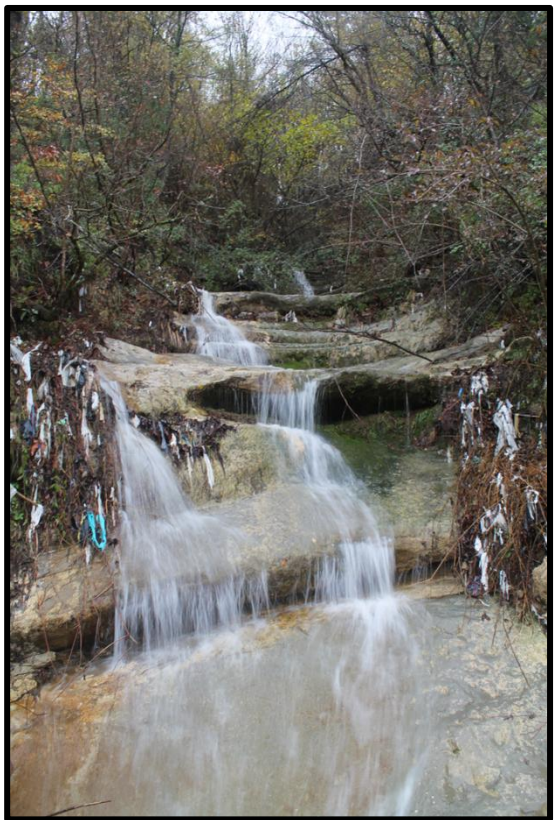

Şekil 146: Yemişen köyü şelalesi.

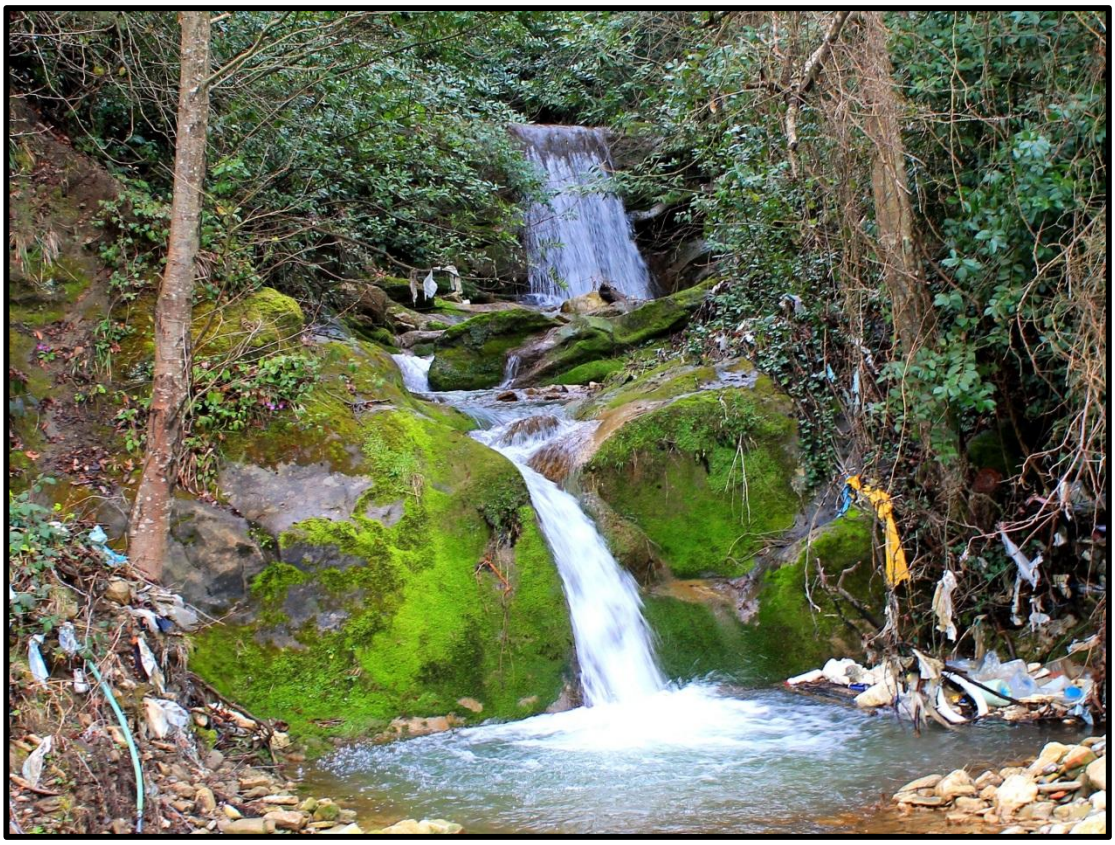

Şekil 147: Çaylıoğlu köyü şelalesi.

Şekil 148: Kaldırayak köyü şelalesi.

Şelaleler ziyaretçilerin ilgisini en çok çeken doğal oluşumlardandır. Bu şekillerin korunması ekoturizm açısından büyük önem taşımaktadır. Aliköy sınırları içerisinde yer alan şelale yol yapım çalışmalarında kullanılmak üzere taş alımı gerekçesiyle mayın patlatılması suretiyle büyük zarar görmüştür. Şehir merkezine yaklaşık 2 km uzaklıkta olmasıyla en kolay ulaşılabilir şelaledir. Burada patlatma yapılmış fakat daha sonra taşların ihtiyacı karşılamadığı gerekçesi ile alımdan vazgeçilmiştir. Yapılan patlatma ile şelalenin su düşüşünün olduğu bölüm tamamen kapanmıştır. Suyun kendine bir yol bularak akmaya devam etmesiyle yine şelale görünümü ortaya çıksa da eski doğal güzelliğini büyük oranda kaybetmiştir *(Şekil 149).*

Şekil 149: Taş alma amacıyla yapılan patlatmalar sonucunda zarar gören şelale.

3.2.14.2 Göller

Saray Gölü ve Akgöl araştırma sahasında bulunan göllerdir. Bunlardan Saray Gölü yüksekliği ve konumu itibariyle ulaşılması güç bir göldür. Her mevsimde ulaşım imkanı bulunan Akgöl ise özellikle değerlendirilmesi gereken bir çekiciliktir. Göl çevresi kamp ve karavan turizmine uygun olduğu gibi göl etrafında bungalov evler, yaban hayatı gözlem kulübeleri gibi tesisleri inşa edebilecek uygun alanlar da bulunmaktadır. Küresel ısınmanın her geçen yıl şiddetini arttırdığını ve arttırmaya

devam edeceğini göz önüne aldığımızda bu yükseltide ve göknar ormanları arasında bulunan bu gölün planlı ve korunarak turizme kazandırılması büyük önem taşımaktadır *(Şekil 150-151).*

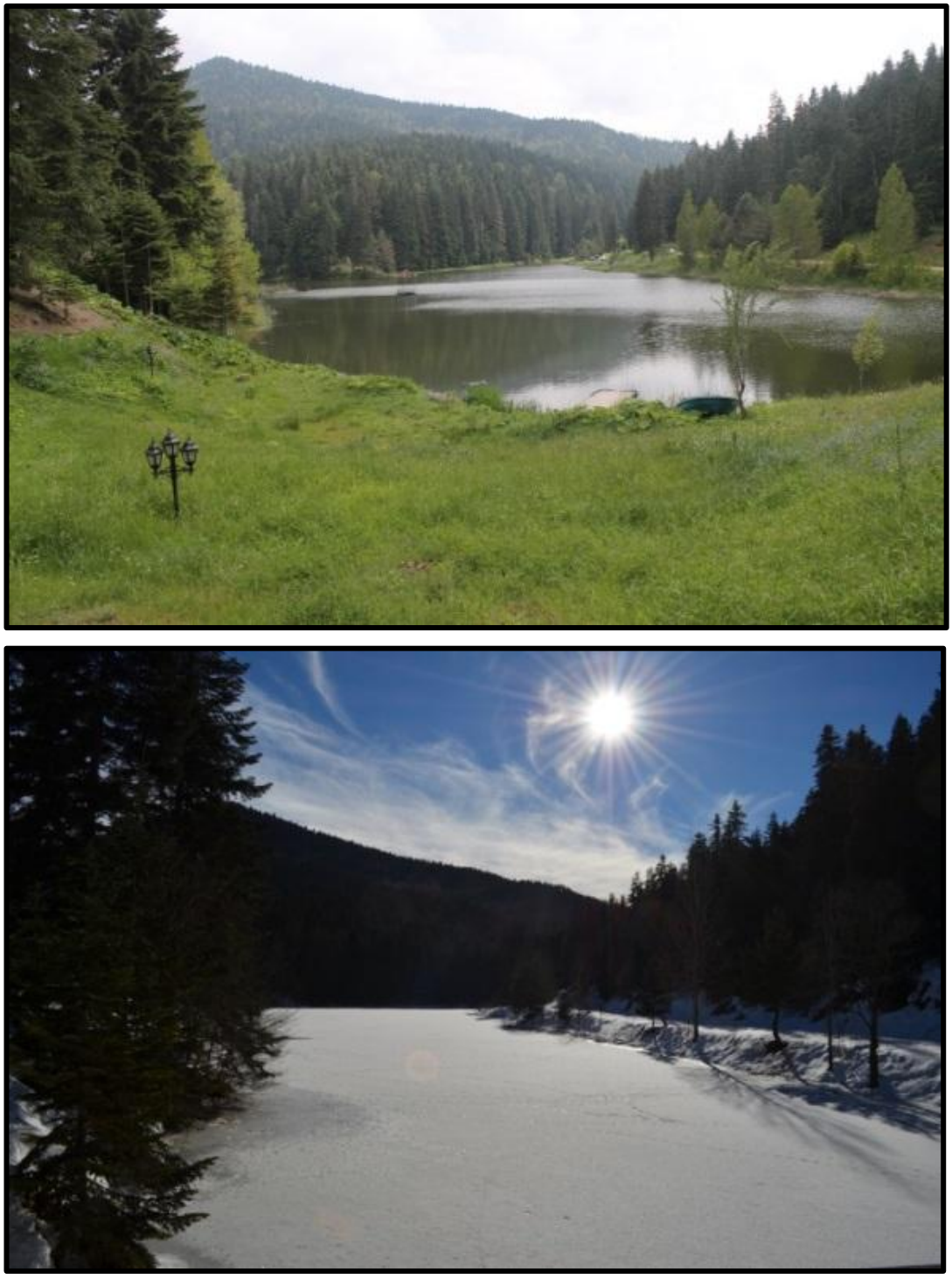

Şekil 150-151: Etrafındaki ormanlar sayesinde dört mevsim farklı bir güzellik kazanan Akgöl'ün yaz (üstte) ve kış (altta) mevsiminde görünüşü.

3.2.15 Yayla Turizmi

Ülkemizde yaylalar eskiden beri önemli yaşam merkezleridir. Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yaz döneminde hayvanları otlatmak ve kış için hayvanlara yiyecek hazırlamak için kullanılan yaylalar, Ege ve Akdeniz'de yaz döneminde sıcaktan kaçıp serinlemek için kullanılan bir yerleşimdir. Anadolu kültüründe kendine çok ayrı bir yer ayrılan yaylalar günümüzde şehirlerin gürültüsünden, kirliliğinden ve kalabalıktan kaçanlar için bir sığınak olmuştur.

Ekoturizm etkinlikleri arasında en fazla tercih edilen turizm biçimi olan yayla turizmi, Türkiye'de en çok sözü edilen turizm şekillerinden biri haline gelmiştir (Erdoğan, 2003:121). Yaylalar, doğal güzellikleri, iklim, sağlık, dinlenme, av, doğal beslenme, yürüyüş, rafting, kayak ve çim kayağı, çevrede bulunan tarihi ve arkeolojik değerler, yöresel şenlikler ve diğer turizm türleri ile entegre bir şekilde birçok aktiviteye imkan sağlamaktadır (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006).

Yayla turizmini geliştirmek amacıyla 26 yayla, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Bunlardan biri olan Ayancık Akgöl Yaylası 13/08/1991 tarih ve 1991/2137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 20/09/1991 tarihinde 20997 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmasıyla turizm merkezi ilan edilmiştir. Ayancık ilçesinin güneyinde, Ayancık-Kastamonu yolunun 31. km'sinde ayrılan yoldan 5 km içeride bulunan Akgöl Yaylası yaklaşık 1200 metre yüksekliktedir. Köknar ormanları içinde, iki küçük çayın beslediği göl, ağzının bir setle kapatılmasıyla oluşturulmuş bir yapay set gölüdür. Yaklaşık 2 ha alan kaplamaktadır *(Şekil 152)*. Yakın çevresinin en güzel mesire yerlerinden olan Akgöl üzerinde sandal gezintisi ve olta balıkçılığı yapılabilmektedir. Her ne kadar sadece Akgöl Yaylası turizm merkezi ilan edilmiş olsa da araştırma sahası içinde ve yakın çevresinde yayla turizmi kapsamında değerlendirilebilecek farklı alanlar da mevcuttur *(Şekil 153)*. Araştırma sahası sınırında yer alan Fevzi Dayının Yaylası (Hanönü) ve Paşalıoğlu Yaylası (Boyabat) da bu manada kullanılabilecek yaylalardır.

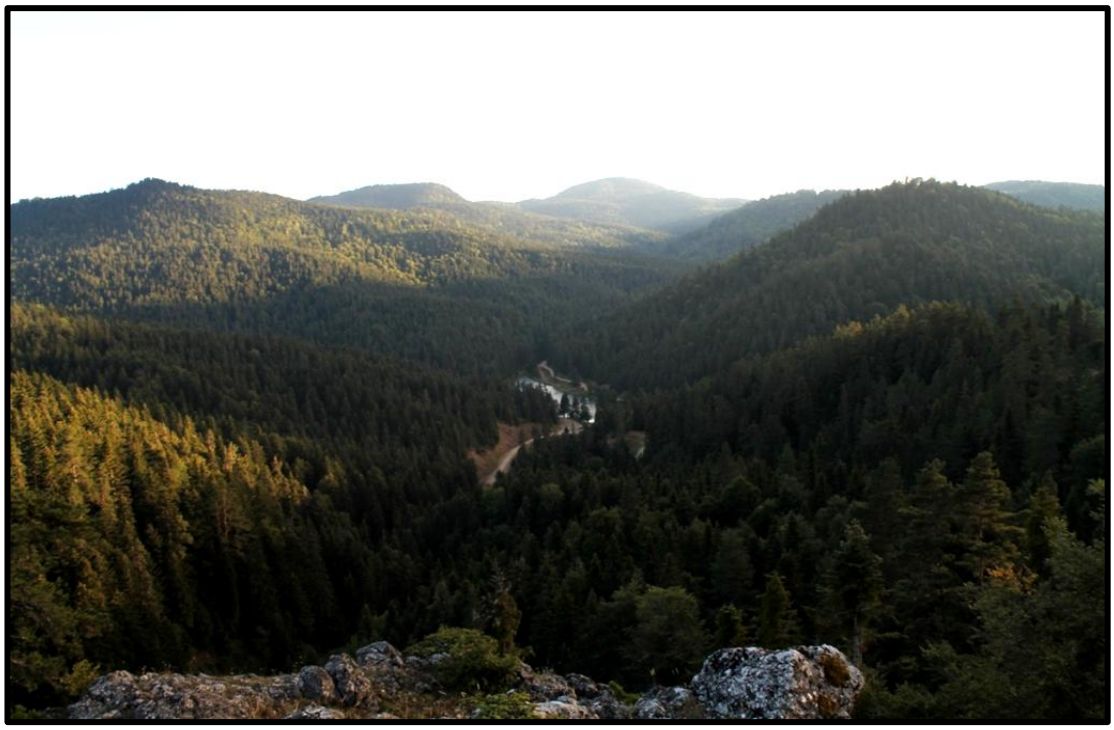

Şekil 152: Akgöl Yaylası'nın hakim bir tepeden görünüşü.

Şekil 153: Çaybaşı köyü yakınlarında bulunan halk arasında Fevzi Dayının Yaylası olarak adlandırılan yayla.

3.2.16 Dağ Turizmi

Dağlar geçmişten beri insanlar için merak ve ilham kaynağı olmuştur. Geçmişte bu eşsiz vahşi alanlara insanların ulaşması kolay değildi. Oysaki bugün dağlar, temiz havası, çeşitli manzaraları, zengin biyolojik çeşitlilik ve kendine has kültürleri ile insanları kendine çeken bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Temiz hava, eşsiz manzara ve yaban hayatı, doğal güzellikler, kültür, tarih, konaklama ve eğlence olanakları, dağ ekosistemleriyle ilgilenen turist ve dağlık alanlara yapılan seyahat sayısı gittikçe artmaktadır. Bisiklet, dağ bisikleti, arazi motorları (quadbiking), atlı yürüyüşler, kanyon tırmanışları (canyoneering) ve daha az sıklıkta, kaya tırmanışı, buz tırmanışı gibi kara tabanlı macera faaliyetleri dağlık alanlardaki ekoturizm faaliyetlerindendir (UNEP, 2007).

Ayancık'ı güneyden çevreleyen Zindan ve Çangal Dağları bozulmamış doğal yapıları, eşsiz manzara ve bitki örtüleriyle, orman köylerinde sürdürülen geleneksel yaşam tarzlarıyla misafirlerini en iyi şekilde ağırlayacak kapasiteye sahiptir *(Şekil 154-155-156).*

Şekil 154: Kepez Kanyonu ve Çaybaşı köyü.

Şekil 155: Geniş ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan karışık ormanların içine kurulmuş Kızılcakaya köyü.

Şekil 156: Ayancık'ta sonbahar mevsiminde ağaçların ortaya çıkardığı renk cümbüşü mükemmel manzaralar yaratmaktadır (Karakestane köyü Başgelik Mahallesi).

3.2.17 Karavan Turizmi ve Kampçılık

Kamp turizmi, ilk elden doğayı tanıma fırsatı veren ve ekonomik bir seyahat şeklidir. İnsanların geçici olarak açık havada yaşadığı bir faaliyet olan kamp turizmi, balık tutma, avlanma, yüzme, bitkileri ve yaban hayatını inceleme ve izleme ve de doğayı fotoğraflama gibi faaliyetlere katılma imkanı sağlar. Kamp turizmi, istenilen yerde konaklama imkanı tanımasıyla turistler için ayrı bir çekicilik oluşturmaktadır. Karavan turizmi ile birlikte kamping türü tesisler de gelişmektedir. Bu turizm türü ekonomik getirisi az görüldüğü için önceleri fazla teşvik edilmiyordu fakat özellikle 1990'lı yıllarda fazla yatırım gerektirmemesi, doğal güzellikleri koruması sebebiyle önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde karavan turizmi artık alternatif turizm kapsamında yer alan ve özellikle çevreci yaklaşımı nedeniyle önem verilen bir turizm türüdür. Kamp ve karavan turizmi sağlık nedeniyle seyahat eden turistler için de doğa ile iç içe kalma özellikleriyle uygun şartlar taşımaktadır.

Ayancık, karavanlarında ya da kurdukları çadırlarda, gözlerden uzak doğa ile baş başa vakit geçirmek isteyenlere hitap edebilecek birbirinden çekici özellikleri olan alanlara sahiptir. Bunların başında sadece Ayancık'ın değil Sinop'un da önemli turist çekiciliklerinden biri olan Akgöl gelir. Akgöl, Zingal Şirketi zamanında orman içinde kereste nakli için inşa edilen eski havuz sisteminin verdiği ilhamla meydana getirilmiş yapay bir göldür (Yılmaz, 2004). 1200 m yükseklikte, etrafındaki iki çayın birleştirilmesiyle oluşturulan göl ortalama 2 ha alan kaplamaktadır *(Şekil 157)*. Gölün yanında orman işletmesine ait bir tesis bulunmaktadır. Günübirlik piknik için uygun olan göl civarındaki orman içlerinde piknik masaları, tuvalet ve ızgara yerleri bulunmaktadır.

Şekil 157: *G*öknar ormanları içinde yapay olarak oluşturulmuş olan Akgöl.

Bölgedeki ikinci göl Saray Gölü'dür. Oluşumuna göre karstik bir göl olan Saray Gölü yaklaşık 1500 m yüksekliktedir. Kar sularıyla ve küçük bir çayla beslenen göl yaklaşık 0,5 ha alan kaplamaktadır *(Şekil 158-159).* Akgöl ve Saray Gölü gerekli altyapı eksiklikleri giderilirse yakın çevrenin en önemli kamp ve karavan turizmi merkezi haline gelebilir.

Şekil 158-159: Saray Gölü (Ayancık Belediyesi Arşivi).

Çamurca mevkisinde bulunan Kızılay Kampı, Çamurca mevkisinin 2 km batısında yer alan Kuğu Yalısı Koyu'nda bulunan tesisler ve Ayancık – Sinop arasında bulunan Gebelit Koyu'nda bulunan tesis hem deniz ve ormandan yararlanmak hem de sakin bir tatil geçirmek isteyenlere uygun ortamlar sunar *(Şekil 160-161-162).*

Şekil 160-161: Kuğu Yalısı (solda) ve Kızılay Kamp Tesisleri (sağda).

Şekil 162: Kendi çadırları ile gelip Gebelit Koyu'nda bulunan tesislerde konaklayan bir kamp grubu (Anonim).

Akgöl, Saray Gölü, Kuğu Yalısı, Harzana, Gebelit Koyu ve Kızılay tesisleri karavan ve kamp turizmi açısından elverişli alanlardır. Bu arazilerde konaklayan turistler aynı zamanda yerine göre denize girme, trekking, mağara turizmi gibi farklı aktiviteler de yapabilirler. Gebelit Koyu'nda, Kızılay tesislerinde ve Kuğu Yalısında ayrıca konaklama ve yemek hizmeti veren tesisler de bulunmaktadır.

3.2.18 Piknik Alanları ve Orman İçi Dinlenme Yerleri

Orman içi dinlenme alanları, bitki örtüsü, yaban hayatı ve fiziksel yapı özelliklerine ve estetik değere sahip, manzara bütünlüğü içinde, halkın dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarına cevap veren tabiat parçaları olarak bilinirler. Toplumun giderek daha da artan açık hava rekreasyonu gereksinimini karşılamakta bu alanlar önemli bir rol üstlenmektedir (Yalçın, 2007:162). Bu manada çalışma alanında bulunan kayın ve köknarlarla kaplı ormanlık alanlar ve deniz kıyısında bulunan mesire alanları tabiata duyulan özlemin giderilmesinde önemli rol oynayacaktır *(Şekil 163-164-165).*

Şekil 163: Oluza mesire alanı.

Şekil 164: Kent ormanı tesisleri.

Şekil 165: Gebelit Koyu tesisleri

3.2.19 Sportif Olta Balıkçılığı

Rekreasyonel amaçlı yapılan balıkçılık çoğunlukla, tüketim amacının ikincil bir amaç olduğu düşünülerek, spor amaçlı ve boş zaman geçirme amacıyla, bireysel bir şekilde yürütülen balık tutma faaliyeti olarak ifade edilmektedir (Taş, 2012:44). Ayancık, gerek denizde gerekse göl ya da ırmakta olta balıkçılığı için uygun ortamlar barındırmasının yanında, ziyaretçilerine ilçe merkezinde iskelede ya da Gelincik Burnu'ndaki dantel kayalar üstünde yaz döneminde güneşin deniz üstünden batışına eşlik ederek balık tutma imkanı sağlamaktadır *(Şekil 166).* Kayık kiralayarak kıyıya yakın bir alanda kayık üzerinde olta ile balık tutma keyfini yaşanabileceği gibi Akgöl'de sazan, gerekli izinleri alarak Ayancık Çayı kollarının yukarı çığırlarında kırmızı benekli alabalık avı yapılabilir *(Şekil 167-168).*

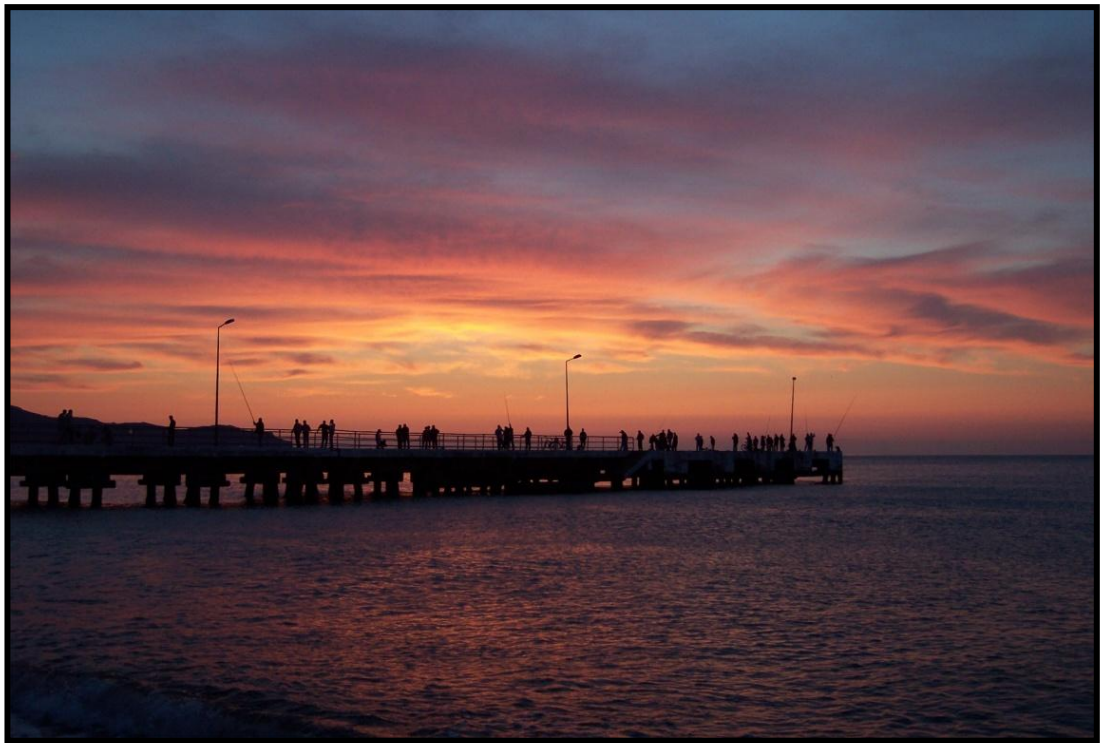

Şekil 166: Ayancık iskelesi misafirlerine oltayla balık avlarken aynı anda güneşin deniz üzerinden batışını izleme imkanı sunmaktadır.

Şekil 167: Akgöl hem kamp kurma hem de balık tutma imkanı sağlamaktadır (Enes YILMAZ Albümü).

Şekil 168: Çok lezzetli ve yüksek besin değeri taşıyan kırmızı benekli alabalık yüksek kesimlerde bulunan derelerde olta balıkçılığı ile avlanabilecek türler arasındadır.

3.2.20 Yat Turizmi

Dünyanın küreselleşmesinde önemli rolü olan denizler ve son yıllarda önemi hızla artan deniz turizmi, özellikle turizm endüstrisi için temel bir faktör, dünya ülkeleri için bir cazibe merkezi olmuştur. Yoğun kent yaşamının getirdiği baskıyla, insanların deniz ve doğa özlemlerinin giderek artması, aktif uğraşlarda bulunma isteği, standart yaşama olan tepkisi, ekonomik refah düzeyinin yükselmesi ve teknolojik gelişmeler, yatçılık ve ona bağlı olarak da yat limanı (marina) endüstrisini hızla geliştirmiştir (http://www.kugm.gov.tr/).

Yat turizmi, turistin yata ulaşması, belirli bir gezinti sonunda tekneyi terk etmesi arasında gerçekleşen, insanların kendilerini daha özgür hissetmelerini sağlayan ve doğaya yakınlık, spor zevkinin tatmini, şehirlerin gürültü ve kalabalığından kaçma isteklerine cevap veren turizm çeşididir. Nispeten pahalı bir etkinlik olmasına karşın ekonomik düzeydeki artış ile birlikte turizmin önemli bir kolu olarak sektördeki yerini almıştır (Arslan, 2009:15).

Yat turizminde, ağırlıklı olarak özel yatçılık hızlı bir değişime uğramakta ve özel yatçılar ve bu yatlarla gelen turistler gelir açısından üst gelir düzeyindeki turist gruplarını oluşturmaktadır. Üst zengin grubunun ülkeleri ziyaretlerinde özel yatlar giderek önem kazanmakta ve bu kesimin özel yatlara ve ağırlıklı olarak mega yatlara karşı eğilimleri giderek artmaktadır. Değişik kaynaklarda klasik turizme göre yat turizminde yatçıların 20-30 kat daha fazla harcama yaptıkları beyan edilmektedir. Bu bakımdan, ülkemizin turizmden yeterli katma değeri yaratabilmesinin yollarından birisi de, yat turizmine ve marinacılık sektörüne gereken önemin verilmesidir. Türkiye sahilleri bu ülkelerin sahillerinden çok daha uzun olduğu gibi, sahillerimiz eski antik çağların kültür birikimine sahip dantel gibi işlenmiş doğa harikası koylarla çok büyük potansiyel taşımaktadır (http://www.ttyd.org.tr).

Ülkemizde yat turizmi, Akdeniz ve Ege kıyılarında yoğunlaşmaktadır. Karadeniz 1.695 kilometrelik kıyı şeridi ve eşsiz doğa güzelliklerini içerisinde barındırmasına rağmen, deniz turizmi faaliyetleri içerisindeki yeri oldukça azdır ve yat turizmi açısından Akdeniz ve Ege'nin oldukça gerisinde yer almaktadır. Akdeniz, yatçılar için alışılagelmiş bir konumda olduğundan yavaş yavaş cazibesini yitirmekte, yat sahipleri yeni seyir güzergâhları arayışı içine girmektedirler. Ayrıca Karedeniz'e kıyısı olan Romanya, Bulgaristan, Rusya ve Ukrayna gibi ülkeler hızla kalkınmaktadır. Bu kalkınma ile beraber artan kişi başına düşen milli gelir yat

sahipliğini de arttıracaktır. Bu noktada Karadeniz yatçılar için yeni bir seyir bölgesi, yeni bir keşif alanı olarak karsımıza çıkacaktır. Özellikle Rusya ve Ukrayna'dan gelecek yatçılar için Sinop Limanı ve Çaylıoğlu Limanı en kolay ulaşım sağlanabilecek limanlar arasındadır. Ayancık'ın yeşil ve mavinin buluştuğu eşine zor rastlanacak doğal güzelikleri de ayrı bir çekicilik unsurudur. Yat turizmine katılan turistler demirleyecekleri Çaylıoğlu Limanı'nda aynı zamanda ekoturizm faaliyetlerine de katılabilirler. Ancak yatçıların karadaki turizm aktivitelerine katılabilmeleri için yatlarını emniyetli bir şekilde bağlayabileceği kıyı yapılarına ihtiyaç vardır. Bu noktada Çaylıoğlu Limanı'nın yatlara da hizmet verebilecek şekilde düzenlenmesi ile bölgede yat turizmi potansiyelinin gelişmesi yanında yat turizminin diğer turizm türleri ile bütünleştirilmesi de sağlanmış olacaktır *(Şekil 169).*

Şekil 169: Yeşil ile mavinin birleştiği eşsiz doğasıyla Çaylıoğlu Limanı.

Karadeniz'de yat turizminin yapılabileceğini KAYRA birçok defa kanıtlamıştır (Aslan, 2009). İlk kez 1997 yılında organize edilen KAYRA birçok yerli ve öncelikle Romanya, Ukrayna, Bulgaristan, Rusya gibi Karadeniz'e komşu ülkelerden yabancı yatçıların katılmasıyla gerçekleşen bir organizasyondur. En son 2012 yılında gerçekleştirilen organizasyona 10 Türk ve 9 yabancı sahipli toplam 19

tekne katılmıştır. Bu kapsamda teknelerin konakladığı limanlardan biri de Ayancık'ın batısında yer alan Çaylıoğlu Limanı'dır *(Şekil 170).*

Şekil 170: 2012 KAYRA güzergahı (Kaynak: www.mayk.org.tr- Erişim Tarihi: 12/12/2014).

3.2.21 Kültür Turizmi

Kültür bir topumun ya da toplumların birikimli uygarlığı olup, kültürel farklılıklar öteden beri insanların dikkatini çekmektedir. Geleneksel mimari, dinsel motifler, yerleşme, konut tipleri, arazi kullanımı, kılık kıyafet tarzı, el sanatları, yemekler, müzik, gelenekler, örf ve adetler, güzel sanatlarla ilgili eserler hatta son dönemde öne çıkan endüstriyel kalıntılar hem kültürel coğrafi görünümün bir parçası hem de coğrafya kültür ve turizmin odak noktasıdır (Emekli, 2006:53).

İnsanların toplumsal örgütlenmedeki farklılıkları, fiziksel çevrelerine uyum süreçleri, geçmişleri, ekonomik ve siyasal kalkınma biçimleri, dünyanın farklı bölgelerinde farklı kültürlerin gelişmesini sağlamıştır. Dünyadaki bölgelerin her biri kültürel turizm için zengin kaynaklar sunan farklı kültürel gelişme kalıplarına sahiptir (Sayılan, 2007:43).

Dünyanın globalleşmesi geçmişe ilgiyi arttıran önemli bir faktördür. İnsan hayatı küreselleşmeden etkilendikçe yerel mekanlara, tarihi ve kültürel değerlere daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Bu ilgi, yerel değerlerin korunması fikrini ortaya çıkarmış, aynı zamanda miras turizmi olgusunun gelişimine katkıda bulunmuştur. Kültürel turizm, geleneksel kültürel turizmde olduğu gibi, sadece

mekân ve anıtların ziyareti değil, ziyaret edilen alandaki yaşam tarzının öğrenilmesidir (Aliağaoğlu, 2004).

3.2.21.1 Keten Dokumacılığı

İnsanlığın çağlar boyunca yaratıp ürettiği kültür varlıkları gelişim ve değişim içinde sürekli olarak geleceğe aktarılırlar. Köklü bir tarihsel geçmişi olan ve çok zengin çeşitliliğe sahip Türk El Sanatları, maddi kültür varlığımızın en değerli belgeleridir. Önceleri ihtiyacı karşılamak amacıyla, basit araç gereçlerle yapılan bu işlemeler zamanla birer sanat haline gelmiştir. Bu tarihsel süreç içinde, özellikle endüstrileşme ve toplumsal değişmeler sonucu el işlemeleri zamanla unutulmaya, yok olmaya başlamıştır (Şentürk, 2003).

Unutulmaya yüz tutan el sanatlarından biri de Ayancık yöresinde yapılan keten dokumacılığıdır. Büyük sermaye ve tesis gerektirmeyen el işlemelerinin, yok olmasını engellemenin önemli bir yolu bu el sanatının turistik eşya üzerine uygulanarak üretilmesi ve pazarlanmasıdır. Eski dönemlerde hazır giyim olmadığı için, giyim ve ev içi ihtiyaçları karşılamak amacıyla keten life, lif ipliğe, iplik dokumaya, dokumalar giyime ve eşyaya dönüştürülmüştür.

Ayancık yöresinde çiftçiler çok eski zamanlardan beri keten ekimiyle uğraşmaktadır. Yakın zamana kadar keten ipliklerinden dokunan keten kumaşından çeşitli giyim eşyaları, yatak yorgan çarşafı, yastık kılıfları, ketenin kaba liflerinden de yastık, yatak ve minder içi yapılarak yöre pazarlarında satışa sunulduğu da bilinmektedir. Bugün gerek köylerden yaşanan hızlı göçle beraber üretilen keten miktarının hızla düşmesi gerekse yerel tezgâhlarda dokunan ketenlerin maliyetinin yüksek olması nedeniyle Ayancık'ta keten üretimi ve dokumacılığı kaybolmaya yüz tutmuştur. Ayancık Halk Eğitimi Merkezi ve ASO bünyesinde oluşturulan dokuma kursları ve Ayancıklı kadınların emeklerini ortaya koydukları birkaç özel işyeri dışında bu alanda faaliyet gösteren herhangi bir işletme bulunmamaktadır *(Şekil 171).*

Şekil 171: Ayancık Halk Eğitimi ve ASO bünyesinde keten dokuma kursu alan kursiyerler.

Ayancık keteninin tohumun toprağa verilişinden işlenerek vitrinlerde yer almasına uzanan kısa hikâyesi şu şekildedir (Ayancık Halk Eğitimi Merkezi ve ASO, 2005):

Keten (lif keteni), nem oranı yüksek olan kıyı bölgelerinde daha rahat yetişme ortamı bulur. Mayıs ve Haziran aylarında fazla suya ihtiyaç duyan keten için bu dönemde yeterli yağışı alan Karadeniz kıyıları uygun yetişme ortamlarından biridir. Toprak bakımından seçici olmamakla beraber, yarı geçirgen, derin yapılı kumlu-killi veya killi-kumlu toprakları sever. Eylül – Ekim aylarında havalar elverişli gittiği dönemde toprak tavı yakalandığında hemen ekimi yapılır. Zira ketenin kışa tamamıyla pençeleşmiş ve köklenmiş olarak girmesi lazımdır. Ayancık yöresinde lif ketenleri serpme ekim yöntemiyle ve kışlık ekilir. Bu yüzden çapa yapılmaz. İlk çapa bitkiler 10 cm boyutuna gelince ikinci çapa da bitkiler 25 cm boyuna ulaşınca uygulanır. Bundan sonra hasat zamanına kadar tarlaya girilmez.

Ketenin hasadı makine ile de yapılabilir fakat Ayancık çevresinde genel olarak elle sökülerek yapılır. Sarı (tam) olum döneminde hasat yapılmalıdır. Bu dönemde bitki tamamen sararmış, alt yaprakları dökülmüştür. Tohum kapsülleri sararmış ve uçlarında çatlaklar görülmüştür. Bu dönemde hasat edilen keten hem lif için hem de tohumluk içindir. Hasat edilen keten bitkisi demetler halinde

kurutulmaktadır. Kurutulan bitkiden lifler, mekaniksel ve havuzlama (havuzlama sırasında içeriğindeki pektin maddesi bakterilerce parçalanmakta ve lif kümeleri bitki sapının odun kısmından kolayca ayrılmaktadır) yöntemleri ile ayrılmaktadır. Havuzlama iki şekilde yapılır.

Çiğde havuzlama: Rüzgarı az olan yerlerde çayır ve mera üzerine ketenler serilir. Bir iki hafta sonra sapların çevrilmesi lazımdır. Havuzlama çiğde bir, bir buçuk ay devam eder. Bu usulde lifler kolay kolay parçalanmaz, yumuşar ve lifler kararmaya başlar.

Suda havuzlama: Bir, bir buçuk metre kuyularda yapılır. Kuyunu altı ve etrafı taşla örülürse havuzlama daha temiz sularla yapılacağından keten liflerinin rengi beyaz olur. Havuz boş iken demetler dizilir, asılır havuz doldurulur. Buna durgun suda havuzlama denir. Suyun sıcaklık derecesine göre 5-8 günde olur.

Havuzlamada olgunluk derecesi için keten demetlerinin üstünden, ortasından, altından saplar çekilir. Kök kısmından bir parça kırılır, bütün liflerin dallarından sıyrılması ile havuzlama işlemi tamamlanır. Havuzlama işlemi bittikten sonra sudan çıkarılan demetler dikine dizilir, süzülmeye terk edilir. Çayırlar üzerinde alt üst edilerek yaklaşık 8- 10 gün doğal şekilde kurutulur. Bundan başka fırınlarda yapılan kurutma da vardır. Ancak bu tip kurutmanın riskli tarafları mevcuttur (ketenlerin yanması vb.). Kurutma işleminden sonra, mengenez adı verilen bir aletle ketenin lifleri içindeki odunsu kısmın ayrılması işlemi yapılır *(Şekil 172).*

Odunsu kısmından ayrılan lifler taraklarda işlem görerek liflerde kalan odunsu kısımlar tamamen atılır, temiz lifler meydana çıkar. Bu taraklama esnasında işe yaramayan gövde kısmı aşağıya doğru tarakla sıyrılmakta ve taranan kısımlarda ketenin elyaf kısmı kalmaktadır *(Şekil 173).* Bu işlem sonucunda üç kalite iplik elde edilir:

Birinci kalite (mahalli adı parmak): Her cins dokuma imalatında kullanılabilecek kalitededir.

İkinci kalite (mahalli adı semen): Kalın bez, çarşaf, çuval, kilim gibi gramajı fazla ve kaba imalatta kullanılır.

Üçüncü kalite (mahalli adı çöpür): Taramanın en sonunda kalan döküntüdür. Yatak ve ot yastık doldurmada kullanılır.

Şekil 172: Keten liflerinden odunsu kısmı ayıran mengenez (Ayancık Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü ve ASO).

Şekil 173: Liflerde kalan odunsu kısımları temizlemek amacıyla kullanılan tarak (Ayancık Halk Eğitimi Müdürlüğü ve ASO).

Taraktan geçirilen lifler çıkrıkta[10] iplik haline getirilir. Taraktan düzgün çıkmayan lifler (semen) ise orçukta[11] işlenerek kalın ip haline getirilir. Bu iplikler çarşaf ve örtü kumaşı yapımında kullanılır. Tezgahta iplik olarak kullanılacak keten, köylü kadınlarca kış boyunca çıkrıkta işlenerek iplik haline dönüştürülür. Keten iplikleri büyük bakır kazana konur. İçine kül karıştırılarak kaynatılır. Bu işlem keten ipliklerinin beyazlatılma işlemidir. Beyazlatılma işleminden sonra iplikler "elepçek" denilen ağaç düzene bu düzenekten de masuralara sarılır. Dokumalar pamuğa-pamuk ya da ketene-pamuk olarak yapılmaktadır. Tezgâha gerilecek olan pamuk çileleri gergin durması ve dokuma yapılırken kaymaması için çirişlenir.[12] Masuralardan istenilen ölçülerde ebatları ayarlanarak çözgü yapılır *(Şekil 174).* Çözgü yapılan ipler zincir haline getirilip toplanır *(Şekil 175).* 4 adet kücüden geçirildikten daha sonra

[10] Çıkrık: Taraktan geçirilen ketenin iplik haline getirilmesi için ağaçtan yapılmış bir düzenektir.
[11] Orçuk: Dokunacak ipliğin bükülerek inceltilmesine yarayan alet.
[12] Çirişleme: Un, sabun nişasta ve yağ karışımı hazırlanılarak soğuk suda bu karışım ezilir. Hazırlanan bu karışıma pamuk çileleri atılarak kaynatılır. Kaynatılan pamuk çileleri ateşten alınarak üzerinde oluşan atıklar temizlenerek çileler kurumaya bırakılır. Kuruyan pamuk çileleri "elemit"e geçirilip masuralara sarılır.

taraktan geçirilen ipler tezgâha gerilir. Tezgâh ağaçtan yapılmış olup, elle çalışan bir tarak sistemi vardır *(Şekil 176-177-178).*

Şekil 174: Masuralara sarılmış iplerden çözgü oluşturulması (Asuman YILMAZ Arşivi).

Şekil 175: Çözgülerin karışmaması için zincir oluşturulması (Asuman YILMAZ Arşivi).

Şekil 176: Ayancık'ta köylülerin kullandığı tamamı ahşap keten dokuma tezgahı (Asuman YILMAZ Arşivi).

Şekil 177-178: Ayancık Halk Eğitimi ve ASO bünyesinde oluşturulan keten dokuma kurslarında kullanılma üzere modernize edilmiş yarı metal – yarı ahşap dokuma tezgahları.

Çözgü haline getirilip tezgaha gerilen ipler dokuma tezgahlarında kumaş haline getirilir *(Şekil 179-180).* Bu kumaşlar önceleri sıcak-soğuk dengesini iyi sağladığı için daha çok iç giyimde kullanılmaktaydı. Günümüzde yine giyimde kullanılmakla beraber daha çok süs eşyaları üretilmektedir *(Şekil 181-182-183-184).*

Şekil 179: Ayancık'ta ketenin el tezgahlarında dokunması.

Şekil 180: Ayancık'ta el tezgahlarında dokunmuş bir peşkir.

Şekil 181-182-183-184: Ayancık'ta ketenden üretilen bazı giysi ve süs eşyaları (gömlek, ayakkabı, gazetelik ve cüzdan).

İnsanların günümüz dünyasında turizm etkinliklerinde bulunmasının bir sebebi de farklı toplumlara ait kültürel özellikleri tanımak ve öğrenmek istemesidir. Özellikle yöresel el sanatları kültürel turizm kapsamında ele alınabilecek başlı başına bir turistik çekicilik olduğu ve hediyelik eşya alışverişinin turist harcamalarının önemli bir kısmını oluşturduğunu göz önünde bulundurursak konunun önemi daha iyi ortaya çıkacaktır (Kurgun ve Yumuk, 2013). Ayancık'ta keten dokumacılığının turistik değer olarak ön plana çıkması kaybolmaya yüz tutan bu geleneksel değerin tekrar canlanmasını sağlayacaktır. Ayrıca keten çok yönlü bir turistik değer olacaktır. Keten üretimine doğrudan katılmak isteyenler için bir agroturizm, dokuma tezgahlarında keten dokumak isteyenler için bir kültür turizmi etkinliği yapılabilir. Bunların dışında keten dokumacılığı turistlerin alışveriş isteklerini karşılamak üzere yörenin yerel ürünlerin pazarının en önemli öğesi olacaktır. Bu manada ilçede her yıl düzenlenen festivale keten isminin verilmesi ketenin tanıtımı için önemli bir adımdır *(Şekil 185).*

Şekil 185: 2014 yılı Ayancık Festivali tanıtım broşürü (Ayancık Belediyesi).

3.2.21.2 Endüstriyel Miras Turizmi

Sanayi Devrimi adı altında 18.yüzyılda İngiltere'de başlayan gelişmeler, kısa bir süre içinde tüm dünyaya yayılmıştır. Farklı zamanlarda da olsa dünyanın her yerine etki eden Sanayi Devrimi 20. yüzyıl başlarında etkisini yitirmeye başlamıştır. Kullanımdışı olan sanayi alanlarının nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmış ve halen de sanayi alanlarının potansiyellerin en doğru şekilde nasıl ele alınacağı konusu güncelliğini korumaktadır (Elhan, 2009:9). Bu manada Avrupa, ABD ve Japonya kentleri gibi ağır sanayinin uzaklaştığı kentlerde yeni bir mekansal yapılanma başladı. Sanayi kentleri olmaları gereğince endüstrinin kent merkezinde yer aldığı bu şehirlerde, boşalan endüstri tesisleri, liman ve tersaneler ortaya çıkan yeni kentsel mekan ihtiyaçları için yeniden kullanım gereksinimiyle dönüştürülmeye başladılar. Boşalan dev sanayi yapıları önceleri işlevsiz, çirkin ve hantal bulunmuşlarsa da, koruma anlayışının gelişmesi ve ortaya çıkan endüstri arkeolojisi [13] kavramıyla kültür mirası olarak kabul edilmeye

[13] **Endüstri Arkeolojisi :** Endüstri Arkeolojisi 1950'li yıllarda ortaya atılan bir kavram olup, bünyesinde mimarlık tarihi, teknoloji tarihi, arkeoloji ve koruma boyutlarını içeren bir disiplindir. Endüstri Arkeolojisi, endüstri anıtlarının araştırılması, yerinde incelenmesi, kayda geçirilmesi ve bazı hallerde koruma altına alınmasıyla ilgili bir çalışma alanı olarak kabul edilmektedir (Kevseroğlu, 2011:17).

başladılar. TICCIH (The International Committee for the Conservtion of Industrial Heritage-Uluslararası Sanayi Mirasını Koruma Komitesi), endüstriyel arkeolojinin kapsamını, "endüstriyel geçmiş kalıntılarının değerlendirilmesi, işlevini yitirmiş endüstri yapılarının yeniden kullanılması, endüstriyel ürünlerin sergilenmesi, endüstri anıtlarının korunması için modeller üretilmesi ve teknoloji tarihi ile ilgili belgeleme çalışmaları yapılması" olarak tanımlamaktadır (Kazas, 2008:14).

Endüstriyel miras; tarihi, teknolojik, sosyal, mimari ve bilimsel değere sahip endüstriyel kültür kalıntılarından oluşur. Bu kalıntılar binalar ve makineler, atölyeler, imalathane ve fabrikalar, maden ocakları, işleme ve arıtma kompleksleri, depo ve kilerler, enerji üretim, nakil ve kullanım alanları, taşıma ve tüm altyapıları, değişik tarzda inşa edilmiş konutlar, ibadet etme veya öğretim gibi endüstriyle bağıntılı sosyal eylemler için kullanılan yerler olarak tanımlanabilir (Dosya 03, 2006; Elhan, 2009:12).

Avrupa küresel bazda endüstriyel miras turizmde çok baskın bir rol üstlenmektedir. Endüstriyel miras turizmi örneklerine tüm Avrupa'da rastlanabilir olsa da özellikle Sanayi Devrimi'nin ilk meydana geldiği alanlar olan Kuzey-Batı Avrupa'da yoğunlaşmıştır. Daha 80'li yılların sonunda Hollanda'da yaklaşık 41.000 belgelenmiş yapı bulunurken, 1071 adet yel değirmeni, 40 adet su değirmeni, 12 adet buhar pompa yapısı, 15 adet demiryolu istasyon binası, 15 fener, 5 su kulesi, 10 depo yapısı ve 10 adet fabrika endüstriyel anıt ilan edilmişti (Wehdorn, 1985). Endüstriyel miras turizmi, kaybolan sanayi istihdamının yerine geçmese de başarılı olduğu her yerde önemli oranda doğrudan ve dolaylı gelir getirmektedir. Aynı zamanda eski sanayi alanlarının imajını ve itibarını tekrar kazandırması açısından da önem taşımaktadır.

Endüstriyel miras turizmi, öncelikle ekonomik canlılık için, kamu sektörü finansmanı ve gönüllüler ile birlikte, büyük ölçüde kar amacı gütmeyen bir koruma faaliyetidir. Nüfus azalmasının önlenmesi, yaşam kalitesini artırılması, kırsal bölgelerde gelir kaynaklarında çeşitlilik yaratmak, bu bölgelerde istihdam yaratmak, orada insanlara korumanın gerekliliğini vurgulamak, geleneksel ekolojik ve doğal gıda ürünlerinin tanıtımı ile doğrudan bağlantılı bir sektördür. Önceleri sadece Paris, Roma, Sydney ve New York gibi şehirler turizm ile anılmaktaydı. Bu şehirler turizm dünyasının sembol miras şehirleri halindeydi. Ama giderek şehir ve bölge planlamacıları orta büyüklükte onlarca şehrin yenilenmesi için bir araç olarak turizmi

göstermeye başladılar. Kendi ekonomilerini çeşitlendirmek, şehrin görüntüsünü değiştirmek ve yeni bir ekonomi oluşturmak isteyen büyük sanayi şehirleri dünya çapında önemli turizm şehirleri haline gelmektedir. 1980'lerde Baltimore'daki liman bölgesinin dönüşümü ile başlayan kent turizmi, yeni oteller, kültürel mekanlar, yeme-içme ve eğlenme faaliyetlerini içeren tesisler ile endüstriyel mirasın güçlü bir karışımı haline geldi. Rotterdam, Dublin, Bradford, Glasgow, Turin, Poznan, Riga ve daha birçok şehir Avrupa'da kent turizminin yükselişine örneklerdir. Yüksek hızlı demiryolu hizmetleri, araç sahibi olanların oranının artması ve düşük maliyetli uçuşlar diğer bir deyişle ulaşımın kolaylaşması bu gelişmede önemli bir rol oynamıştır (Lane et. al., 2013:16).

Endüstriyel miras turizmi, genel miras sektöründe küçük bir parça olmasına rağmen, ilerleyen dönemde etrafında 2,5 milyar avro doğrudan ve dolaylı gelir getirici faaliyetler bulunan bir sektör olması tahmin edilmektedir. 2010 yılında Almanya'da Brandenburg Bölgesi'nde endüstriyel miras turizm potansiyeli ile ilgili yapılan bir çalışmaya göre bölgeye yıllık yaklaşık olarak 50 milyon avro gelir getirdiği belirtilmiştir. Dünyanın en büyük demiryolu müzesi, York Birleşik Krallık Ulusal Demiryolu Müzesi, yılda 770.000 'den fazla ziyaretçi çekmektedir (Lane et. al., 2013:35).[14]

Ülkemizde endüstriyel miras konusunda yeterli yasal düzenlemeler ve bilimsel çalışmalar yapılmamıştır. Bu durumun sebepleri, endüstri yapılarının işlevlerini yitirmesi sonucu terk edilmesi, bu yapılara yeterince değer verilmemesi, korunmaları için gerekli ekonomik alt yapının bulunmayışı, endüstri anıtlarının korunmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin eksikliği, yapılan çeşitli uygulamaların farklı niteliklerde yapılmaması ve uzman kadronun yetersiz olması olarak sıralanabilir (Kazas, 2008:30). Ülkemizde, teknoloji tarihine ait belge ve verilerin bir

[14] Avusturya'nın Haslach şehri endüstriyel miras çalışmaları konusunda verilebilecek iyi örneklerdendir. Haslach, Linz şehrinin 60 km kuzeyinde, Alplerin yoğun turist merkezlerinden Çek sınırına yakın kırsal bölgede yer alan, hızlı akan nehirleri ve kaliteli suları olan, yerel keten üretimine dayalı gelişen bir tekstil bölgesidir. Bölgede pek çok küçük ölçekli tekstil üreticisi, korumacı tarife politikalarının arkasında yıllarca güvenli bir şekilde üretim yapmıştır. 1960 yılından sonra üretilen ketene alternatif, düşük maliyetli keten ürünlerinin piyasaya girmesi buradaki üreticiler üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Çiftçilik yapmak istemeyen birçok gencin şehirlere taşınmasıyla Haslach çevresindeki kırsal bölge nüfusunu kaybetmeye başlamıştır. 1990'larda yerel bir grubun, kendi tekstil miraslarını korumaya ve geleceğe taşımaya karar vermesiyle, Avrupa Tekstil Ağı (ETN) yardımıyla bir tekstil müzesi oluşturulmuş ve festivaller düzenlenmiştir. Bu çalışmaların başarıya ulaşması ve uluslararası alanda kabul görmesiyle her yıl yaklaşık 20.000 ziyaretçi kırsal turizm konaklama sağlayıcılarının çalışmalarıyla bölgeye gelmektadir. Linz Üniversitesi'nde tekstil uzmanları ile yapılan ortak çalışmalarla bölgenin kırsal turizm çalışmaları geliştirilmiştir (Lane et. al., 2013:45-46).

araya getirilerek yazılması çok eski bir geçmişe sahip değildir.[15] Bu sebeple endüstri arkeolojisi kavramının bilimsel bir alan olarak kuramsallaştırılması, araştırma ve koruma yöntemlerinin belirlenerek birçok örnekte uygulanmış olması bu uygulamaların ülkemizde bilimsel olarak yapılıp başarılı sonuçlar elde edilmesi adına önemli bir fırsattır. Endüstri arkeolojisi kavramının ülkemizde gelişmemiş olması sadece sanatsal ve mimari değer taşıyan yapıların korunmasına sebep olmaktadır. Bu durum endüstri arkeolojisi adına değerli olan sit alanı ya da ekipmanlarının önemsenmemesine ve böylece geri dönüşsüz olarak yok edilmesine neden olmaktadır. Bu yüzden ülkemizde korumanın ilk aşaması olarak ciddi bir envanter çalışması yapılarak bu alanlar belgelenmeli ve bu bilgilerin kaybolması engellenmelidir. Unutulmamalıdır ki bu bilgiler ülkemizin ekonomisini ve gelişmesini etkileyen sanayileşme hareketinin aşamalarının belgeleridir (Tolga, 2006:17).

Endüstriyel miras niteliğine sahip olan yapıların en önemli özellikleri, tanıklık ettiği döneme ait üretim teknik ve süreçlerinin özelliklerini sunan, döneminin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını yansıtan, bulunduğu bölgenin tarihinde ve gelişiminde önemli bir yer tutan yapılar olmasıdır. Çalışma alanında yer alan Zingal TAŞ'ye ait endüstriyel kalıntılar bu anlamda değerlendirilmesi gereken önemli bir kültür mirasıdır. Cossons, endüstriyel miras yapılarının kapsamını; üretimin gerçekleştirildiği yapılar, üretim ve üretim sonrası süreçte gerekli olan ek destek birimleri (depo, hangar, hal yapıları, v.b.) ve üretimin ilişkili olduğu ulaşım yapıları (istasyon, kanallar, köprüler, yollar v.b.) olarak belirlenmektedir. Bu çerçeve içine; maden ocakları, değirmenler, buhar makineleri; tekstil, kereste, cam ve çömlek üreten tesisler, yol, köprü, kanal gibi ulaşım birimleri, tuğla atölyesi gibi yapı malzemesi üretim tesisleri, endüstriyel geçmişin parçası olan endüstri işçileri ve yöneticileri, çalışanlara ait yaşama birimlerinin incelenmesinin girdiği görülmektedir (Kazas, 2008:14). Ayancık'taki endüstriyel tesis bu kapsamda değerlendirildiğinde

[15] Osmanlı Devleti'nin kent ölçekli ilk elektrik santralı olan Silahtarağa Elektrik Santralı, korunarak santralistanbul'a dönüştürülmüştür. Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla yürütülen çalışmalarla Haliç'in gözde mekanında kurulan santral yok olma sürecine girmişken İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin devreye girmesiyle Türkiye'de kültür-sanat alanında bugüne kadar gerçekleştirilmiş en kapsamlı dönüşüm projelerinden biri haline gelmiş ve santralistanbul 8 Eylül 2007'de açılmıştır. santralistanbul, açılışından bu yana 20'nin üzerinde ulusal ve uluslararası sergiye ev sahipliği yapmış ve bu sergiler 500 binden fazla kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Ayrıca santralistanbul çeşitli festivallere, lansmanlara, konferanslara ve açık hava aktivitelerine de ev sahipliği yaparak uluslararası pek çok önemli sanatçı ve düşünürü de bünyesinde ağırlamıştır (http://www.santralistanbul.org/).

fabrika iki kesimden oluşmaktadır. Birinci kesim fabrikaya hammadde sağlamak için kurulan orman içi tesisler ve ulaşım tesisleri, ikinci bölüm ise Ayancık ilçe merkezinde yer alan üretim tesisleri ve lojmanlardır. Fabrika ana binası hurda olarak satıldığı için ilçe merkezinde bulunan tesislerde herhangi bir alet veya makine bulunmamaktadır. İlçe merkezinde sadece fabrika yönetim binası ile lojmanlar ve sosyal tesisler bulunmaktadır. İkinci bölüm olan orman içi tesisler ve ulaşım sistemlerinden ise parçalar halinde kalıntılar mevcuttur. Bu kalıntılar arazide tespit edilerek envanter oluşturulmuştur. Ayrıca Zingal TAŞ'den kalan bir kısım alet ve makine ile Çangal Bölge Şefliği'nde bir müze oluşturulmuştur *(Şekil 186-187).*

Şekil 186-187: Çangal Orman Müzesi ve müzenin içinde bulunan lokomobil.[16]

3.2.21.2.1 Zindan ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi

17 Şubat 1923'te toplanan ve 4 Mart 1923 tarihine kadar devam eden I. İzmir İktisat Kongresinde yabancı sermayeye yeşil ışık yakılmasıyla kongreyi takip eden yıllarda yabancı ortaklı şirketler ülkemizde yatırımlar yapmaya başlamıştır. Bu şirketlerin en önemlilerinden biri 12 Haziran 1926'da yapılan anlaşma çerçevesinde 1929 yılında Ayancık ilçe merkezinde kurulan kısaca ZİNGAL olarak anılan Zindan ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi'dir. Merkezi İstanbul olarak kurulan şirketin kurucuları Çangal ve Zindan ormanlarını işletme ayrıcalığına sahip bulunan Türkiye Kibrit İnhisarı T.A.Ş. ile Türkiye İş Bankası ve merkezi Brüksel'de bulunan Ozin-Allu Metier de Flandre şirketidir *(Tablo 20).* Şirketin sermayesi 1.500.000TL'dır (Ökçün, 1997:47).

[16] Sanayi ve tarımda kullanılan, tekerlekler üzerine kurulmuş, istenilen yere çekilebilen patlamalı motor veya buhar makinesi.

Tablo 20: Zingal Şirketi 'nin 1929 yılındaki ortakları ve payları.

Yatırım Yapan	**Temsilcinin Adı**	**Pay**
Société Anonyme Pour La Participation Aux Industries Du Bois	Tevfik Ali Bey	7.000
Société Forestiere Belge	Jean Borginon	4.300
S.A. Pour l'Industrie Du Bois Contreplaqu	Asım Süreyya Bey	4.000
Co Congolaise Pour l'Industrie Du Bois Et Du Heudle Au Congo	Cevat Cemal Bey	4.000
Monsieur Désiré de Bodt	Yunus Nadi Bey	800
Robert de Bodt	Yunus Nadi Bey	800
Terman Teirlinck	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Joseph Deschepper	Yunus Nadi Bey	800
Jean Massoux	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Paul Phillipart	Yunus Nadi Bey	800
Victor Beausillon	Pomi	800
Monsieur Paul Beausillon	Pomi	800
Jean Borginon	Pomi	800
Patric Deschepper	Kendisi	800
Société Industrielle et Financiére Belge	Hamit Bey	400
Ali Rona Bey	Kendisi	100
Ahmet Hamdi Bey	Kendisi	100
TOPLAM		27.900

Kaynak: Çağlar, 1979:179

Zingal Şirketi, Zindan ve Çangal ormanlarını 50 yıl boyunca işletme hakkını aldıktan sonra bu ormanlardan üreteceği tomrukları işlemek üzere Ayancık ilçe merkezine bir kereste fabrikası kurmuştur. Fabrika o günün ölçülerine göre çok büyük kapasitede ve moderndir. Fabrikada üretilecek kereste ise ağırlıklı olarak deniz yoluyla taşınacaktır. Yaklaşık 45.000-48.000 ha orman şirket işletmesine verilmiştir. İşetmenin başına Avusturya'nın Karpat Silsilesi ormanlarında uzun sure uygulamalı ve teorik olarak çalışan, Avrupa'da ormancılık konusunda önemli bir üne sahip Mösyö Edgar Kayzer getirilmiştir (Demirtaş, 2010).

Fabrikada üretilen kerestenin kolayca deniz yoluyla taşınabilmesi için fabrikanın kurulduğu Ayancık Çayı'nın doğusunda kalan kesime şirket tarafından küçük bir iskele ile 60 m uzunluğunda bir vinç kurulmuş ve bu vinç vasıtası ile yükleme ve boşaltma işlemleri gerçekleştirilmiştir *(Şekil 188).* Fabrikada üretim için odun artıklarından üretilen elektrik enerjisi kullanılmıştır. 1934 yılında ZİNGAL'de ülkemizdeki ilk parke fabrikası kurulmuş ve üretime başlamıştır. Bunların dışında fabrikada fıçı, kayık, süpürge sapı, yumurta sandığı, okul sırası, ahşap portatif ev üretimi yapılmıştır.

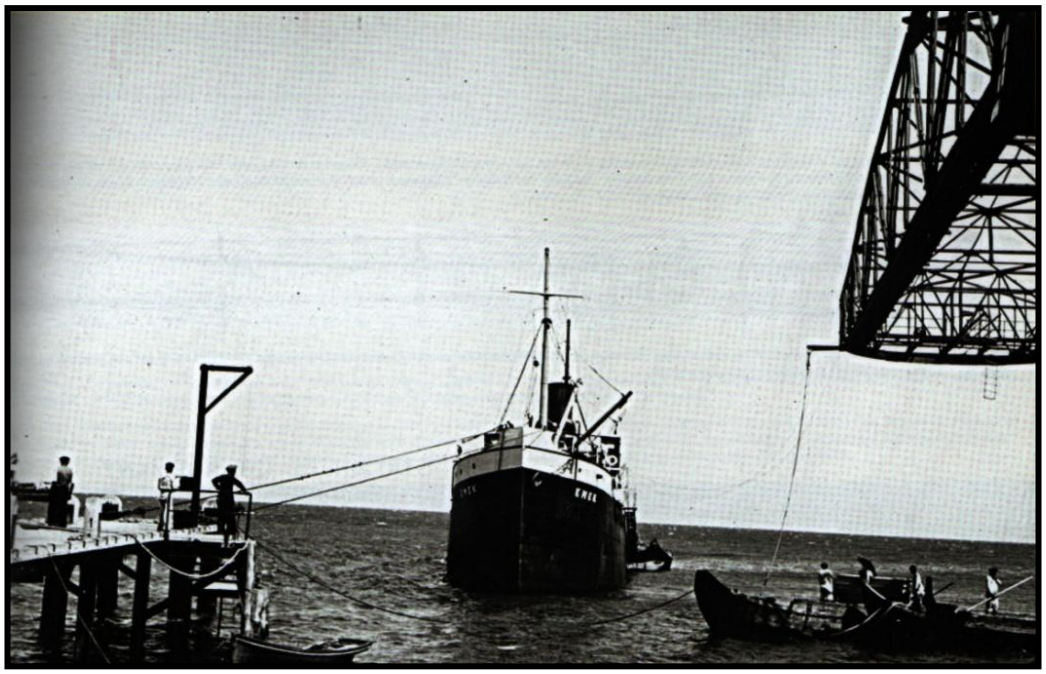

Şekil 188: Zingal TAŞ tarafından kurulan vinç ve iskele (Höhn&Yılmaz, 2013c).

Türkiye'de ormanın bilimsel olarak tanımlandığı ilk yasa kabul edilen 18.02.1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı Orman Yasası'nın çıkarılmasında, ormanların yüklenicilerce işletilmesinin olumsuz etkileri, özellikle de Sinop Ayancık'ın Zindan ve Çangal ormanlarını işletmek için kurulan ZİNGAL TAŞ'nin bu ormanlar üzerindeki tahripkar uygulamaları dikkate alınmıştır (Birben, 2006:19). Nitekim 14 Mart 1945 tarihinde şirketin orman içi temizlik çalışmalarını ve gerekli ağaçlandırma çalışmalarını yapmadığı gerekçesiyle anlaşma tek taraflı olarak feshedilmiştir.

1945 yılında devletleştirildikten sonra Ayancık Kereste Fabrikası ismini alan fabrika 1970 yılında Orman Bakanlığı bünyesinde kurulan Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü (ORÜS)'ne devredilmiştir. Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü, 1983 yılında bir İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmiştir. ORÜS'e bağlı fabrikalar 1992 yılında özelleştirme kapsamına alınmış ve 1993 yılında ORÜS Orman Ürünleri Sanayi Anonim Şirketi olarak ana sözleşmesi yayımlanmıştır. ORÜS'e bağlı en büyük kereste fabrikası olan Ayancık Kereste Fabrikası 05.02.1996 tarihinde Ayancık Belediyesi-Önder Ortak Girişimi' ne 200 milyar liraya satılmıştır. Özelleştirme sonrasında Ayorsan ismini alan fabrika 123 kişi ile üretime başlamıştır. Üretim kereste ve yonga levha servisinde devam etmiş, parke servisi çalıştırılamamıştır (Topçu, 2004:46). Fabrika özel sektör tarafından bir süre

işletildikten sonra üretim durdurulmuştur. Belirli dönemlerde küçük ünitelerle üretim yapan fabrika, günümüzde hurda olarak satılarak tamamen ortadan kaldırılmıştır.

3.2.21.2.2 Kereste Fabrikasının Ayancık Üzerine Etkileri

ZİNGAL şirketinin kurduğu fabrika ve işletme sistemi bugünkü modern Ayancık'ın meydana gelmesi ve gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Ayancık 1929'da ZİNGAL'in kurduğu fabrika ve orman işletme sistemi ile Türkiye'de eşine rastlanmayan hızlı bir değişim ve gelişme yaşamıştır. Ayancık o tarihte 300 haneden oluşan, 2000 nüfuslu küçük bir kasabadır (Mithat, 1929). Kasabada gerek fabrikanın gerekse fabrikada çalışmak üzere aileleriyle birlikte gelen yabancıların etkisi her alanda kendini hissettirmiştir. Eğitim, spor, giyim, sosyal hayat, mimari gibi birçok alanda hızlı bir ilerleme yaşanmıştır. Orman köylüsü ve ilçe halkı ekonomik olarak kalkınmıştır. Ayancık o dönemde küçük bir Avrupa kasabası kimliğine bürünmüştür.

Farklı ülkelerden gelen fabrika çalışanları için özel lojmanlar, köylerden gelen işçiler için de barakalar inşa edilmiştir. Barakaların sayısı fabrika devletleştirildikten sonra da arttırılmış, bu alan neredeyse kendi başına mahalle olmuştur. Bu sahaya Koloni Mahallesi denilmektedir *(Şekil 189).* Fabrikada çalışanların çocukları ilçe merkezinde Ayancıklı çocuklarla aynı okula gitmiş, aileler birbiriyle görüşmüş böylece önemli bir kültür alışverişi yaşanmıştır.

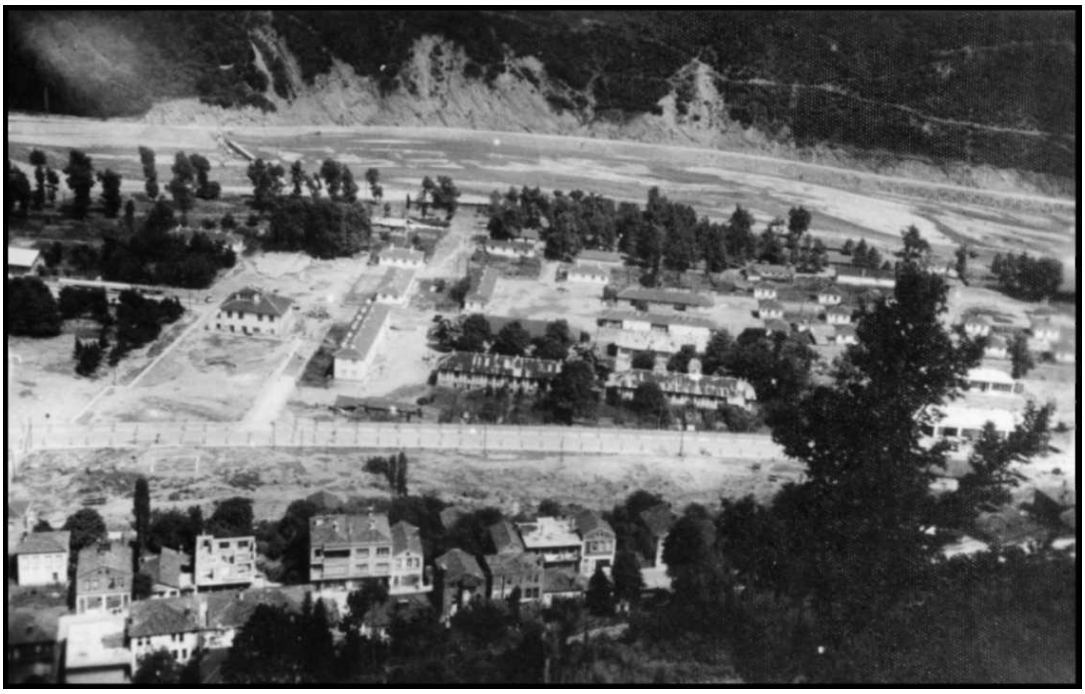

Şekil 189: Koloni Mahallesi olarak da adlandırılan işçilerin kalması için yapılmış baraka ve lojmanlar (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

ZİNGAL şirketine ait lojman ve barakaların kapladığı alan 1942 yılı itibariyle toplam 4.629 m^2 dir (Zingal, 1943). 1945 yılına kadar toplam 35 lojman ve baraka inşa edilmiştir (Ayancık Orman İşletme, 1945).

Şehirde sportif ve sosyal alanların inşasında da fabrika önder olmuştur. Kendi personeli ve halkın sosyal hayatına katkı sağlayacak tenis kortu, futbol, voleybol ve basketbol sahası, sanatsal etkinliklerin gerçekleştirebileceği birimler inşa edilmiştir.

Şirket, Ayancık'ta bir okul görevi üstlenmiştir. İşletme yurtdışından uzman usta ve işçi getirtmiş, bu uzmanlar sanatlarını Türk çocuklarına öğretmiş ve onları yetiştirmiştir. Yörenin ormanlarının işletilmesine ilişkin çalışmalar 1928 yılından başlayarak 1929 ve 1930 yıllarında Avusturyalı ve Çekoslavakyalı uzmanlar ile Türk ormancılar tarafından yürütülmüştür. Avusturyalı uzmanların başlıcaları, Frans Hafner, August Loos, Friedrich Zednik, Fr. Steiner, Richard Cieslar ve Friedrich Stark'tır. Çekoslavakyalı uzmanlar ise, Huruby, Weigler, Hein, Larch ve Dr. Pöreny'dir (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1994). Ormancılık ve orman sanayi alanında Ayancık bir marka haline gelmiştir. Birçok Türk orman mühendisi yabancı uzmanlarla çalışma imkanı bulmuşve Ayancık Türk ormancıları için bir staj yeri olmuştur.

Yurtdışından gelen uzmanlarla çalışan Türk ustalar ZİNGAL'den sonra da orman sanayi alanında Türkiye'de aranan kalifiye elemanlar olmuşlardır. 12-13 yaşlarında fabrikaya çırak olarak giren Ayancıklılar ilerleyen yıllarda çalıştıkları alanda aranır kalifiye elemanlar haline geliyorlardı. Ayancık Kereste Fabrikasının en önemli özelliklerinden biri de neredeyse ihtiyacı olan bütün alet ve makineleri kendi üretebilmesiydi. Türkiye'de ilerleyen yıllarda kurulan birçok kereste fabrikasının kuruluşunda Ayancık'tan gönderilen ustalar görev almışlardır. Yeni kurulan fabrikalarda çalışanlara eğitim vermişlerdir. Birçok fabrikaya Ayancık'ta üretilen makineler yollanmıştır. Ormancılık alanında önemli bir staj ve yetişme alanı olan Ayancık, orman ürünleri sanayinde uzmanlaşan bir merkez haline gelmiştir.

Fabrika, işledikleri tomrukların artıkları ile çalışan üç lokomobil ile kendi enerjisini üretme kapasitesine sahipti. Bu lokomobillerle fabrikanın ihtiyacı olan enerji elde edildiği gibi 1937 yılından itibaren üretilen elektriğin bir kısmı da kasabaya verilmeye başlanmıştır. Böylece Türkiye'de birçok merkezden önce Ayancık ilçe merkezi elektrikle tanışmıştır. Bu durum Ayancık'ın ulusal enterkonnekte elektriğe bağlandığı 1978 yılına kadar devam etmiştir *(Şekil 190).*

***Şekil 190*:** 1937'de Ayancık şehir merkezine elektrik verilmesi töreni (Anonim).

Üretilen elektrik fabrika içi ulaşımda da kullanılmıştır. Fabrikaya ulaştırılan tomruklar kereste haline getirildikten sonra istiflenmek üzere açık alanda depolanıyor, buradan vinç yardımı ile gemilere yükleniyordu. Bu kerestelerin depolar ile vinç arasındaki ulaşımını sağlamak amacıyla 240 m, 160 m ve 65 m uzunluğunda üç elektrikli tramvay hattı kurulmuştur *(Şekil 191)*.

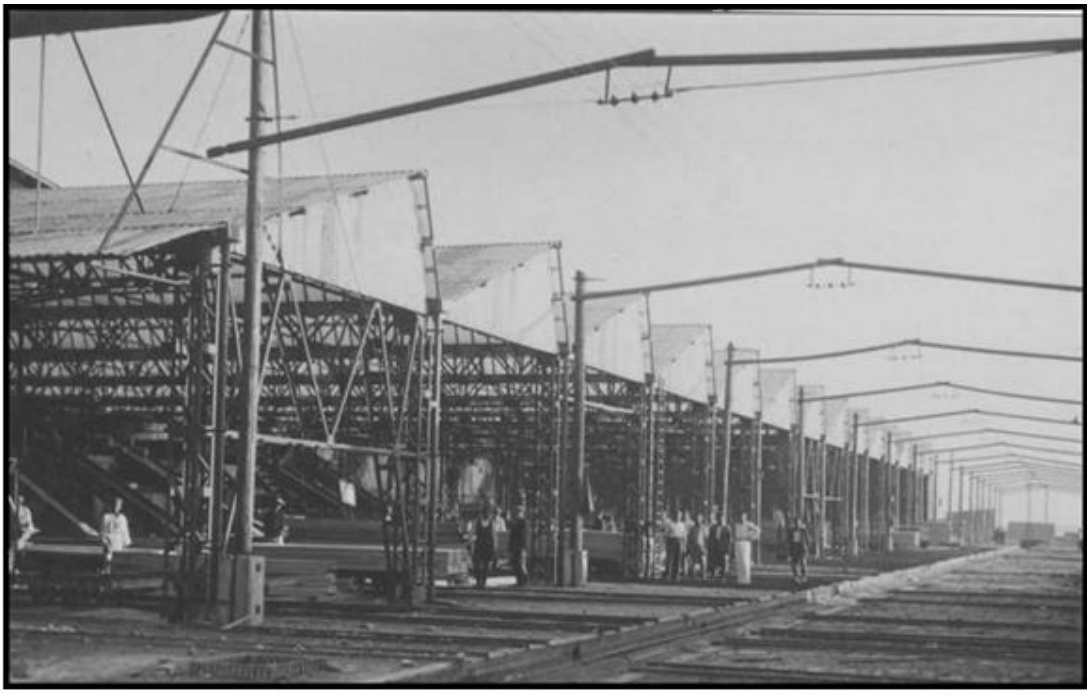

Şekil 191: Fabrika içinde ulaşım için kullanılan tramvay sistemi (Tuncay KARAHAN Arşivi).

Tüm bu örneklerin yanında ZİNGAL Orman İşletmesini çağdaşlarından ayıran en önemli özellik kurduğu ulaşım sistemidir. Fabrikaya hammadde taşımak için Havai hat ve dekovil hattından oluşan ana taşıma sistemi ve bu sistemleri besleyen hayvanlarla tomrukların taşındığı sürütme yolları, kuru ve sulu oluklar, vargel hatları ve paletli traktörler kullanılmıştır. Kıyıya paralel uzanan Kuzey Anadolu Dağları derin vadilerle yarılmış vaziyette olduğu için iç kesimlerden ham madde taşımak için bu vadiler kullanılabilirdi. Fakat Ayancık Çayı ve kolları akarsu taşımacılığına uygun değildi. Bu sebeple bu vadilere dekovil hattı yapılarak değerlendirilmişti. Dekovil hattının uzanamayacağı alanlarda da dağları aşmak için havai hat kullanılacaktı. Bir elin parmaklarını andıran Ayancık Çayı havzası boyunca uzanan havai hat ve dekovil hattını da bahsettiğimiz tali taşıma sistemleri besleyecekti. Bu ulaşım sistemleri kullanılarak ormanda kesimi yapılan keresteler fabrikaya ulaştırılıyor, buradan da deniz yoluyla nakliediliyordu *(Tablo 21).*

Tablo 21: 1942 yılında tomruk nakliyatında kullanılan yollar ve uzunlukları.

Nakliye Çeşidi	**Uzunluk (metre)**
Hava Nakil Yolu	32.748
Dar Demiryolu Hattı	95.445
Yaş Sürütme Olukları	17.428
Kuru Sürütme Olukları	6.420
Farklı Sürütme Yolları	215.158
Traktör ile Nakil Yolu	16.539
Muhtelif Yükleme Rampaları	2.017

Kaynak : Kaya, 2011:53

3.2.21.2.3 Ulaşım Sistemi

Zindan ve Çangal ormanlarından Ayancık ilçe merkezinde bulunan kereste fabrikasına tomruk nakliyatında kullanılan farklı ulaşım sistemleri şunlardır:

3.2.21.2.3.1 Sürütme Olukları ve Yolları

Ormanda kesimi yapılan tomruklar ahşap yollar, sürütme yolları ve tahta oluklardan traktör ve yük hayvanları kullanılarak ana ulaşım hatlarına taşınmıştır *(Şekil 192).*

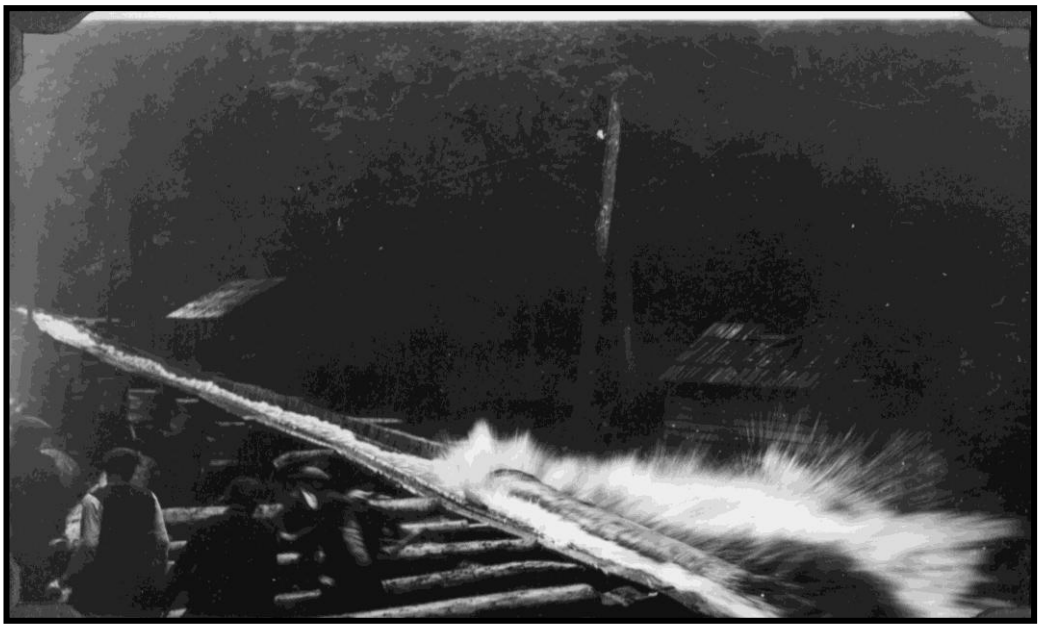

Şekil 192: Sulu olukta taşınması için oluğa bırakılan tomruk (C. Titeca Arşivi).

Tomruk taşımada önceleri yerli ve Avrupa'dan getirilen atlar (Macar Kadanası) kullanılmıştır. Fakat zamanla bu hayvanların bakımının zor ve maliyetinin yüksek olması nedeniyle yerli manda ve öküzlerin kullanımı yaygınlaştırılmıştır. Bu hayvanların tomrukları taşıyabilmesi için sürütme yolları yapılmıştır. O dönemde işletmeye ait yaklaşık 1.500 çift manda bulunmaktadır *(Şekil 193).*

Şekil 193: Ormanda mandalarla tomruk taşınması (Anonim).

3.2.21.2.3.2 Dekovil Hattı

Önceleri hava hattı malzemesini taşımak üzere Ayancık ilçe merkezinden itibaren Babaçay, Kepez Çayı, İnaltı Çayı ana vadilerini takiben inşa edilen dekovil hatları ilerleyen yıllarda şirket tarafından orman nakliyatı için kullanılmıştır.

Dekovil hattı için ilk ray sistemi Ayancık ilçe merkezinden sonra 5 nolu Pazarcık köprüsünden Yenice'ye kadar yapılmıştır. 1932'de Zindan yolunun bağlanmasıyla hat tamamlanmıştır. 50 vagonla çalışan dekovil tek seferde yaklaşık 10 veya 12 kamyonun taşıyabileceği kadar tomruk getirilebilmekteydi *(Şekil 194)* (Kutlutan, 1938).

Şekil 194: Dekovil hattı ile tomrukların fabrikaya taşınması (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Dekovil hattı, havai hatta göre daha fazla yük taşıma kapasitesine sahip olması, uzun dönem arıza göstermeden çalışabilmesi ve arıza olsa bile malzemenin hemen temin edilebilmesi gibi nedenlerle yıllar boyunca fabrikaya tomruk taşımada kullanılan en önemli ulaşım aracı olmuştur.

Dekovil hattı 1963 yılında ilçede meydana gelen sel felaketinde çok büyük bir tahribata uğramıştır. Bu sel, hattı tahrip eden ilk felaket değildir. Daha önce de 1939 yılında yaşanan sel felaketi dekovil hattına önemli zararlar vermiştir. Neredeyse

hattın tamamı vadi tabanında yer aldığı için sağanak yağışlarda meydana gelen seller hattın tahrip olmasına neden oluyordu. 1963 seli ile birlikte hattın tahrip olan bölümü onarılmamış ve hat kısım kısım devre dışı bırakılmıştır.

Fabrikaya tomruk taşımak için kurulan dekovil hattı halk için önemli bir ulaşım aracı haline gelmiştir. Bu dekovillerle köylerden kasabaya ulaşım sağlanmış, ilçe merkezinden kilometrelerce uzaktaki köylerde oturanlar fabrikada çalışma imkânı bulmuşlardır. Dekovil hattı bazen bir düğün konvoyu olmuş bazen de hasta taşıyan bir ambülans *(Şekil 195).*

Şekil 195: Ayancık'ta tomruk taşıyan dekovillerin gelin alma konvoyu olarak kullanılması (Atike ÖZBİLEN Albümü).

Çocukluğu Burtu bölgesinde geçen Sebahattin ÖZTÜRK ormandan dekovillerle yapılan yolculuklarla ilgili şunları anlatıyor (www.sesioz.net):

> Ormandan kesilen tomruklar vagonlara yüklenir. Sabahleyin ormandan Ayancık'taki fabrikaya getirilirdi. Orman köylerinden yolcular ve görevliler, buharla çalışan ve odun yakılan trenle kasabaya gelirler, akşam boş vagonlarla geri dönerlerdi. Tomruk vagonları, yolcular için uygun değildi, yolcular özel kapalı vagonlar ve orman içinden Ayancık'a el freni yardımıyla bağımsız olarak da gelebilen vagonetlere binerdi. Vagonetler, ormandan trensiz de gelebilirlerdi, ama ormana dönmesi için trenin çekmesi gerekirdi, fren tertibatı bunun içindi.

Türkiye'nin birçok bölgesinde yaşanan kırsal alandaki yol problemini Ayancık bu hat sayesinde aşmıştır. Dekovil hattını kullanan köylüler ihtiyaçlarını doğrudan şehirden sağlayabilmişlerdir. Sabah erkenden dekovillerle ilçe merkezine inen köylüler ihtiyaçlarını temin ettikten sonra akşam tekrar dekoville köylerine

dönmüşlerdir. Bu durum Ayancık için geniş bir hinterlant sağlamış ve ilçe merkezindeki ticari hayatı canlandırmıştır *(Şekil 196).*

Şekil 196: Trenle şehre inen köylüler (Umut EKREN Arşivi).

3.2.21.2.3.3 Havai Hat

Zingal şirketi yöneticileri tarafından, Ayancık ilçe merkezinden Lefken başına ve oradan bir kol Zindan ve bir kol da Çangal işletme mıntıkalarına kadar sabit bir hava hattı yapılmasına karar verilmiştir *(Şekil 197).* Fakat bu hattın ancak Ayancık Lefken-Çangal kısmı yapılmış ikinci kol inşa edilememiştir (Bayoğlu, 1960).

Şekil 197: Havai hat ile tomruk nakli (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Havai hattın yapımında Türk ve yabancılar beraber çalışmışlardır. Ayancıklı olan Ömer ÇELEM, Rus asıllı Hayşa ve Helmenski isimli mühendisler çalışanlardan bazılarıdır.

Havai hattın güzergahı 55 günde şeritle açılmıştır. Hattın faaliyete geçiş tarihi 8 Kasım 1932'dir. Saate 400 m^3 kereste nakledebiliyordu. Bu havai hat için 70'ten fazla direk dikilmiştir. Bunların en yükseği 94 metredir. Havai hattı kuran şirket merkezi Brüksel (Belçika)'da bulunan KUPE kuruluşudur (Kutlutan, 1938).

Havai hattın malzemelerinin ülkemizde üretilmemesi, beklenmedik bir arızada Avrupa'dan parça beklenmesinin çalışmaları aksatması, taşıma maliyetinin ve ihtiyaç halinde sökülüp başka yere monte edilmesinin maliyetinin yüksekliği gibi olumsuzluklar nedeniyle 1953'te bir kısmı sökülen hattın geri kalanı 1968 yılına kadar bölümler halinde sökülmüş ve kullanım dışı kalmıştır. Bu hattı meydana getiren direklerden yalnızca Çangal orman bölgesindeki direk günümüze ulaşmıştır *(Şekil 198).*

Şekil 198: Havai hat ile fabrikaya ulaşan tomruklar (Tuncay KARAHAN Arşivi).

Bu ulaşım sistemleri kullanılarak sadece 1935 - 1939 yılları arasında yalnız Çangal serisinden üretilen 590.000 m^3 kalın odun Ayancık'a nakledilmiştir (Bayoğlu, 1960).

Bu sistemlerden günümüze çok az miras ulaşabilmiştir. Hatlar kullanım dışı kaldıktan sonra hiçbir koruma önlemi alınmadığı için gerek halkın kendi ihtiyaçları gerekse hurdacıların yağmalamaları sonucunda sistem yok olmuştur *(Şekil 199).*

Şekil 199: Zindan hattında bir köylünün dere üzerinden evine geçmek amacıyla kullandığı ray parçası.

Dekovillerin virajlarda zorlanması nedeniyle demiryolu hattında sık sık köprüler kullanılarak hattın mümkün olduğunca virajsız devam etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Demiryolundan karayolu taşımacılığına geçildiğinde bu demiryolları ve köprüler yeni inşa edilen köprü ve yollara altyapı olarak kullanılmıştır *(Şekil 200-201).*

Şekil 200-201: Zindan hattında demiryolu raylarının üzerine kurulmuş bir köprü. Sadece Zindan hattında bu şekilde kurulmuş 6 köprü bulunmaktadır.

Zingal'den bugüne kadar gelebilen kalıntılar lojman ve evler ile daha çok beton aksamdan oluşan ulaşım hattı kalıntılarıdır. Bu kalıntılar 1930'lu yıllara ait amenajman haritalarından, eski raporlardan ve yerel halktan faydalanılarak arazi çalışmaları ile tespit edilmiştir.

3.2.21.2.4. Endüstriyel Miras

3.2.21.2.4.1 Havai Hat İstasyonları

Havai hat istasyonlarının iki görevi bulunmaktadır. Bunların bir kısmı tellerin gerilmesini sağlayan germe istasyonları bir kısmı da sistemin hareketine yardımcı olan güç verme istasyonlarıdır. Ayrıca bu istasyonların bazılarında tomruk yükleme ve boşaltma işlemleri gerçekleşmektedir.

Cevizli Mahallesi Germe İstasyonu

Fabrikadan önceki son germe istasyonudur. Burada sadece havai hat ayakları bulunmaktadır. Bu ayakların içinde yaklaşık 5 metre derinliğinde çukur bulunmaktadır *(Şekil 202).*[17]

Koordinat	Yükselti
41° 55' 23" K 34° 35' 14" D	196 m

Şekil 202: Cevizli Mahallesi germe istasyonu havai hat ayakları.

Lefkenbaşı Havai Hat İstasyonu

Lefken istasyonu güç verme ve yön değiştirme istasyonudur. Fabrika ile Çangal istasyonunu birleştirmek üzere inşa edilmiş olan havai hat burada keskin bir dönüş yaparak doğrudan kuzeye yönelmekte ve Ayancık ilçe merkezine ulaşmaktadır. 1932 yılında faaliyete geçen havai hattın Yenice – Ayancık arasında

[17] Bölgede yaşayanlar havai hat inşaatı sırasında bazı direklerin dikilmesi için açılan kuyulardan gür kaynak sularının çıktığını bu kaynak sularının olduğu yerlerde havai hat ayaklarına kuyu gibi boşluklar bırakıldığını belirtmektedir. Cevizli mahallesinde bulunan ayaklar bu bilgiyi kanıtlar niteliktedir.

kalan bölümü 9 yıl sonra 1941 yılında faaliyetine son vermiştir. İstasyonda güç üretim merkezi *(Şekil 203),* lokomobile su temin etmek için oluşturulmuş bir havuz *(Şekil 204)* ve havai hat ayakları bulunmaktadır. Bu güç istasyonunda telleri hareket ettirmek için hammaddesi odun olan ve buhar gücü ile çalışan bir lokomobil kullanılmıştır.

Koordinat	Yükselti
41° 50' 28,9" K 34° 33' 40,5" D	800 m

Şekil 203-204: Lefkenbaşı istasyonu güç ünitesi duvarı (solda) ve havuz (sağda).

Yenicealtı Havai Hat İstasyonu

Havai hat inşaatına 1929 yılında başlanmış 1932 yılında tamamlanmıştır. 28 km olarak inşa edilen havai hattın Yenice serisi ile Ayancık arasında kalan bölümü 9 yıl sonra yani 1941 yılında iptal edilmiştir. Bu yıldan sonra Çangal istasyonundan yola çıkan tomruklar Yenice istasyonuna gelince hattan alınıp, var-gel sistemi kullanılarak dere yatağında bulunan havuza indiriliyor buradan da trenlere yüklenerek fabrikaya gönderiliyordu *(Şekil 205-206-207-208-209-210-211).* Bu dekovil hattının uzunluğu yaklaşık olarak 16 km'dir. Dekovil hatları ile orman emvalinin taşınmasının yanı sıra bu hatlar ormanda çalışan işçiler ile yörede yaşayan insanların da ulaşım ihtiyaçlarında kullanılmıştır.

Koordinat	Yükselti
41° 49' 35,1" K 34° 34' 21,6" D	401 m

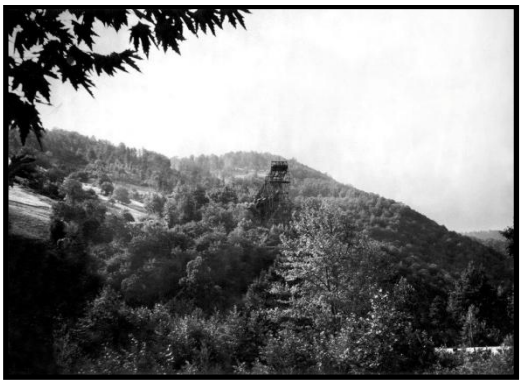

Şekil 205: Yenicaaltı istasyonu eski hali (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 206: Yenicaltı istasyonu havai hat ayakları.

	Vargel Makara (Başlangıç)	**Vargel (Bitiş)**
Koordinat :	41° 49' 33,1" K 34° 34' 20,7" D	41° 49' 27,7" K 34° 34' 15,4" D
Yükselti :	406 m	**360** m

Şekil 207: Yenicealtı istasyonu vargel sistemi (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

***Şekil 208*:** Yenicealtı istasyonu vargel sisteminin geçtiği yer (Aşağıdan görünüş).

Şekil 209: Yenicealtı istasyonu vargel sistemi (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 210: Yenicealtı istasyonu vargel sisteminin geçtiği yer (Yukarıdan görünüş).

	Havuz – Başlangıç	Havuz - Bitiş
Koordinat :	41° 49' 34,5" K 34° 34' 15,1" D	41° 49' 37,5" K 34° 34' 15,3" D
Yükselti :	330 m	327 m

Şekil 211: Yenicealtı istasyonu tomruk havuzu kapağı.

Meydancık Havai Hat İstasyonu

Havai hat güç verme istasyonudur. İstasyon üzerinde güç verme ünitesi kalıntıları *(Şekil 212)* ve havai hat ayakları bulunmaktadır *(Şekil 213).*

Koordinat	Yükselti
41° 48' 08,9" K 34° 35' 27,9" D	1007 m

Şekil 212: Meydancık istasyonu güç ünitesi kalıntıları.

Şekil 213: Meydancık istasyonu havai hat ayakları.

120 İstasyonu

Havai hat germe istasyonudur. İstasyon üzerinde havai hat ayak kalıntıları bulunmaktadır *(Şekil 214).*

Koordinat	Yükselti
41° 47' 04,8" K 34° 36' 16,4" D	714 m

Şekil 214: 120 istasyonu güç verme ünitesi kalıntıları.

37 İstasyonu

Havai hat germe istasyonudur. İstasyon üzerinde havai hat ayakları ve telleri kaldırmaya yarayan manivelanın yerleştiği yaklaşık 5 m derinliğinde çukur bulunmaktadır *(Şekil 215).* Çukurun içi ot ve dikenlerle kaplı olduğu için dibinde manivelanın ağırlık taşının bulunup bulunmadığı anlaşılamamıştır.

Koordinat	Yükselti
41° 46' 01,8" K 34° 37' 03,8" D	616 m

Şekil 215: 37 istasyonu ayak kalıntıları.

Çölmektepe Havai Hat İstasyonu

İstasyon havai hat germe ve güç istasyonudur. Burada güç üretim merkezi *(Şekil 216-217),* lokomobile su sağlamak için oluşturulmuş bir havuz *(Şekil 218),* bekçi kulübesi kalıntıları ve havai hat direklerinin tabanını oluşturan geniş beton ayaklar bulunmaktadır *(Şekil 219).* Bu güç istasyonunda telleri hareket ettirmek için hammaddesi odun olan ve buhar gücü ile çalışan bir lokomobil kullanılmıştır.

Koordinat	Yükselti
41° 44' 41,3" K 34° 38' 03,7" D	1242 m

Şekil 216-217: Çölmektepe istasyonu güç üretim binasına ait kalıntılar.

Şekil 218: Çölmektepe istasyonu lokomobilin su ihtiyacını karşılayan havuz.

Şekil 219: Çölmektepe istasyonu havai hat ayakları.

Çangal Havai Hat Direği

Araştırma alanında kalan en önemli kalıntılardandır. Ana havai hattın başlangıcı olan Duduncuk (Çangal) istasyonundan yola çıkan tomruklar ilk bu direğe ulaşıyor ve buradan ilçe merkezindeki fabrikaya doğru yola çıkıyordu. Havai hattın

iptali ile diğer tüm direkler sökülürken, Ayancık – Kastamonu yolu üzerinde bulunan bu direk, sökülmesi esnasında hemen yakınındaki yerleşmeye zarar verme kaygısıyla günümüze ulaşabilmiştir *(Şekil 220).*

Koordinat	Yükselti
41° 43' 33,1" K 34° 38' 55,7" D	1085 m

Şekil 220: Çangal bölgesi sistemden geriye kalan tek havai hat direği.

Çangal İstasyonu

Çangal (Duduncuk) istasyonu işletmenin en büyük üretim merkezidir *(Şekil 221-222)* Yemişli, Karadağ ve Fidanlık bölgelerinden küçük havai hat ve demiryolu ile bu istasyona gelen tomruklar buradan havai hatta yüklenerek ilçe merkezindeki fabrikaya ulaştırılıyordu *(Şekil 223-224).* Hava hattının iyi çalıştığı dönemlerde günde yaklaşık 350 m^3 tomruk nakledildiği tespit edilmiştir (Kutlutan, 1938). Hava hattının çalıştırılmasında bugün Çangal istasyonunda bulunan Orman Müzesi'nde sergilenen ve yakıtı odun olan buhar makineleri kullanılmıştır. Bu makinelerden elde edilen elektrik enerjisinin bir kısmı da civar yerleşmelerin elektrik enerjisi ihtiyacının karşılanmasında faydalanılmıştır. Çangal istasyonu 1930'lu yıllarda kendi elektriğini üreten, işçi ve mühendisler için oluşturulmuş lojmanların

bulunduğu *(Şekil 225-226-227)*, okulu, camisi, karakolu, sineması, voleybol ve basketbol sahası gibi spor alanları olan büyük bir yerleşmedir.

Şekil 221: 1930'lu yıllarda Çangal istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 222: Çangal orman bölgesinin Ayancık – Kastamonu yolu üzerinden görünüşü (2014).

Duduncuk yani Çangal istasyonunda bulunan havai hat iptal edilince istasyonun yükleme bölümündeki ayaklar üzerine bir bina inşa edilmiş ve bu bina uzun yıllar bölgedeki görevli ve işçilere sinema olarak hizmet etmiştir. Günümüzde atıl durumdadır.

Şekil 223: Çangal bölgesinde havai hatta tomruk yüklenmesi (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 224: Çangal bölgesinde tomrukların havai hatta verildiği istasyonun ayakları üzerine kurulan sinema binası.

Şekil 225: Çangal istasyonu işçi barakaları.

Şekil 226-227: Çangal istasyonu personel lojmanları.

Ayrıca istasyona ulaşım için kullanılan birçok köprü ve orman depo alanlarında personel için binalar inşa edilmiştir *(Şekil 228-229).*

Çamurlu Rampa Köprü

Koordinat	Yükselti
41° 43' 16,8" K 34° 39' 32,8" D	1050 m

Şekil 228: Çangal istasyonu Çamurlu Rampa mevkisi köprü.

Karaçalı Bekçi Kulübesi

Koordinat	Yükselti
41° 39' 50,4" K 34° 44' 04,6" D	1171 m

Şekil 229: Çangal bölgesi Karaçalı mevkisi bekçi kulübesi.

Viraj Köprü

Karadere istasyonuna havai hatla gelen tomruklar buradan trenlere yüklenir ve bu köprüyü kullanarak Çangal istasyonuna ulaşırdı *(Şekil 230-231).* Günümüze ulaşan köprü ayakları orman gülleri arasında kaybolmuştur *(Şekil 232).*

Koordinat	Yükselti
41° 43' 10,4" K 34° 40' 10,5" D	1242 m

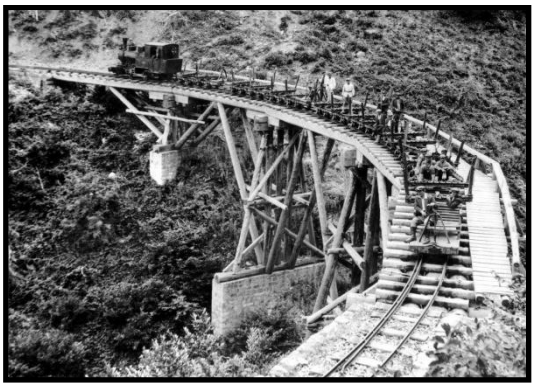

Şekil 230-231: Çangal bölgesi Virajköprü mevkisi *(Ayancık Orma İşletme Arşivi)*.

Şekil 232: Çangal bölgesi Virajköprü mevkisi köprü ayakları.

Karadere İstasyonu

Yemişli bölgesinden ve Çukurçay istasyonundan küçük havai hatla (Pohlig/Polik hattı) gelen tomruklar burada havai hattan indirilerek dekovillere yüklenmektedir *(Şekil 233-234).* Bu dekoviller ile Duduncuk (Çangal) istasyonuna gönderilen tomruklar büyük (ana) havai hatta yüklenerek Ayancık İlçe merkezindeki fabrikaya ulaştırılmaktaydı *(Şekil 235-236).* Karadere istasyonu ile Çangal arasında bulunan dekovil hattının toplam uzunluğu 2,5 km olup yıllık 120.000 m^3 emval taşıma kapasitesine sahiptir (www.ogm.gov.tr).

Koordinat	Yükselti
41° 43' 10,9" K 34° 40' 38" D	1120 m

Şekil 233: 1930 yıllarda Karadere istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 234: Karadere istasyonu temel kalıntıları (2014).

Şekil 235*:* Karadere istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 236: Karadere istasyonun bulunduğu yer (2014).

Çukurçay İstasyonu

Yemişli bölgesine sürütme yolları ve sulu oluklarla getirilen tomruklar buradan Karadere istasyonuna ulaştırılmak üzere küçük havai hatta (Pohlig-Polik hattına) yükleniyordu. Yemişli bölgesinden yola çıkan tomruklar 1,5 km sonra Köşe istasyonuna, yaklaşık 1 km sonra da Çukurçay İstasyonuna ulaşıyordu. Çukurçay istasyonu adından anlaşılacağı gibi Çukurçay Deresi'nin vadisi içine kurulmuş güç istasyonudur *(Şekil 237-238).* Vadinin içine inen tomruklar istasyonda bulunan lokomobilden aldığı güçle tepeyi aşarak trenlere yüklenmek üzere 1,5 km uzaklıkta bulunan Karadere istasyonuna gidiyordu *(Şekil 239-240).* Şu an sistemin kalıntılarından temel kısımları muntazam bir şekilde vadi içinde durmaktadır *(Şekil 241).*

Koordinat	Yükselti
41° 43' 05,6" K 34° 39' 32,8" D	1129 m

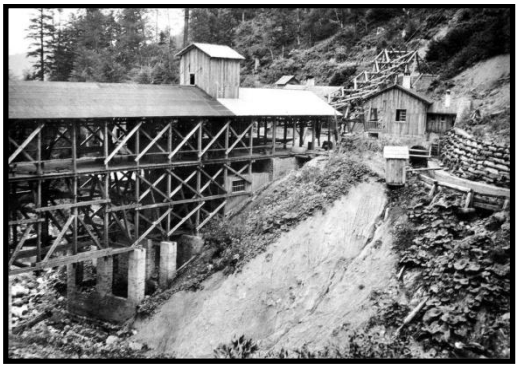

Şekil 237: Çukurçay istasyonu tomruk yükleme alanı (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 238: Çukurçay istasyonu temel kalıntıları.

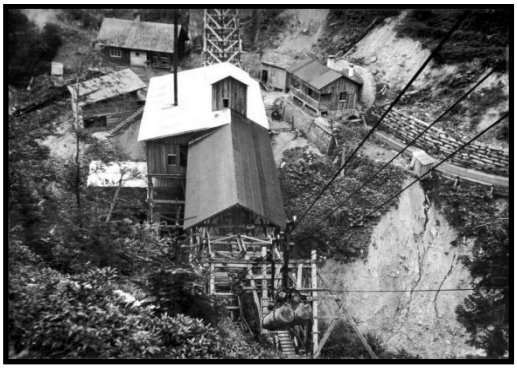

Şekil 239: Çukurçay istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 240: Çukurçay istasyonunda tellerin gerilmesinde kullanılan manivelanın beton ağırlık sistemi.

Şekil 241: Çukurçay istasyonu temel beton kalıntıları.

Köşe İstasyonu

Yemişli istasyonu ile Çukurçay istasyonu arasında bulunur. Bu istasyonda Yemişli'den güneydoğu istikametinde gelen tomruklar yön değiştirerek batıya Çukurçay'a hareket etmektedir *(Şekil 242-243).*

Koordinat	Yükselti
41° 43' 04" K 34° 42' 36" D	1287 m

Şekil 242-243: Köşe istasyonu ayak kalıntısı.

Yemişli İstasyonu

Hattın en güney kesiminde bulunan başlangıç istasyonudur. 1936 yılında Çangal'da bulunan ana havai hatta Karadağ ve Yemişli serilerinden üretilen orman emvallerinin taşınmasında kullanılmak üzere inşa edilmiştir. Yakın çevreden kesilen tomruklar yük hayvanları ile sürütme yollarından taşınarak bu bölgeye getirilmekteydi *(Şekil 244-245).* Burada havuza bırakılan tomruklar havai hatta yüklenerek Çukurçay'a gönderilmekteydi *(Şekil 246-247).* Bu havai hat ile Karadere istasyonuna kadar taşınan emvaller buradan dekovil hatları ile beraber büyük hava hattına nakledilmekteydi. Burada elektrik üreten bir jeneratör ile hayvanların barındırıldığı bir ahır bulunmaktaydı *(Şekil 248-249).* Bölgede günümüze kadar ulaşabilmiş olan lojmanın çatısı yörede eskiden çok kullanılan bir çatı örtüsü olan pedavra ile kaplıdır *(Şekil 250-251).*

Şekil 244: Yemişli istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 245: Yemişli istasyonu (2014).

Şekil 246: Yemişli istasyonunda bulunan tomruk havuzu (Claudine Titeca Arşivi).

Şekil 247: Yemişli istasyonunda bulunan tomruk havuzu kalıntıları.

Şekil 248: Ormanda yük çekmek için kullanılan işletmeye ait mandaların ahırı.

***Şekil 249*:** Yemişli bölgesi jeneratör binası.

Şekil 250: Yemişli istasyonu (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 251: Yemişli istasyonunda bulunan lojman.

Bu istasyonlar dışında çalışma sahasında havai hattın geçtiği alanlarda da bölümler halinde kalıntılar mevcuttur. Bu kalıntılar bir yerleşke ya da istasyon hüviyetinde değil sadece beton ayaklardan oluşmaktadır.

Kavaklıkrampa (Bakırlı Köyü)

Kavaklık rampa adı verilen yerde küçük bir sırtın iki yanında dörder adet havai hat ayakları bulunmaktadır *(Şekil 252).*

Koordinat	Yükselti
41° 46' 53" K 34° 36' 24,8" D	800 m

Şekil 252: Kavaklıkrampa havai hat ayakları.

3.2.21.2.4.2 Demiryolu İstasyonları

İnaltı (Duvarsökü) Bölgesi

Ayancık'tan Duvarsökü'ye kadar 21 km uzunluğunda dekovil hattı inşa edilmiştir. Akgöl'ün kuzeyinde kurulan ilk büyük havuzdan başlayarak oluşturulan 4 büyük havuz ve aralarında kurulmuş olan sulu oluklar vasıtasıyla getirilen tomruklar buradan trenlerle (dekovillerle) fabrikaya ulaştırılıyordu *(Şekil 253-254).* Bu yollar sadece tomruk taşımıyor, karayollarının olmadığı bir dönemde kırla kent arasındaki bağlantıyı sağlıyordu. Trenlerin yanında bugünkü makam araçları ya da taksilerin görevini yerine getiren drezinler ile raylı taşıyıcılardan işletme çalışanları yanında yerel halk da yararlanıyordu.

Koordinat[18]	Yükselti
41° 47' 55,2" K 34° 37' 17,8" D	403 m

[18] Duvarların koordinatı başlangıç koordinatıdır. Duvarlar zaman zaman parçalanmış şekilde yaklaşık 200 metre uzunluğundadır.

Şekil 253: İnaltı bölgesinde tomruk yüklü bir dekovil (Ayancık Orman İşletme Arşivi).

Şekil 254: İnaltı bölgesi demiryolu istinat duvarı kalıntısı.

Ayancık'tan Duvarsökü bölgesine kadar büyük çoğunluğu betondan imal edilmiş olan 38 köprü yapılmıştır. İnaltı bölgesinde dar vadi tabanında yer alan demiryolu sistemi yaşanan seller neticesinde neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Fakat bazı köprü ayakları günümüze ulaşmayı başarabilmiştir *(Şekil 255-256).*

Koordinat	Yükselti
41° 44' 18,9" K 34° 35' 39,9" D	671 m

Şekil 255: İnaltı bölgesi demiryolu köprüsü üzerinde duran fabrika yöneticilerinden birinin eşi (Claudine Titeca Arşivi).

Şekil 256: İnaltı bölgesi demiryolu köprü kalıntısı.

Kazköy Bölgesi

Araştırma alanında Söküçayırı köyü sınırları içerisinde bulunur. Burası hem tomruk yükleme alanı hem de fabrika çalışanlarının trene bindikleri adeta bir servis noktasıdır. Kazköy'de 1930'lu yıllarda dere suyu kullanılarak elektrik üretilmiştir.

Bu elektrik üretim sistemine ait parçalar halen Közköy bölgesinde muhafaza edilmektedir. Bölgede şeflik binası, garajlar ve birkaç küçük kulübe bulunmaktadır *(Şekil 257-258).*

Şekil 257-258: Kazköy orman bölgesi işletme binası.

Burtu Bölgesi

Kazköy üzerinden gelen demiryolu hattı, bir koldan Zindan bölgesine devam ederken bir kol da Burtu'ya ayrılıyordu. Orman köylüleri kesilen ağaçları öküz ve mandalarla Burtu istasyonuna getiriyor, işçiler de bu tomrukları vagonlara yüklüyordu. Bu vagonlar Burtu'dan doğrudan doğruya fabrikaya gidiyordu. Burtu'da bir bekçi kulübesi kalıntısı ile tek katlı bir lojman bulunmaktadır *(Şekil 259-260).*

Şekil 259-260: Burtu bölgesi kullanılmayan işletme binaları.

Zindan Bölgesi

Zindan bölgesi Ayancık'taki orman sanayinin Çangal'dan sonraki en önemli üretim merkez idir *(Şekil 261-262).* Bu bölgeye de bir havai hat yapılması planlanmış fakat sistemin işlediği Çangal hattında çıkan sorunlar burada yapılmasını engellemiştir. Bu bölgede kesilen tomruklar bölgenin kuzeyinde bulunan iki büyük havuzda toplanıyordu. Bu havuzların arasında sulu oluklar mevcuttu ve bu oluklarla

tomruklar hareket ettiriliyordu. Havuzlarda biriktirilip oluklarla taşınan tomruklar bölgeden trenlere yüklenerek ilçe merkezindeki fabrikaya ulaşıyordu *(Şekil 263-264).* Bölgede 1988 yılında meydana gelen heyelan nedeniyle yükleme alanları ve tren istasyonu moloz altında kalmıştır.

Şekil 261: Zindan bölgesinin havuzlar tarafından görünüşü.

Şekil 262: Zindan bölgesinde bulunan lojmanlarda 1988 yılında meydana gelen heyelanda evleri zarar gören köylüler oturmaktadır.

Şekil 263-264: Zindan bölgesi demiryolu hattı güzergahında bulunan istinat duvarları ve köprülerden biri.

Endüstri mirası yapı ve donanımlarını "endüstri arkeolojisi nesnesi" olarak korumanın ve gelecek nesillere kalıcı olarak aktarabilmenin en doğru yolu; yapıyı içindeki üretim donanımıyla –mümkünse işler hale getirerek- koruyarak üretim tekniklerinden üretilen nesnelere, üretimin tarihçesine ve evrimine, teknoloji tarihi içindeki yerine, çalışan işçilerin çalışmalarından olağan iş günlerine kadar bilgi ve anlatımların sunulduğu bir endüstri müzesi haline getirmektir. Fakat büyüklükleri, konumları ve eski işlevleri nedeniyle veya donanımlarını ve işlev izlerini tamamen kaybetmiş olmaları nedeniyle tüm endüstri miraslarını müze haline getirerek korumak mümkün olmamaktadır (Tolga, 2006:23). Nitekim Ayancık ilçe merkezinde yer alan fabrika ve eklentileri hurda halinde satıldığı için bu endüstriyel mirasın müze olarak sergilenme şansı kalmamıştır. Küçük bir alanda sistemin maketinin yapılarak canlandırılması, üretimle, üretim tarihçesiyle ilgili film, belgesel ve dia gösterimlerinin yapılması, çalışan işçilerin çalışma koşulları ve işçilerin kimlik ve resimlerin, belgelerin, çizimlerin, yazışmaların sergilenmesi, üretimle ve yapıyla ilgili etkileşimli bilgisayar animasyonları, dioramalar[19] gibi görselliklerle endüstri tarihi gelen ziyaretçiye üretimin ve tarihin içindeymişçesine bir ortam yaratılarak aktarılabilir. Ayrıca koruma yaklaşımında sanayi mirasının bütüncüllüğünün sağlanması da çok önemlidir. Sadece tek bir yapıyı ya da bir üretim merkezini bağımsız olarak korumanın sanayi alanının boyutlarının ve içeriğinin anlaşılmasını güçleştirdiği ve asıl amaçlanandan uzaklaşılmasına sebep olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, korunmaya değer sanayi yapılarının tüm eklentileriyle korunması önemlidir (Elhan, 2009:30). Belki bugün ilçe merkezindeki fabrika ortadan

[19] Diorama: Gerçek veya kurgu bir olayın, anın veya hikâyenin ışık oyunlarının da yardımıyla üç boyutlu olarak modellenmesidir. Sergi amacıyla yapılmış üç boyutlu büyük tablo olarak da tanımlanabilir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Diorama).

kalkmıştır ama fabrikaya hammadde taşıyan ulaşım sistemi ve üretim alanındaki bina ve yapılar korunarak önümüzdeki kuşaklara aktarımı sağlanabilir.

3.2.21.2.4 Diğer Kültürel Değerler

Ayancık ilçe merkezinde kültürel miras niteliği taşıyan birçok yapı bulunmaktadır. İlçe merkezindeki bir dönem cezaevi olarak da kullanılan eski kilise, kereste fabrikası yerleşkesinde bulunan lojmanlar, idare binaları, sosyal tesisler ve endüstriyel kalıntılar, koloni olarak adlandırılan fabrika işçilerinin kaldığı lojmanlar, kültür bakanlığı tarafından kültür varlığı olarak tescil edilen eski evler, mezarlıklar ve çeşmeler bunların en önemlilerindendir. Farklı din ve kültürlerden insanların meydana getirdiği bu yapılar farklı ilgi alanları olan insanların gerek fotoğraf çekmek gerekse mimari açıdan incelemek için görmek isteyeceği değerlerdir.

Fabrika yerleşkesi içinde toplam 17 bina ayakta kalarak günümüze ulaşmıştır *(Şekil 265).* Bunlar 9 ustabaşı lojmanı *(Şekil 266),* 1 müdür lojmanı, 3 sosyal tesis *(Şekil 267),* 1 telefon binası, 1 idare binası, 1 vinç kontrol binası *(Şekil 268)* ve 1 sunta imalathane binasından oluşmaktadır. Ayrıca yine bu yerleşkede fabrikaya tomruk taşıyan lokomotiflerden biri *(Şekil 269),* yonga levha imalathanesinin bacası *(Şekil 270),* tomruk havuzu *(Şekil 271),* eski raylar ve gemilere kereste yüklemek için kullanılan mavnalar *(Şekil 272)* bulunmaktadır.

Şekil 265: Ayancık Kereste Fabrikası yerleşkesinin Maltepe'den görünüşü.

Şekil 266: Fabrika yerleşkesinde yöneticiler için yapılmış lojmanlar.

Şekil 267: Fabrika sosyal tesislerinden biri. Tesisisin arka cephesi denize bakmaktadır.

Şekil 268: Kereste Fabrikası yerleşkesinde bulunan yükleme kontrol binası.

Şekil 269: Fabrikaya tomruk taşıyan lokomotiflerden biri.

Şekil 270: Fabrikanın endüstriyel kalıntılarının hurda olarak satılmasından sonra geriye kalan baca.

Şekil 271: Fabrikanın tomruk havuzu.

Şekil 272: Fabrikada üretilen kerestelerin açıkta bekleyen gemilere yüklenmesini sağlayan mavnalardan biri.

Araştırma sahasında Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş toplam 47 kültür varlığı bulunmaktadır. Bunların 12'si anıtsal yapı, 33'ü de sivil mimari açısından önem taşıyan konutlardır *(Şekil 273-274-275-276)*. Konutların tamamı ilçe

merkezinde Yalı Mahallesi'ndedir. Bunların dışında Çaylıoğlu köyünde biri I. biri II. derece 2 de sit alanı bulunmaktadır.

Şekil 273-274: Yalı Mahallesi'nde bulunan farklı özelliklere sahip tescilli ahşap yapılardan bazıları.

Şekil 275-276: Koloni evleri olarak adlandırılan Ayancık ilçe merkezinde yer alan orman işletme lojmanları. Orman işçi ve memurları için yapılan lojmanlar simetrik olarak sağlı sollu, ikişer sıralı toplam 4 adet bloktan oluşmaktadır. Her blokta 6 adet daire bulunmaktadır.

Ayancık Arkhangelos Kilisesi, döneminin dini, mimari, kültürel ve sosyal yaşamını yansıtan önemli bir kültür varlığımızdır *(Şekil 277).* 1884 yılında yeniden inşasına başlanan kilisenin asıl yapım tarihi çok daha erken dönemlere gitmektedir (Tok, 2012).

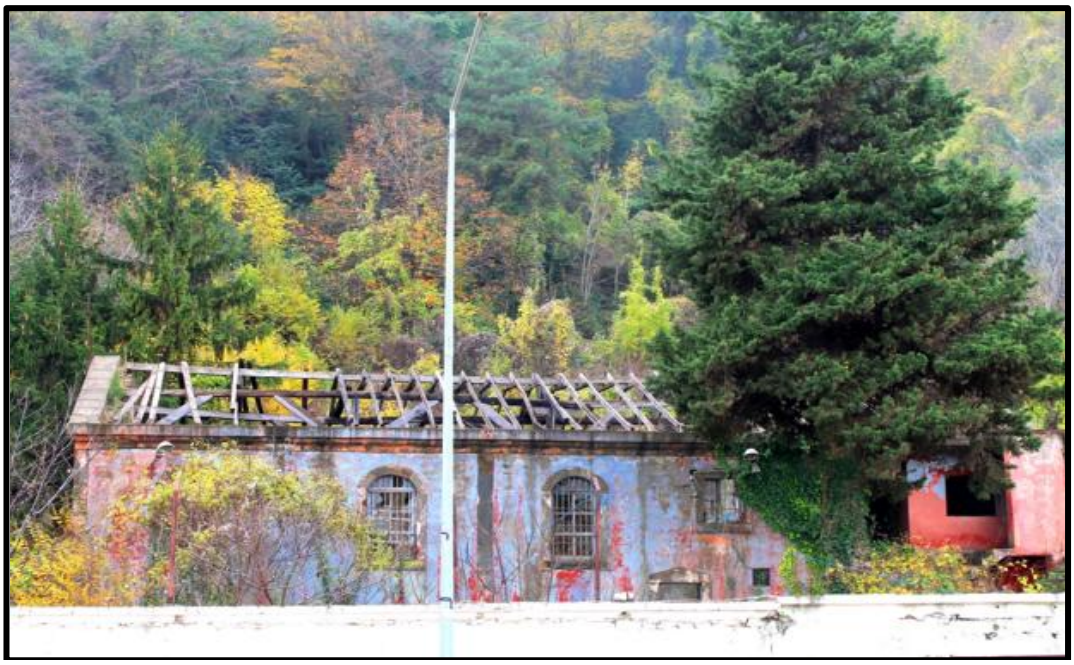

Şekil 277: Bir dönem cezaevi olarak da kullanılan eski kilise.

Ayancık sınırları içerisindeki anıtsal yapıların bulundukları yere göre dağılımı şu şekildedir *(Tablo 22).*

Tablo 22: Ayancık'ta kültür varlığı ilan edilen yapılar.

Bulunduğu Yer	**Anıtsal Yapı**
Merkez /Yalı Mahallesi	Askerlik Şubesi Binası *(Şekil 278)*
Merkez /Yalı Mahallesi	Eski Cezaevi(Kilise)
Merkez /Yalı Mahallesi	Yalı (Sahil) Cami *(Şekil 279)*
Merkez /Yalı Mahallesi	Mehmet Akif ERSOY Ortaokulu
Merkez /Yalı Mahallesi	Merkez Mezarlık
Bakırlızaviye köyü	Bakırlızaviye Mezarlığı
Çaylıoğlu köyü	Sulu Kilise *(Şekil 280)*
Yenikonak (Otmanlı)	Otmanlı Çeşmesi *(Şekil 281-282)*
Abdülkadir köyü	Abdülkadir Köyü Mezarlığı
Ömerdüz köyü	Ömerdüz Mezarlığı
Yemişen köyü	Yemişen Köyü – Seten Taşı
Yemişen köyü	Yemişen Köyü mezarlığı *(Şekil 283-284-285)*

Kaynak: Sinop Müze Müdürlüğü

Şekil 278: 1900 yılında ilçenin ileri gelenlerinden olan Hacı Ahmet Efendi tarafından yaptırıldığı söylenen, günümüzde Askerlik Şubesi ve Nüfus Müdürlüğü olarak kullanılan tarihi bina.

Şekil 279: 1882 yılında inşa edilen Ayancık Sahil Cami. Mihraba paralel olarak yerleştirilmiş dikdörtgen planlı yapı, ahşap tavan ve kiremitli kırma çatılıdır. Girişin üstünde kitabesi bulunmaktadır. Girişin üstünde boydan boya ahşap bir kadınlar mahfili bulunmaktadır.

Şekil 280: Sulu Kilise, Çaylıoğlu Köyü, Usta Burnu mevkisinde tonozlu bir yapı kalıntısıdır. Etrafı kazılarak tahrip edilmiş kalıntının içi kısmen su doludur. Yapının çevresinde moloz taş yığınları ve çatı kiremitlerinden oluşan başka yapı kalıntıları mevcuttur.

Şekil 281-282: Otmanlı Çeşmesi. Yenikonak (Otmanlı) Köyü, Merkez Mahallesinde bulunan çeşme, dikdörtgen planlı, 180 x 170 cm. ölçülerinde, çatı örtüsü yerel mimarinin önemli öğelerinden olan taş örtü ile kaplanmıştır. Kuzey ve güney cepheleri kemerli niş olarak yapılmış olan çeşmenin kuzey cephesinde kemerli nişin hemen üstünde sağlı sollu yüksek kabartma olarak yapılmış karşılıklı duran iki aslan (köpek) figürü yer almaktadır.

Şekil 283-284-285: Yemişen köyü tarihi mezarlığında yer alan mezar taşlarından örnekler.

3.2.22 Oryantiring

Oryantiring, kelime kökeni olarak İngilizce'yi çağrıştırsa da aslında İsveç'çe orientering kelimesinden dilimize geçmiş bir kelimedir. Koşarken aynı zamanda düşünebilmeyi gerektiren bir spor olan oryantiring, belirlenen hedefleri büyük ölçekli (detaylı) bir harita ve pusula yardımıyla en hızlı bulmak üzerine kurulu bir oyundur. Aslında bir nevi koşarken satranç oynamak gibi tarif edilebilir. En kısa yoldan hedefe ilerlerken araziyi iyi okuyarak kaybolmamak da çok önemli (Odabaşoğlu, 2008). Oyunda kullanılan tüm sistemler sökülüp takılabildiği için hem herhangi bir yapı, bina, saha gereksinimi olmadığı için altyapısı ucuz hem de kalabalık gruplardan sonra bile arazide sadece ayak izleri kaldığı için çevreci bir spordur (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006).

Ayancık, hemen kıyıdan başlayarak yükselen denizi andıran ormanları ile bu spora ev sahibi olmaya aday sahalardandır *(Şekil 286)*. Belirlenecek alan mümkün olduğunca düz ve sporcuların sakatlanmasına sebep olacak engellerin bulunmadığı alanlar olmalıdır. Araştırma sahasının bu özellikleri taşıyan kesimlerinde gerçekleştirilebilecek bir faaliyettir.

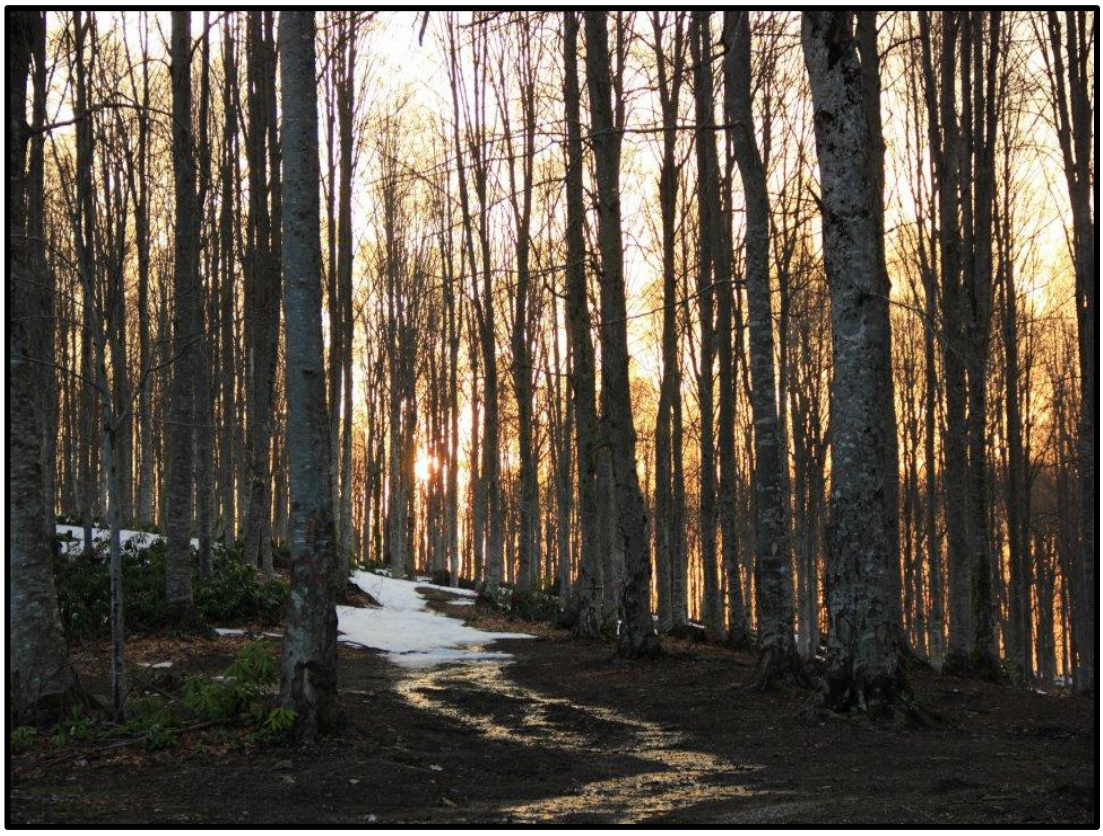

Şekil 286: Ayancık ve çevresinde oryantiring sporu yapılabilecek birçok parkur bulunmaktadır.

3.2.23 Off- Road

Kelime anlamı yol dışı demek olan off - road, normal araçların ulaşamadığı yerlere ulaşma isteği sonucu ortaya çıkan bir spordur. İlk olarak ülkelerin sınır güvenliği adına ordularındaki kara araçlarıyla gidilemeyen yerlere gitmesiyle ortaya çıkan bu spor sonraları uzak iş sahalarına erişmek için geliştirilmiştir. Günümüzde doğa ve motor sporları kategorisinde gösterilen off - road gittikçe yaygınlaşan bir spor haline gelmiştir.

Ormaniçi arazi yolları, derin kanyonlar, su geçişleri, çamur ve bataklık parkurlar, kaya tırmanışları, dik rampa ve inişler gibi doğal engellerdin oluşan birçok farklı parkura sahip Ayancık, bu sporun tutkunları için geniş bir yelpazede hizmet vermektedir *(Şekil 287-288).*

Şekil 287-288: Ayancık'ta değişik parkurlarda yapılan off-road etkinliklerinden örnekler (Emin ÜSTÜN Albümü).

3.2.24 Yaban Hayatı Gözlem Pansiyonu

Şu anda kullanılmayan Karlık Tepesi'ndeki Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait yangın kulesi ekoturizm faaliyetlerinde fotoğraf çekmek ve yaban hayatını gözlemek için kullanılabilir. Açık havalarda kuleden İnceburun net bir şekilde görülebilmektedir. Ayrıca kule çevresindeki ormanlar eşsiz manzaralar oluşturmaktadır. Bu kule için gerekli onarımlar yapılarak kule gece konaklama hizmeti de verecek şekilde düzenlenmelidir. Özellikle Saray Gölü'nü gören kule, bu göle su içmeye gelen hayvanları ürkütmeden ve doğal hayatlarına müdahele etmeden gözlenmesine imkan tanıyacaktır *(Şekil 289).*

Şekil 28: Karlık Yaylası'nda orman işletme müdürlüğüne ait atıl durumda bulunan yangın gözetleme kulesi.

3.2.25 ATV Safari (Quad biking)

Ülkemizde orijinal isminin baş harflerinden oluşan kısaltmayla ATV şeklinde tanınan araçlar, tüm arazi ve hava koşullarında çalışmak üzere tasarlanmış genellikle 4 tekerlekli olan şeklinin kullanıldığı araçlardır. Bu araçlarla doğada gezinti ve off-road yarışmaları yapmak gittikçe popüleritesi artan bir faaliyettir. Ayancık kırsalında bu araçlarla yarışma ya da gezi düzenlenebilecek oldukça fazla alan vardır *(Şekil 290-291).*

Şekil 290-291: Ayancık'ta ATV ile arazi gezisi (quadbiking) yapmak isteyenler orman içinde kendilerine birçok parkur bulabilir.

3.2.26 Kanyon Turizmi (Canyoneering)

Dünyada gittikçe daha çok talep gören macera turizminin önemli dallarından biri de kanyon turizmidir. Ülkemizde de bu turizm faaliyeti birçok bölgede uygulanmaya başlamıştır. Ayancık'ta İnaltı Kanyonu'nda basamaklı yapının oluşturduğu şelaleler ve özellikle de Sekicek (Bakırlı) Şelalesi bu sporu yapmaya müsaittir. Amatör olarak bu sporu yapmak isteyenler için acemi parkuru olarak İnaltı Kanyonu'ndaki 3-7 m yüksekliğindeki şelaleler kullanılabilir *(Şekil 292)*. Şelalenin son basamağı kanyon yolu üzerinden İnaltı Çayı'na karışmaktadır. Buradan başlayarak basamaklar halinde devam eden yapı üzerindeki farklı yükseklikteki şelaleler farklı yaş gruplarının bu sporu gerçekleştirmesine imkan tanımaktadır. Daha profesyonel olanlar ise bahsedilen şelalelerin ilk ve en yüksek su düşüşüne

sahip olduğu Sekicek (Bakırlı) Şelalesi'ni kullanabilirler *(Şekil 293).* Sekicek Şelalesi biri yaklaşık 25 m diğeri ise yaklaşık 10 m yüksekliğinde iki basamaktan oluşmaktadır. Bu şelalelerde canyoneering sporunu yapmak isteyenler için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

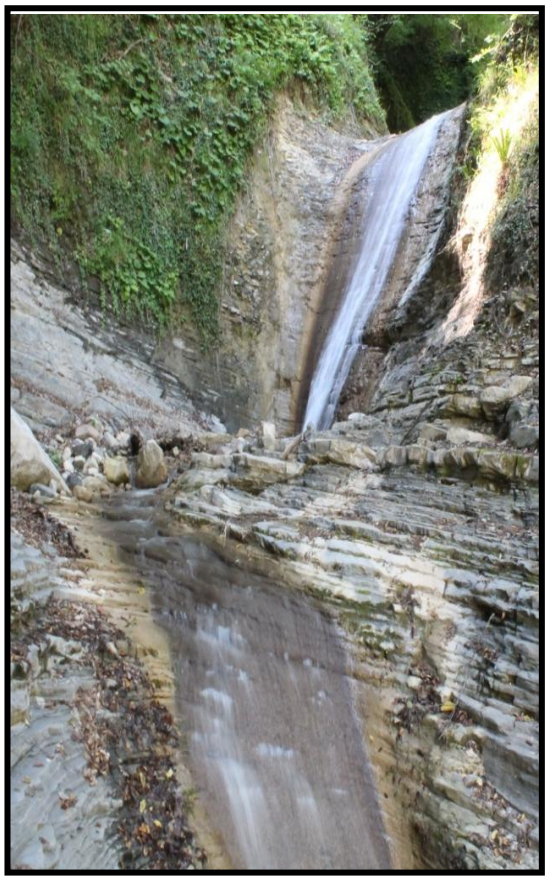

Şekil 292: Amatör olarak conyoneering sporu yapmaya müsait İnaltı Şelalesi

Şekil 293: Profesyonel olarak conyoneering sporu ile ilgilenenler için uygun yüksekliğe sahip Sekicek (Bakırlı) Şelalesi.

3.2.27 Sportif Kaya Tırmanışı (Ferrata)

Sportif tırmanış, tırmanış şekillerinin en hızlı gelişenlerindendir. Geleneksel kaya tırmanışından daha ucuz olması ve çok daha fazla yer alternatifinin bulunması sportif tırmanış sporunu çekici hale getirmiştir. Hem eğlenceli hem de rekabet atmosferi yaratan bir spor faaliyetidir (www.outdoororacle.com). Ayancık ve çevresindeki derin vadiler içerisinde bulunan kayalık alanlar sportif kaya tırmanışı tutkunlarına hizmet verebilecek kapasitededir *(Şekil 294-295-296).*

Şekil 294-295-296: Derin vadi yamaçlarındaki kayalıklar ya da Karlık Düdeni gibi yüksek kayalıklar sportif tırmanma için kullanılabilir.

3.2.28 Dağ Kızağı

Dağ kızağı, raylı sistem üzerinde hareket eden vagonlu eğlence sistemidir. Bu sistemde vagonlar önce makaralar yardımıyla yatay olarak yaklaşık 150, dikey olarak 20 metre yüksekliğe çıkarılır. Sistem yükseğe çıkarılırken elektrik enerjisinden yardım alınır, aşağı inerken ise herhangi bir enerji kullanılmaz. Sistem üzerinde sadece durmak için mekanik bir fren kolu bulunur. Vagonlar iki kişiliktir. Vagonun hızını arkada oturan kişi fren kolu yardımıyla ayarlar (http://tr.wikipedia.org).

Ülkemizde şu anda sadece Şahinbey Parkı (Gaziantep) ve Göksu Park (Ankara)'ta bulunan dağ kızağı Ayancık'ın turizm ekonomisine önemli bir güç katacaktır. İlçenin doğusu ve batısında bulunan yaklaşık 200 m yüksekliğindeki Fatsa Tepesi ve Maltepe ve hemen bu tepelerin eteğinde bulunan Karadeniz bu spor için değerlendirilmelidir.

3.2.29 Endüstri Müzesi

ZİNGAL, Ayancık Kereste Fabrikası ve Ayorsan isimlerini taşıyan Ayancık ilçe merkezinde kurulu fabrika özelleştirme sonrasında satın alınan sahipleri

tarafından hurda olarak satılmıştır. Bugün fabrika yerleşkesinde sadece idare binası, sosyal tesisler ve lojmanlar mevcuttur. Bu sebeple Ayancık bir sanayi müzesine sahip olma şansını kaybetmiştir. Fakat fabrika ulaşım sisteminin maketi ya da modeli yapılabilirse insanlara fabrikanın çalışma sistemi aktarılabilir. Bu fabrikada çalışmış yurtiçi ve yurtdışında yaşayan yerli ve yabancı işçilerin kendileri, çocukları ve torunları için bu yapı ilgi çekici olacaktır. Böylece ülkemizin ormancılık ve sanayileşme tarihinin en önemli parçalarından olan Ayancık'taki üretim sistemi yaşamını devam ettirebilecektir. Bu sistemin yanına kurulacak müzede o döneme ait ormancılık malzemeleri, fotoğraflar, kıyafetler, mektuplar, resimler de sergilenmelidir. Bu sergi için en uygun alan fabrikanın kurulduğu alandır *(Şekil 297).*

Şekil 297: Ayancık Çayı'nın doğusunda kalan fabrikanın kurulu olduğu alanın Maltepe'den görünüşü.

3.2.30 Yavaş Şehir Hareketi

Küreselleşme ile birlikte şehirlerin evrensel bir kültür doğrultusunda standartlaşarak tek tipleşmesine karşı bir duruş olarak 'yavaş felsefesi' adı verilen ve yerel değerlerin korunması, bölgelerin kendilerine has olan özelliklerinin sürdürülebilir bir şekilde devam ettirilebilmesini temel alan bir hareket ortaya çıkmıştır. İyi, temiz ve adil beslenmeyi savunan yavaş yiyecek olgusu aynı zamanda yok olmaya yüz tutmuş yerel lezzetlerin korunmasını ve gelecek nesillere

aktarılmasını da hedefleyen yavaş yiyecek hareketi ile başlayan yavaş felsefesi sonraları genişletilip daha kapsamlı hale getirilerek yavaş şehir hareketi ortaya çıkmıştır. Kısa sürede insanlar ve şehirler tarafından benimsenerek uluslararası örgütlenme boyutuna gelmiştir. Dünya üzerinde 150 ülkede 100.000'den fazla doğal ve lezzetli beslenmeye önem veren, aynı zamanda yerel değerlerin korunması yönünde çalışan gönüllü üyeleriyle büyük bir organizasyon konumuna gelmiştir. Yavaş şehirlerin oluşturduğu birliğe katılmak isteyen aday şehirlerin öncelikle 50.000 nüfus üst sınırını geçmemeleri gerekmektedir. Bunun yanında çevre, altyapı, sosyal ve kültürel değerler, sürdürülebilirlik, farklılık ve yerel bilinç alt başlıkları dahilinde toplam 59 yavaş şehir olma kriterinden oluşmaktadır. Bir şehrin Yavaş Şehirler Birliği tarafından kabul edilebilmesi için aday şehirlerin farklı imkanlara sahip olmalarından ötürü yerine getirilmesi gereken kriterler daha çok genel kavramlardan oluşmaktadır. Yavaş şehir istenen kriterlerin ilk seferde aday şehirler tarafından sağlanmasının zor olmasından dolayı aday şehirlerin yerine getiremedikleri kriterleri sağlamaya istekli olmaları ve bu kriterlerle ilgili plan veya projelerinin olması beklenmektedir (Benli, 2013).

Şu anda ülkemizde 9 Yavaş Şehir bayrağı almış yerleşme bulunmaktadır. Bunlar:

1- Akyaka (Muğla)
2- Gökçeada (Çanakkale)
3- Halfeti (Şanlıurfa)
4- Perşembe (Ordu)
5- Seferihisar (İzmir)
6- Taraklı (Sakarya)
7- Vize (Kırklareli)
8- Yalvaç (Isparta)
9- Yenipazar (Aydın)

Araştırma sahasının bulunduğu Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümünde bir yavaş şehir bulunmaması Ayancık adına bir şans kabul edilebilir. Ayancık bir an önce bu tür girişimlere başlamalı ve yavaş şehir hareketine katılmalıdır.

3.2.31 Orman Eğitim Kampları

Ormancılık eskiden beri odun hammaddesi üretmek üzerine kurulu mal ve hizmetlerden oluşmaktadır. Günümüz dünyasında ekoturizmin ortaya çıkışı ve hızla genişlemesi ile birlikte orman kaynakları planlaması yapılırken odun hammadde

üretimi yanında mutlaka ormanın içerdiği ekoturizm değerlerinin iyi saptanması gerekmektedir (Yılmaz vd., 2004).

Ayancık büyükşehirlerde yaşayan ve doğayı tanımak isteyen gençlere yönelik gençlik kampları ile adını ülkenin farklı yerlerine duyurabilir. Örneğin TÜBİTAK'ın her yıl Türkiye'nin birçok bölgesinde gerçekleştirdiği Doğa Eğitimi Kampı şeklindeki çalışması Ayancık'ta da uygulanabilir. Bu girişimler, gerekli desteğin sağlanmasıyla yerel girişimciler tarafından da yapılabilir. Bahar ve yaz hatta kış döneminde bile misafir kabul edilebilecek olan bu kamplarda müzik, resim, atletizm, yüzme, avcılık, balıkçılık, ağaç dikimi ve bakımı, botanik gibi konuların birinden ya da birkaçından eğitim verilebilir. Ayrıca Ayancık'ın gerek Türkiye Ormancılık tarihindeki yeri gerekse mevcut bitki örtüsü ile günümüzdeki önemi göz önüne alındığında Ayancık bir botanik okulu olarak ilgili bilim dalı (Ormancılık, biyoloji, vb.)kullanılabilir *(Şekil 300-301).*

Şekil 298-299: Karadeniz Teknik Üniversitesi Ormancılık Fakültesi öğrencilerinin Ayancık arazi tatkibatı.

3.2.32 Ekoköylerin Oluşturulması

Ekoköy kısaca insan etkinliklerinin zararsız bir şekilde doğayla bütünleştiği, sağlıklı insan gelişimini destekleyen ve başarılı bir biçimde kesintisiz olarak sürebilecek, insan ölçeğindeki tam teşekküllü yerleşimlerdir (Dawson, 2012). Bu tanım ekoköylerin vardıkları noktadan ziyade hedefleridir. Araştırma sahasında ekokoköy olarak (Kızılcakaya, Yarenler, İnaltı, vb.) düzenlenebilecek birçok köy vardır. Bu köyler ekoköy olarak düzenlenebilirse ev pansiyonculuğu bu köylerde çok daha verimli olacaktır.

Şekil 300: Ayancık endüstriyel miras haritası.

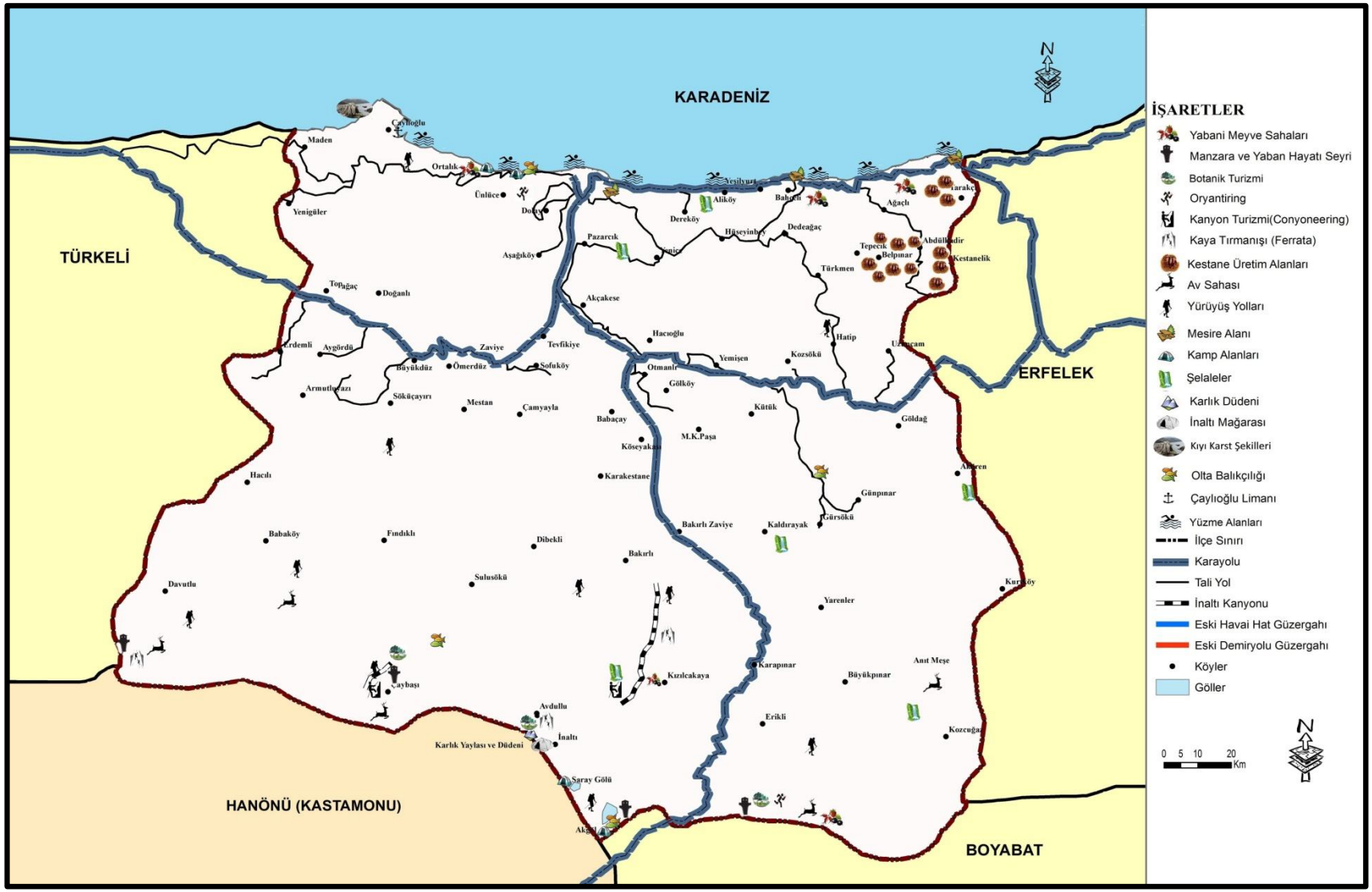

Şekil 301: Ayancık doğal çekicilikler haritası.

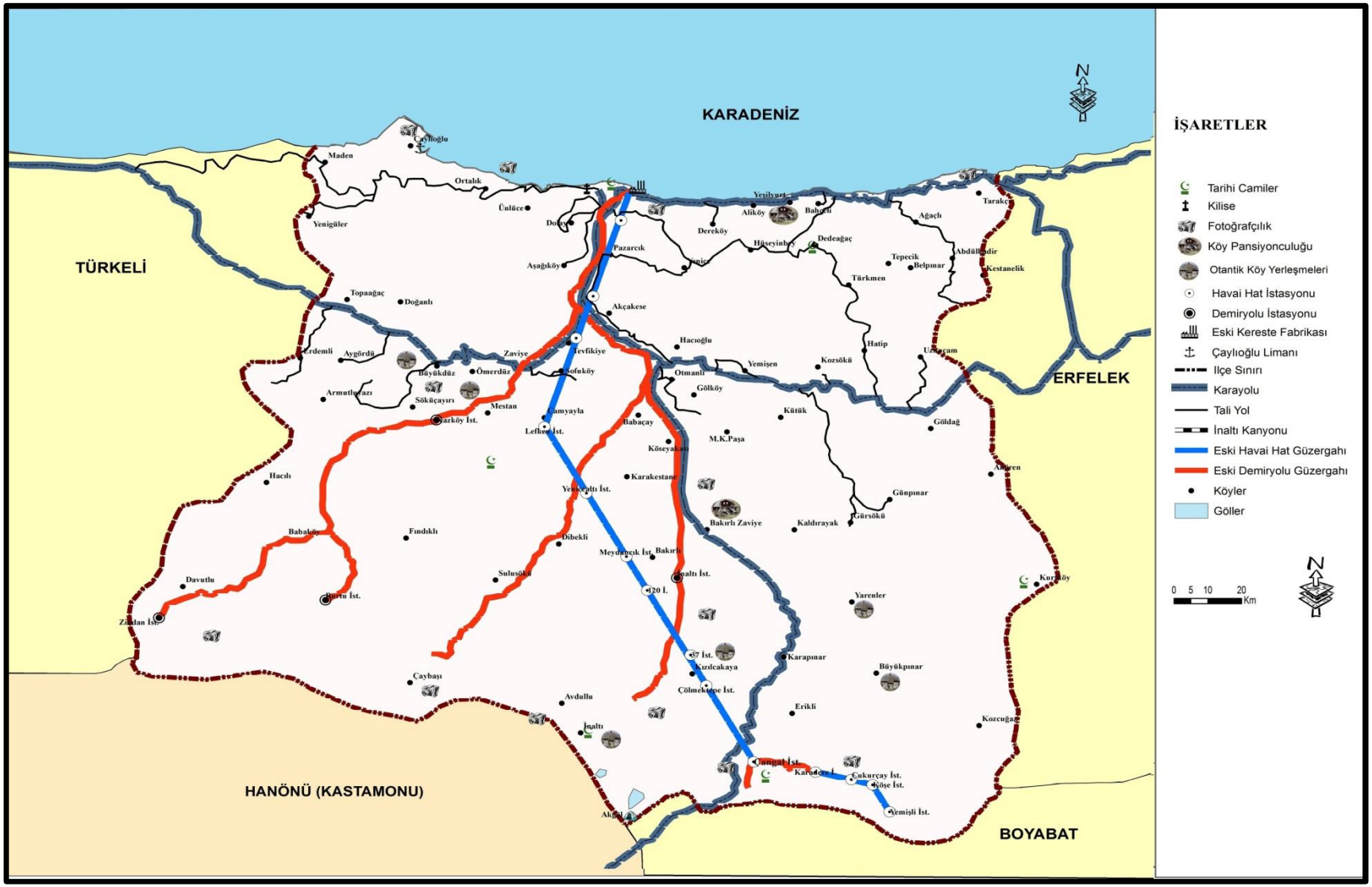

Şekil 302: Ayancık kültürel çekicilikler haritası.

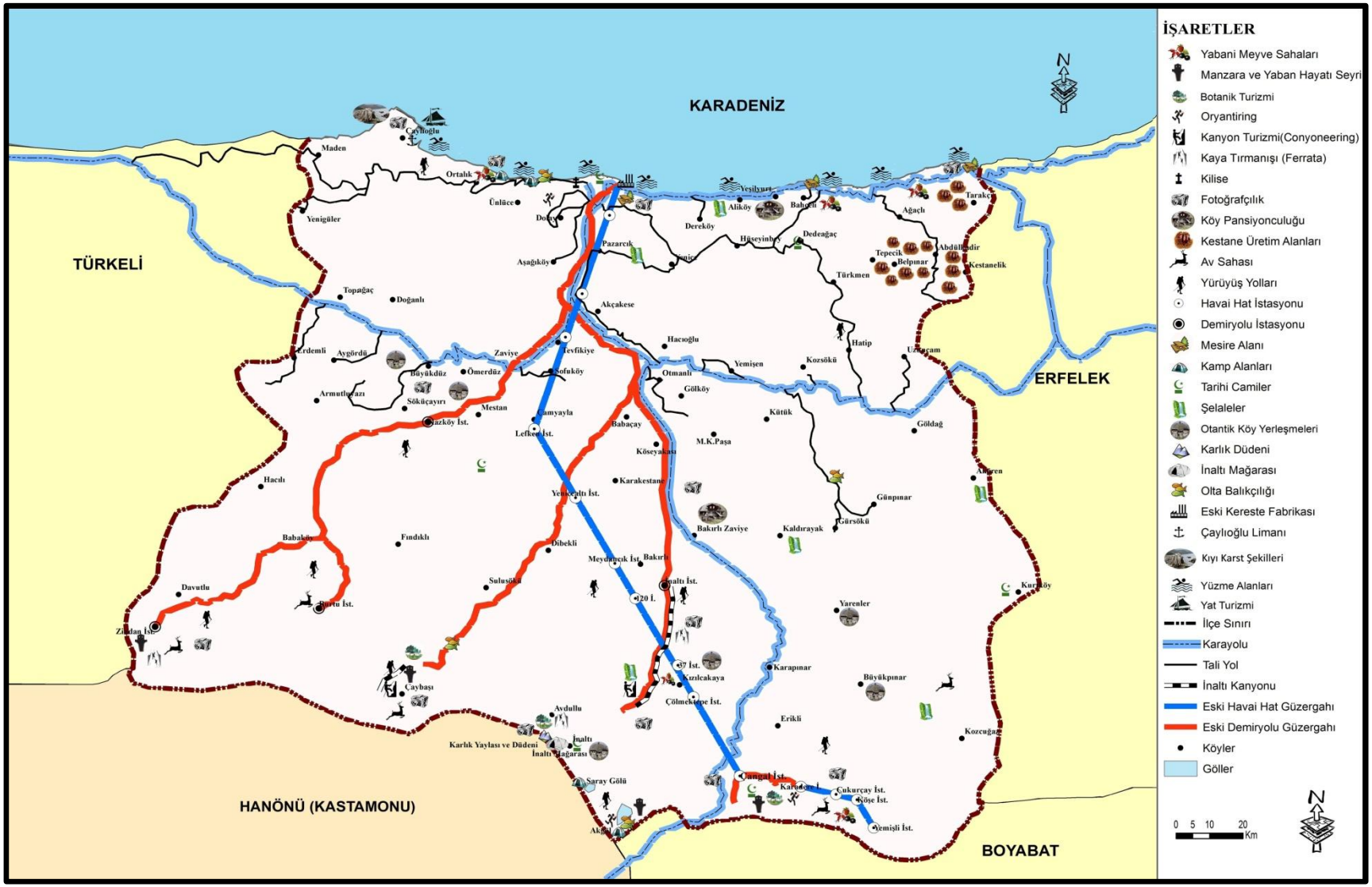

Şekil 303: Ayancık tursitik değerler haritası.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ayancık, Türkiye'nin ilk sanayi kasabalarından olup Cumhuriyetin ilk yıllarında ilçe merkezine kurulan kereste fabrikası ile birlikte eşine az rastlanır bir iktisadi gelişim sağlamıştır. Ayancık 1930'lu yıllarda gerek ekonomik, gerekse sosyal alanda Türkiye'de birçok il merkezinin önüne geçmiş yurtiçi ve yurtdışından göç almıştır. Fabrikanın kapanmasıyla gittikçe bozulan ekonomik hayat ve artan işsizlik ilçe kırsalından önemli oranda bir göç verilmesine sebep olmuştur. Boşalan kırsal yerleşmeler nedeniyle yıllardır kullanılmayan topraklar, geleneksel mimari yapısını koruyan meskenler ve nüfusun azalmasına bağlı kendiliğinden korunmuş doğal değerler ilçeyi bugün ekoturizm adına değerli konuma getirmiştir. İlçenin yakın çevresinde büyük bir sanayi tesisi bulunmadığı için hava, su ya da gürültü kirliliği gibi sorunlarla karşılaşmaksızın, sakin doğal ortamlar arayanlar için cazip bir merkezdir.

Ayancık yöresi;

- Doğa yürüyüşleri yapmak isteyenler için her mevsim istenen zorlukta yürüyüş yapılacak parkurlar bulunmaktadır. Bu parkurlarda doğa yürüyüşü yapılabileceği gibi bazılarında atlı doğa yürüyüşü ya da bisiklet turları da düzenlenebilir.

- Ayancık yaz mevsiminde güneşin deniz üzerinden doğup deniz üzerinden battığı ender yerleşmelerden biridir. Güneşin doğuşu ve batışı anında yarattığı manzaralar fotoğraf tutkunları için ayrı bir çekicilik oluşturur. Bunların yanında her mevsim ayrı bir güzelliğe bürünen orman manzaraları, hayvanlar ve bitkiler, geleneksel yaşam ve farklı jeomorfolojik şekiller, vb. doğal ve kültürel öğeler fotoğraf merakı olanlar için ilgi çekici olacaktır.

- Yaban hayatı ve botanik tutkusu olanlar Türkiye'nin en gür orman sahalarından biri olan Ayancık'ta domuz, kurt, ayı, tilki, çakal, sincap, karaca başta olmak üzere birçok yabani hayvanı ve 30'u aşkın endemik bitki türünü doğal yaşam alanlarında görme imkânını yakalayabilir. Ayrıca avcılık merakı olanlar da gerekli izinleri aldıklarında Zindan ve Kepez bölgelerinde bulunan avlak sahalarında avlanabilir.

- Yöresel mimarinin korunduğu otantik yerleşmelere ve geleneksel kır hayatına ilgi duyanlar Ayancık Kaymakamlığı tarafından köy pansiyonculuğunu geliştirmek

için restorasyon çalışmaları yapılan Bakırlızaviye köyü ve küçük bir ekoturizm derneği kurarak ev pansiyonculuğu yapılan Yeşilyurt köyünü ziyaret edebilirler.

- Kimyasal ilaç ve gübre kullanılmadan üretilmiş doğal meyveler arazide toplanabilir ya da bu meyvelerden yapılmış pekmez, ezme, marmelat, reçel gibi ürünlerle yöresel lezzetler tadılabilir.

- Balıkçılık merakı olanlar için Ayancık Çayı ve kollarının yukarı çığırında alabalık, Akgöl'de sazan, denizde ise istavrit başta olmak üzere birçok balık türünü yakalamak mümkündür.

- Kestanesi ile ülke çapında adını duyurmuş yerleşmelerden olan Ayancık'ı ziyaret edenler, kestane satın alabilir ya da belirli bir ücret ödeyerek doğrudan kendileri de kestanelerini toplayabilirler. Ayrıca bu ağaçların bulunduğu alanlarda üretilen, sağlık açısından önemli bir gıda olan kestane balı da temin edilebilir.

- Kamp yapmayı sevenler ve karavanlarıyla seyahat edenlere hizmet edecek Akgöl, Saray gölü, Gebelit koyu, Harzana, Kuğuyalısı mevkisi ve Kızılay kampı gibi sahalar mevcuttur.

- Turizm alanı ilan edilen Akgöl yaylası ve yakın çevredeki yaylalar bu turizm şeklini tercih edenlere bol oksijenleri ve sakin ortamları ile hizmet verecektir.

- İlçe merkezinin birçok yerinde ilgi çekici jeomorfolojik oluşumlar bulunmaktadır. Karstik bir mağara olan İnaltı mağarası gerek uzunluğu gerekse içindeki damlataşlarla bu tür oluşumlara ilgi duyan ziyaretçilerini beklemektedir. Araştırma sahasının basamaklı yapısından kaynaklanan birçok şelaleye rastlamak mümkündür. Şelalelerin suları yaz mevsiminde azalsa da her dönem akışları devam etmektedir. Karlık düdeni, jeomorfolojik önemi yanında kış mevsiminde içine yağan karları yaz döneminde de muhafaza etmesiyle önem taşımaktadır. Bunların yanında ilçe merkezindeki dantel kayalar, Karlık çevresindeki dolinler, vadilerde traverten oluşumları, vb. diğer jeomorfolojik değerlerdir.

- Araştırma sahasının büyük kısmına dağılmış halde bulunan Türkiye'nin ilk ve en büyük kereste fabrikası olan Zingal'den kalan endüstriyel miras başlı başına bir çekiciliktir. Fabrikaya hammadde taşımak için kurulan demiryolu, havai hat, sürütme yolları, köprüler, enerji üretim tesisleri, lojmanlar, vb. birçok değer bu konuya ilgi duyanların dikkatini çekecektir.

- Yöreye has keten dokumacılığı ilçede küçük çapta da olsa devam etmektedir. Yerel el sanatlarına ilgi duyanlar Ayancık'ta el tezgâhlarında dokunmuş keten eşyaları satın alabilir, üretim aşamalarını izleyebilir hatta istekleri doğrultusunda kendileri de dokumayı öğrenebilirler.

- Araştırma sahasında oryantiring, kanyon tırmanışı, kaya tırmanışı, off-road gibi etkinlikler yapmak isteyenler için de uygun alanlar bulunmaktadır.

Ayancık ve çevresinde yapılabilecek olan ve yukarıda ana hatları ile bahsedilen ekoturizm faaliyetleri doğa yürüyüşü, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, av turizmi, mağara turizmi, gastronomi, jeomorfolojik çekicilikler, kamp ve karavan turizmi, oryantiring, sportif olta balıkçılığı, fotoğrafçılık, yayla turizmi, dağ turizmi, yaban hayatı gözlemleme, botanik turizmi, otantik yerleşmeler, yerel el sanatları, off-road, kaya tırmanışı, kanyon turizmi, tarım turizmi, yabani meyve toplama ve endüstriyel miras turizmi gibi etkinlikler büyük yatırımlar gerektirmeden kolaylıkla hayata geçirilebilecek faaliyetlerdir.

Yukarıda bahsedilen bütün bu potansiyele rağmen Ayancık'ın bundan yeterince yararlandığını söylemek güçtür. Bugün için önde gelen turizm faaliyeti deniz turizmidir. Oysa Ayancık, dört mevsim turizm yaklaşımı ile gerek doğal gerekse kültürel özellikleriyle ekoturizmden pay alabilecek ve ekonomisine olumlu katkı sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Fakat bu potansiyelin geliştirilebilmesi için iyi bir planlama ve farklı alanlarda çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu manada arazi çalışmaları sırasında tespit edilen endüstriyel mirasa ait envanter (Kalıntıların fabrikanın faaliyette olduğu dönemdeki işlevi, koordinatları, bugünkü durumunu gösterir fotoğraflar) hazırlanarak kalıntıların kültür envanterine alınabilmesi için ilçe kaymakamlığına teslim edilmiştir. Ayrıca arazide endüstriyel kalıntıların olduğu belirli noktalara (özellikle ulaşım güzergahı üzerinde olanlara) konulmak üzere bilgilendirme panoları hazırlanmış, bu panolara eski resimlerle birlikte tarihsel ve teknik bilgiler eklenmiştir.

Bu çalışma ile Ayancık'ın sahip olduğu doğal ve kültürel değerler ile sosyo-ekonomik yapısı dikkate alınmış, bu değerlerin sürdürülebilirlik kapsamında tahrip edilmeden hangi aktivitelerle turizme kazandırılabileceği gerekçeleriyle ortaya konulmuştur. Unutulmamalıdır ki manzara, doğal ve kültürel miras, deniz gibi

değerler, otopark, müze, ulaşım, konaklama gibi kamu imkanları ve yerel halkın turizme olumlu bakışı turizmi besleyen en önemli kaynaklardır.

Planlama: Ekoturizm planlaması yapılırken, ekoturizm terimindeki eko sözcüğü hem ekoloji hem de ekonomi olarak düşünülmeli yani turizm faaliyetine konu olacak alanları sadece ekonomik getiri kaynağı olduğu için değil bu alanların korunması gerektiği, bu alanların var olması gerektiği düşünülerek planlanmalıdır. Bu manada yapılması gereken ilk iş Ayancık için bir "Ekoturizm Master Planı" hazırlamak olmalıdır. Bu plan ekolojik bakış açısıyla, geniş katılımlı ve bütüncül bir ekoturizm planlaması olmalıdır.

Tanıtım ve Pazarlama: Ayancık'ta turizm çeşitlendirilip bütün yıla yayılarak turizmden daha fazla gelir elde etmek için tanıtım ve pazarlamaya önem verilmek zorunludur. Bu tanıtımın yurtdışı ayağını özellikle Batı Avrupa devletlerinde çalışan vatandaşlarımız oluşturacaktır. Yılmaz (1994)'a göre bu vatandaşlarımızdan;

1- Hepsinden, Ayancık ve Türkiye'nin tanıtımında gönüllü birer turizm elçisi olarak,
2- Bulundukları ülkelerde yerleşme eğilimine girenlerden turist olarak,
3- Girişimci ruha sahip olanlardan, turizm alanında birer yatırımcı olarak faydalanabilir.

Doğu Karadeniz Yaylalarında yaz mevsiminde görülen canlanmanın en önemli sebeplerinden birisi yurt dışındaki işçilerimizin gösterdiği ilgidir. Araştırma alanı ve yakın çevresinde bulunan yoğun gurbetçi potansiyeli düşünüldüğünde aynı durum Ayancık için de geçerli olacaktır.

- *Gönüllü Turizm Elçisi:* Dünya genelinde turizm faaliyetlerine katılanların büyük çoğunluğunu Batı Avrupa ülkelerinin oluşturduğu düşünülürse gurbetçilerimizin Ayancık için yaşadıkları yerlerde tanıtım yapmalarını sağlamak turizm adına önemli bir adımdır. Bu pazarlamada yurt dışındaki işçilerimizden azami şekilde faydalanmak için derhal harekete geçilmelidir.

- *Turist Olarak:* Her ne kadar 3. kuşak gurbetçilerimiz tatil için Akdeniz ve Ege sahillerimizi tercih etsede özellikle eşlerini Türkiye'den, kırsal kesimden seçerek evlenen 2. kuşak halen turistik amaçlı konaklamalarda küçük otelleri ve daha çok pansiyon türü turistik tesisleri tercih etmektedir. Bu kesim için yöre uygun turist özellikleri taşımaktadır.

-*Turizm Yatırımcısı:* Yurt dışında belli bir süre kalmış ve önemli miktarda tasarruf sahibi olarak yurda dönen vatandaşlarımızı turizm alanında yatırıma yönlendirebiliriz. Hem yabancı dil bilmeleri hem de yıllarca Avrupa kültürü içinde yaşamış olmaları onları otel, pansiyon, restoran, vb. işletmelerde avantajlı duruma geçirebilir.

Sinop Üniversitesi, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri işbirliği çerçevesinde ilçenin turizm değerleri ile ilgili bir belgesel hazırlanarak, yerel ve ulusal televizyon, radyo, gazete gibi basın ve yayın organlarında tanıtım ve gösteriminin sağlanması çok önemlidir. Ayrıca çok hızlı bir şekilde Ayancık ilçesine ait turizm içerikli bir internet sitesinin hazırlanması gerekmektedir.

Ayancık ismi ile anılacak olan ve Ayancık denildiğinde akla gelecek yöresel ürünler geliştirilmelidir. Mesela yörede üretilen kestane, bal, pekmez, keten, ahşap ürünleri gibi ürünler bu manada kullanılabilir. Bu ürünlerle ilgili, patent, sertifikasyon programları veya coğrafi işaret çalışmaları yapılmalıdır.

İlçe merkezinde tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek ve yerel yiyeceklerin ağırlıkta olduğu yeme-içme tesislerinin açılmalıdır. Ayancık'a gelen yabancı konuklar için tanıtıcı faaliyetlerde bulunabilecek kartpostal, broşür, kitap, dergi, afiş, bez afiş, vb. malzemeler hazırlanmalı ve ilçenin değişik yerlerine turizm bilgi büroları kurulmalıdır.

Eğitim : Turizm sektöründe çalışacak kişilere gerekli eğitimler verilmelidir. Örneğin rehberlik yapacaklara çevrenin kaya türleri, bitki türleri, hayvanları, doğal ve kültürel geçmişi hakkında kurslar verilmeli, dil kursları açılmalıdır. Konaklama hizmeti verecek olanlara ağırlama kursu, yemek hizmeti verecek olanlara servis kursu verilmelidir. Ayrıca yerel halka koruma konusunda bilinç sağlayacak kurslar, toplantılar, seminerler düzenlenmelidir. Folklorun, örf ve adetlerin, geleneksel sanatların devamını sağlamak amacıyla bu konuda uzman kişilerce ahşap ev ustalığı, yöresel yemek yapımı, keten dokuma ve işleme gibi konularda eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Çünkü sergiler kısa ömürlüdür. El sanatlarında ilgi, bu nesnelerle yakınlığı olan kuşaklar göçüp gittikçe yok olmaya yüz tutar. Bunu engellemek için geleneksel sanatları elde tutmanın tek yolu öğrenmek ve kullanmaktır.

Rehberlik yapmak isteyenlere, ziyaretçilere verecekleri tüm bilgiler konusunda eğitimler verilmeli bu eğitimlere katılmayanların rehberlik yapmasına

izin verilmemelidir. Gelen ziyaretçilerin tüm hastalıkları hakkında bilgi sahibi olunmalı ve turlara çıkarken buna göre gerekli tedbirler alınarak çıkılmalıdır. Turlara katılacak olanlara da bölgede gezi sırasında uyması gerekenler aktarılmalıdır. Gezi bittiğinde, gezi rehberleri tura ilişkin bir rapor hazırlamalı bu rapora turda çıkan aksaklıkları, hava koşullarını ve tavsiyelerini yazmalıdır.

Kültürel Altyapı: Başarılı ekoturizm uygulamaları için ayrıntılı yerel doğa bilgileri kadar yerel kültür bilgileri de gereklidir. Söylentilere dayalı yerel kültür bilgileri ekoturizm için yeterli değildir. Ayancık'ta ekoturizme konu olabilecek tarihsel, doğal, kültürel ve etnografik değerlerin envanteri çıkarılmalı, kent ve köy kültürü konusunda araştırmalar yapılmalı, edinilen bilgiler arşivlenmeli ve ilgili kurumlarla paylaşılmalıdır.

Yerel Ekonomi: Ayancık kırsalında yaşayan yerli halk ekoturizm alanında yatırım yapacak ekonomik güce sahip değildir. Bu yatırımları ekonomik anlamda güçlü şirketlerin ya da ailelerin yapması ekoturizmden gelecek kazancın eşit dağılımını engelleyecektir. Aksine yöresel gelir farklılığını arttıracaktır. Bu işletmelerde yapılan faaliyetler zamanla yerelden uzaklaşmakta sadece ekonomik bakış açısıyla hizmete dönmektedir. Oysaki farklı kültürler, değerler görmek keşfetmek isteyen ekoturistler bu tür bir hizmeti değil otantik ve yöreye özgü mal ve hizmetleri tercih etmektedir. Bu nedenle yerel girişimciler oluşturabilecek destekleme fonları oluşturulmalı büyük çaplı işletmelerin yöreye egemen olmasını engelleyici yasal önlemler alınmalıdır.

Bölgeye has ekoturizm ürünleri geliştirilmeli ve patentleri alınmalıdır. Ayancık markasının oluşturulması çok önemlidir.

Yerel Halk Katılımı: Yerel halkın ekoturizm uygulamalarında yer almada isteksizliği vardır. Yöre halkının ve sivil toplum kuruluşlarının ekoturizm uygulamalarında ve planlanmasında yer almasını sağlayacak uygulama ve düzenlemeler yapılmalıdır. Ekoturizm unsurlarından olmazsa olmaz olan yerelin katılımı her aşamada dikkate alınmalı, kurumsal gelişmeleri sağlanmalı, eğitilmeleri sağlanmalı, ekonomik olarak teşvik edilmelidirler.

Kooperatifleşme: Ayancık'ta bir turizm kooperatifi kurulmalıdır. Kooperatifçilik tüketim, üretim, pazarlama, turizm gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir. Örneğin ülkemizdeki orman kooperatiflerinin orman köylüleri üzerindeki etkisi, TARİŞ'in Ege köylüleri üzerindeki olumlu ektileri bu konudaki iyi örneklerdendir.

Ayancık'ta kurulacak bir turizm kooperatifine Kaymakamlık ve Belediye, Özel idare, muhtarlar, çiftçiler, balıkçılar, özel sektör çalışanları, sivil toplum örgütü temsilcileri, dernekler, odalar, orman kooperatifleri, vb. tüm bileşenler dahil edilmelidir. Bu şekilde kurulacak bir kooperatifin projeler geliştirerek ulusal ve uluslar arası hibe projelerinden destek alması çok daha kolay olacaktır.

Koruma Çalışmaları: Doğal çevrenin ve kültürel dokunun korunması cok önemlidir. Altyapı çalışmaları yapılırken çevreye duyarlı yeni teknolojiler kullanılmalı ve mümkün olduğunca doğaya en az zarar verilmelidir.

Ayancık'ta yaşayanlarda ve ekoturizm sektöründe çalışacaklarda çevre bilincinin ve ekoturizm kültürünün oluşturulması için sektör bilinçlendirme programları düzenlenmeli, tüm kamu kurumları ve özel sektörün katılacağı seminerler, sempozyumlar, paneller, konferanslar festivaller organize edilmelidir.

Araştırma sahasında inşa edilecek yapıların doğayla uyumlu olması çok önemlidir. Yapıların kat sayısı ve kullanılan malzeme gibi özellikler belirlenmeli ve Ayancık'ın doğal yapısına uygun, geleneksel yapıların inşa edilmesi gerekmektedir.

Daha başlangıç aşamasında ekoturizme açılacak alanların ekolojik taşıma kapasiteleri belirlenmelidir. Ayancık'ta ekoturizmin sürekliliği için turist sayısının sınırlandırılması ve aktivitelerin tüm yıla bölünerek programlandırılması gerekmektedir.

Mevcut doğal ve kültürel değerlerin sürdürebilirliğinin sağlanması amacıyla koruma planları oluşturulmalıdır. Bu amaçla bu değerler için tehdit oluşturan; yaban hayatı avcılığı, bilinçsizce ve zamansızca yapılan balıkçılık gibi faaliyetlerin engellenmesi, sel ve orman yangın gibi risklerin önüne geçirilmesi, yerel mimariye uygun meskenler inşa edilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Ekoturizm etkinlikleri planlanan alanlara yakın sahalarda taş ocağı, maden gibi işletmelere izin verilmemelidir.

Sivil Toplum Örgütleri: Bu kapsamda Türkiye'nin dört bir yanında ve özellikle yurtdışında bulunan Sinop ve Ayancık dernekleri ile işbirliği içinde çalışılmalıdır. Bu dernekler adeta Ayancık'ın turizm elçisi ve tur operatörü olarak çalıştırılmalıdır.

Yerel Ürünlerin Üretiminin Teşviki ve Pazarlanması: Bu kapsamda, Ayancık'ın doğal ve kültürel yapısı ile uygun bal, mantar, kuşburnu, dağ çileği, kocayemiş, mersin gibi yabani meyveler, organik tarım ürünleri, pekmez ve reçeller, ezmeler,

keten dokuma ürünleri gibi yerel ürünlerin pazara sunularak ekonomik çeşitliliğin sağlanması uygun görülmüştür. Bu ürünlerin üretilmesi ve pazara sunulmasında belirli standartlara dikkat edilmeli organik ürünler için gerekli sertifikalar alınmalıdır. Bu ürünlerin kalitesi yüksek, ücreti makul olmalıdır ki memnun kalan yerli ve yabancı ekoturistler, ulusal ve uluslararası çapta bu ürünlerin reklamını yapsınlar.

Alt Yapı Çalışmaları: Altyapı hizmetlerinin planlanmasında doğayla uyumlu olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Kullanılacak enerjinin en azından bir kısmının yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilmesi, atıkların geri dönüşümünü sağlayacak tesislerin kurulması, kanalizasyon sularının arıtılması, yürüyüş yolları, bisiklet yolları, dinlenme noktaları, gözlem kuleleri ve otoparkların oluşturulması gerekmektedir.

Kara ulaşımı sağlayan yolların devamlılığı, deniz ulaşımını sağlayan araçların kullanımı ve iskele sayısının arttırılması ulaşım altyapısı bakımından büyük önem taşımaktadır.

Yapılabilecek Farklı Aktiviteler: Turizm sektöründe genel kanı bir destinasyonun ömrünün yaklaşık 20 yıl olduğudur. Bunun en güzel örneği olan kitle turizmi geçmişte popüler olmuş, günümüzde ise eski cazibesini yitirmiştir. Ekoturizm alanlarında sürdürülebilirliğin sağlanması için koruma ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olmakla beraber çeşitliliği arttırabilmek de önemlidir. Dünyadaki örnekleri araştırılarak Ayancık'ta planlanabilecek farklı ekoturizm etkinlikleri tespit edilmelidir.

KAYNAKÇA

Ahipaşaoğlu, S. ve Çeltek, S. (2006). *Kırsal turizm*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Ahmet Mithat. (1929). Vasi ormanlarımızdan Çangal, Zindan. *Orman ve Av Dergisi*, 1(9), 1–12.

Akgün, B. (2009). Kazdağı Ulusal Parkı (Balıkesir) ve yakın çevresinde ekoturizm modeli üzerine araştırmalar. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akkan, E. (1975). *Sinop Yarımadasının jeomorfolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Akpınar, E. ve Bulut, Y. (2010). Ülkemizde alternatif turizm bir dalı olan ekoturizm çeşitlerinin bölgelere göre dağılımı ve uygulama alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 4, 1575-1594.

Alaçam, R. (1952). Ayancık Kereste Fabrikası. *Orman ve Av Dergisi*. Cilt: 24, Sayı:12, Sayfa: 409-412.

Alaeddinoğlu F. vd. (2011). *Van Gölü Havzası batı kesiminde ekoturizm potansiyel kaynakların derecelendirilmesi ve turist profilinin belirlenmesi.* Ankara: Elvan Yayınları.

Aliağaoğlu, A. (2004). Sosyo – Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 50-64.

Aslan, Y. (1970). Ayancık ilçesi monografyası. Yayımlanmamış bitirme tezi. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü, İstanbul.

Arslan, A. (2010). Menemen'de şehirleşme ve mekansal değişmeler, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, T. (2009). Balıkçı barınaklarının yat turizmine kazandırılması: Şile örneği. Uzmanlık tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Atalay, İ. (1994). *Türkiye vejetasyon coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Atalay, İ. ve Mortan, K. (1997). *Türkiye bölgesel coğrafyası*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Atkočiūnienė, V. (2009). The rural community role in sustainable tourism development. The Fourth International Scientific Conference. Ringaudai (Lithuanian).

Ayancık Belediyesi. (2014). Turizm konaklama tesisleri istatistikleri. Ayancık.

Ayancık Halk Eğitim ve ASO Müdürlüğü. (2005). Keten Üretimi ve Keten Ürünlerinin Tanıtım Bülteni, Ayancık.

Ayancık Kaymakamlığı. (2014). Nüfus ve yerleşme istatistikleri.

Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü. (1945). Zingal Devir-Teslim Tutanakları.

Aydın, İ.Z. (2010). Ekoturizmin Türkiye orman köyleri kalkınmaları üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerinin ölçümü (Artvin- Camili Biyosfer Rezerv Alanı örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Bahadır, M. (2013). Samsun ili iklim özelliklerinin enterpolasyon teknikleri ile analizi. *Anadolu Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(1), 28-46.

Ballı, E. (2013). Gastronomi turizmi ve Adana mutfak kültürü. Murat İsmet Haseki (ed). *II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu(Ekoturizm)*. Adana: Ofis Reklam Danışmanlık.

Bayoğlu, S. (1960). Çangal Bölgesi'nde orman nakliyatı ve yol sistemi üzerine araştırmalar. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(1), 57–99.

Baysal, M. (2008). Çangal Ormanı (Sinop-Ayancık) vasküler bitkiler florası. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Benli, S. (2013). Ekoturizm ve yavaş şehir hareketi. Murat İsmet Haseki (ed). *II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu(Ekoturizm).* Adana: Ofis Reklam Danışmanlık.

Benzer, A.N. (2006). Bolu-Göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Berno, T. & Bricker, K. (2001). Sustainable tourism development: The long road from theory to practice. *International Journal of Economic Development*, 3(3), 1-18.

Birben, Ü. (2006). Türkiye'de 1937 yılından sonra ormancılık mevzuatında yaşanan gelişmeler ve toplumsal yaşamla etkileşimler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Blamey, R.K. (2001). Chapter 1, Principles of Ecotourism. *The Encyclopedia of Ecotourism*. David Bruce Weaver (ed.). Encyclopedia of Ecotourism.

Can, M.D. (2008). Sürdürülebilir turizm ve turizm çeşitliliği kapsamında kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri: Mersin-Tarsus örneği. Yayımlanmamış uzmanlık tezi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.

Cieslar, R. (1937). Forstliches aus der Türkei I. *Zeitschrift für Weltforstwirtschaft*, 4,725-758.

Çağlar, Y. (1979). *Türkiye'de ormancılık politikası*. Ankara.

Çakır, G. (2011). İğneada ve çevresinde ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve kırsal kalkınma açısından değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

Çelikler Elektrik Üretim A.Ş., (2009). Zindan hidroelektrik santrali çed başvuru dosyası. Ankara.

Dawson, J. (2012). *Ekoköyler- Sürdürülebilirliğin yeni ufukları*. Deniz Dinçel (çev.). İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

DİE. (2000). 1927-2000 yılları Türkiye Nüfus İstatistikleri.

Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demir, S. (2011). İğneada'nın ekoturizm potansiyelinin saptanması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Demirayak, F. (2002). Biyolojik çeşitlilik-doğa koruma ve sürdürülebilir kalkınma. TÜBİTAK Vizyon 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli Raporu, TÜBİTAK, Ankara.

Demirtaş, A. (2010). Zingal şirketi, Zindan ve Çangal ormanı ile sanayileşme girişimi olarak Ayancık Kereste Fabrikası. Mimarlık ve Mühendislik Öyküleri-IV. Ankara: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayınları.

Deveci, B., vd. (2013). Kırsal turizm ile gastronomi turizmi ilişkisi: Bigadiç örneği. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 3 (2), 29-34.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMPGM). (2006). *Biyolojik çeşitlilik ve korunan alan yönetimi ulusal toplantısı.* Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Koruma projesi, Ankara:Dumat Ofset Matbaacılık.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMPGM). (2013). Sinop Doğa Turizmi Master Planı. Sinop.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu. (1989). *Ortak geleceğimiz*. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı. Ankara: Önder Matbaa.

Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*. Ankara: Erk Yayınları.

Erdoğan, N. (2005). Sürdürülebilirlik açısından Türkiye'de ekoturizm gerçeği. *Ekoloji Magazin Dergisi,* 6.

Elhan, S. (2009). Kentsel bellek bağlamında sanayi mirasının değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: Kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.

Eskiyörük, D. (2013). Ekoturizm kapsamında dağ ve doğa yürüyüşü potansiyeli: Orta Toroslarda Aladağlar ve Bolkar dağları. Murat İsmet Haseki (ed). *II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu(Ekoturizm).* Adana: Ofis Reklam Danışmanlık.

Gedik, A. vd. (1984). Sinop Havzası'nın jeolojisi ve petrol olanaklari. *Jeoloji Mühendisleri Odası Dergisi*, 19, 53-79.

Güney, K. 2012. Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü orman yönetimi sertifikasyon çalışması raporu. Kastamonu Üniversitesi, Ayancık.

Higham, J.E.S. (2007). Ecotourism: competing and conflicting schools of thought. Critical issues in ecotourism: understanding a complex tourism phenomenon (ss. 1-20). Oxford.

Holden, A. (2000). *Environment and tourism*. USA and Canada: Routledge.

Hoşcan, N. (2008). Orman köylerinde doğal ve kültürel değerlerin ekoturizm etkinliklerinde kullanılması: Bolu Mudurnu ilçesinde bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Höhn, P. (2011a). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft: Die Waldbahn derZINGALAG inAyancik, Türkei. *Argeschmalspur INFO*, 2/2011, 16-23.

Höhn, P. (2011b). Holztransport zu Lande, zu Was-ser, aufschienen und in der Luft:Die Waldbahn der ZINGAL AG in Ayancik. Teil 2, *Argeschmalspur INFO*, 3/2011, 27-37.

Höhn, P. (2011c). Holztransport zu Lande, zu Was¬ser, aufschienen und in der Luft:Die Waldbahn der ZINGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil 3: Die Brücken des Franz Hafner, *Argeschmalspur INFO*, 4/2011, 12-21.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2012a). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:4, Wasser als Transportmittel, *Argeschmalspur INFO*, 1/2012, 12-20.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2012b). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:5, Von der Seilbahn zur Eisenbahn, *Argeschmalspur INFO*, 2/2012, 10-15.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2012c). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:6, Mit der Eisenbahn zum Sagewerk, *Argeschmalspur INFO*, 3/2012, 12-21.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2012d). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:7, Das Sagewerk in Ayancik - Holzentladung. Weichholzsage und Energieversorgung, *Argeschmalspur INFO*, 4/2012, 16-25.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2013a). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:8, Das Sagewerk in Ayancik – Hartholzsage und weitere Nebenanlagen, *Argeschmalspur INFO*, 1/2013, 14-20.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2013b). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:9, Das Sagewerk in Ayancik – Versandanlagen. *Argeschmalspur INFO*, 2+3/2013, 65-73.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2013c). Holztransport zu Lande, zu Wasser, auf Schienen und in der Luft; Die Waldbahn der ZİNGAL AG in Ayancik, Türkei. Teil:10, Der Restbetrieb in den achtziger Jahren nach Aufnahmen und Berichten von Keith Chester und Wolfram Veith, *Argeschmalspur INFO*, 4/2013, 40-46.

Höhn, P. & Yılmaz, C. (2013d). Holztransport zu lande, zu wasser, auf schienen und in der luft; Die waldbahn der Zingal Ag in Ayancik, Türkei. Teil:11, Die Flut von 1963, *Argeschmalspur INFO*, 2/2014, 29-31.

Karadeniz, V. (2013). Türkiye'de kestane tarımı ve başlıca sorunları (Chestnut agriculture in Turkey and its main problems). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* (The Journal of International Social Research), 27(6), 279-291.

Kanyamibwa, S. et. al. (2014). The Virungas: a case study of mountain tourism and biodiversity in East Africa. *Tourism in mountain regions*. Bernard Debarbieux (UNIGE), Mari Oiry Varacca (UNIGE), Gilles Rudaz (OFEV), Daniel Maselli (SDC), Thomas Kohler (CDE), Matthias Jurek (UNEP) (Eds.). Sustainable mountain development series, Geneve: Universite de Geneve.

Karatay, N. S. (Yönetmen). (2002). *Ayancık'ta bir tutam terme otu* [Belgesel]. İstanbul: TRT.

Kasaplıgil, B. (1945). Çangal ve Zindan'da bir orman yolculuğu. *Orman ve Av Dergisi*, 10, 309–312.

Kasaplıgil, B. (1947). *Kuzey Anadolu'da botanik gezileri*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.

Kastamonu Orman Başmüdürlüğü. (1964). Ayancık Çayı ön etüdü. Ayancık Toprak Muhafazası ve Mera Islahı Tatbikat Grup Müdürlüğü, Ayancık.

Kaya, M. (2011). Türkiye'nin ilk sanayi kasabalarından biri, Ayancık Sinop. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Kazas, J. (2008). Endüstriyel miras kapsamındaki alanların kentsel yenilemeyi oluşturmadaki rolünün irdelenmesi "Ödemiş Örneği". Yayımlanmamış doktora tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kevseroğlu, Ö. (2011). Endüstriyel miras alanlarının kent peyzajına entegrasyonunun değerlendirilmesi: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kurgun, H. ve Yumuk, Y. (2013). Yöresel el sanatlarının kültürel turizmin gelişimindeki rolü: Görece (Boncukköy) ve Nazarköy örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*. 3 (1), 27-32.

Kutlutan, İ. (1938). Devlet orman İşletmesi bakımından Zingal ormanlarında ve kereste fabrikasında tetkikler. *Orman ve Av Dergisi*. 11, 240–273.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 eylem planı 2007-2013. Ankara. Erişim tarihi: 10 Mart 2014. (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/03/20070302-17-1.doc)

Lane, B. et. al.(2013). *Industrıal herıtage and agri/rural tourısm in Europe*. European Parliament's Committee. Brussels: European Union.

Lane, R.& Waitt, G. (2001). Authenticity in tourism and native title: Place, time and spatial politics in the East Kimberley. *Social & Cultural Geography*. 2(4).

Meteoroloji İşleri Samsun Bölge Müdürlüğü. (2010). 1975–1994 yılları arası Ayancık'a ait rasat verileri. Samsun.

Malani, M. (2002). Ecotourism in Fiji. Linking Green Productivity to Ecotourism (Asıan Productıvıty Organızatıon). Erişim: 10 Şubat 2014, http://www.apo-tokyo.org/gp/e_publi/gplinkeco/08chapter6.pdf

Moeurn, V. et. al. (2013). Chambok Communıty Based Ecotourısm Project. Erişim tarihi: 10/06/2014. http://www.to-do-contest.org/preistraeger-en/pdf/kambodscha-2014-e.pdf

MTA. (2012). İnaltı Mağarası (Sinop-Ayancık) araştırma raporu mimari ve elektrifikasyon uygulama projesi, Ankara.

MTA. 1/25000 ölçekli E-33 Sinop paftası. Jeoloji Etüdleri Dairesi. Ankara.

MTA. 1/25000 ölçekli E-32 Kastamonu paftası. Jeoloji Etüdleri Dairesi. Ankara.

Nowaczek, M.K.A. (2002). Ecotourism in post-communist Poland: an examination of tourists, sustainability and institutions. *Tourism Geographies*, 4(4), 372–395.

Odabaşoğlu, C. (2008). *Newtech Dergisi*. Şubat, 66-67.

Orhan, T. ve Karahan, F. (2010). Uzundere ilçesi ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 27-42.

Ovalı, P. K. (2007). Kitle turizmi ve ekolojik turizmin kavram, mimari ve çevresel etkiler bakımından karşılaştırılması. *Megaron (YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi)*, 2 (2), 64 – 79).

Ökçün, A.G. (1997). *1920–1930 yılları arasında kurulan Türk anonim şirketlerinde yabancı sermaye*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.

Özdemir, M. (1996). Ayancık ilçe merkezinin coğrafi etüdü. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özdönmez, M. ve Ekizoğlu, A. (1994). Cumhuriyet Dönemi ormancılığında katkısı olan yabancı uzmanlar. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 44(1–2), 13–28.

Özgüç, N. (2007). *Turizm coğrafyası*. 5. baskı. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Polat, A.T. (2006). Karapınar ilçesi ve yakın çevresi peyzaj özelliklerinin ekoturizm kullanımları yönünden değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sayılan, H. (2007). Muş ilinde kültür turizmi potansiyelinin coğrafi yönden değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü, Ankara.

Sevim, M. (1957). Çangal ormanlarında (Ayancık) rastladığımız podsollaşmış topraklar hakkında bazı müşahadeler. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7(1), 198-202.

Sumbul, S. et. al. (2011). Myrtus communis linn. A review. *Indian Journal of Natural Products and Resources*, 2(4), pp. 395-402.

Somuncu, M. (2014). The success of the state and local people ın the development of sustainable mountain tourism in Turkey, *Tourism in mountain regions*. Bernard Debarbieux (UNIGE), Mari Oiry Varacca (UNIGE), Gilles Rudaz (OFEV), Daniel Maselli (SDC), Thomas Kohler (CDE), Matthias Jurek (UNEP) (Eds.). Sustainable mountain development series, Geneve: Universite de Geneve.

Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1) -11.

Soykan, F. (2004). *Bir turizm coğrafyası araştırması: Kırsal alanların turizm potansiyelinin saptanması ve Şirince Köyü'ne uygulanması.* İzmir: E.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları.

Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. London: CABI Publishing.

Ştefănică,M. & Vlavian-Gurmeza, M. (2010). Ecotourism – model of sustainable tourist development. *Studies and Scientific Researches(Economics Edition)*,15, 480-486.

Taş, S. (2012). Trabzon ve ekoturizm: Yerli ziyaretçilerin yöreyi değerlendirmesine yönelik bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

TDK, Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr

Tetik, N. (2012). Turist rehberlerinin ekoturizm alanındaki yeterlilikleri: Doğu Karadeniz örneği. Yayımlanmamış doktora tezi. Balıkesir Üniverstesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Thorns, D. (2004). *Kentlerin dönüşümü (Kent teorisi ve sosyal yaşam)*. Esra-Hasan Nal (çev.). İstanbul: Soyak Yayınları.

Timor, A. (1999). Ayancık'ta şehirsel gelişimin yarattığı mekansal değişimler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 7, 125–150.

TMMOB. (2006). Dosya 03. Mimarlar Odası Ankara Şubesi. Erişim tarihi: 10 Şubat 2014. http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya3.pdf

TODEG, (2010). *Orman ekosistemlerinde ekoturizm çalıştayı ve 10. yılında TODEG*. Ankara: Dönmez Ofset.

Tok, E. (2012). Ayancık Arkhangelos Kilisesi. *Sanat Tarihi Dergisi*. 21(1), 111-126.

Tolga, H.B. (2006). Endüstriyel alanların dönüşümü, kentsel mekana etkileri: Beykoz kundura ve deri fabrikası için bir dönüşüm senaryosu. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tolun - Denker, B. (1977). *Yerleşme coğrafyası – kır yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Topçu, F. (2004). *Orüs orman ürünleri sanayi kurumu özelleştirmeleri değerlendirmeleri*. Ankara: Tarım Orkam-Sen Yayınları.

Tunçel, H. (2000). Türkiye'de ismi değiştirilen köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2), 23-34.

TÜİK. (2013). 2013 yılı istatistikleri.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2009). *Beşeri coğrafya- İnsan, kültür, mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Türker, N. ve Çetinkaya, A. (2009). *Batı Karadeniz Bölümü ekoturizm potansiyeli*. Ankara: Detay Yayıncılık.

TÜSİAD. (2012). *Sürdürülebilir turizm*. İstanbul: Sis Matbaacılık.

UNDP. (2013). UNDP's work in environment and sustainable development 2008-2012. towards transformational change. Erişim Tarihi: 15/06/2014, http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Environment%20and%20Energy/Towards_Transformational_Change_ESD_2008-2012.pdf

UNEP&WTO. (2005). Making tourism more sustaniable(a guide for policy makers). Erişim: 16 Nisan 2014, http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf

UNEP (2007). *Tourism and Mountains* (A practical guide to managing the environmental and social ımpacts of mountain tours). A Practical Guide to Good Practice, Paris.

Uzun, A. (1996). Gelincik Burnu ve yakın çevresindeki (Ayancık-Sinop) jeomorfolojik şekillerin turizm açısından önemi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4, 195-202.

Uzun, A. ve Zeybek, H. İ. (1997). Akçakale Mağarası. *Akademik Açı*, 4, 43-61.

Uzun, S. vd. (2005). Erfelek Çağlayanları (Sinop). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14, 331–348.

Uyanık, M. vd. (2013). Türkiye'de bitki çeşitliliği ve endemizm, Ekoloji 2013 Sempozyumu. Tekirdağ.

Wehdorn, M. (1985). *The industrial and technical heritage in the Northern States of Europe. Situation of the Technical and Industrial Built Heritage in Europe*. Architectural Heritage Report and Studies(ss. 1-58). Strasburg: Council of Europe.

Wood, M.E. (2002). *Ecotourism: principles, practices & policies for sustainability*. Paris: UNEP.

Yalçın, G. (2007). Çiftlik ilçesi (Niğde) doğal kültürel coğrafya araştırmaları ve ekoturizm. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Yavuz, A. (1970). Ayancık ilçesi monografyası. Yayımlanmamış mezuniyet tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.

Yentür, M.M. (2000). Ayancık ve çevresinin bitki örtüsü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırımoğlu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü. Kamu-İş, 8(1). Erişim tarihi: 17 mayıs 2014. http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf.

Yılmaz, C. (1994). Türkiye'de turizmin geliştirilmesi ve turizm gelirlerinin arttırılmasında Batı Avrupa'daki işçilerimizden faydalanma imkânları. *1994 Turizm Yıllığı* (ss. 328-342) içinde. Ankara : Türkiye Kalkınma Bankası Yayını.

Yılmaz, C. (2000). Turizmin gelişmesinde jeomorfolojik faktörlerin engelleyici rolü: Batı Karadeniz Bölümü. Sinop-İnebolu Arası Örneği. *OMÜ Fen-Ed. Fak. Dergisi*, 1, 155–170.

Yılmaz, C. (2001). Sinop-Kastamonu yöresi ahşap kır meskenlerinde taş çatı örtüsü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6, 163–186.

Yılmaz, C. (2002). Türkiye'deki geçici barınaklarla ilgili kırsal mesken terminolojisine ilişkin yeni görüş ve öneriler. Türk Coğrafya Kurumu. Coğrafya Kurultayı, (Ed: Servet KARABAĞ), Gazi Kitabevi: Ankara.

Yılmaz, C. (2004). Ayancık ve çevresinin sosyo-ekonomik tarihinde çok önemli bir kuruluş; Zingal Şirketi. İstanbul Üniversitesi Uluslararası Yer Bilimleri Sempozyumu. İstanbul.

Yılmaz, C. (2010). Batı Avrupa'daki Türk işçilerinin tasarruf ve yatırım tercihlerinin zamana ve mekâna bağlı olarak gelişim ve değişimi. R.D.Özbay, F.Solak, Y.Bülbül, G.Çelik (Ed) *1.İktisat Tarihi Kongresi Tebliğleri*, İstanbul Ticaret Odası, Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları: İstanbul.

Yılmaz, C. (2010). Kar kuyuları - Snow wells. VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi - 7TH International Turkish Folklore Congress, (27 Haziran-1 Temmuz 2006), Gaziantep.

Yılmaz, C. vd. (2012). Nehir Tipi Hidroelektrik Santrallerin Coğrafi Ortam Üzerine Etkilerine Bir Örnek: Ayancık HES (An Example About The Effect Of River Type Hydroelectric Power

Plant On Geographical Environment: Ayancık Hepp). *e-Journal of New World Social Academy*. 7(1), 50-67.

Yılmaz, E. vd. (2004). Ekoturizm planlamasında katılımcı yaklaşımla etkinlik seçimi Cehennemdere Vadisi örneği. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğu Akdeniz Araştırma Müdürlüğü, Tarsus.

Yücel, C. (2002). Turizmde yükselen değer: Ekoturizm. TÜRSAB Ar-Ge Departmanı.

Zeybek, H. İ. (2001). Bahçebaşı Mağarası (Turhal, Tokat). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 237 – 253.

Zeybek, H. İ. (2004). Türkiye'de karstik alanların korunma gerekliliği ve alınabilecek bazı önlemler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(11), 93 – 115.

Zingal. (1943). *1942 hesap yılı idare meclisi ve murakıb raporu.* İstanbul: L. Murkides Basımevi.

Zingal. (1945). *1945 hesap yılı idare meclisi ve murakıb raporu.* İstanbul: L. Murkides Basımevi.

Fotoğraflar:

Asuman YILMAZ Arşivi.

Atilla ULUHAN, kişisel fotoğraf albümü.

Atike ÖZBİLEN, kişisel fotoğraf albümü.

Ayancık Belediyesi arşivi.

Ayancık Halk Eğitimi ve ASO arşivi.

Ayancık Orman İşletme Müdürlüğü arşivi.

Ebru GÜNEYSU kişisel fotoğraf albümü.

Emin ÜSTÜN, kişisel fotoğraf albümü.

Enes YILMAZ, kişisel fotoğraf albümü.

Hasan YAŞAYACAK, kişisel fotoğraf albümü.

Mehtap TEMİZ, kişisel fotoğraf albümü.

Nail GENÇ, kişisel fotoğraf albümü.

Tuncay KARAHAN, kişisel fotoğraf albümü.

Türk Hava Kurumu, havadan Ayancık albümü.

Umut EKREN, kişisel fotoğraf albümü.

İnternet Kaynakları

http://www.ayancikagaclikoyu.gov.tr/index.php/koyumuz/koyumuzun-tanitimi/gecim-kaynaklari.html

www.ayancikgazetesi.com

www.google.com/maps

http://kariyer.turizmgazetesi.com

http://www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/DTGM/tr/Analizler/20131122_161054_64032_1_64480.pdf

www.kultur.gov.tr

http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr

www.milliparklar.gov.tr,

http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya3.pdf

www.ogm.gov.tr

http://www.outdoororacle.com/DogaSporlariDetay.aspx?anagrup=473&grup=475&detay=62&sportif-tirmanisin-temelleri

www.paddleinspain.com/quad-biking-experience-in-asturias-act-49.php

www.parasnis.net

http://www.santralistanbul.org

http://www.sesioz.net/eski/sabahattin_ozturk/sabo/sabozturk1.htm

www.tdk.gov.tr

http://www.to-do-contest.org/preistraeger-en/pdf/kambodscha-2014-e.pdf

http://tr.wikipedia.org/wiki/Da%C4%9F_K%C4%B1za%C4%9F%C4%B1

www.tursab.org.tr

http://www.ttyd.org.tr

http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf

http://www2.unwto.org/

http://uriwto.org

http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/isletmepazarlama/Dokumanlar/CITES/CITES%20NED%C4%B0R.pdf

ÖZGEÇMİŞ

Mutlu KAYA 22/03/1982 tarihinde Trabzon'da doğdu. Ünye Anadolu Öğretmen Lisesi'ni bitirdikten sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Bölümü'nden 2004 yılında mezun oldu. 2011 yılında OMÜSBE Coğrafya ABD Yüksek Lisans programını bitirdi. Halen lisede öğretmen (Müdür Yardımcısı) çalışan ve orta derecede İngilizce bilen KAYA'nın temel ilgi alanları, doğa sporları ve sinemadır.

İletişim Bilgileri

E mail : mutlukaya61@gmail.com

Telefon : 0505 697 82 82

Bildiriler

Şahin, K. ve Kaya, M. (2011). Yerleşmeler Üzerinde Bakı Faktörünün Etkisi: Sinop Şehri Örneği. I. Uluslararası Karadeniz Kültür Kongresi. (6-9 Ekim 2011), Sinop.

Yılmaz, C. vd. (2013). Sinop ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli. XI. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi, (1-4 Ekim 2013), Samsun.

Yılmaz, C. ve Kaya, M. (2013). Bir Sanayi Tesisinin Sosyal Hayat Üzerine Etkisi; Ayancık-Zingal Örneği, Sinop Değerleri Sempozyumu (15-18 Mayıs 2013), Sinop.

Yayınlar

Şahin, K. ve Kaya, M. (2011). Yerleşmeler Üzerinde Bakı Faktörünün Etkisi: Sinop Şehri Örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research). 4(19), 379- 387.

Yılmaz, C. vd. (2012). Nehir Tipi Hidroelektrik Santrallerin Coğrafi Ortam Üzerine Etkilerine Bir Örnek: Ayancık HES (An Example About The Effect Of River Type Hydroelectric Power Plant On Geographical Environment: Ayancık Hepp). e-Journal of New World Social Academy. 7(1), 50-67.